

TAPAUSTUTKIMUS VENÄLÄISESTÄ DPNI-ÄÄRIOIKEISTOLIIKKEESTÄ

**yhteiskunnallisen kontekstin tuotteena ja
kansallisen identiteetin rakentajana**

**Nina Kinnunen
Pro gradu-tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2009**

TAPAUSTUTKIMUS VENÄLÄISESTÄ DPNI-ÄÄRIOIKEISTOLIIKKEESTÄ

yhteiskunnallisen kontekstin tuotteena ja kansallisen identiteetin rakentajana

Nina Kinnunen
Pro gradu-tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Joulukuu 2009
Ohjaaja: Martti Siisiäinen
Sivumäärä: 154 sivua, 1 liite

Tämä pro gradu-tutkielma on tapaustutkimus venäläisestä äärioikeistoliikkeestä, joka tunnetaan nimellä DPNI – Laittoman maahanmuuton vastainen liike. Tutkimuksella on kaksi tavoitetta. Ensinnäkin olen pyrkinyt rakentamaan liikkeestä yksityiskohtaista ja syvällistä yleiskuvaa vuodesta 2005 vuoden 2009 kevääseen ulottuvalta ajanjaksolta. Vaikka kyse on yksittäisen liikkeen tutkimisesta, työni rakentaa osaltaan myös esimerkinomaista kuvausta laajemmasta ilmiöstä; rasismista ja äärioikeistolaisuuden esiintymisestä Venäjällä ja niiden kytkeytymisestä identiteettipolitiikkaan. Toisena tavoitteena onkin ollut analysoida DPNI:n verkkosivujen tekstejä siitä näkökulmasta, miten ja millaista kansallista identiteettiä kirjoittajat niissä itselleen rakentavat. Koska kollektiivinen identiteetti rakentuu aina suhteessa ulkopuolisiin ”toisiin”, olen tarkastellut sitä, millaisia merkityksiä venäläisyys, ja toisaalta sen vastakohtaksi konstruoidut ”etniset toiset” saavat. Aineiston tekstit on julkaistu www.dpni.org -sivustolla vuosina 2006 – 2008 tai alkuvuodesta 2009, ja ne ovat pääasiassa liikkeen jäsenten tai johdon tuottamia. Aineiston analyysissä olen soveltanut diskurssianalyttiseen perinteeseen kuuluvaa Ruth Wodakin kehittämää diskurssihistoriallista lähestymistapaa.

Aineiston analyysi osoitti, että kirjoittajat esittävät osittain erilaisia ja keskenään ristiriitaisia määritelmiä siitä, millä perusteilla tietyt ei-venäläiset etnisyydet hyväksytään tai halutaan torjua kansakunnan tai valtion ulkopuolelle. Tästä huolimatta kirjoittajat vaikuttavat yksimielisiltä siitä, mitkä etnisyydet ovat etnisiä toisia. Tekstien diskursiiviset representatiot konstruivat etnisiksi toisiksi seuraavat ryhmät: armenialaiset, azerit, kazakit, kiinalaiset, kirgiisit, osseetit, romanit, tadzikit, tšetšeenit, uzbekit ja turkmeenit. Kirjoittajat perustelevat näiden ryhmien vastaisuutta erilaisilla niiden aiheuttamilla uhkilla. Etniset toiset representoidaan mm. väkivaltaisina, rikollisina tai epärehellisinä, maa-alueiden valtaajina tai taloudellisina riistäjinä, sekä ryhminä, joilla on vaarallisia ja venäläiseen kulttuuriin sopimattomia asenteita ja tapoja. Etenkin kaukasialaisten etnisyyksien edustajat esitetään ”ikuisina toisina”, joiden suhteen venäläisillä ei ole mitään muuta vaihtoehtoa, kuin sulkea heidät yhteiskunnan ulkopuolelle. Aineistossa venäläiset esitetään toisaalta maansa isäntinä ja potentiaalisina sankareina, toisaalta etnisten toisten väärinkäytösten avuttomina uhreina ja omasta kansallisesta identiteetistään vieraantuneina. Kirjoittajat rakentavat teksteissään kansallismieliselle ideologialleen perustuvaa venäläisyyden ideaalia, jota venäläisten enemmistö ei täytä – toisin kuin he itse. Siten kirjoittajien kansallisen identiteetin perustana ei olekaan vain eron tekeminen heidän ja heidän konstruoimiensa ”etnisten toisten” välille, vaan myös eron tekeminen heidän kanssaan ideologisesti samanmielisten, eli ”oikeiden venäläisten” ja ”väärin elävien venäläisten” välille.

Avainsanat: äärioikeisto, Venäjä, kansallinen identiteetti

SISÄLLYS

1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	4
1.1 DPNI ja kansallisen identiteetin diskursiivinen rakentaminen.....	4
1.2 Tutkimuksen tausta ja oma tutkijapositio.....	9
2 DPNI TUTKIMUSKOHTEENA.....	12
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIITEKEHYS.....	20
3.1 Representaatio ja diskurssi	22
3.2 Äärioikeistolaisuus yhteiskunnallisena liikkeenä.....	25
3.3 Kollektiivinen identiteetti.....	27
3.3.1 Toiseus kollektiivisen identiteetin käänköpuolena.....	31
3.3.2 Rasismi kollektiivisen identiteetin rakentajana.....	33
3.4 Kansallinen identiteetti.....	35
3.4.1 Venäläinen kansallinen identiteetti ja kansakuntakäsitykset.....	38
4 DPNI:N YHTEISKUNNALLINEN KONTEKSTI.....	42
4.1 Rasismin ja nationalismin yhteenkietoutunut historia.....	43
4.2 Rasismin ja etnisten suhteiden nykypäivä.....	49
4.2.1 Venäjän väestö, vähemmistöt ja demografiset ongelmat.....	49
4.2.2 Asenteet ja arkipäivän rasismi.....	51
4.2.3 Rasistinen rikollisuus.....	56
4.2.4 Institutionaalinen rasismi.....	58
4.2.5 Venäjä verrattuna Länsi- ja Itä-Eurooppaan.....	60
4.3 DPNI ja poliittinen mahdollisuusrakenne	63
4.3.1 Poliittiset osallistumismahdollisuudet.....	64
4.3.2 Poliittisen sitoutumisen vakaus	66
4.3.3 Liittolaiset ja tukijat vs. vastustajat ja kilpailijat.....	68
4.3.4 Poliittisen eliitin yhtenäisyys vs. jakautuneisuus	71
4.3.5 Valtiovallan toimintakykyisyys ja repressiivisyys.....	72
4.4 Kehystämisen ja median keskeisyys DPNI:n toiminnassa.....	74
4.5 Äärioikeistokonteksti - DPNI viiteryhmässään.....	79
5 DPNI:N VERKKOSIVUJEN TEKSTIT AINEISTONA.....	85
6 ANALYYSI JA TULKINTA.....	89
6.1 Kansakuntakonstruktio ja sen jäsenyySkriteerit	95
6.2 Toiseksi leimatut kansallisuudet tai etnisyydet.....	104
6.3 Toiseuden perustelut ja merkitykset.....	106
6.3.1 Fyysinen uhka.....	107

6.3.2 Alueellinen uhka.....	108
6.3.3 Taloudellinen uhka	110
6.3.4 Laittomuuden uhka	112
6.3.5 Symbolinen uhka	117
6.4 Venäläisten representaatio	121
7 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	129
LÄHTEET.....	135

LIITE 1

1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

1.1 DPNI ja kansallisen identiteetin diskursiivinen rakentaminen

”Suvaitsevaisuus on yhtä kuin aids”

(Teksti venäläisten äärioikeistolaisten mielenosoittajien banderolleissa Kansallisen yhtenäisyyden päivänä 4.11.2007)

Kansallisen yhtenäisyyden päivää on vietetty Venäjällä vuodesta 2005 alkaen. Virallisten julkilausumien mukaan päivä on tarkoitettu kaikkia maan kansalaisia yhdistäväksi juhlaeksi, mutta joidenkin mielissä päivä on saanut päinvastaisen, venäläistä etnisyyttä korostavan merkityksen, joka pikemminkin erottaa venäläiset ja toisia etnisyyksiä edustavat kansalaiset toisistaan. Joukko äärioikeistolaisia nationalistisia ryhmiä on järjestänyt ”Venäläisen marssin” (Russkij marsh) joka vuosi juhlapäivän olemassaolon ajan. 4.11.2007 Moskovassa järjestettyyn marssiin osallistui arvioiden mukaan 2000–5000 äärioikeistolaista mielenosoittajaa, jotka esittivät vaatimuksia puhtaasti venäläisen kansallisvaltion perustamisesta, ylistivät venäläisyyttä ja solvasivat maan etnisiä vähemmistöjä (Mirovalev 4.11.2007, Helsingin Sanomat 4.11.2007).

Vuonna 2005 järjestetty ensimmäinen Venäläinen marssi nosti julkisuuteen uuden oikeistoliikkeen nimeltä DPNI - Dvizhenie protiv nelegalnoi immigratsii (suomeksi Laittoman maahanmuuton vastainen liike). Tämän jälkeen DPNI:stä muotoutui useiden arvioiden mukaan aktiivisin ja näkyvin, ja mahdollisesti myös yhteiskunnallisesti vaikuttavin toimija venäläisten äärioikeistoliikkeiden joukossa. Liike on ainakin ollut vahvasti tavoittelemassa johtavaa asemaa venäläisten nationalistien äänitorvena äärioikeiston melko hajanaisella, lukuisista pienistä ryhmittymistä ja liikkeistä koostuvalla kentällä. (ks. Stranius 2007, 18–19; Kozhevnikova 25.2.2006.) Toisin kuin monet Venäjän äärioikeiston vanhemmat liikkeet, joiden toiminta heikentyi 2000-luvun alkupuolella – ja osittain ehkä juuri sen ansiosta - DPNI onnistui samaan aikaan laajentamaan toimintakenttäänsä ja kasvattamaan kannattajakuntaansa. On mahdollista, että samoin kuin Pamjat oli kiistatta 1980-luvun ja 1990-luvun alun kansainvälisesti tunnetuin ja tutkituin venäläinen oikeistoliike, DPNI nostetaan esiin venäläisen äärioikeiston historian tutkimuksessa 2000-luvun keskeisimpänä äärioikeistoliikkeenä.

Tämän pro gradu-tutkielman tavoitteena on selvittää tarkemmin, millainen tämä Suomessa varsin tuntematon venäläinen äärioikeistoliike on. Kyse on siis tapaustutkimuksesta, jonka kohteena on DPNI – Laittoman maahanmuuton vastainen liike. Pyrin rakentamaan liikkeestä mahdollisimman yksityiskohtaista ja syvällistä yleiskuvaa vuodesta 2005 vuoden 2009 kevääseen ulottuvalta ajanjaksolta. Liikettä ja sen toimintaa koskevat tiedot pohjautuvat pääasiassa DPNI:n omien verkkosivujen informaatioon sekä nationalismiin ja muukalaisvihamielisyyden kehitystä Venäjällä seuraavan SOVA*-järjestön raportteihin. Syynä tähän on se, ettei liikkeestä ole vielä juurikaan saatavilla varsinaista tutkimustietoa. Pyrin suhtautumaan liikkeen verkkosivujen antamiin tietoihin tarpeellisella kriittisyydellä. (*SOVA on venäläisen tutkimuskeskus Panoraman ja Moskovan Helsinki-ryhmän jäsenten vuonna 2002 perustama riippumaton kansalaisorganisaatio. Se seuraa nationalismiin ja rasismiin kehitystä, poliittista radikalismia sekä uskonnonvapauden ja ihmisoikeuksien toteutumista Venäjällä, ja julkaisee säännöllisesti suosituksia ja raportteja koskien viharikoksia ja niiden torjuntaa. SOVA (2009).)

Lisäksi tavoitteenani on tuottaa tietoa DPNI:stä sen huolellisen kontekstualisoinnin kautta, analysoimalla liikettä suhteessa sitä ajallisesti edeltäneeseen ja sen kehityksen aikaiseen yhteiskunnalliseen kontekstiin. Olen muun muassa kerännyt yhteen Venäjällä viime vuosina tehtyjen mielipidemittausten tuloksia venäläisten asenteista maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä kohtaan. Niiden avulla pyrin saamaan kuvaa siitä, onko liikkeen etnisten vähemmistöjen vastaisella argumentoinnilla kaikupohjaa laajemminkin venäläisen väestön keskuudessa, ja jos on, kuinka laajasti. Lisäksi selvitän sitä, millaisia edellytyksiä, mahdollisuuksia ja rajoituksia Venäjän poliittinen rakenne on tarjonnut ja tarjoaa liikkeen muotoutumiselle ja toiminnalle. Tämän tarkastelun apuna käytän Sidney Tarrow'n kehittämän poliittisen mahdollisuusrakenteen viittä osaelementtiä. Tavoitteena on myös asemoida DPNI:tä suhteessa sitä edeltäneeseen venäläiseen äärioikeistotraditioon. Pyrin hahmottamaan yhteyksiä ja eroja liikkeen ja tiettyjen aiemmin keskeisessä asemassa olleiden äärioikeistoliikkeiden välillä. Kevääseen 2009 päättyvän tarkastelujakson lisäksi pyrin myös pohtimaan jonkin verran liikkeen tulevaisuutta siitä eteenpäin.

Yleisluonteisemman kuvailun ja kontekstuaalisen analyysin lisäksi paneudun tässä työssä myös liikkeen ideologiaa koskevaan spesifimpään kysymyksenasetteluun. Analysoin DPNI:n verkkosivujen tekstejä siitä näkökulmasta, kuinka ja millaista kansallista identiteettiä ne rakentavat. Tämä tutkielma on osittain saanut innoituksensa

siitä lukemastani tutkimus- ja kaunokirjallisuudesta, jossa on käsitelty identiteettien, erityisesti kansallisten identiteettien, murrosta ja (uudelleen)rakentamista Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisenä aikana Venäjällä ja itsenäistyneissä entisissä neuvostotasavalloissa. Suurten yhteiskunnallisten mullistusten yhteydessä on luonnollista, että myös sosio-kulttuuriset merkitykset ja määrittelyt joutuvat uudelleenarvioinnin kohteeksi ja muuttuvat. Näin kävi myös venäläisten kansallisen identiteetin perustana olleille merkityksille Neuvostoliiton olemassaolon lakattua. Neuvostoimperiumin hajoaminen ja suurvaltaseaman heikkeneminen aiheutti venäläisille kansallisen trauman ja identiteettikriisin. Lisääntyvän vapauden negatiivisena puolena oli epävarmuuden lisääntyminen. Samalla kun idän ja lännen maailmat tiukasti erottanut raja alkoi rakoilla, murenivat osittain myös ne mustavalkoiset, omaa neuvostoyhteisöä ja sen ulkopuolisia merkinneet ajattelun kategoriat. Kohteet, joihin omaa kollektiivista yhteisöä ja sen ulkopuolista maailmaa merkitsevät kategoriat viittasivat, eivät olleetkaan enää yhtä itsestään selviä ja niihin liittyvistä merkityksistä tuli monimuotoisempia ja epäyhtenäisempiä. (Pyykkö 2002, 95–96.)

Uusi yhteiskunnallinen vapaus antoi kansalaisille ennen kokemattoman mahdollisuuden osallistua julkiseen keskusteluun Venäjän kohtalosta ja venäläisyydestä (Billington 2004, esipuhe s. xiii). Tämä merkitsi avoimempaa pääsyä diskursiiviseen kamppailuun yhteiskunnallisista merkityksistä, ja siten myös venäläisyyden merkityksistä ja kansakunnan rajoista. Valtion monikansallisuudesta ja pitkästä imperialistisesta historiasta johtuen etnisyys ei ole perinteisesti ollut keskeinen kansakuntaa määrittävä tai yhdistävä tekijä Venäjällä (Pyykkö 2002, 95–96). 1990-luvun alussa yleiseen tietoisuuteen nousseet äärioikeistolaiset liikkeet alkoivat kuitenkin ajaa etnisyyteen perustuvaa kansakuntakäsitystä, jonka piiriin kaikki Venäjän kansalaiset eivät mahtuneet. Osa liikkeiden kannattajista argumentoi julkisesti etnisesti ”puhtaan” venäläisen kansallisvaltion puolesta. Huomattavaa oli se, että näissä kannanotoissa uhkana ei pidetty vain maan ulkopuolelta tulevaa maahanmuuttoa, vaan ”kansan vihollinen” saattoi manifestoitua myös sellaisina Venäjän federaation etnisinä vähemmistöinä, jotka olivat olleet jo pitkään osa maan väestöä ja olivat federaation laillisia kansalaisia (emt.). DPNI edustaa tämän aatteellisen tradition jatkumoa 2000-luvulla.

Bert Klandermansin ja Nonna Mayerin (2006, 7-9) mukaan identiteettiin liittyvät motiivit ovat yksi kolmesta tärkeimmästä motivaation lähteestä, jotka selittävät yhteiskunnallisten liikkeiden vetovoimaa ja niihin osallistumista. Sen lisäksi, että liike tarjoaa mahdollisuuden

vaikuttaa sosiaaliseen ja poliittiseen ympäristöön (instrumentaaliset motiivit) sekä tulkita maailmaa mielekkäästi liikkeen merkityskehysten kautta ja ilmaista näkemyksiään (ideologiset motiivit), liikkeeseen osallistuminen antaa henkilölle myös kokemuksen kuulumisesta arvostamaansa ryhmään. Siten liikejäsenyys voi tyydyttää kuulumisen ja yhteisöllisyyden tarvetta ja toimia kollektiivisen identiteetin perustana. DPNI:n osalta kollektiiviseen identiteettiin liittyvät motiivit saattavat olla yksi liikkeen kasvua selittäneistä tekijöistä. Millainen siis on liikkeen piirissä muotoutunut kansakunnan konstruktio, joka on ollut suhteellisen vetovoimainen?

Analyysiosiossa tarkastelen sitä, miten ja millaista kansallista identiteettiä DPNI:n Internet-sivujen tekstit diskursiivisesti rakentavat. Toisin sanoen, mikä on se kansakunta-konstruktio, jota tekstit tuottaneet DPNI:n jäsenet pitävät omana yhteisönään, johon he identifioituvat ja jonka vaalimiseksi ja suojelemiseksi ”vierailta” vaikutteilta he esittävät poliittisia vaatimuksia? Mitkä ovat kansakunnan rajat, ja kuka kuuluu siten teksteissä muotoutuvaan ”meihin”? Pelkkä liikkeen kannattajien tai jäsenten venäläisyyteen liittämien merkitysten analysointi ei kuitenkaan yksin riitä, koska kollektiivinen identiteetti ei määriy aidosti yhteisön sisältä päin. Näin on, koska identiteetit ovat perustavalla tavalla riippuvaisia samuuden ja eron tekemisen prosesseista (Hall 2002). Kollektiivisen identiteetin määrittely ja arviointi tapahtuu tyypillisesti suhteessa oman identiteettiryhmän ulkopuoliselle ryhmälle annettuun kollektiiviseen identiteettiin (Klein & Simon 2006, 226). Jotta oma identiteettiyhteisö, eli ”me”, voitaisiin määrittää, konstruoidaan ulkopuolisista ”toiset”, joka esitetään omalle ryhmälle vastakkaisena. Koska oma identiteettiyhteisö halutaan yleensä arvottaa positiivisesti, ”toiset” representoidaan negatiivisesti tavalla, joka heijastaa oman identiteettiyhteisön positiivisia tuntomerkkejä. (Hall 2002, 144, 154.) Siten venäläisyyden konstruktioitakin on järkevää tarkastella suhteessa sen ulkopuolelle jäävistä konstruoiuihin ”etnisten toisten” kategorioihin. Kysynkin analyysissä, millaisia vastakategorioita teksteissä konstruoidaan kansalliselle identiteetille eli ”oikealle” venäläisyydelle? **Tällöin aineistolle esitettäviä tutkimusky-symyksiä ovat:**

1. Keitä ovat tekstien ei-venäläiset ”toiset” ja millaisia merkityksiä heihin liitetään?

(Ja erityisesti, mitä torjuttavia, mahdollisesti uhkaaviksi koettuja elementtejä toiseuteen sisältyy, joiden ei katsota kuuluvan kansakuntaan, tai joiden pelätään pilaavan oma identiteettiyhteisö?)

2. Millaisia merkityksiä venäläisyys saa suhteessa näihin ”toisiin” ja ”toisten” vasta-kohtana?

3. Millaisia identiteetti-positioita representaatiot rakentavat venäläisille ja ”ei-venäläisille toisille”?

Koska olen kiinnostunut merkitysten tuotannosta nimenomaan DPNI:n ja sen ympäristön muodostamassa kontekstissa, olen valinnut aineistooni diskurssianalyttisen, niin kutsutun diskurssihistoriallisen lähestymistavan. Siihen kuuluu erilaisten teoreettisten ja metodologisten välineiden yhdistäminen, jotta tutkimuskohteesta saadaan rikas, eri näkökulmista tehty ja sen historiallis-sosio-kulttuurisen kontekstin huomioiva kuvaus. Esittelen diskurssihistoriallista lähestymistapaa enemmän osioissa 3 ja 6. Varsinainen, analysoitava aineistoni on valikoitunut DPNI:n Internet-sivuilta keräämäni laajemman aineistokorpuksen pohjalta. Valitut tekstit on julkaistu sivustolla vuosina 2006 – 2008 sekä alkuvuodesta 2009, ja ne ovat pääasiassa liikkeen jäsenten tai johdon tuottamia. Mukana on myös joitakin tekstejä, jotka eivät välttämättä ole liikkeeseen kuuluvien tuottamia, mutta jotka on liitetty sivuille, koska niiden on koettu edustavan tai tukevan liikkeen omia näkemyksiä.

On huomattava, että aineistoni on ensinnäkin rajallinen näyte koko verkkosivuston teksteistä ja toiseksi, verkkosivuston tekstien tuottamiseen, aineistosta puhumattakaan, on osallistunut vain rajallinen määrä aktiivisimpia DPNI:n jäseniä tai kannattajia. Lisäksi on todennäköistä, että tekstien pohjalta saattaa rakentua yhden selkeästi tunnistettavan konstruktion sijaan useita keskenään osin ristiriitaisia kansakunnan tai venäläisyyden konstruktioita. Vaikka yhteinen käsitys kansakunnan rajoista onkin oletettavasti liikkeen ideologinen peruspilari, jäsenten välillä voi olla myös tiettyjä näkemyseroja. Toisistaan eroavat käsitykset voivat kertoa liikkeen sisäisistä alaryhmistä ja heidän ideologisista eroistaan. Mikään liikeyhteisö ei ole täysin homogeeninen. Edellä mainituista seikoista johtuen en voi tehdä aineiston pohjalta johtopäätöksiä jostakin yhdestä ja keskimääräisestä, kaikkien liikkeen piirissä olevien jakamasta kansallisesta identiteetistä. Voin tutkia kansallisen identiteetin konstruktioita vain *sellaisina kuin ne aineiston teksteissä rakentuvat*. Oletan kuitenkin, että mahdollisista eroista ja ristiriitaisuuksista huolimatta niissä on tiettyjä havaittavia yhteisiä piirteitä, ja että ne heijastavat liikkeessä laajemmin vallitsevia käsityksiä venäläisyydestä ja kansakunnan rajoista, vaikka kaikki liikkeen piirissä olevat eivät jakaisikaan sataprosenttisesti samaa käsitystä tai merkityksiä.

1.2 Tutkimuksen tausta ja oma tutkijapositioni

Edellä esittämäni tutkimustehtävän muotoutuminen on ollut melko pitkä prosessi. Sen lähtökohdina ovat olleet omakohtaiset arkipäivän rasismia ja äärioikeistoliikkeiden toimintaa koskevat havaintoni, joita tein asuessani Pietarissa syksyn 2006 ja kesän 2007 ajan. Saavuttuani vaihto-opiskelijaksi Pietariin syksyllä 2006 tietyt rajut rasismien ilmenemismuodot, etenkin ulkomaalaisiin opiskelijoihin kohdistuneet ja kuolonuhrejakin vaatineet rasistiset väkivallanteot tulivat minulle yllätyksenä. Etenkin intialaisen lääketieteenopiskelijan raaka surma herätti omassa opiskelijayhteisössäni paljon huomiota. Tiesin toki, että rasismia esiintyy kaikkialla, mutta äärioikeistoliikkeet ja rasistinen väkivaltarikollisuus eivät olleet ilmiötä, jotka kuuluivat aiempaan Venäjä-kuvaani. Palattuani Suomeen etsin aiheesta lisätietoja ja löysin SOVA:n seurantaraportit. Niissä esiintyi myös DPNI, liike, joka mainittiin muita äärioikeistoliikkeitä huomattavasti useammin, ja jota luonnehdittiin yhdeksi keskeisimmistä äärioikeiston toimijoista. Samaan aikaan olin myös kiinnostunut identiteetteihin liittyvistä kysymyksistä ja luin Venäjää ja entisen Neuvostoliiton alueen valtioita käsittelevää kirjallisuutta, jossa kansallisen identiteetin rakentaminen oli keskeinen teema. Tutkimusaiheeni muotoutuminen oli näiden eri elementtien - kiinnostuksenkohteideni, omakohtaisten kokemusten ja aiemman tutkimuskirjallisuuden teemojen – yhteen kietoutumisen lopputulos.

Siitä lähtien, kun valtion kontrollin lientyminen 1980-luvun lopulta alkaen mahdollisti rasististen mielipiteiden avoimemman ilmaisun ja kansallismielisten ääriliikkeiden muodostumisen Venäjällä, ne alkoivat herättää kiinnostusta myös venäläisissä ja muunmaalaisissa tutkijoissa. Aihetta käsitteleviä tunnettuja teoksia ovat mm. Paul Hockenosen *Free to hate: the rise of right in post-communist Eastern Europe (1994)*, Walter Laqueurin *Black hundred: the rise of the extreme right in Russia (1993)* ja Stephen D. Shenfieldin *Russian Fascism: Traditions, tendencies, movements (2001)*. Nämä teokset, kuten suurin osa tähän asti julkaistusta alan tutkimuskirjallisuudesta, käsittelee 1990-lukua tai sitä edeltänyttä aikaa. Etenkään 2000-luvun uusista venäläisistä äärioikeistoliikkeistä ei ole saatavissa kirjallisuutta juuri lainkaan. Suomessa on tehty muutamia pro gradu-töitä venäläisistä kansallismielisistä ääriliikkeistä. Ne ovat keskittyneet lähes yksinomaan Pamjatiin, joka edustaa venäläisen äärioikeiston historiassa vielä niin sanottua traditionalistista suuntausta, jossa ideologisen maallistumisen ja länsimaisten vaikutteiden merkitys ei ole yhtä keskei-

nen kuin myöhemmillä liikkeillä (lisää aiheesta luvuissa 4.1 ja 4.5). Sen sijaan DPNI:n edustamista ”uudemman sukupolven” 2000-luvun venäläisistä äärioikeistoliikkeistä ei ole tietääkseni toistaiseksi tehty Suomessa opinnäytetöitä, eikä muutakaan tutkimusta. Työni keskeisenä motiivina onkin ollut kerätä ja tuottaa tietoa tästä Suomessa Venäjä-asiantuntijoiden joukon ulkopuolella käytännössä tuntemattomasta liikkeestä, joka on ollut suuren osan 2000-lukua keskeisimpiä, ellei keskeisin venäläinen äärioikeistoliike. Vaikka kyse onkin yksittäisen liikkeen tutkimisesta, työni rakentaa osaltaan myös esimerkiksi kuvausta laajemmasta ilmiöstä; rasismien ja äärioikeistolaisuuden ilmenemisestä Venäjällä ja sen kytkeytymisestä identiteettipolitiikkaan.

Työni asettuu venäläisiä äärioikeistoliikkeitä koskevan liiketutkimuksen ja postkommunistisia kansallisia identiteettejä käsittelevän identiteettitutkimuksen risteyskohtaan. Tutustuessani tutkimuskirjallisuuteen en ole löytänyt suoraan kansallisen identiteetin rakentamista käsitteleviä, venäläisistä äärioikeistoliikkeistä tehtyjä tutkimuksia. Sen sijaan Ludger Klein ja Bernd Simon ovat tutkineet äärioikeistoidentiteetin tasoja ja funktioita saksalaisten äärioikeistoaktivistien keskuudessa osana laajempaa, viidessä Länsi-Euroopan maassa 1990-luvulla suoritettua tutkimusta. Haastattelututkimuksen tulokset on julkaistu Nonna Mayerin ja Bert Klandermansin toimittamassa teoksessa *Extreme right activists in Europe. Through the magnifying glass (2006)*, joka on ollut yksi tämän työn keskeisistä lähteistä. Merkittävänä esikuvana työlleni ovat olleet myös Ruth Wodakin, Rudolf De Cillian ja Martin Reisinglin artikkelit kansallisen identiteetin rakentumisen diskurssianalyttisestä tutkimisesta. Olenkin soveltanut heidän käyttämäänsä ja kehittämäänsä diskurssihistoriallista lähestymistapaa.

Diskurssianalyttiseen tutkimukseen kuuluu tutkijan oman subjektiposition reflektointi ja sen pohtiminen, millainen vaikutus sillä on aineiston analyysiin. Syy pohdinnan tarpeelle juontuu representaatioiden luonteesta. Se, kuinka tulkitsemme representaatioita, riippuu aina tulkitsijasta. Diskurssianalyysini johtopäätökset ovat siten ”vain” yksi mahdollinen tulkinta DPNI:n representaatioista, eräänlainen ”representaatioiden representatio”. Kyse ei ole kuitenkaan mistä tahansa tulkinnasta, vaan tulkinnasta, jota tuottaessani olen pyrkinyt tekemään hyvän tutkimuskäytännön mukaista diskurssianalyysiä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tavoitteenani on ollut tehdä mahdollisimman hyvin perusteltuja tulkintoja. Analyysiosiossa olen pyrkinyt esittämään riittävästi aineisto-otteita ja omat päättelypolkuni niin, että lukijan on mahdollista arvioida tulkintojani.

Myönnän, että tutkimustavoitteeni ja tekstiaineistoni ovat olleet minulle haasteellisia, ja ne ovat saaneet minut pohtimaan vakavasti vahvuuksiani ja heikkouksiani tutkimuksen kannalta. Tunnen jonkin verran venäläistä kulttuuria ja yhteiskuntaa, ja osaan venäjän kieltä. Silti usean vuoden opiskelun ja kahden muutaman kuukauden mittaisen asumisjakson jälkeen olen luonnollisesti edelleen asemassa, joka asettaa väistämättä rajoitteita kyvylleni tulkita venäjänkielistä tekstiä ja sen venäläiseen kulttuuriin pohjautuvia merkityksiä. Lisäksi tutkimuskohteeni ei kuulu ainoastaan venäläisen kulttuurin piiriin, vaan myös ääri-oikeistolaisen alakulttuurin piiriin, johon en ollut juurikaan tutustunut ennen tämän tutkimustyön aloittamista. Toisaalta tällaisesta kulttuurisesta ulkopuolisuudesta on voinut olla myös hyötyä: se voi lisätä kriittisyyttä aineistoa kohtaan. Ulkopuolisen asemassa saattaa herkemmin kyseenalaistaa asioita ja merkityksiä, eikä siten tule yhtä herkästi uusintaneeksi olemassa olevia kulttuurisia kategorioita ja käsitteitä.

Suhtautumiseni DPNI:hin ei ole myöskään neutraalia. Diskurssihistoriallinen lähestymistapa on osa kriittisen diskurssianalyysin traditiota, johon kuuluu avoimuus tutkijan suhteesta tutkimuskohteeseen. On tavallista, että tutkija ottaa eräänlaisen ”asianajajan” roolin: pyrkiessään paljastamaan syrjiviä diskursiivisia käytäntöjä hän toimii syrjityn ryhmän puolesta (Meyer 2001, 15). DPNI:n kaltaiset liikkeet edistävät maahanmuuttajien ja monien Venäjän etnisten vähemmistöjen huonoa kohtelua, joka ääritapauksissa voi vaarantaa jopa heidän terveytensä tai henkensä. Suhtaudun kielteisesti liikkeen toimintaan, joka ylläpitää ja levittää rasismia. Aineiston analyysi ja koko tutkimus onkin tehty koko ajan tiedostaen, että liikkeen diskurssit tähtäävät tiettyjen ihmisryhmien syrjäyttämiseen.

2 DPNI TUTKIMUSKOHTEENA

DPNI (Dvizhenie protiv nelegalnoi immigratsii) on vuonna 2002 perustettu äärioikeistolainen, nimensä mukaan ”laittoman maahanmuuton vastainen kansalaisliike” (DPNI:n [www-sivut/1](#)). Nimestään huolimatta liikkeen jäsenet eivät vastusta vain toisista valtioista Venäjälle saapuvia laittomia siirtolaisia. Käytännössä DPNI:n toiminta on suunnattu myös tiettyjä etnisyyksiä edustavien, laillisten Venäjän Federaation kansalaisten valtion sisällä tapahtuvaa, idästä ja etelästä pohjoiseen suuntautuvaa muuttoliikettä vastaan (Stranius 2007, 18). Liikettä on johtanut perustamisvuodesta 2002 kevääseen 2009 asti Aleksandr Belov (käyttää myös nimeä Aleksandr Potkin), joka toimi aiemmin Dmitri Vasilievin johtaman Pamjat-liikkeen lehdistösihteerinä. Belovia pidetään taitavana puhujana ja PR-ammattilaisena. (Kozhevnikova 25.2.2006). Toinen keskeinen henkilö liikkeen johdossa on ollut Vladimir Basmanov (ks. esim. Kozhevnikova 15.4.2009). DPNI:n tärkeimmät organisatoriset elimet ovat kansallinen neuvosto (natsionalnii sovet, käytetty myös nimitystä tsentralnij sovet” eli keskusneuvosto) ja keskushallinto (tsentralnaja uprava). Keskushallinnon toimiala jakautuu eri tehtäväalueisiin, joita ovat yhteiskunta- ja mediasuhteiden hoito, kansainvälinen yhteistyö, organisatoris-hallinnolliset palvelut, propaganda- ja agitaatiopalvelu, eli liikkeen materiaalien tuottamisesta ja levityksestä sekä verkkosivujen tuotannosta vastaaminen, sekä lahjoitusvarojen hoitaminen. Aleksandr Belov on toiminut sekä kansallisen neuvoston puheenjohtajana että keskushallinnon johdossa, ja hän vastaa myös yhteiskunta- ja mediasuhteista. (DPNI:n [www-sivut/2](#).) Sivuston mukaan liikkeen toiminta perustuu jäsenten ja kannattajien vapaaehtoiseen työpanokseen ja heidän antamiinsa lahjoituksiin (DPNI:n [www-sivut/3](#)).

Suuri enemmistö liikkeen kannattajista ja jäsenistä on nuoria, ja DPNI voidaankin määrittellä nuorisoliikkeeksi (Stranius 2007, 18). Jäseneksi voi liittyä jokainen 14 vuotta täyttänyt Venäjän kansalainen, joka hyväksyy liikkeen ohjelmajulistuksen (DPNI:n [www-sivut/1](#)). Aleksandr Belovin antaman lausunnon mukaan liikkeen ”perusrungon” muodostavat kuitenkin 25–35-vuotiaat henkilöt. Hän on myös halunnut kumota yleisen mielikuvan liikkeensä jäsenistä huono-osaisista perheistä tulevina nuorina. Belov on väittänyt, että keskimääräinen DPNI-aktivisti on joko korkeakouluopiskelija tai on jo valmistunut korkeakoulusta, työskentelee hyvässä ammatissa ja asuu kaupungissa – maaseudun asukkaita liikkeeseen kuuluu hänen mukaansa vähän. (DPNI:n [www-sivut/5](#).) Myös liikkeen sivus-

tolle listattujen alueosastojen yhteystietojen perusteella toiminta vaikuttaisi keskittyvän piirien ja alueiden väestökeskittymiin, Moskovaan, Pietariin ja muihin suuriin kaupunkeihin sekä niiden ympäristöön (DPNI:n [www-sivut/2](#)). DPNI:llä on oman ilmoituksensa mukaan toimintaa 30:llä Venäjän Federaation 88 alueyksiköstä (federaatio on jaettu 88 hallinnolliseen subjektiin) (DPNI:n [www-sivut/1](#)).

Jäseneksi liittyminen tapahtuu joko hakemalla alueellisen osaston jäsenyyttä tai perustamalla uuden paikallisryhmän, jos alueella ei ole jo sellaista (DPNI:n [www-sivut/2 & 4](#)). Jäsenyyssuhteet eivät sulje pois muita liikejäsenyyksiä; niiden mukaan DPNI:hin voivat liittyä minkä tahansa puolueen, liikkeen tai organisaation edustajat, jotka jakavat sen tavoitteet (DPNI:n [www-sivut/1](#)). Tämä on todennäköisesti ollut liikkeen kasvun kannalta oleellista, koska se on pystynyt keräämään jäseniä muiden liikkeiden jäsenyyksiä ylittäen hieman katto-organisaation omaisesti. Se lienee yksi syy, miksi DPNI on päässyt asemaan, jossa se on voinut esiintyä useiden äärioikeistoliikkeiden yhteisenä äänitorvena ja toiminnan koordinoijana (Kozhevnikova 25.2.2006). Toisaalta tämän kaltainen avoimuus voi toimia myös toiseen suuntaan: ydinryhmän ulkopuolisten jäsenten sitoutuminen liikkeeseen ei välttämättä kehity kovin vahvaksi, koska rinnakkaisjäsenyydet voivat kilpailla heidän ensisijaisesta ”uskollisuudestaan”.

En ole onnistunut löytämään luotettavia arvioita liikkeen jäsenmäärästä, eikä liikkeen johonkään ole tietääkseni kommentoinut aihetta. Loppuvuodelta 2007 olevassa haastattelussa Belov ei suostunut arvioimaan liikkeen kannattajamäärää. Aktivisteja liikkeellä oli tuolloin hänen mukaansa noin 10 000, ja määrän pienuudesta hän syytti viranomaisten liikkeen jäseniin kohdistamaa painostusta (DPNI:n [www-sivut/5](#)). Liikkeiden jäsenmääriä käytetään yhtenä mittarina arvioitaessa niiden levinneisyyttä ja yhteiskunnallista merkittävyyttä. Tässä tapauksessa kyseenalaistan hieman sen merkitystä DPNI:n osalta, ainakin jos jäsenyydellä tarkoitetaan virallista, asiakirjoin ja rekisterein todennettavaa jäsenyyttä. Se, onko henkilö liikkeen virallinen jäsen vai ei, ei välttämättä kerro koko totuutta henkilön suhteesta liikkeeseen tai asemasta siinä. Tämä johtuu siitä, että DPNI:llä on jäseniä ja ”jäseniä”, eli jäsenyyksiä voi olla eritasoisia ja eri tavoin määrittyviä. Niillä alueilla, joilla liikkeellä on osastoja, jäseneksi haluavat voivat anoa jäsenyyttä hakemuksella ja hyväksytyksi tultuaan heidät kirjataan liikkeen rekisteriin. Jos alueella ei ole ennestään osastoa tai paikallisryhmää, tai henkilö ei halua liittyä siihen, hän voi myös liittyä ”DPNI:n yhteistyöliittoumaan” (Sojuz sodeistvija DPNI) ja periaatteessa osallistua samankaltaiseen

toimintaan kuin jäsenet, olematta kuitenkaan virallisesti jäsen. (DPNI:n www-sivut/6.) On myös todennäköistä, että moni liikettä kannattava ja sen toimintaan myötävaikuttava henkilö ei ole virallinen jäsen, mutta saattaa silti identifioitua liikkeeseen jäsenen tavoin. Liikkeen toiminnan kannalta identifikaatioperusteinen epävirallinen jäsenyys voi olla olennaisempaa kuin virallisiin asiakirjoihin ja rekistereihin perustuva jäsenyys.

Rakenteeltaan DPNI on verkostomainen liikeorganisaatio, joka koostuu eri puolilla Venäjää sijaitsevista osastoista ja paikallisryhmistä. Niiden jäsenet muodostavat liikkeen ytimen, joka vastaa aktiivisesta toiminnasta. Heitä voinee kutsua aktivisteiksi. Kynnys liittyä tähän joukkoon on oletettavasti varsin korkea verrattuna moneen muuhun yhteiskunnalliseen liikkeeseen, koska äärioikeistoliikkeen avoin jäsenyys on yleensä voimakkaan negatiivisesti stigmatisoivaa. Aktivistijoukon ympärille kytkeytyy myös löyhempi kannattajien ja sympatisoijien joukko, joka saattaa olla aktivistijoukkoa huomattavastikin laajempi. Sen suhde liikkeeseen on epämääräisempi – ja samalla vähemmän stigmatisoiva. Se muodostaa kuitenkin potentiaalisten uusien aktivistien joukon, ja sen tarjoama tuki luo liikkeelle toimintaedellytyksiä. Äärioikeistoliikkeen ”rajojen” määrittäminen voi olla haasteellista, koska sen ydinjoukon ulkopuolella on ryhmä enemmän ja vähemmän liikkeeseen kiinnittyviä henkilöitä, joiden kesken on vaikea tehdä rajanvetoa, eikä virallinen jäsenyys välttämättä sulje sisäänsä kaikkia toimintaan osallistuvia.

DPNI:n verkkosivujen Tavoitteet ja tehtävät –osiosta löytyy 24:n kohdan yksityiskohtainen ohjelmajulistus. Sen mukaan Venäjältä on ”välttämättä karkotettava kaikki laittomasti maahan saapuneet, henkirikoksiin syyllistyvät ja varjotaloudessa työskentelevät maahanmuuttajat, jotka eivät maksa veroja, käyttävät hyväkseen isänmaata ja syrjäyttävät alkupe räisväestöä”. Tavoitteiksi on listattu mm. paikallistason ja federaation maahanmuuttolainsäädännön ”maksimaalinen” kiristäminen ja ennen käännytystä tapahtuvaan, laittomien maahanmuuttajien väliaikaiseen ylläpitoon tarkoitettujen keskustusten perustaminen. Listalla on myös rajavalvonnan ja maassa oleskelun seurannan tiukentaminen, sekä maahantulosäädösten rikkomisesta koituvien rangaistusten tiukentaminen. Lisäksi kullekin alueelle tulisi luoda maksimikiintiöt maahanmuuttajille, kaikille vuoden 1991 jälkeen maahan muuttaneille ja myös väliaikaisesti maassa työskenteleville tulisi tehdä pakolliseksi Venäjän kielen, kulttuurin ja historian tuntemusta mittaavat kokeet, ja laittomilta maahanmuuttajilta tulisi kieltää kaikki liiketoiminta, erityisesti torikaupan harjoittaminen. DPNI:läiset vaativat myös kovempia rangaistuksia niille Venäjän

kansalaisille, viranomaisille ja yrittäjille, jotka kannustavat tai avustavat laitonta maahanmuuttoa tai myöntävät etuoikeuksia laittomille maahanmuuttajille ”rikkoen Venäjän kansalaisten oikeuksia tai intressejä”. Vaatimuslistalla on myös lakien pikainen säätäminen Venäjän alkuperäiskansojen henkisen ja fyysisen taantumisen pysäyttämiseksi ja perinteisten arvojen suojaamiseksi. (DPNI:n [www-sivut/ 7.](http://www.dpni.ru))

Liike ilmoittaa käyttävänsä kaikkia laillisia keinoja tavoitteidensa saavuttamiseksi. Niiden joukkoon kuuluvat mm. joukkotapahtumien (mielenosoitukset, marssit jne.) järjestäminen, ehdotusten laatiminen ja lakimuutosten lobbaaminen toimeenpano- ja lainsäädäntöelimille, sekä muuttoliikkeen tarkkailuun tarkoitettujen seurantaneuvostojen (nabljudatelnie soveti) ja kansalaisosastojen (otrjad grazhdan) perustaminen. Lisäksi tavoitteisiin aiotaan päästä tiedottamalla laittomasta maahanmuutosta ja sen seurauksista kansalaisille, tiedotusvälineille, hallintoelimille ja järjestysvallalle, tekemällä yhteistyötä samanmielisten puolueiden ja liikkeiden kanssa ja tukemalla vaaleissa ehdokkaita, jotka esiintyvät maahanmuuttopolitiikan tiukentamisen puolesta. DPNI ilmoittaa antavansa myös juridista tai muuta apua kansalaisille, jotka ”esiintyessään liian aktiivisesti” laitonta maahanmuuttoa vastaan joutuvat nykyisen lainsäädännön puitteissa vaikeuksiin. Siinä tapauksessa, että federaation lainsäätäjät kieltäytyvät maahanmuuttolainsäädännön tiukentamisesta, liike toimii sen puolesta, että asiasta järjestettäisiin paikallisia kansanäänestyksiä tai yleinen kansanäänestys. (DPNI:n [www-sivut/1.](http://www.dpni.ru))

DPNI tuli laajempaan julkiseen tietoisuuteen osallistumalla vuonna 2005 äärikansallismielisten järjestöjen ensimmäistä kertaa järjestämälle Venäläiselle marssille (Stranius 2007, 17). Liike on kuulunut sen jälkeen joka vuosi Venäläisen marssin järjestäjiin. Vuoden 2005 alkupuolella DPNI ilmoitti usean muun oikeistoradikaalin toimijan tavoin liikkuvien aseistettujen ”taistelujoukkojen” perustamisesta. (Kozhevnikova 25.2.2006.) DPNI:n keskusneuvosto oli päättänyt eräänlaisen kansalaismiliisin perustamisesta, joka koostuisi autoilla liikkuvista muutaman hengen aseistetuista ryhmistä (Kolesnichenko 15.8.2005). Vuonna 2006 DPNI:n toiminnan aktiivisuus kasvoi entisestään ja liike omaksui kekseliään ja varsin tehokkaaksi osoittautuneen, mediaa ja kehystämiseksi kutsuttua merkityksellistämistekniikkaa hyödyntävän toimintatavan. Tuolloin tapahtui kaksi väkivaltaista yhteenottoa, joita liike taitavasti hyödynsi ja ruokki ajaakseen omia tavoitteitaan. Kummassakaan tapauksessa DPNI ei ollut tapahtumien alkuunpanija, vaan sen edustajat havaitsivat sopivan konfliktin, jonka kautta liikkeelle avautui mahdollisuus tuoda esille itseään ja näke-

myksiään. DPNI saikin osakseen laajaa julkista huomiota tapausten ohella. (SOVA 22.5.2007.) (Liikkeen kehystämistaktiikoita käsitellen yksityiskohtaisemmin luvussa 4.4). DPNI:n toiminta jatkui aktiivisena vuosina 2006 ja 2007. Vuoden 2006 loppupuolella dpni:läiset pyrkivät järjestämään lähes kuukausittain useita tapaamisia ja mielenosoituksia. (SOVA 22.5.2007.) Vuonna 2007 DPNI:n aktiivinen julkinen toiminta ennakoiti joulukuussa pidettyjä Duuman vaaleja, jossa liikkeen jäseniä ja tukemia henkilöitä oli ehdolla (Kozhevnikova ja Verkhovsky 17.7.2007). Sittenkin liikkeen sisäiset ristiriidat ovat kuitenkin vaikeuttaneet sen toimintaa.

Kun aloitin tämän tutkielman tekemisen vuoden 2008 alussa, DPNI vaikutti suhteellisen yhtenäiseltä liikkeeltä. Jokaisen liikkeen jäsenistö jakautuu kuitenkin yleensä pienempiin, liikkeen sisäisiin alaryhmiin, jotka saattavat erota toisistaan jonkin verran. Nämä ryhmät saattavat heijastaa liikkeen sisäisiä ihmissuhteita ja muodostua eräänlaisina ”kaveripiireinä”, tai ne perustuvat liikkeen toimintaa koskeville, toisistaan eroaville ideologisille näkemyksille (Catellani ym. 2006, 213). Joskus alaryhmien väliset näkemyserot saattavat kärjistyä niin, että se johtaa liikkeen jakautumiseen erillisiksi uusiksi liikeorganisaatioiksi. Tutustuttuani venäläisten äärioikeiston kehitykseen 1990- ja 2000-luvuilla, vaikutelmani on, että tällaiset hajoamiset ovat liikkeille hyvin yleisiä. Äärioikeiston kenttä elää jatkuvasti: liikkeet muodostavat keskenään erilaisia kilpailevia liittoumia, irtoavat niistä ja etsivät uusia, hajoavat sisäisiin ristiriitoihinsa tai vanhasta liikkeestä irtautuneet ryhmät perustavat uusia organisaatioita. Esimerkiksi 80-luvun lopun ja 90-luvun alun keskeisin liike Pamjat ja 90-luvun lopun tärkeä liike RNE (Russkoe natsionalnoe edinstvo) ovat molemmat sittemmin jakautuneet useiksi erillisiksi ryhmittymiksi. Näin kävi lopulta myös DPNI:lle vuoden 2008 aikana.

Tuolloin Belovin ja Basmanovin johtamasta DPNI:stä irtautui kaksi erillistä ryhmää. Jakautumiseen johtivat ratkaisemattomat ideologiset erimielisyydet liikkeen tulevasta suunnasta. Konflikti sai alkunsa liikkeen johtohahmon, Aleksandr Belovin julistuksesta, jossa hän ilmaisi aikomuksensa muuttaa DPNI nykymuotoisesta epävirallisesta verkostosta konventionaalisemmaksi, muodolliseen ohjelmaan ja viralliseen jäsenyyteen perustuvaksi puolueen kaltaiseksi organisaatioksi. (Kozhevnikova 18.8.2008, Kozhevnikova 15.4.2009.) Hän sanoi harkitsevansa liikkeen virallista rekisteröintiä, jotta se voisi toimia aktiivisemmassa roolissa nykyisen valtiollisen järjestelmän piirissä. Lisäksi Belov oli päättänyt, että oli aika ”siirtyä radikaalista nationalismista kohti eurooppalaista nationalismia”. Hänen

mukaansa maan demokratisoituminen on väistämätöntä, ja jotta DPNI voisi vastata kansallismielisen väestönosan tarpeisiin, sen täytyisi muuttua ”ksenofobisesta lahkosta” kohti konventionaalista poliittista toimijaa. (SOVA 14.7.2008, lainausmerkeissä olevat osat ovat suoria lainauksia Belovilta sellaisina kuin ne on lähteessä esitetty.)

Kaikki jäsenet eivät olleet samaa mieltä, ja syntynyt konflikti johti kahden ryhmän irtoamiseen liikkeestä erillisiksi ”rinnakkaisliikkeiksi”. Tuloksena oli kolme eri ryhmittymää: Alexandr Belovin ja Vladimir Basmanovin johtama ryhmä, joka kutsuu itseään entisellä nimellä ”DPNI”, Alexandr Mikhailovin johtama ”Venäläinen DPNI” tai ”DPNI-Mossovet”, ja Dmitri Zubovin ”DPNI – Venäläinen kansalaisyhteisö” (DPNI - Russkoe grazhdanskoe obshchestvo DPNI-RGO) – niminen ryhmä (SOVA 17.9.2008a). Suuri yleisö yhdistää kuitenkin DPNI-nimen edelleen Belovin ja Basmanovin johtamaan ryhmään. Siinä missä se pyrkii kohti maltillisemman, puoluetta muistuttavan virallisen organisaation perustamista, sekä Mikhailovin että Zubovin ryhmittymät haluavat jatkaa toimintaa entisenkaltaiseen epäviralliseen verkostorakenteeseen nojaten. Mikhailovin ”Venäläinen DPNI” on sanoutunut täysin irti Belovin DPNI:stä ja sen yhteyksistä toimijoihin, jotka heidän mielestään kuuluvat liberaaliin oppositioon. Zubovin ryhmittymään siirtyivät lähinnä DPNI:n radikaaleimmat neo-natsijäsenet, ja se on myös suoraan ilmoittanut käyttävänsä toiminnassaan laittomia keinoja. Vielä syksyllä 2008 ryhmittymien johtajat yrittivät saada aikaan sopua, mutta yritykset epäonnistuivat. (Kozhevnikova 26.10.2008; SOVA 17.9.2008a.) Etenkin oikeudet liikkeen symbolin käyttöön ja vuosittaisen Venäläisen marssin järjestämiseen ovat olleet keskeisiä kiistakysymyksiä ryhmien välillä. Venäläiseen marssiin liittyy paljon merkittävää julkisuusarvoa, josta myös DPNI:stä irronneet ja sen kanssa kilpailevat kaksi ryhmää haluaisivat nauttia. (SOVA 17.9.2008a.)

Dmitri Zubovin johtamaan ryhmään siirtyivät enimmäkseen liikkeen ideologisen ääri-laidan edustajat ja Alexandr Mikhailovin johtama ryhmä koostuu lähinnä liikkeen Moskovan osaston jäsenistä (SOVA 14.7.2008). Suhteessa Belovin DPNI:hin ”Venäläinen DPNI” ja ”DPNI – venäläinen kansalaisyhteisö” ovat jäsenistöltään pieniä ja pienemmällä maantieteellisellä alueella toimivia ryhmiä. Silti niiden irtautumisen merkitystä DPNI:lle ei voi vähätellä. Etenkin Moskovan alueen jäsenten menetyksellä voi olla merkittävä negatiivinen vaikutus liikkeelle. Moskova on tärkeä keskus koko maan laajuista toimintaa ajatellen ja se voi olla Pietarin lisäksi liikkeen tärkeintä kannatusaluetta. Tulevaisuudessa voi nähdä

miten DPNI:n ja siitä irtautuneen kahden potentiaalisen uuden liikkeen lopulta käy. Pystyvätkö kaikki – tai mahdollisesti yksikään niistä - jatkamaan toimintaansa pidemmällä aikavälillä? Jäsenistön menetys voi heikentää DPNI:tä, mutta toisaalta myös yhdistää jäljellejäänyttä samanmielisten ryhmää tiiviimmäksi ja tehokkaammaksi kokonaisuudeksi. Lisäksi ideologinen suunnanmuutos ja radikaalien neonatsien poistuminen riveistä voi myös helpottaa liikkeen laajentamista – sitähan Belovin DPNI muutoksella todennäköisesti tavoitteleekin: suuria massoja ja kasvua. Toisaalta liikkeen jakautuminen voisi liittyä myös siihen, että liike oli saavuttanut kooltaan tietyn kriittisen rajan, jossa se ei pystynyt enää löytämään riittävää konsensusta suhteellisen heterogeeniseksi käyneen jäsenistön kesken. Tätä voi tosin vain arvailla, koska käytettävissä ei ole tietoja liikkeen jäsenmäärästä, sen koostumuksesta ja kasvusta, vain mainintoja siitä, että se on havaittavasti kasvanut etenkin vuoden 2005 jälkeen. Samoin kyseessä voi olla osin liikkeen sisäinen valtataistelu johtohahmojen kesken, ja osansa konfliktiin voi olla myös Belovin persoonalla, joka on herättänyt negatiivisia tunteita ja syytöksiä niin liikkeen sisällä kuin muissa äärioikeiston edustajissa (Kozhevnikova 14.3.2008; Kozhevnikova 18.8.2008).

Lisäksi tulee muistaa, että tilanne elää koko ajan. Liikkeiden välillä tapahtuu aaltoliikkeenomaista jäsenten siirtymistä maltillisemmasta ryhmästä radikaalimpaan ja jälleen takaisin. Kozhevnikovan mukaan marraskuuhun 2008 mennessä oli kuitenkin ilmeistä, että Belovin DPNI oli voittanut kamppailun DPNI-brändistä. Samaan aikaan Zubovin pieni ryhmittymä oli joutunut vaikeuksiin ja oli hädin tuskin enää olemassa. (Kozhevnikova 15.4.2009.) Mutta myös Belovin ja Basmanovin johtama DPNI on kärsinyt vaikeuksista. Liikkeen jakautuminen on ilmeisesti vienyt DPNI:ltä jonkin verran voimia, koska sen toiminta ei ole ollut kovin aktiivista vuoden 2009 alkupuoliskolla (Kozhevnikova 30.4.2009). Lisäksi Aleksandr Belov sai rikostuomion toukokuussa 2009 ja joutui eroamaan liikkeen johdosta välttääkseen koko liikettä koskevat oikeudelliset toimenpiteet. Vaikka ero onkin ilmeisesti vain muodollinen ja väliaikainen, sillä on ollut negatiivinen vaikutus liikkeen toiminnalle, joka on paljolti riippuvainen karismaattiseksi kuvaillun johtajan julkisista esiintymisistä. DPNI on myös saanut kilpailijan uudesta Russkij Obraz – nimisestä ryhmästä, joka tuli julkisuuteen vuoden 2008 aikana. Russkij Obraz on radikaalimpi ja aggressiivisempi, antikapitalistisia ja äärioikeistolaisia iskulauseita yhdistelevä liike, ja sillä on ilmeisesti enemmän lobbausvoimaa Duumassa (DPNI menetti sen lähes kokonaan vuoden 2007 vaaleissa). (Kozhevnikova 29.7.2009.)

DPNI:n edellinen yritys puolueen perustamiseksi Duuman vaaleja 2007 varten yhdessä muutaman muun toimijan kanssa epäonnistui suorastaan tragikoomisella tavalla (lisää aiheesta luvussa 3.3.1/ Chernega 7.5.2007; Kozhevnikova 14.3.2008). Jos Belovin ja hänen kannattajiensa yritykset puolueen tai puoluemaisen organisaation perustamiseksi eivät onnistu, he voivat joutua tyytymään jonkinlaiseen kompromissiin liikkeen uudistamisessa. Se voisi lähentää liikettä jälleen niiden kanssa, jotka haluavat säilyttää epävirallisen verkostomuodon. DPNI:n suunta riippuu paljon siitä, miten liikkeen ”konventionalisointiprosessi” etenee. On mahdollista, että keväällä 2008 tapahtunut jakautuminen enteilee liikkeen pitkäaikaista tai lopullista heikkenemistä, kuten on käynyt aiemmin Pamjatin ja RNE:n tapauksissa. Tähän asti kunkin äärioikeistoliikkeen ”kukoistuskausi” on ollut Venäjällä varsin lyhyt.

Oman tutkimustehtäväni kannalta liikkeen hajoaminen merkitsee sitä, että tutkin DPNI:tä sellaisena kuin se on toiminut ennen jakautumistaan, ja jakautumisen jälkeiseltä ajalta nimenomaan Alexandr Belovin johtamaa liikettä, joka jatkaa nimellä DPNI. Kahden erillisen DPNI-ryhmän irtautuminen liikkeestä ei ole vaikuttanut havaittavasti liikkeen verkkosivujen toimintaan: ne ovat olleet alun perinkin Belovin ja hänen lähipiirinsä muodostaman tiedotuspalvelun toimittamia ja ovat edelleen heidän hallussaan. En ole myöskään havainnut, että sivuilta olisi poistettu materiaalia jakautumisen seurauksena. Jakautumisen ainoa oletettava vaikutus sivustolle on se, että erillisiksi ryhmiksi irtautuneet jäsenet eivät todennäköisesti enää osallistu niiden sisällöntuotantoon ja saattavat perustaa omia kilpailevia sivustojaan Internetiin.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIITEKEHYS

Työni taustalla vaikuttava käsitys todellisuuden luonteesta noudattelee maltillisen sosiaalisen konstruktionismin ontologisia sitoumuksia. Sovellan aineistooni Ruth Wodakin käyttämää diskurssihistoriallista lähestymistapaa (*the discourse-historical approach*), joka kuuluu kriittisen diskurssianalyysin piiriin. Ruth Wodakin lisäksi muun muassa Martin Reisigl ja Rudolf de Cillia ovat kehittäneet sitä tutkiessaan kansallista identiteettiä rakentavia ja syrjiviä diskursseja. Työni teoreettis-metodologinen kehys on rakentunut suurin piirtein diskurssihistoriallisen lähestymistavan mukaisesti. Käsitteisen ja kuvauksen tästä lähestymistavasta perustuvat Wodakin ja Michael Meyerin toimittamassa *Methods of critical discourse analysis* teoksessa (2001) julkaistuun, Wodakin kirjoittamaan *The discourse-historical approach* – lukuun, sekä Wodakin, Reisiglin ja De Cillian artikkeliin *The discursive construction of national identities* (1999). Molemmat käsittelevät syrjiviä ja kansallista identiteettiä ja kansakuntaa rakentavia diskursseja itävaltalaisessa kontekstissa. Vaikka lähestymistapaa on kehitetty nimenomaan itävaltalaisia tapaustutkimuksia varten, se soveltuu kansallisen identiteetin diskursiivisen tuottamisen tarkasteluun myös muissa konteksteissa (De Cillia ym. 1999, 149).

Diskurssihistoriallisessa lähestymistavassa korostetaan ekstralingvistisen kontekstin (ei vain tekstien ja diskurssien sisäisten ja keskinäisten suhteiden) merkitystä diskurssien ja merkitysten tulkinnassa. Toisin sanoen merkityksiä analysoidaan suhteessa niihin historiallisiin sosio-poliittisiin ja kulttuurisiin konteksteihin, joissa ne tuotetaan. Olenkin pyrkinyt tutkimuskohteeni huolelliseen kontekstuaaliseen taustoittamiseen, jota voin hyödyntää tulkitessani dpni:läisten tuottamia tekstejä. Yksipuolisen näkökulman välttämiseksi lähestymistavassa suositaan myös triangulaatiota: tutkimuskohdetta pyritään tarkastelemaan erilaisin menetelmin ja teorioin, ja empiiristä aineistoa sekä taustatietoja pyritään hankkimaan useista eri lähteistä. (Omien resurssieni rajallisuus on tosin rajoittanut merkittävästi tämän tutkimuksenteon ihanteen toteuttamista lukuun ottamatta teoreettista triangulaatiota.) Lähestymistapaan liittyy myös teoreettinen ja metodologinen eklektisyys, joka luonnehtii myös omaa asennoitumistani tässä tutkielmassa: teorioiden ja menetelmien valintaa ja yhdistämistä on ohjannut ensisijaisesti niiden soveltuvuus tutkimuskohteen ymmärtämiseksi, ei tiukan ”puhdasoppinen” yhteensopivuuden tavoittelu. (ks. Wodak

2001, 65, 69–70.) Hyödynnänkin useita, yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa käytettäviä teorioita (äärioikeisto- ja identiteettiteorioita, teorioita kehystämisestä ja poliittisesta mahdollisuusrakenteesta) sekä Venäjä- ja rasimitutkimukseen liittyviä teorioita. Laajan teoreettisen viitekehyksen tarkoituksena on diskurssihistoriallisen lähestymistavan hengen mukaisesti auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja sen tuottamia tekstejä eri näkökulmista, ja nimenomaan historiallis-sosio-kulttuurisessa kontekstissaan. Teoriat palvelevat liikkeen yhteiskunnallisen kontekstin ja siinä esiintyvien kulttuuristen merkitysten ymmärtämistä, sekä liikkeen toiminnan ja kehityksen ymmärtämistä tähän kontekstiin nähden. Samalla ne rakentavat perustaa liikkeen jäsenten teksteissään tuottamien merkitysten ymmärtämiselle.

Kriittinen diskurssianalyysi (KRA), johon myös diskurssihistoriallinen lähestymistapa kuuluu, liittyy kiinteästi valtasuhteiden tutkimiseen. Taustalla vaikuttaa näkemys siitä, että diskurssit sekä rakentuvat valtasuhteissa, että ovat ideologisia vallankäytön välineitä ja valtasuhteiden uusintajia. KRA:n avulla tutkitaan muun muassa sitä, miten vallan, syrjinnän ja kontrollin rakenteelliset suhteet manifestoituvat kielessä, ja kuinka monista mahdollisista tavoista tuottaa ja merkityksellistää todellisuus juuri tietyt tavat nousevat dominoiviksi. Tästä johtuen yleisiä tutkimuskohteita ovat institutionaaliset ja poliittiset diskurssit sekä mediadiskurssit. KRA:ta hyödynnetään yleensä tutkimuksissa, joiden lähtökohtana on jokin sosiaalinen valtasuhteisiin liittyvä ongelma, ja tavoitteena tutkimustieto, jota voitaisiin soveltaa syrjivien sosiaalisten käytänteiden muuttamiseksi. (Meyer 2001.) Vaikka tavoitteenani ei olekaan vaikuttaa tällaisiin käytänteisiin esimerkiksi toimenpideehdotusten muodossa, DPNI:n diskurssien analysoiminen liittyy työni toisella tapaa KRA:han liittyvään emansipatoriseen tutkimusperinteeseen. Pyrin analyysini avulla ymmärtämään ja tuomaan näkyväksi sitä, kuinka etnonationalistiset diskurssit toimivat kansallisen identiteetin rakentamisen ja kansakunnasta syrjäyttämisen välineinä.

Seuraavissa kappaleissa määrittelen ja erittelen joitakin työni kannalta keskeisiä käsitteitä. Aloitan representaation ja diskurssin käsitteillä, joiden ohella käsittelen myös joitakin työni taustalla vaikuttavia ontologisia oletuksia. Toisen alaluvun tarkoituksena on selittää, mitä tarkoitan kutsuessani DPNI:tä äärioikeistoliikkeeksi. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään tutkielmani kiistatta keskeisintä käsitettä, identiteettiä. Aloitan kollektiivisen identiteetin luonnetta ja rakentumista käsittelevästä teoriasta siirtyen sitten varsinaisen tutkimuskohteeni, kansallisen identiteetin, teorioiden pariin.

3.1 Representaatio ja diskurssi

Koska tutkimuskohteenani ovat identiteettikategorioihin (”me venäläiset”/”etniset toiset”) liitettävät merkitykset, representaatioteoria luo työni teoreettisen perustan. Yksinkertaistettuna representaatio on merkitysten tuottamista käsitteille kielen avulla. Joka kerta, kun reflektoidaan todellisuuden entiteettejä, olivatpa ne materiaalisia, imaginaarisia tai sosiaalisia, tietoisuutemme, havaintomme ja kokemuksemme niistä ovat aina omaksu-
mamme käsitejärjestelmän välittämiä. Kielen kautta nämä käsitteet kääntyvät kommunikativiksi merkeiksi (sanoiksi, symboleiksi jne.), jotka saavat merkityksiä (Hall 1997, 1; 17). Kieli on sosiaalisesti jaettu merkityssysteemi, representaatiojärjestelmä, jonka avulla jatkuvasti tuotamme, uusinnamme ja jaamme merkityksiä, neuvottelemme niistä ja muunnamme niitä ollessamme sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (emt. 1). Merkitykset tuotetaan kielessä; ”maailma itsessään”, sen asiat, esineet tai ihmiset eivät sisällä merkityksiä, joita kieli sitten peilin tavoin heijastaisi (Lehtonen 1996, 67). Me emme löydä merkityksiä maailmasta, vaan merkitykset ovat meidän kielellisten ja kognitiivisten toimintojemme tuloksia.

Representaatio sekä *edustaa (eli symboloi)*, että *esittää* jotakin, joka saa merkityksensä vain representaation kautta (Hall 1997, 16, 19). Representaatiot esittävät kohteensa tietyllä tavalla, aina jostakin näkökulmasta merkityksellistettynä, eivät suinkaan objektiivisesti yksi-yhteen -suhteessa (Lehtonen 1996, 45). Siten meillä inhimillisillä toimijoilla ei ole pääsyä todellisuuteen ”sellaisenaan”, koska tietomme todellisuudesta on aina representaatioiden välittämää, muokkaamaa ja vääristämää (Moscovici 1984, 6). Kielen käyttö siis rakentaa sosiaalista todellisuutta, koska se merkityksellistää meitä ympäröivän maailman. Steve Fleetwoodia (2005) mukaillen oletan kuitenkin, että vaikka *tietomme* todellisuudesta onkin aina käsitteellisten ja kielellisten aktiviteettiemme luomaa konstruktiota, todellisuuden entiteettejä voi silti *olla olemassa* inhimillisestä tietoisuudesta ja kielestä riippumatta. Materiaalisesti tai sosiaalisesti todelliset entiteetit, kuten pöytä tai yhteiskunnallinen rakenne, voivat olla olemassa riippumatta siitä, olemmeko tietoisia niiden olemassaolosta, eli ilman, että joku havaitsee kyseessä olevan entiteetin ja konstruoi sen. Vain ideaalisesti todellisten entiteettien, kuten ideoiden, uskomusten, diskurssien, representaatioiden ja teorioiden olemassaolo on kirjaimellisesti täysin riippuvainen käsitteellisistä ja kielellisistä akteista. (emt. 198-201.) (Fleetwood edustaa kriittistä realismia, mutta koska koen hänen

muotoilunsa asiasta käsitteellisesti selkeämmäksi kuin monien maltillisen sosiaalisen konstruktionismin edustajien, ja koska molempien suuntausten näkemykset asiasta ovat periaatteessa yhteensopivat, lainaan tässä häntä.)

Saman kulttuurin jäsenet tulkitsevat ja representoivat ympäristöään suunnilleen samalla tavalla, koska heidän sosiaalistumisen myötä omaksumansa representaatiojärjestelmät (käsitejärjestelmä ja kieli) ovat samankaltaiset (Hall 1997, 18). Kulttuuriyhteisön sisällä yhteen kohteeseen liitetään kuitenkin tavanomaisesti useita erilaisia merkityksiä, ja siten on olemassa monia, joskaan ei välttämättä samanarvoisiksi koettuja tapoja tulkita ja esittää tietty kohde (emt. 2-3). Merkitykset ovat alttiita muutoksille: sosiaalisessa vuorovaikutuksessa paitsi uusinnetaan merkityksiä, tuotetaan myös uusia merkityksiä vanhojen tilalle tai rinnalle. Merkityksenanto ei ole kuitenkaan vapaata, eikä mielivaltaista, vaan kulttuuriset koodit säätelevät sitä. (emt. 21, 29).

Michel Foucault'n mukaan diskurssi on tiedon tuottamista kielen kautta. Diskurssi tarkoittaa sekä sitä vuorovaikutuksellista prosessia, jossa merkityksiä tuotetaan, että tämän prosessin lopputulosta, eli ”tekstiä”, oli sitten kyse puheesta, kirjoituksesta tai kuvista. (Hall 1997, 44.) Diskurssia säätelee diskursiivinen käytäntö, joukko pakottavia implisiittisiä sääntöjä, jotka määräävät tavan, jolla tietty aihe voidaan esittää. Samalla kun se määrittää hyväksyttävät ja merkitykselliset tavat puhua aiheesta, se myös rajaa pois vaihtoehtoisia tapoja. (Lehtonen 1996, 67-69.) Diskurssit eivät ole yksin esittämisen, vaan myös hallinnan järjestelmiä, ja vallankäytön välineitä (Hall 1992, 308). Näin on, koska diskurssit määrittelevät oikean puhutavan lisäksi myös oikean tavan toimia suhteessa diskurssin kohteeseen, ja vaikuttavat sen myötä sosiaalisiin käytäntöihin (Hall 1997, 44). Siten syrjivät diskurssit manifestoituvat syrjivissä käytänteissä.

Diskurssit eivät säätele merkityksenantoa yksittäisinä, vaan muodostuen suhteessa toisiin diskursseihin. Kun tutkitaan merkitysten tekstuaalista tuottamista, on mahdollista pitäytyä pelkästään tekstien tai diskurssien keskinäisten suhteiden tasolla: tutkia, kuinka merkitykset syntyvät suhteessa ja erotuksessa toisiinsa tarkastellen sanojen, lauseiden, tekstien, genrejen ja diskurssien välisiä suhteita. Tällainen lähestymistapa ei kuitenkaan ole riittävä oman tutkimusongelmani kannalta. Enhän ole kiinnostunut siitä, miten identiteettejä yleisesti tuotetaan erilaisin lingvistisin keinoin, vaan siitä, miten ja millaisia identiteettiposisioita niiden avulla luodaan *nimenomaan DPNI:n kontekstissa*.

Kontekstin käsite on kriittisessä diskurssianalyysissä hyvin keskeinen. Intertekstuaalisten ja -diskursiivisten suhteiden lisäksi lähestymistavassa analysoidaan myös tekstien historiallisia sosio-poliittisia konteksteja ja liitetään ne diskurssien ja merkitysten tulkintaan. Tämän taustalla on kriittiseen diskurssianalyysiin kuuluva oletus siitä, että kaikki diskurssit ovat historiallisia ja ideologisia, ja että niitä voi ymmärtää vain suhteessa niihin sosiaalisiin käytäntöihin ja sosio-poliittisiin konteksteihin, joissa ne on tuotettu. (Meyer 2001, 15; Wodak 1999, 3.) Diskurssit määrittyvät paitsi suhteessa toisiinsa, myös suhteessa tekstien ulkopuoliseen kontekstiin, kuten instituutioihin, sosio-poliittisiin prosesseihin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin (Wodak 2001, 66). Diskurssi-historiallisessa lähestymistavassa tiettyjen diskurssien sekä tiettyjen tilannetekijöiden, instituutioiden ja sosiaalisten rakenteiden muodostaman kontekstin välillä oletetaan olevan dialektinen suhde: diskurssit toisaalta muokkaavat sosiaalisten käytänteiden kautta kontekstia ja toisaalta konteksti ehdollistaa diskursseja (Wodak, De Cillia ja Reisigl 1999, 157). Merkitysten tuotanto tapahtuu aina suhteessa tiettyyn aikaan ja tilaan paikantuvaan ekstralingvistiseen kontekstiin, joka sekä mahdollistaa että rajoittaa sitä. Tietty materiaallinen ja sosio-kulttuurinen konteksti on rajoittava kehys, jonka puitteissa merkityksistä tulee neuvotella ja jossa ne voivat tulla tunnustetuiksi (Wodak 2001, 65-66, Saukkonen 2005, 104). Toimijoiden resurssien tai yhteiskunnallisten rakenteiden huomioiminen on myös siinä mielessä tärkeää, että ne vaikuttavat siihen, mistä merkityksistä tulee vallitsevia.

Kiinnitänkin paljon huomiota analysoitavien tekstien ekstralingvistiseen kontekstiin. Diskurssihistoriallisen lähestymistavan hengessä tarkoitukseni ei ole tutkia pelkkiä identiteettikategorioihin liitettyjä merkityksiä vaan myös ymmärtää näiden merkitysten tuotantoa relevantissa kontekstissa. Pyrin DPNI:n huolelliseen kontekstualisoimiseen ja kontekstin hyödyntämiseen tulkitessani DPNI:n jäsenten tekstien merkityksiä ja niille perustuvia identiteetti-positioita. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että analysoin identiteettikategorioihin liitettäviä merkityksiä suhteessa venäläisen kansallisen identiteetin traditionaalisiin merkityksiin ja venäläisen yhteiskunnan lähistorialliseen poliittiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen.

3.2 Äärioikeistolaisuus yhteiskunnallisena liikkeenä

Edellä olen jo nimennyt DPNI:n äärioikeistoliikkeeksi, mutta on paikallaan määritellä tarkemmin, mitä oikeastaan tarkoitan käyttäessäni termiä äärioikeisto. Käsitteestä on olemassa paljon erilaisia kilpailevia määritelmiä. Seuraavaksi esittelen niistä kaksi, joilla perustelen DPNI:n luokittelamisen äärioikeistoon.

Jürgen Falter ja Siegfried Schumann (1988, Klandermansin ja Mayerin 2006, 4 mukaan) määrittelevät äärioikeistolaisuuden kymmenen ideologisen piirteen yhdistelmänä. Näitä ovat voimakas nationalismi, etnosentrismi, kommunismin vastaisuus, anti-parlamentarismi, anti-pluralismi, militarismi, ”laki ja järjestys” -ajattelu (eli tiukan yhteiskunnallisen sääntelyn ja valvonnan tarve), ajatus voimakkaan poliittisen johtajan tarpeesta, amerikkalaisuuden tai ”amerikkalaistumisen” vastaisuus (anti-Americanism) ja kulttuuripessimismi. Jotkin alan tutkijat, kuten Seymour M. Lipset ja Earl Raab (1970, Klandermansin ja Mayerin 2006, 4 mukaan) eivät pidä määrittelyssä oleellisena niinkään liikkeen tai puolueen agenda kuin sen käytänteitä. Heidän mukaansa äärioikeistolaisuus tarkoittaa ideologisen oikeisto-vasemmistoskaalan oikeassa ääripäässä olemista, jota leimaa demokraattista poliittista prosessia määrittävien normatiivisten rajojen ylittäminen.

Kun vertaan DPNI:n sivuston sisältöä Falterin ja Schumannin yllä esitettyyn kymmenen kohdan määritelmään, voin sanoa, että liikkeen teksteistä löytyy tietyssä määrin kaikkia listattuja piirteitä. Esimerkiksi voimakas nationalismi, etnosentrismi, ”laki- ja järjestys” -ajattelu ja militarismi tulevat selkeästi esille. SOVA:n raportit ovat puolestaan todistaneet, etteivät liikkeen edustajat ole aina pysyneet lain ja normatiivisten rajojen sisäpuolella. Tuoreimpana todisteena tästä on liikkeen johtajan Aleksandr Belovin saama rikostuomio keväältä 2009 (Kozhevnikova 29.7.2009).

Yhteiskunnallisella liikkeellä viitataan Sydney Tarrow'n (1998, 4,6) määritelmää mukailleen pitkäaikaiseen kollektiiviseen toimintaan, jossa toimijoita yhdistää yhteinen tavoite, joka liittyy jonkin yhteiskunnallisen muutoksen puolustamiseen tai vastustamiseen. Pelkkä yhteisesti tunnistettu intressi tai päämäärä ei kuitenkaan riitä mobilisoimaan ihmisiä tai ylläpitämään liikettä, vaan toimijoille täytyy rakentua yhteinen kollektiivinen identiteetti ja keskinäistä solidaarisuutta. Juuri nämä ominaisuudet, toimijoiden keskinäinen solidaa-

risuus ja kollektiivinen identiteetti, tekevät ”pelkästä” kollektiivisesta toiminnasta yhteiskunnallisen liikkeen.

Lisäksi yhteiskunnallisia liikkeitä määrittää Tarrow’n mukaan ”...*jatkuva vuorovaikutus eliittien, vastustajien ja viranomaisten kanssa.*” (emt. 4). Yhteiskunnallisissa liikkeissä on siis kyse konfliktuaalisesta toiminnasta. Liikkeet haastavat usein eliittejä tai viranomaisia, eli toimijoita, joilla on valtaa, ja jotka tunnustetaan ainakin osittain vastuullisiksi siihen asiantilaan, jonka liike haluaa muuttaa. Liikkeiden toimijat ovat puolestaan yleisesti ottaen ihmisiä, joilla on vastustajiaan heikommalla resurssilla - heillä ei esimerkiksi ole asemaa poliittisissa instituutioissa. Siksi yhteiskunnalliset liikkeet toimivat määritelmän mukaan pääosin institutionaalisen politiikan ulkopuolella. (emt. 3.) Tulee kuitenkin huomata, että liikkeissä saattaa olla mukana institutionaalisia toimijoita, kuten poliitikkoja tai järjestöjä, ja liikkeet voivat käyttää myös institutionaalisia toimintatapoja, kuten lobbausta ja oikeudellisia toimia (emt. 5).

Liikkeiden toiminta voi perustua konventionaalisille tai epäkonventionaalisille kollektiivisen toiminnan muodoille. Konventionaaliset muodot, kuten (rauhanomaiset ja sopimuksenmukaiset) mielenosoitukset ja lakot, ovat yhteiskunnallisesti yleisesti tunnettuja ja hyväksytyjä, ja usein ajan myötä institutionalisoituneita toimintamuotoja. (Tarrow 1998, 98–99; 104.) Sen sijaan epäkonventionaalisilla toimintatavoilla, väkivallalla ja disruptiolla, ei ole vastaavaa tunnustusta. Disruptio tarkoittaa suorimmillaan väkivallalla uhkaamista, mutta on yleisemmin määriteltynä toimintaa, joka häiritsee tai katkaisee vastustajien, sivullisten, tai viranomaisten rutiineja ja pakottaa heidät huomioimaan protestojen vaatimukset. Liikenteen kulun estäminen on yksi esimerkki jälkimäisestä toimintamuodosta, mutta disruption ei välttämättä tarvitse uhata ns. yleistä järjestystä, vaan se voi olla luonteeltaan myös täysin rauhanomaista ja symbolista. (emt. 96–97.) Konventionaalisten toimintamuotojen käyttäminen on yleisintä, koska ne ovat toimijoiden kannalta vähiten riskialttiita ja saavat siksi todennäköisemmin mukaan myös liikkeen ulkopuolisia henkilöitä (emt. 98, 101).

Tarrow’n määritelmä korostaa liikkeisiin osallistumisen päämäärätietoista, kollektiivista ja dynaamista luonnetta. Kun sitä sovelletaan äärioikeistoliikkeiden tarkasteluun, se poikkeaa perinteisistä lähestymistavoista äärioikeistolaisuuteen. Tässä lähestymistavassa äärioikeistoliikkeeseen osallistumista ei käsitellä irrationaaliseksi käyttäytymiseksi, vaan toiminnaksi,

jolla on oma rationaalisuutensa. Tällöin äärioikeistolaisuutta ei käsitellä marginaalisten yksilöiden järjettömänä pahanolon ja turhautumisen ilmauksena, vaan näkökulmasta, josta katsottuna kyse on poliittisesta toiminnasta, joka ei vain rajoitu ”tavallisen” eli parlamentaarisen puoluepolitiikan piiriin. (Klandermans ja Mayer 2006, 7.)

3.3 Kollektiivinen identiteetti

Kollektiivinen identiteetti on käsite, jota käytetään usein kuvaamaan ihmisten samaistumista johonkin yhteisöön tai ryhmään. Yksinkertaisesti ilmaistuna se on yhteisön jäsenten yhteinen ja heitä yhdistävä identiteetti (Kaunismaa 1997, Räsänen, Jokikokon, Järvelän, ja Lamminmäki-Kärkkäisen 2002, 73 mukaan). Kollektiivisesta identiteetistä on olemassa lukuisia erilaisia ja usein myös varsin epätarkkoja määritelmiä. Siksi erittelenkin seuraavaksi varsin perusteellisesti omaa näkemystäni kollektiivisesta identiteetistä, joka pohjautuu suurelta osin Stuart Hallin *Identiteetti*-teokseen. Hallin mukaan identiteetit rakentuvat esittämisen sisällä eli representaatioissa. Ymmärränkin kollektiivisen identiteetin ensisijaisesti historiallisena, sosiaalisena ja kulttuurisena konstruktiona, jota jatkuvasti tuotetaan representaatiokäytännöissä. Käsitystäni identiteetistä kuvaavat seuraavat neljä perusole-tusta, jotka ovat:

- 1) *identiteetin prosessuaalinen luonne*
- 2) *identiteetti muotoutuu yksilön tai (kollektiivisen identiteetin ollessa kyseessä) ryhmän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa*
- 3) *identiteetti ei ole olemus vaan diskursiivinen positio*
- 4) *identiteetti muotoutuu suhteessa ”Toiseen”*

Seuraavissa kappaleissa avaan näiden ja muidenkin kollektiiviseen identiteettiin liittyvien aspektien merkitystä, sekä pohdin niiden vaikutuksia tutkimuksentekoon.

Kollektiivinen identiteetti ei nouse olemuksellisesti yhteisön sisältä, vaan rakentuu sille merkityksenannon kautta. Melucci (1989, Gamsonin 1991, 40 mukaan) kuvaa kollektiivisen identiteetin rakentumista neuvotteluprosessina, jossa kollektiiviseen toimintaan osallistuva ”me” määritellään ja saa merkityksen. Gamson (1991, 45) on muotoillut edellistä mukailleen: ”kollektiivinen identiteetti viittaa prosessiin, jossa yhteiskunnalliseen liikkeeseen osallistuvat sosiaalisesti konstruoivat ”meidät”, josta tulee yksilökohtaisesti vaihdellen, tietyssä määrin osa heidän määritelmäänsä itsestään (eli yksilöidentiteettiään).” (Suluissa oleva lisäys on omani.)

Kollektiivinen identiteetti voi perustua konkreettisen yhteisön tai niin sanotun kuvitellun yhteisön jäsenyyteen, ja sen rakentuminen sisältää niin edeltävien siteiden, intressien ja rajojen havaitsemista kuin konstruointiakin (Jasper ja Polletta 2001, 298). Kansallinen identiteetti on hyvä esimerkki kuvitteelliselle yhteisölle perustuvasta kollektiivisesta identiteetistä: suuri määrä ihmisiä samaistuu toisiinsa ja kokee yhteyttä, vaikka valtaosa ei koskaan konkreettisesti kohtaa toisiaan. Kollektiivisen identiteetin onkin perustuttava abstraktioihin voidakseen yhdistää yhteisön jäsenet, ylittääkseen heidän keskinäiset eronsa (Kaunismaa 1997, Räsänen ym. 2002, 73 mukaan). Mitä heterogeenisempi yhteisö on, sitä abstraktimmiksi yhteisöä luonnehtivien ja rajaavien asioiden muututtava. Abstraktioita voi myös muokata tarpeen mukaisiksi diskursiivisin keinoin (Räsänen ym. 2002, 73–74 mukaan). Kollektiivisen identiteetin perustana olevat ominaisuudet – toisin sanoen yhteisön rajat ja jäsenyyden kriteerit – muuttuvat merkitysten annossa tapahtuvien muutosten myötä.

Vaikka kollektiivinen identiteetti onkin inhimillinen luomus ja perustuu abstraktioille, se muuttuu usein ihmisten mielissä konkreettiseksi ja ”luonnollisesti” olemassa olevaksi. Identifikaation eli samastumisen ajatellaan yleensä perustuvan havainnolle yhteisestä alkuperästä tai yhteisistä piirteistä toisten ihmisten tai jonkin ihanteen kanssa, sekä tältä pohjalta rakentuvalle luonnolliselle yhteenkuuluvuuden ja solidaarisuuden tunteelle. Diskursiivisen lähestymistavan näkökulmasta identifikaatiossa on enemmänkin kyse konstruoidun yhteisyyden luonnollistumisesta. Vaikka *kokemus* itsensä tunnistamisesta toisissa ja siitä seuraavasta väistämättömästä ja täydellisestä samaistumisesta voikin olla aito, identifikaation kohde ei ole deterministinen. Toisin kuin usein oletetaan, identifikaatio (ja siten iden-

titeetti) ei ole ennalta määrätty, vaan se voidaan saavuttaa ja sitä voidaan pitää yllä, tai se voidaan hylätä. Sitä määrittävät toki tietyt ehdot, kuten sen ylläpitämiseen tarvittavat materiaaliset ja symboliset resurssit, mutta identifikaatio perustuu kuitenkin tietynasteiseen sattumanvaraisuuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että meillä on yleensä useita mahdollisia kollektiivisen identifioitumisen vaihtoehtoja, joiden joukosta tapahtuva valikoituminen on usein tietyssä määrin sattumanvaraista. (Hall 2002, 247-248.)

Ajatus identiteeteistä muuttuvina ja epäjatkuvuuden luonnehtimina perustuu Hallin tapaan käsittää merkitykset elementteinä, joita ei voi kiinnittää pysyvästi. Hallin mukaan identiteetit ovat *tilannesidonnaisia*, koska identiteettiä määrittelevä merkityksenanto on aina tilannekohtaista. Tämä merkitsee sitä, että kokemus läpi tilanteiden tai diskurssista toiseen jatkuvasta, itsensä kanssa identtisyytensä säilyttävästä identiteetistä on mahdoton. Siten identiteettejä ei tulisikaan tarkastella jonakin loppuun saatettuna oliona tai tosiasiana, vaan aina epätäydellisenä ”tuotantona”, jonakin, joka on jatkuvassa prosessissa. (emt. 39, 223.)

Mutta jos oletetaan, että identiteetit ovat tilannesidonnaisia, onko ylipäänsä järkevää pyrkiä hahmottamaan jonkinlaista liikejäsenyyteen perustuvaa kollektiivista identiteettiä, joka muodostuu liikkeen jäsenten useamman vuoden aikana tuottamien tekstien diskurssissa? Lievännäkin Hallin määritelmää olettamalla, että identiteetit ovat toki *alttiita* muutokselle, eivätkä säily identtisinä itsensä kanssa tilanteesta ja diskurssista toiseen, mutta ne eivät todennäköisesti muutu hetkessä tai vuosissakaan *täysin* toisenlaisiksi. Kollektiiviset identiteettien merkitykset voivat muuttua tilanteesta tai yksilöstä riippuen - mutta ne eivät tee sitä myöskään mielivaltaisesti. Vaikka identiteetit eivät säilytäkään identtisyytään tilanteiden yli, niiden esittämisen tapojen eli representaatioiden ja representaatioiden sisältämien elementtien välillä on tilanteet ylittävää, konventioihin perustuvaa jatkuvuutta. Konkreettisemmin ilmaistuna, yhteiskunnallisen liikkeen piirissä tuotettu kollektiivinen identiteetti muuntuu toki ajan myötä, ja yksilöt määrittävät identiteettiään aina sen hetkisen tilanteen ja diskurssin rajoissa. Kuitenkin oletukseni on, että ainakin lyhyellä aikavälillä nämä identiteetin tuottamisen tavat voivat säilyttää tietyn keskinäisen, tunnistettavan jatkuvuuden.

Identiteetin fiktiivisyys ja neuvoteltu luonne

Koska identiteetit muodostuvat representaation eli esittämisen sisällä, niissä on kyse itsensä tai yhteisönsä esittämisestä *tietyllä tavalla*. Siten kollektiivinen identiteetti ei ole yksi yhteen sen kanssa, keitä ”me” ”todella” olemme, vaan se on aina tietyssä mielessä fiktiivinen konstruktio. Toisaalta, vaikka kollektiivinen identiteetti sisältää tietyn fiktiivisen aspektin, se ei kuitenkaan voi olla *täysin* fiktiota. Näin on, koska sen rakentumisessa on kyse neuvotteluprosessista, jossa kollektiiviseen toimintaan osallistuvat sosiaalisesti rakentavat ”meidät” jatkuvassa vuorovaikutuksessa lukuisten erilaisten yhteiskunnan yhteisöjen ja toimijoiden kanssa. Identiteetin rakentumisprosessia määrittää osaltaan kanssaihminen hyväksyntä ja tunnustus, sekä identifikaation ylläpitämiseen tarvittavat materiaaliset ja symboliset resurssit. (Hall 2002, 253.)

Siten identiteetit eivät ole *täysin* fiktiota, vaikka niissä onkin fiktiivisyyttä. Emme voi liittää niihin *mitä tahansa* merkityksiä. Kollektiivista identiteettiä rakentavat kertomukset saavat merkityksensä suhteessa ympäröivän yhteiskunnan historian ja kulttuurin kertomuksiin, joista ne myös saavat symbolisen ”raaka-aineensa”(emt. 11). Identiteettikonstruktion taustalla on aina tietty sosiaalinen ja materiaallinen todellisuus. Se, ja jo olemassa olevat kulttuuriset merkitykset toimivat eräänlaisena rakennusmateriaalina ja reunaehtoina, jotka täytyy huomioida merkityksenannossa, jotta konstruktio voi tulla tunnustetuksi. (Saukko-nen 2005, 105.)

Identiteetti positiona ja strategis-poliittisena välineenä

Kollektiivinen identiteetti voidaankin käsittää myös eräänlaisena kohtauspaikkana, jossa yhteisö ja yhteiskunnan diskurssit ja käytännöt, jotka asemoivat sen jäsenet tietylle paikalle erityisten diskurssien sosiaalisina subjekteina, kohtaavat. Siten identiteetit ovat eräänlaisia pisteitä, joissa kiinnitymme tilapäisesti diskursiivisten käytänteiden rakentamiin subjektiasemiin. (Hall 2002, 253.) Näin ollen identiteetti ei ole essentialistinen, vaan strateginen ja paikantunut käsite. Identiteetit eivät ole olemuksia, vaan *asemointia, positioimista*. (emt. 229, 249.) Siksi määrittelenkin kollektiivisen identiteetin *tietyn ryhmän jäsenten jakamaksi diskursiiviseksi positioksi*.

Identiteetit ovat siis historiallisia, paikantuneita ja strategisia, koska ne muotoutuvat diskursseissa, jotka puolestaan kiinnittyvät spesifeihin konteksteihin. Siksi identiteettejä on tarkasteltava niiden historiallisissa ja institutionaalisissa konteksteissa, tiettyjen diskursiivisten muodostumien ja käytäntöjen sisällä ja tiettyjä lausuman strategioita käyttäen tuotettuina. Kollektiivisia identiteettejä tutkittaessa on tärkeää muistaa niiden rakentumisen luonne. Osaksi identiteetit rakentuvat jatkuvasti meneillään olevissa neuvotteluprosesseissa tiedostamatta. Toisaalta kollektiivisen identiteetin määrittely voi olla hyvinkin tietoista ja sillä voi olla poliittis-strategisia päämääriä, kuten joidenkin ryhmien poissulkeminen yhteiskunnan ulkopuolelle.

Kollektiivisen identiteetin erilaiset ”versiot”

Kollektiivisen identiteetin voi ajatella kuvaavan yleisellä tasolla esimerkiksi venäläisyyttä, mutta sillä voidaan viitata myös yksilöidentiteetin osaan, jonka yhtäläisyys muiden kanssa liittää yksilön ryhmään tai yhteisöön. Kaunismaan (1997) mukaan kollektiivinen identiteetti ”on yksi mutta jaettu itsensä tunnistamisen tapa” (Räsänen ym. 2002, 73). Itse muotoilisin lauseen mieluummin näin: ”Se on yhteinen ja jaettu itsensä tunnistamisen ja esittämisen tapa”. Yhteinen, muttei yksi siinä mielessä, että kollektiivinen identiteetti olisi jokaisella saman yhteisön jäsenellä täysin samanlainen. On varsin vaikeaa määrittää tarkasti, mistä jokin tietty kollektiivinen identiteetti kulloinkin rakentuu. Yleensä sitä on helpompaa kuvailla suhteessa toisiin kollektiivisiin identiteetteihin. Identiteetti perustuukin nimenomaan erojen tekemiselle. Käsittelenkin seuraavaksi kollektiivisen identiteetin rakentumista erojen merkitsemisen kautta, sekä tämän prosessin ”sivutuotteena” syntyvää toiseutta.

3.3.1 Toiseus kollektiivisen identiteetin käänöpuolena

Hallia (2002, 251) lainaten: ”Identiteetit ovat pikemminkin eron merkitsemisen ja poissulkemisen tuotteita kuin identtisten, luonnostaan muodostuneiden yksikköjen merkkejä –”. Voikin sanoa, että identiteetti on rakentunut kielen tavoin. Kielessä merkitys syntyy yhtäläisyyksien ja erojen suhteissa, joita sanoilla on toisiinsa kielikoodin sisällä. (emt. 40-41.) Minkään termin ”positiivista” merkitystä ei voi konstruoida muuten kuin suhteessa sen konstruktiiiviseen ulkopuoleen: siihen, mitä se ei ole, mikä siltä puuttuu (emt. 251). Identiteetit rakentuvat, ja ne myös tunnustetaan eron kautta (emt.12). Kollektiivisen identiteetin

perustana oleva ”sisäpuoli” ja sen muodostavien henkilöiden keskinäisen samuuden kokemus voi syntyä vain suhteessa erojen merkitsemään ulkopuoleen (Räsänen ym. 2002, 74). Identifikaatio ei onnistu ilman eroa, sen tarjoamaa selkeää vertailukohtaa. Samuutta voi kokea vain suhteessa eroon, suhteessa johonkin, mitä en ole tai mihin en kuulu. (Hall 2002, 248.) Kollektiivisten identiteettien olemassaolo on siis riippuvainen ”meidät” määrittävän symbolisen rajan ulkopuolisesta erilaisuudesta, eli ”toisista” (emt. 155).

Toiseus on diskursiivisesti tuotettu identiteetti, jonka perusaineiksia ovat yhteenkuulumattomuus ja vieraus sekä usein toissijaisuus. Se voidaan käsittää eräänlaisena kollektiivisen identiteetin sivutuotteena, identiteettinä, joka annetaan ulkopuolisille. ”Toiset” eivät ole vain erilaisia kuin ”me”, vaan heidät konstruoidaan diskursiivisesti oman identiteettiryhmän *vastakohdiksi*. ”Meitä” ja ”toisia” tavataan representoida täysin vastakkaisten, binaaristen ääripäiden kautta, kuten hyvä/paha, sivistynyt/alkukantainen, normaali/epänormaali jne. (Hall 2002, 144.) Näiden vastakohtaparien välillä on aina valtasuhde; toinen on hallitsevassa asemassa suhteessa toiseen. Kun toiseuteen liitetään negatiivisesti arvottunut tai alisteisessa asemassa oleva määre, se heijastaa samalla automaattisesti omaan identiteetti-ryhmään positiivisen, hierarkiassa ylempänä olevan määreen. (emt. 154.) Näin vastakohdaksi konstruoitujen toisten negatiivinen representaatio mahdollistaa oman yhteisön positiivisen representaation. Identiteetit voivat toimia koko elinkaarensa ajan identifioitumisen ja kiinnittymisen lähtökohtina juuri sen vuoksi, että ne kykenevät sulkemaan ulkopuolelleen, ja tekemään tästä ”ulossuljetusta” torjutun toisen. *Kokemus identiteetin jatkuvuudesta syntyykin suhteessa eron kautta luotuun toiseuteen.* (emt. 252.)

Silti toiseus, ulkopuolelle rajattu erilaisuus, epävakauttaa ja ”uhkaa” identiteettiä jatkuvasti. Näin on, koska pystytetyt raja-aidat eivät ole pysyviä; merkitysten muutokset voivat mahdollistaa ulkopuolisen pääsyn sisäpuolelle ja viedä siten perustan omalta identiteetiltä (emt. 252). Tämän vuoksi erojen ylläpitäminen ja toiseuden säilyttäminen on niin tärkeää. Yhteiskunnalliset muutokset koetaan osittain uhkana sen vuoksi, että ne voivat aiheuttaa muutoksia myös kulttuuristen merkitysten piirissä, mitätöidä eroja tai luoda uusia, ja siten horjuttaa omaa identiteettiä, jopa tehdä sen mahdottomaksi. Ne kulttuuriset sulkeumat, jotka jättävät ulkopuolelleen ulkomaalaiset, ja muut ”muukalaiset”, ovat osa tätä omaa kollektiivista identiteettiä suojelevaa symbolisten raja-aitojen ylläpitämistä (Kristeva 1982, Hallin 2002, 157 mukaan).

Merkitysten väliaikaisen ankkuroitumisen voi kuitenkin saavuttaa niin sanotun keinotekois-
sen sulkeuman diskursiivisen rakentamisen kautta. Keinotekoisessa sulkeumassa on mah-
dollisuus kokea muutoin epäjatkuvuuden luonnehtiman identiteetin jatkuvuutta ja siitä
syntyvää turvallisuudentunnetta. Mikä tämä keinotekoinen sulkeuma sitten oikein on?
Keinotekoiset sulkeumat ovat diskursiivisia konstruktioita, jotka synnyttävät jaetuille mer-
kityksille perustuvia kollektiivisia identiteettejä. Monet yhteisöt, joihin olemme jatkuvassa
prosessuaalisessa suhteessa rakentaen ”itseämme”, ovat keinotekoisia sulkeumia. Kansa-
kunta, tietty etninen ryhmä tai yhteiskunnallinen liike ovat esimerkkejä tällaisista sulkeu-
mista. (Hall 2002, 13, 15.) Usein niiden koetaan olevan ”luonnollisia” ja pysyviä samais-
tumisen mahdollistavia identiteetti-yhteisöjä, vaikka todellisuudessa ne ovat diskursiivisia
konstruktioita, joiden rajat ovat sopimuksenvaraisia ja voivat muuttua.

Identiteettejä rakentavat merkitykset määrittyvät keskenään kilpailevissa diskursseissa.
Mikään ryhmä ei voi koskaan täysin hallita kaikkia diskursseja ja merkityksiä, ja siten ne
ovat aina alttiina neuvottelulle ja muutokselle (Hall 2002, 155). Tietty representatiokäy-
tännöt kuitenkin jähmettävät merkityksiä ja tekevät niistä vaikeasti muutettavia. Stereo-
tyyppistäminen on tällainen, yleisesti käytetty merkityksellistämisen käytäntö, joka tuottaa
eroja pystyttämällä symbolisia raja-aitoja. Stereotypia ei vain representoi tiettyä ryhmää
siihen liitettyjen ominaispiirteiden kautta, vaan pelkistää sen piirteiksi, joita liioitellaan ja
yksinkertaistetaan. Lisäksi nämä piirteet oletetaan ”ikuisiksi totuuksi”, vailla muutoksen
tai kehityksen mahdollisuutta. Siten stereotyypittely pelkistää, olemuksellistaa, ja jähmet-
tää eroja. (emt. 189–190.) Stereotyypistäminen jakaa myös kahtia; siinä erotetaan nor-
maali ja hyväksyttävä epänormaalista ja epämiellyttävästä. Stereotyypistäminen on siis
diskursiivinen sulkeuman muodostamisen ja poissulkemisen käytäntö, joka luo negatiivi-
sesti arvoitettua toiseutta. Se on osa sosiaalisen ja symbolisen järjestyksen ylläpitoa: koska
stereotyyppejä on erittäin vaikea muuttaa, ne ovat yksi identiteettiryhmien rajojen ylläpi-
tämisen mekanismeista. (emt. 190–191.)

3.3.2 Rasismi kollektiivisen identiteetin rakentajana

Rasismissa on kyse ideologisesta, diskursiivisesta käytännöstä, jossa tietty ryhmä esitetään
ideologiseksi uhkaksi omalle ryhmälle (Miles 1994, 116-117.) Rasistisen diskurssin
tärkeänä funktiona on paitsi oman yhteisön etujen mukaisen eriarvoisuuden luominen ja

ylläpitäminen, myös yhteisön kollektiivisen identiteetin rakentaminen ja varmentaminen. Tämä yhteiskunnallisen identiteetin tuottaminen ja uusintaminen tapahtuu nimenomaan ”toisen” negatiivisen representaation avulla (Hall 1992, 306). DPNI:n verkkosivujen tekstit rakentavat kollektiivista identiteettiä juuri syrjivien, rasististen diskurssien kautta. Rasistisissa diskursseissa merkitysten tuotanto yhdistyy valtastrategioihin tiettyjen ryhmien eristämiseksi kulttuurisista ja symbolisista resursseista, mikä johtaa myös syrjäytymiseen kansakunnasta (emt. 296, 304).

Rasistisessa ideologiassa tietyt etniset (biologiset eli ”rodulliset” tai kulttuuriset) ominaisuudet valitaan tietyn yhteisön tunnistamisen kriteereiksi. Näihin tuntomerkkeihin perustuen ihmiset luokitellaan erilaisiin sosiaalisesti konstruoiuihin väestöryhmiin, kuten ”rotuihin” tai ”kansakuntiin”, kuuluviksi (Miles 1994, 116-117). Rasistinen diskurssi rakentaa ryhmien välille eroja edellisessä luvussa kuvaamieni diskursiivisten keinojen avulla. Ryhmien suhde on aina dialektinen siten, että ”toisten” kielteinen representaatio heijastaa oman identiteetti-yhteisön positiivisia tuntomerkkejä (Hall 2000, 14-15).

Edellä totesin, että se, keitä olemme kulttuurisena yhteisönä, määrittyy aina oman identiteetti-yhteisön ja sille konstruoidun ”toisen” välisestä suhteesta. Rasismiin kuuluu kuitenkin myös tämän molemminpuolisen riippuvuussuhteen kieltäminen. Se on eräänlainen puolustusjärjestelmä, sen uhan torjumista, että yhteisöön kuulumattomat kaikessa ”toiseudessaan” ovatkin mahdollisesti osa meitä. Pelko siitä, että toiseus, joka pyritään sulkemaan ulkopuolelle, palaa joukkoon, ilmenee rasistisissa diskursseissa. Hallin mukaan rasistisen diskurssin pyrkimyksenä on jähmettää maailma tiettyyn jakoon, eli *pysäyttää muutos*. Tämän pyrkimyksen taustalla on aina pelko kulttuurisista mullistuksista, jotka voisivat horjuttaa oman identiteetin perustaa (emt 306.).

Nykyisin tapana on erottaa toisistaan vanha ”roturasismina” tunnettu rasismin muoto sekä niin kutsuttu uusrasismi tai kulttuurirasismi. Ensimmäiseksi mainittu perustuu oletukseen rotujen ja niiden välisen hierarkian olemassaolosta. Suurin osa nykyisistä rasismin ilmentymistä luokitellaan kulttuuriseksi rasismiksi. Sen diskursseissa ei tarvita lainkaan rodun käsitettä. Uusrasismin perustana on käsitys, jonka mukaan ihmisille on luontaista muodostaa rajallinen yhteisö, johon yleensä viitataan nationalismien hengessä kansakunnan käsitteellä. Tähän ajatteluun ei automaattisesti sisälly taustaoletusta kansakuntien keskinäisestä paremmuudesta (tai sitä ei ainakaan julkituoda), mutta sen sijaan korostetaan niiden välisiä

suuria kulttuurieroja, joiden yhteensovittamattomuuden vuoksi etnisten ryhmien keskinäinen sekoittuminen olisi vahingollista (Schnirelman 2005, 14). Rasismi on aina ”aikansa lapsi”: se kytkeytyy ympäröivään yhteiskuntaan, sen taloudellisiin, poliittisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin. Siten rasismi ei ole ilmiönä yksi ja muuttumaton ideologia, vaan olisikin mielekkäämpää puhua monikossa rasismeista (Mac an Ghail 1999, 73; Hall 2000, 11). Ideologisenä diskurssina rasismi muuttuu muuttuvan yhteiskunnan ja merkityksenannon myötä. Jokainen rasismin muoto syntyy aiempien ilmenemismuotojen pohjalta, mutta aina historiallisesti ja kulttuurisesti spesifinä vastauksena tiettyyn yhteiskunnalliseen tilanteeseen (Miles 1994, 123–124).

3.4 Kansallinen identiteetti

Kansallinen identiteetti perustuu ajatukselle erityisen ihmisyyteen, kansakunnan, olemassaolosta ja sen jäsenyydestä. Mutta mikä tämä kansakunta oikein on, mihin kansakunnan käsitteellä viitataan? Kansakunnasta on aikojen kuluessa yritetty muodostaa lukuisia jollain tapaa objektiivisia määritelmiä viittaamalla esimerkiksi valtion, yhteiseen asuma-alueeseen, kieleen tai etniseen alkuperään kansaan kuulumisen ja muista kansoista erottumisen kriteerinä. Kansakuntaa ei kuitenkaan ole mahdollista määritellä kiistattoman yksiselitteisesti. Ei ole mitään lopullisia tai kyseenalaistamattomia kriteerejä sille, mikä on kansakunta ja mikä ei, milloin kansakunta syntyy tai lakkaa olemasta (Pakkasvirta ja Saukkonen 2005, 40-41). Näin on, koska kansakunnat ovat diskursiivisesti konstruoituja, keinotekoisia sulkeumia. Muiden identiteettimuotojen tavoin kansallinen identiteetti muodostuu representaation sisällä: tietomme siitä, mitä on olla ”suomalainen”, perustuu siihen, miten ”suomalaisuus” on representoitu tiettyinä merkitysten joukkona suomalaisessa kulttuurissa. Stuart Hallin (2002, 46–47) mukaan kansallinen kulttuuri on representaatiojärjestelmä, joka tuottaa merkityksiä kansakunnasta, johon yksittäiset sosiaaliset subjektit voivat identifioitua. Nämä kansallisen identiteetin perustana olevat merkitykset sisältyvät kansakuntaa koskeviin tarinoihin, myytteihin, kuviin ja muistoihin.

Kansalliset kulttuurit eivät ole kuitenkaan yhtenäisiä, ja ihmiset omaksuvat, yhdistelevät ja muuntavat sen merkityksiä eri tavoin, kukin omasta positiostaan ja spesifistä kontekstistaan käsin. Vaikka samaistumisen kohde olisi sama, identiteetti voi rakentua monin eri tavoin. Kansallinen identiteetti voi siten saada yksilöstä tai ryhmästä riippuen lukuisia toi-

sistaan eroavia merkityssisältöjä. Harvojen suomalaisessa kulttuurissa kasvaneiden henkilöiden käsitys suomalaisuudesta on keskenään täysin identtinen. Samoin kaksi venäläiseksi itsensä identifioivaa henkilöä voi käsittää oman kansallisen identiteetti yhteisönsä rajat hyvinkin eri tavoin. Yksi nationalistisen ajattelutavan kestävyuden ja elinvoimaisuuden syy onkin juuri kansakunnan käsitteen moniulotteisuudesta johtuva taipuisuus: kansakunnaksi on mahdollista väittää hyvin erilaisia ja erikokoisia ihmisryhmiä (Pakkasvirta ja Saukkonen 2005, 40; Saukkonen 2005, 98–99.)

Kansallinen identiteetti voi siis saada yksilöstä tai ryhmästä ja käytetystä diskurssista riippuen lukuisia toisistaan eroavia merkityssisältöjä. Kansalliseen identiteettiin valitsemassani näkökulmassa oleellista ei olekaan se, mitä kansallinen identiteetti tai kansakunta objektiivisesti, ”todella” on, vaan sosiaalisen konstruktionismin hengessä se, millaisen ihmiset *olettavat* ja *käsittävät* sen olevan, ja kuinka nämä käsitykset diskursiivisesti rakentuvat. Tarkastelen DPNI:n tekstejä kulttuurisina tuotteina, joista etsin käsityksiä kansakunnasta, niitä venäläisyyden konstruktioita, jotka toimivat perustana jäsenten kansalliselle identiteetille.

Kansallisesta identiteetistä puhuttaessa niin käsitteen määritelmä kuin sen implisiittinen sisältö ovat aina tietoisten ja tiedostamattomien valintojen tulos (Saukkonen 2005, 104.) Tarkastellessani DPNI:n jäsenten kansakuntakonstruktiota painotan sen tuottamisessa tehtävien valintojen tietoista, poliittisesti tavoitteellista luonnetta: kilpaileehan liikkeen propagoima kansakuntakonstruktiio toisten kansakuntakäsitysten kanssa, tähdäten tiettyjen ryhmien sulkemiseen kansakunnan ulkopuolelle. Tehtyjä valintoja tarkastelemalla voi hahmottaa kansakunnan määritelmää. Tulee kuitenkin huomata, että liikeaktivistit saattavat tarkoituksellisesti määritellä identiteettiään eri tavoin tilanteesta riippuen. Vaikutusta voi olla myös sillä, kommunikoivatko he sisäryhmänsä kesken vai liikkeen ulkopuolisen yleisön kanssa. Kollektiiviselle identiteetille annettuja merkityksiä voi tarkastella sekä sisä-että ulkopuolelle suunnattuna vaikuttamisen taktiikkana (Jasper ja Polletta 2001; 292,294.)

Yksi erilaisia kansakuntakäsityksiä yleisesti luonnehtiva ominaisuus on se, kuinka ne sijoittuvat etnisyyks-kansalaisuus – ulottuvuudella, joka ilmentää kansakunnan jäsenyydelle asetettuja kriteerejä. Kansakuntakonstruktioiden analysoinnin apuna voikin käyttää kahta ideaalityyppiä, joita Anthony D. Smith kutsuu kansalaisuuteen ja etnisyyteen perustuviksi kansakuntakäsityksiksi. Kansalaisuuteen perustuva, länsimaiseksi kutsuttu käsitys korostaa

yhteisiä instituutioita ja lakeja sekä tietyn, tarkkarajaisen maa-alueen määrittämää poliittista yhteisöä kansakunnan perustana. Pelkkä kansalaisuus ei kuitenkaan riitä kansakunnan tunnustettuun jäsenyyteen, vaan se vaatii myös yhteisen ”kansalaiskulttuurin” tai -ideologian (yhdistävien arvojen, päämäärien, käsitysten ja traditioiden) omaksumista. Yksilöllä on kuitenkin periaatteessa mahdollisuus valita, mihin kansakuntaan hän haluaa kuulua (emt. 1991, 9-11). Etnisyyteen perustuva kansakuntakäsitys ei sen sijaan suo valinnanmahdollisuutta. Siinä kansakunta on ensisijaisesti yhteisen syntyperän yhteisö. Se käsitetään fiktiiviseksi ”suurperheeksi”, jonka rajat määrittää syntymäyhteisö ja syntymäkulttuuri. Käsitys painottaa yhteistä alkuperää eikä aluetta; fyysisestä sijainnista riippumatta yksilön nähdään säilyvän ensisijaisesti aina synnyinyhteisönsä jäsenenä. Siinä missä kansalaisuuteen perustuva ”länsimainen” kansakuntakäsitys korostaa yhteisiä oikeuskoodeja, etnisessä mallissa sen sijalla on kansanomaisen kulttuuri, etenkin yhteiset kielet ja tavat kansakuntaan sitovina tekijöinä. Tämä kansakuntakäsitys on Smithin mukaan kehittynyt etenkin Itä-Euroopassa ja Aasiassa (emt. 11-12). Käytännössä kulttuuriset kansakuntakäsitykset ovat yleensä vaihteleva sekoitus sekä kansalaisuuteen että etnisyyteen perustuvaa käsitystä. Toisissa kansalaisuuteen ja alueeseen kytkeytyvät elementit ovat vallitsevia, toisissa etniset ja genealogiset ainekset (emt. 13).

Nationalismi on, Umut Özkirimliä mukaillen, tietynlainen diskurssi ja tapa rakentaa sosiaalista todellisuutta kansallisten symbolien ja käsitteistön pohjalta (Pakkasvirta ja Saukkonen 2005, 40.) Normatiiviseksi käynyt, nationalistinen maailmankuva jakaa maailman kansallisvaltioihin, joita pidetään kulttuurisesti yhtenäisinä kansakuntina. Kansallisvaltioihanteen mukaanhan valtion väestön tulisi muodostaa yhtenäinen poliittis-kulttuurinen yhteisö. Kuitenkaan harva nykyinen valtio on puhdas kansallisvaltio siinä mielessä, että sen väestö muodostaisi yhden etnisen kulttuurin yhdistämän kansakunnan. Mitä enemmän käsitys kansakunnasta on etnisesti painottunut, sitä vähemmän valtion ja kansakunnan rajat käyvät yhteen, ja sitä ongelmallisempi se on suuria globaalien muuttovirtojen ja monikansallisten valtioiden maailmassa. Tällöin valtakulttuuriin kuulumattomat kansalaiset ja maa-hanmuuttajat ovat vaarassa tulla representoiduiksi kansakuntaan kuulumattomina ”toisina”, joilla ei katsota olevan samoja oikeuksia kuin muilla, ja jotka ääritapauksessa halutaan poistaa valtiosta.

Kansakuntien diskursiivisessa konstruoinnissa on tiettyjä yhteisiä piirteitä. Stuart Hallin mukaan kansakunta ja kansallinen identiteetti esitetään yleensä joksikin alkuperäiseksi,

jatkuvaksi, luonnolliseksi ja ikiaikaiseksi, joka on aina ollut osana asioiden luonnetta ja ihmiselämää. Usein tähän liittyy ajatus kansakunnan jäsenistä jonkin puhtaan, alkuperäisen kansan perillisinä, vaikka tällainen yhteys voi olla hyvin kyseenalainen ja vaikeasti todennettavissa (Hall 2002, 48-50). Kansallisen identiteetin lähteenä toimivat diskurssit ovat paljolti menneisyyteen kääntyneitä. Niissä on monesti havaittavissa viehtymystä defensiiviseen vetäytymiseen ”menneisyyden kunnian päiviin”, ja menneisyyden identiteettien restauroimiseen. Samalla tällä menneisyyteen kääntymisellä on myös toinen puoli; se voi mobilisoida kansakuntaa liikkeelle omien rivien puhdistamiseksi ja sen identiteettiä uhkaavien ”toisten” eristämiseksi ”kunnian ja järjestyksen” palauttamisen keinona (emt. 50-51).

Kansakunnat representoidaan myös yhtenäisiksi, vaikka mikään kansallinen yhteisö ei luonnollisestikaan ole täysin yhtenäinen, vaan niissä on yksilöiden välisten erojen lisäksi myös aina jotakin alueellista, kulttuurista tai muuta erilaisuutta (Saukkonen 2005, 103). Yksi kansallisen identiteettien yhtenäistämisen keinoista on ollut niiden esittäminen jonkin perimmäisen ”yhden kansan”, kulttuurin ilmauksena. Käytännössä tämä ”yksi kansa” viittaa usein tiettyyn etnisyyteen tai ”rotuun”. Todellisuudessa vain yhdestä kansasta, kulttuurista tai etnisyydestä koostuvia kansakuntia ei juuri ole. (Hall 2002, 54–55.) Siksi yhtenäisyyttä luodaan kulttuurisella vallankäytöllä, jossa eroja paitsi ylitetään, myös kielletään. Usein osan annetaan edustaa kokonaisuutta: jokin kansanosaa saattaa saada korostuneen aseman ja muut jäävät toissijaiseen asemaan. Onkin mielekästä tarkastella, korostuuko jokin sosiaalinen luokka, alue, etnisuus tai sukupuoli kansallisen identiteetin kuvauksissa. (Saukkonen 2005, 101.) Kansallisen identiteetin diskurssit ovat ideologisia diskursseja, ja ne tuottavat usein esimerkiksi korostuneen valkoihoisen, keskiluokkaisen ja maskuliinisen identiteetin. Siten yhtenäiseksi esitetty kansakunnan konstruktio perustuu todellisuudessa erojen hierarkioille: kaikki kansakunnan jäsenet eivät esiinny siinä yhtä paljon eivätkä samanarvoisina (Hall 2002, 54-55).

3.4.1 Venäläinen kansallinen identiteetti ja kansakuntäkäsitykset

Kun puhutaan venäläisestä kansallisesta identiteetistä ja sen rakentumisesta, sen ymmärtämiseksi on tärkeää tehdä muutamia käsitteellisiä erotteluja. Ensinnäkin on tarpeen erottaa toisistaan monikansallinen Venäjän valtio *Rossija* ja varsinainen etninen Venäjä, niin sanotun *Iso-Venäjän* etninen populaatio. Viimeksi mainittuun viitataan myös sen historial-

lisena edeltäjänä pidetyn, keskiaikaisen Kiovan valtion nimellä *Rus*. (Hellberg-Hirn 2006, 137.) Vastaavalla tavalla venäjän kielessä on käsitteet *russkij* (*venäläinen*) ja *rossijanin* (*venäjänmaalainen*), joista *russkij* tarkoittaa etnisen, kulttuurisen ja lingvistisen yhteisön jäsentä, henkilöä, jota pidetään etnisenä venäläisenä. *Rossijanin* viittaa puolestaan henkilöön, joka on Venäjän federaation kansalainen riippumatta siitä, mikä hänen etninen alkuperänsä, äidinkieliensä, kulttuurinsa tai uskontonsa on. (Piirainen 2000, 169.)

Venäjän valtion ja ”etnisen Venäjän” rajat eivät siis käy yhteen tavalla, jonka myötä Venäjä olisi kansallisvaltio siinä mielessä, että sen väestö muodostaisi kulttuurisesti yhtenäisen kansakunnan. Näin ei ole ollut käytännössä koko Venäjän historian aikana. Vuotta 1991 edeltävän ajan Venäjä oli suuren imperiumin ydin, ensin keisarillisen Venäjän imperiumin ja sitten Neuvosto-imperiumin, ja vuoden 1991 jälkeen Venäjästä tuli monikansallinen federaatio. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeinen kansallisen identiteetin uudelleenmuotoiluprosessi on osoittautunut Venäjällä monin tavoin vaikeammaksi ja monimutkaisemmaksi kuin Neuvostoliitosta itsenäistyneissä entisissä neuvostotasavalloissa, ja se on synnyttänyt erilaisia kilpailevia kansakuntakäsityksiä. (Piirainen 2000, 161.) Niiden perustekijöinä voi pitää edellä erotettuja *Rusia* ja *Rossijaa* – etnisyyttä ja kansalaisuutta. Kansallinen identiteetti voi rakentua molempien tai korostuneesti toisen varaan. Monet venäläiset äärioikeistoliikkeet ajavat kansakuntanäkemyksiä, jonka mukaan kansakunnan jäsenyys määrittyy etnisiin perusteisiin. Liikkeet ovat alkaneet vaatia, että vain etniset venäläiset tunnustettaisiin Venäjän valtion muodostavaksi kansakunnaksi, ja siten kaiken poliittisen, kulttuurisen ja taloudellisen vallan etuoikeuksineen tulisi kuulua valtion alueella vain heille. Nämä näkemykset ovat kärjistyneet ”Venäjä venäläisille” -tyyppisiin vaatimuksiin. Tällaiset muita kansallisuuksia edustavien kansalaisten syrjäyttämiseen ja jopa poistamiseen tähtäävät näkemykset ovat erittäin ongelmallisia Venäjän kaltaisessa, todella monikulttuurisessa valtiossa, jossa vähemmistökansallisuuksien osuus on suuri.

Etnonationalistisen kansakuntakäsityksen kannattajat jättävät huomiotta sen, ettei myöskään *Rus*, eli etninen Venäjä, muodosta homogeenistä kokonaisuutta. Vuosisatoja jatkuneen venäläisten ja toisten etnisyyksien tiiviistä vuorovaikutuksesta johtuen ”puhdasta venäläisyyttä” ei ole mahdollista määritellä biologisesti, eikä oikein kulttuurisestikaan (Tolz 1998,1003). ”Etnisen venäläisyyden” määrittely syntyperän ja sukujuurien pohjalta on mielestäni kaiken kaikkiaan varsin absurdia, niin paljon Venäjän alueella eläneet eri etnisyydet ovat aikojen saatossa sekoittuneet keskenään. Jos tarkastellaan etnisten ve-

näläisten valtaosin asuttamaa Keski-Venäjän aluetta, sekä kieli että kulttuuri vaihtelevat siltäkin alueella paljon. Perinteisesti ”etninen venäläisyys” jakautuu ainakin kolmeen variaatioon: pohjoiseen, eteläiseen ja keskiseen (Hellberg-Hirn 2006, 137). Venäläinen kulttuuri on ottanut paljon vaikutteita muista kulttuureista, ja muuttuu edelleenkin jatkuvasti. Essentialistista kansallisuuskäsitelmää kannattavien nationalistien mukaan venäläinen kansa ja sen kulttuuri on kuitenkin aina sama ja muuttumaton.

Vera Tolz (1998) on koonnut viisi yleisintä 90-luvun venäläisessä kansalaiskeskustelussa esiintynyttä kansallisen identiteetin tyyppiä. Käsitelmäni mukaan ne ovat säilyttäneet merkityksensä 2000-luvullakin, ja tiivistävät hyvin kansakuntakeskustelun pääsuuntauksia. (Niiden suosiossa on toki tapahtunut muutoksia ajan kuluessa, mutta jokaisen vaikutus on edelleen nähtävissä.) Nämä viisi keskenään kilpailevaa ja osin päällekkäisinä yhdistelminäkin esiintyvää identiteettiä ovat:

1. Liittoidentiteetti: Tämän kansallisen identiteetin taustalla on käsitys venäläisistä kansana, jonka missiona on luoda ainutlaatuinen monikansallinen euraasialainen imperiumi. Kansakunta muodostuu entisen Neuvostoliiton tai Venäjän imperiumin alueen kansoista, ja näkemyksen kannattajien mukaan sen valtiollinen yhtenäisyys tulisi jälleen palauttaa liittämällä 90-luvun alussa irrottautuneet alueet takaisin Venäjän yhteyteen. Samassa valtiossa pitkään jatkuneen yhteiselon katsotaan muodostaneen yhteisen historian ja kulttuurin, joka legitimoii monietnisen, Neuvostoliiton rajoja noudattelevan kansakunnan jatkuvuuden, ja toimii kaikkien imperiumin asukkaiden yhteisen identiteetin pohjana (vrt. neuvostokansalaisen identiteetti). Venäläiset eivät ole kuitenkaan vain yksi kansa muiden joukossa tässä kansakuntarakennelmassa; heillä on erityisasema johtavana, muut alueen kansat kokoavana kansana. Liittoidentiteetti ilmenee etenkin Neuvostoliiton tai vuotta 1917 edeltäneen monarkian ja imperiumin palauttamista vaativien, tai muutoin ideologialtaan suurvaltanationalististen henkilöiden puheissa. (Tolz 1998, 995-997.)

2. Itäslaavilaisuuteen perustuva identiteetti: Tämän näkemyksen mukaan kansakunta muodostuu itäslaavien yhteisöstä, eli venäläisistä (ts. isovenäläisistä), ukrainalaisista (eli vähävenäläisistä) ja valkovenäläisistä. Identiteettiyhteisön perustana on kansojen kielellinen ja kulttuurinen yhtenäisyys, sekä oletettu yhteinen historiallinen menneisyys ja alkuperä, jona yleensä pidetään keskiajan Kiovan Rus-nimistä valtiota. Suurin osa venäläisistä kokee, että heitä, ukrainalaisia ja valkovenäläisiä yhdistävät erityiset siteet. Sen vuoksi

heidän onkin ollut vaikea hyväksyä Ukrainan ja Valkovenäjän irtautumista omiksi erillisiksi valtioikseen ja etenkin Ukrainan tekemät, länttä kohti suuntautuneet poliittiset valinnat on koettu yhteyden loukkauksiksi. (Tolz 1998, 995, 999-1000.)

3. *Yhteiseen kieleen perustuva identiteetti:* Venäläisyys määrittyy ensisijaisesti venäjän kielen puhujien yhteisönä riippumatta sen jäsenten etnisestä alkuperästä (emt. 995).

4.” *Rodullinen” identiteetti:* Tämä kansallisen identiteetin muoto perustuu käsitykselle kansakunnasta yhtenäisenä biologisena kategoriana. Venäläisyys on kuin suvun jäsenyys: kansakunnan jäsenyydessä ei ole kyse valinnasta, vaan syntyperän määräämästä asiasta. Näkemyksen mukaan venäläisten tulisi selviytyäkseen suojautua toisten etnisyyksien haitallisilta vaikutteilta. Biologisen puhtauden lisäksi tulisi vaalia myös kulttuurista puhtautta: elämäntavoiltaan ja arvoiltaan erilaiset etnisyydet, jotka eivät assimiloitu valtakulttuuriin, tulisi poistaa maasta. (Tolz 1998, 1002-1003.)

5. *Kansalaisuuteen perustuva identiteetti:* Ajatus Venäjän federaation kansalaisuudesta kansakunnan jäsenyyden määrittäjänä on venäläisille varsin uusi: käsite ilmaantui venäläisiin diskursseihin vasta 1980-luvun lopulla. Sitä ennen kansallista identiteettiä oli totuttu ajattelemaan enemmän annettuna kuin valinnalle ja muutokselle avoimena asiana. (Tolz 1998, 1004.) Venäjän hallitukset 1990- ja 2000-luvulla ovat pyrkineet juurruttamaan tätä kansakuntakäsitystä, mutta se ei ole vedonnut kansan enemmistöön (emt. 1018). Tämän vuoksi Venäjän presidentit ja hallitukset ovat joutuneet ajoittain turvautumaan myös muihin määritelmiin voittaakseen puolelleen kansan enemmistön tuen. Poliitikot käyttävätkin erilaisia kansakunnan määritelmiä vaihtelevasti edistääkseen kulloistakin sisä- tai ulkopoliittista tavoitettaan. (Tolz 1998, 1017.)

4 DPNI:N YHTEISKUNNALLINEN KONTEKSTI

Tämän osion tarkoituksena on auttaa ymmärtämään paremmin tutkimuskohteena olevaa liikettä, sekä yleisemmin Venäjällä esiintyvää rasismia. Yhteiskunnallisia liikkeitä määrittää jatkuva vuorovaikutus ympäristön kanssa. Tämän vuoksi niin liikkeen kuin sen jäsenten tuottamien tekstien ymmärtämiseksi on tärkeää tarkastella liikettä suhteessa sen yhteiskunnalliseen kontekstiin, ei siitä irrallaan. Osion yhtenä tarkoituksena onkin kontekstualisoida DPNI:tä, esitellä sen viimeaikaista yhteiskunnallista toimintaympäristöä ja määrittää liikkeen asemaa siinä.

Ensimmäiseksi käsittelen kuitenkin rasismin esiintymistä Venäjällä. Aloitan osion historiakatsauksella, jossa käyn läpi kansallismielisten ja rasististen asenteiden kehitystä tsaarien ajoista 2000-luvun alkuun. Tarkoituksena on selvittää sitä kehityskulkua, jonka kautta on tultu nykyiseen tilanteeseen, jossa äärioikeistoliikkeistä on tullut osa Venäjän yhteiskunnallisten liikkeiden kenttää. Historiasta siirryn kuvailemaan rasismin ja etnisten suhteiden tilaa 2000-luvulla. Osion aluksi esittelen lyhyesti Venäjän väestön koostumuksen, sen suurimmat etniset vähemmistöt ja muutostrendit. Varsinaisia rasismin nykytilaa käsitteleviä alalukuja on kolme: ensimmäinen käsittelee arkipäivän rasismia ja väestön asenteita, toinen rasistista rikollisuutta ja kolmas institutionaalista rasismia. Osion loppuun vertailen vielä Venäjän tilannetta rasismin suhteen Itä- ja Länsi-Eurooppaan.

Jotta voi ymmärtää ja analysoida DPNI:n kaltaisten liikkeiden toimintaa Venäjällä, mielestäni perustana täytyy olla myös jonkinlainen yleiskuva rasismin esiintymisestä Venäjällä. Rasismi Venäjällä on vielä Suomessa suhteellisen tuntematon aihe, eikä samankaltaisia yhteenvedon omaisia selvityksiä, jollaista olen tässä osiossa pyrkinyt kokoamaan, ole juurikaan toistaiseksi olemassa. Sen vuoksi luvut puolustavat mielestäni paikkaansa työni osana, vaikka tutkimuskohteen taustoitukseksi ja kontekstualisointina se muodostavat ehkä tarpeettomankin laajalta vaikuttavan kokonaisuuden. Jos rasismi ilmenee eri yhteiskunnissa eri tavoin, niin miten se ilmenee Venäjällä? Tämä on keskeinen kysymys sen vuoksi, että siihen vastaamalla tulee samalla kertoneeksi paljon DPNI:n toimintaympäristöstä. Se, kuinka yleistä rasismi on Venäjällä, miten se ilmenee eri muodoissa ja millaiset ovat venäläisten asenteet etnisiä vähemmistöjä kohtaan, kertoo liikkeen toimintamahdollisuuksista. Etenkin venäläisten asenteista keräämieni tutkimustulosten avulla yritän

hahmottaa sitä, missä määrin DPNI:n esittämille ajatuksille saattaa löytyä potentiaalista kannatusta myös äärioikeiston ulkopuolelta.

Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan muutamia spesifimmin liikkeen toimintaedellytyksiin ja asemaan vaikuttaneita tekijöitä venäläisessä yhteiskunnassa. Koska yhteiskunnallinen konteksti on hyvin laaja käsite, ja sisältää paljon erilaisia tekijöitä, pyrin nostamaan esiin mielestäni olennaisimpia seikkoja, en suinkaan kaikkia mahdollisia liikkeeseen vaikuttavia kontekstuaalisia tekijöitä. Luvussa 4.3 tarkastelen DPNI:n syntyyn, kehitykseen ja tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttaneita poliittisen ympäristön osatekijöitä Sidney Tarrow'n poliittisen mahdollisuusrakenteen käsitteen avulla. Sitä seuraavassa luvussa käsittelen kehystämistä, eli tapoja, joilla liike pyrkii yhdistämään omat intressinsä ja potentiaalisten kannattajien kokemusmaailman, sekä yleisemmin liikkeen viestintää ja suhdetta mediaan. Lopuksi esittelen joitakin keskeisiä venäläiseen äärioikeistoon kuuluvia DPNI:n edeltäjäliikkeitä, pohdin DPNI:n mahdollisia yhteneväisyyksiä ja eroja suhteessa niihin, ja pyrin arvioimaan DPNI:n asemaa venäläisen äärioikeiston kentässä.

4.1 Rasismin ja nationalismin yhteenkietoutunut historia

Venäjän rajat Euraasian alueella ovat kehittyneet vuosisatojen aikana asutuksen, valloitusten ja muuttoliikkeen myötä. Muodostumistapansa johdosta Venäjästä tuli monikansallinen, statukseltaan erilaisista alueista koostuva imperiumi, ei etno-kulttuurisesti yhtenäistä kansallisvaltiota. Venäjän imperiumi pyrki jatkuvasti valtaamaan uusia alueita ja alistamaan alkuperäiskansoja, ja näin teki myös sen seuraaja Neuvostoliitto. Vuosisataista valloituspolitiikkaa olisikin helppo syyttää nykyisistä rasismiongelmista, mutta se olisi liian karkea yksinkertaistus. (Osipov 2007, 54-55.) Venäläisen kansallisuuden vaaliminen ei ollut Venäjällä keskeinen arvo ennen 1830-lukua. Ei-venäläisiä alamaisia ei päänsääntöisesti yritetty venäläistää, etniset ja uskonnolliset vähemmistöt saivat monissa asioissa hallita asioitaan omien lakiansa mukaisesti. (Remy 2006, 160.) Euroopasta Venäjälle levinnyt kansallisuusaate muutti kuitenkin asetelmaa 1800-luvun loppupuolella (Osipov 2007, 55.) 1860-luvulta lähtien nationalistit alkoivat vaatia valtion luonteen muuttamista venäläisemmäksi ja tiukempaa suhtautumista vähemmistöihin. Venäjän vähemmistöpolitiikka muuttuikin vuosisadan vaihteeseen mennessä monien kansallisuuksien suhteen yhtenäistämiseen tähtääväksi. (Remy 2006, 162-163.)

Keisarikunnan aikana erityisesti juutalaiset olivat Venäjällä syrjitty ryhmä. 1800-luvulla säädettiin useita lakeja, jotka heikensivät heidän asemaansa. Keisarikunnan viimeisinä vuosikymmeninä, 1800-luvun ja 1900-luvun vaihteessa, esiintyi useita juutalaisvastaisia mellakoita ja vainoja, eli pogromeja. (Remy 2006, 176.) Tuolloin Venäjällä syntyi konservatiivis-nationalistinen, mustasotnialaisuudeksi kutsuttu liike (Laqueur 1993, 16). Liike tuki autokraattista monarkian ja ortodoksisen kirkon valta-aseman säilyttämistä, sekä vastusti vasemmistolaisista vallankumouksellista liikehdintää ja yhteiskunnan modernisointumista (emt. 24). Liikkeessä suhtauduttiin epäluuloisesti kaikkiin ulkomaalaisiin, mutta juutalaiset olivat sen erityisen vihan kohde. Mustasotnialaisten ideologiassa juutalaiset edustivat valtiota ja kansaa hajottavia voimia, riistokapitalismia ja vallankumouksellisuutta (emt. 26). Mustasotnialaisuus ei ollut merkittävä niinkään poliittisen voimansa ja laajuutensa vuoksi, vaan sen vuoksi, että se oli ensimmäinen äärioikeistolaiseksi luokiteltava liike Venäjän historiassa. Sen ideologioiden vaikutus on ollut selkeästi nähtävissä 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun traditionalistisessa äärioikeistoliikkeessä Pamjatissa. Liike otti antisemitistisen propagandansa keskeisimmäksi lähteeksi nimenomaan mustasotnialaisten esiin nostaman Siionin viisaiden pöytäkirjat -teoksen, jota pidettiin liikkeessä todisteena juutalaisten Venäjää vastaan suunnittelemaasta salaliitosta. (emt. 205.)

Vuoden 1917 bolshevistisen vallankumouksen jälkeen mustasotnialainen liike kiellettiin (Laqueur 1993, 24). Vuonna 1922 Venäjästä tuli Neuvostoliitto, ja neuvostojohto ryhtyi rakentamaan virallisesti ”monikansallista valtiota”, jossa vallitsi ”sosialistinen internationalismi” ja ”kansojen välinen ystävyys” (Osipov 2007, 55). Kuitenkin jo 1930-luvun lopulla politiikan suunta kääntyi vähemmistökansallisuuksien kulttuurinationalismin aktiiviseksi vainoamiseksi (Remy 2006, 169). Stalinin ajan kansallisuuspolitiikkaan kuuluivat myös väestön pakkosiirrot: 1930- ja 1950-luvuilla karkotettiin kokonaisia kansoja asuinalueiltaan. Erilaiset etnisiin tunnusmerkkeihin perustuvat etuisuus- ja rajoitusjärjestelmät kukoistivat, juutalaisten ja muiden vähemmistöjen sortamista harjoitettiin. (Osipov 2007, 55.) Rasistisia väkivallantekoja tapahtui, esimerkiksi afrikkalaisiin opiskelijoihin kohdistui hyökkäyksiä (Quist-Adade 2005, 84). Voimakas valtiokoneisto esti kuitenkin niiden uutisoinnin, samoin kuin avoimen rasistiset mielenilmauksetkin, sillä virallisesti asiat olivat toisin. Virallisen totuuden mukaan rasismi oli vain rappeutuneiden kapitalististen maiden vitsaus, eikä sitä esiintynyt Neuvostoliitossa lainkaan. (Vihavainen 2006b, 312-313.) Piilotetun valtion sisäisen ksenofobian ja rasismin lisäksi Neuvostoliitossa ilmeni myös avointa ulkomaalaisvihamielisyyttä, jonka kohteena olivat kapitalistiset länsimaat.

Valtion propagandakoneisto lietsoi vihaa ja ennakkoluuloja niin yksittäisiä maita kuin koko kapitalistista maailmaa vastaan (Pyykkö 2002, 96).

Lähes koko neuvostovallan ajan venäläiset nationalistit kykenivät harjoittamaan poliittisen aatteensa levitystyötä lähinnä vain samizdat'in, eli kirjallisen materiaalin salaisen painatus- ja levitystoiminnan kautta. Julkisesti heidän täytyi piilottaa aatteensa. Glasnostin alkaminen vuonna 1986 merkitsi käännekohtaa. Valtiovallan ote kansalaisten yhteiskunnallisen toiminnan säätelystä heikentyi, mikä mahdollisti puolueesta riippumattomien, epävirallisten ”informaly”-kansalaisryhmien perustamiseen sekä valtionideologiasta poikkeavien mielipiteiden suhteellisen vapaan julkisen esittämisen. (Parland 2005, 73; Riordan 1992, 159.) Neuvostovallan päätyttyä tilanne muuttui lopullisesti, ja sen seurauksena kansallismielisten ja jopa avoimen fasististen aatteiden näkyvyys yhteiskunnassa ja mediassa kasvoi.

Toisaalta kyse ei ollut vain yhteiskunnallisen vapautumisen mahdollistamasta, aiemmin piilossa pysyneiden aatteiden julkipääsystä. Venäjän yhteiskunnallisen tilanteen kriisiytyminen 90-luvulla loi otollisen pohjan yleisen muukalaisia kohtaan koetun vihamielisyyden ja ennakkoluuloisuuden kasvulle ja äärioikeistoliikkeiden kannatukselle. Vuosikymmenen alun liberaalihallituksen tekemät rajut talousuudistukset eivät onnistuneet suunnitellusti ja Venäjän talous ajautui syvään ja pitkään taantumaan. Hyperinflaatio vei monen säästöt, elintaso romahti, syntyi massatyöttömyyttä, sosiaaliset ongelmat levisivät ja kansa polarisoitui suureen köyhien ja pieneen rikkaiden joukkoon. (Birman 1996, Parlandin 2000, 120 mukaan; Shenfield 2001, ix (esipuhe).) Sosioekonomisten tekijöiden ja etnisten vähemmistöjen tai maahanmuuttajien vastaisten asenteiden yhteyttä on tutkittu suhteellisen paljon. Tutkimusten mukaan ”muukalaisiin” kohdistuva vihamielisyys ja ennakkoluulot kasvavat todennäköisesti etenkin sosiaalisesti ja taloudellisesti heikossa asemassa olevien keskuudessa, kun taloudellinen tilanne heikkenee maassa (Gorodzeisky ym. 2006, 427-428). Näiden tutkimustulosten valossa se, että suuri osa Venäjän kansalaisista joutui kamppailemaan toimeentulostaan heikossa taloustilanteessa, saattoi kasvattaa ei-venäläisten ryhmien vastaisia asenteita.

Vähemmistökielteiset asenteet voivat olla myös tulosta siitä uhkasta, jonka vähemmistön koetaan muodostavan enemmistön kollektiiviselle identiteetille. (Castles ja Miller 1993; Schnapper 1994; Fetzer 2000; Esses ym. 2001; Raijman ja Semyonov 2004, Gorodzeiskyn

ym. 2006, 428 mukaan.) Neuvostoimperiumin hajoaminen aiheutti Venäjällä syvän kansallisen identiteettikriisin. Venäjä, ja sen myötä isovenäläinen kansa, oli menettänyt asemansa valtavan imperiumin johtavana ytimenä. Taloudellisesti heikko ja lännestä riippuvainen valtio herätti lisäksi pelkoa siitä, että maa joutuisi ulkomaisten intressien armoille (Parland 2005; 42, 54). Samaan aikaan itsenäistyneissä neuvostotasavaltojen ja useiden Venäjän sisään jääneiden autonomisten tasavaltojen kansallisuuksien taholta esitettiin syytöksiä venäläisiä kohtaan muiden kansojen ja tasavaltojen riistämisestä Neuvostoliiton aikana (Osipov 2007, 56). Venäläiset kokivat tämän erittäin loukkaavaksi, sillä kansallinen historiantulkinta piti yllä käsitystä isovenäläisestä kansasta marttyyrimäisenä auttajana (Vihavainen 2006b, 318). Yleisen kansallisen stereotypian mukaan venäläiset olivat joutuneet kärsimään kaikista kansallisuuksista eniten ja uhranneet itsensä muiden neuvostokansallisuuksien hyväksi (Tolz 1998, 1002; Parland 2005, 150). Kun kokemukseen yhdistyi Neuvostoliiton entisten vähemmistökansallisuuksien osoittama ”kiittämättömyys” ja vihamielisyys, ne herättivät todennäköisesti vahvoja negatiivisia tunteita uusien naapurivaltioiden kansallisuuksia ja sisäisiäkin vähemmistöjä kohtaan. Monen venäläisen näkökulmasta myös nopea elämän länsimaistuminen saattoi uhata venäläisiä arvoja ja venäläistä identiteettiä. Läntisten arvojen ja elämäntyylin läsnäolo uusrikkaiden elämässä ja reformeissa alkoikin uutuudenviehätyksen jälkeen herättää epäluottamusta. (Parland 2005, 19, 54.)

Ajatus siitä, että sinisilmäiset venäläiset olivat joutuneet Venäjän sisäisten ja ulkoisten vihollisten juonten uhriksi, keräsi tukijoita. Alkoi vanhojen ja uusien salaliittoteorioiden nousukausi: ulkomaalaisia ja sisäisiä vähemmistöjä, etenkin juutalaisia, syytettiin Venäjän talouden tahallista raunioittamisesta. Nämä, etenkin äärioikeistoliikkeiden levittämät salaliittoteoriat tukivat kansallisen itsetunnon ylläpitämistä tilanteessa, jossa se oli jo saanut vaikeita kolhuja. Useimpien salaliittoteorioiden mukaan länsimaiden kanssa liitossa olevat juutalaiset olivat keinottelulla, petoksin ja mafian avulla ajaneet maan ahdinkoon tarkoituksenaan tehdä Venäjästä lännen siirtomaa (Parland 2005, 59, 68). 90-luvun alun juutalaisvastaisuudessa oli kyse nimenomaan länsimaisten uudistusten ja vaikutteiden vastustamisesta. Lisäksi juutalaisvähemmistön ja ylipäänsä ei-venäläisten syyllistäminen ongelmista oli kivuttomampi vaihtoehto sille, että syytä olisi etsitty venäläisten omasta toiminnasta. (Hockenos 1993, 275; Parland 2005, 162, 155.)

Kansallismielisten rasististen asenteiden leviämisen 90-luvulla voi nähdä osana laajempaa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä ja poliittisissa asenteissa tapahtunutta muutosta. Ajatus autoritaarisen hallinnon palauttamisesta ja eräänlaisen poliisivaltion luomisesta alkoi saada kannattajia (Parland 2000, 132). Samaan aikaan länsimaisten mallien mukaiset neoliberaalit uudistukset yhdistyivät ihmisten mielissä kasvaneisiin ongelmiin ja rikollisuuteen, minkä vuoksi sanoista ”demokratia” ja ”kapitalismi” tuli monille lähes kiro sanoja (McDaniel 1996, Parlandin 2000, 121 mukaan). Pettymykset synnyttivät kansalaisissa kansallismielisen konservatiivisen vastareaktion: reformien vastaisen traditionaalisen ja radikaalin konservatismiin suosio nousi. Niistä tuli ”kolmas poliittinen voima”, joka tarjosi vaihtoehdon sekä vasemmistoideologioille että uudelle neoliberaalille politiikalle, joiden kannatus oli alhaista. (Parland 2000, 118, 137; Parland 2005, 2-3.)

Venäjän 90-luvun oikeistosuuntauksia tutkinut Thomas Parland (2005, 108-109) on jao- tellut venäläisen nationalismin kahdeksi suuntaukseksi: traditionalistiseksi ja moderniksi. Kun puhutaan nykyisestä venäläisestä äärioikeistosta, puhutaan näiden molempien suunta-usten äärilaidasta. Traditionalistiselle äärioikeistolle tyypillisiä piirteitä ovat ortodoksisuu- den korostaminen, vuoden 1917 vallankumousta edeltäneen Venäjän imperiumin kaipuu ja glorifointi, monarkian palauttamisen kannattaminen ja antisemitismi. (Parland 2000, 117.) Suuntaus perustuu mustasotniaalaisuuden aatteelliselle perinnölle (Shenfield 2001, 50). Tämän tradition rinnalle ja osin sen pohjalta syntyi 90-luvulla ”moderni” maallistuneempi suuntaus, jonka ideologiset juuret ovat länsimaisissa äärioikeistoideologioissa, kuten Hitlerin kansallissosialismissa ja Mussolinin fasismissa, sekä nykyajan eurooppalaisissa oikeistoliikkeissä (Parland 2000, 118). 2000-luvulle tultaessa modernin suuntauksen edus- tajiista oli tullut traditionalisteihin nähden johtava voima Venäjän nationalistisen liikkeen sisällä (Parland 2005, 86). Parland on jakanut modernin suuntauksen edustajat edelleen suurvaltanaationalisteihin ja etnosentristisiin nationalisteihin. Radikaalien suurvaltanaatio- nalistien, kuten Vladimir Zhirinovskin LDPR-puolueen (Venäjän liberaalidemokraattinen puolue), päätavoitteena on ollut Venäjän valtion suurvalta-aseman vahvistaminen. Heidän näkökulmastaan Venäjän suurin uhka kohdistuu siihen toisten valtioiden taholta. Radikaali- leille etnosentristeille keskeisintä on oman venäläisen etnisyyden ja perinteiden vaalimi- nen, ja he pitävät niin sanottuja ”valtion sisäisiä vihollisia”, eli ”vieraita” etnisyyksiä suu- rimpana uhkana venäläisille (Parland 2005, 163; Parland 2000, 124.) DPNI:n kaltaiset äärioikeiston liikeorganisaatiot sijoittuvat ohjelmansa puolesta selkeästi etnosentristien joukkoon.

90-luvun epävakaa yhteiskunnallinen tilanne ja valtion heikkous yhdistettyinä äärioikeiston kannatuksen nousuun saivat aikaan varsin paljon pelkoja ja spekulatioita siitä, voisiko jopa Weimarin Saksan kohtalo toistua Venäjällä (ks. esim. Shlapentokh 2007, 134; Shenfield 2001, ix esipuhe). Venäjän 1990-luvun tilanteen ja natsit valtaan tuoneen 1930-luvun Saksan yhteiskunnallisen tilanteen välillä havaittiin paljon yhtäläisyyksiä. Mutta erojakin oli, ja ne olivat ratkaisevia; pelot äärioikeiston valtaanpääsystä Venäjällä osoit-tautuivat liioitelluiksi (Shenfield 2001, ix esipuhe). Parlandin (2005, 77) mukaan äärioi-keisto muodosti vain pienen vähemmistön kaikista 90-luvun venäläisistä nationalisteista. Vaikka äärioikeistosta ei tullut sellaista uhkaa kuin monet pelkäsivät, se ei jäänyt jatkossa-kaan huomiotta, etenkin, kun vuosina 2000–2003 venäläinen äärioikeistolaisuus alkoi manifestoitua yhä enemmän väkivaltaisen skinhead- tai neonatsi-liikkeen muodossa. (Parland 2005, 181.) Merkittävimmäksi äärioikeistoon liittyväksi ongelmaksi muodostui-kin 2000-luvun kuluessa sen edustajien harjoittama rasistinen väkivalta (Kangaspuro 2007, 1).

Vaikka 2000-luvulle tultaessa Venäjän yleinen yhteiskunnallinen tilanne vakautui, talous lähti kasvuun ja yleinen mieliala koheni, 80-luvun lopussa alkaneen valtavan yhteiskun-nallisen murroksen vaikutukset eivät suinkaan kadonneet. Äärioikeistoliikkeet vetoavat yleensä erityisesti nuoriin, ja polarisoituneessa, valtavaa muutosta läpikäyvässä yhteiskun-nassa oli edelleen suuri joukko pettyneitä, syrjäytyneitä ja/tai aatteellisesti tuuliajolla olevia nuoria. Epävarmassa tilanteessa, jossa vallitsevia totuuksia jatkuvasti kumotaan ja uusia tuodaan rinnalle, mustavalkoiset, yksinkertaisia vastauksia tarjoavat aatteet voittavat puolelleen kokemattomia nuoria. Tämä on yksi selitys äärikansallismielisten liikkeiden suosiolle 2000-luvun Venäjällä. (Stranius 2007, 22-23.) Toisena syynä voi pitää vaihtoehtojen puutetta poliittisessa osallistumisessa. Pentti Straniuksen mukaan nationalistiset pienpuolueet ja rasistiset muukalais- ja ulkomaalaisvastaiset nuorisoliikkeet voidaan nähdä osana Venäjän niin sanottua ”varjokansalaisyhteiskuntaa”. Se on altis muotoutumaan siellä, missä demokraattisten normien mukaiselle kansalaistoiminnalle ja virallisen vallan vastaiselle oppositiolle ei ole riittävästi tilaa (emt. 21.) Venäjän poliittista järjestelmää luonnehtii korkea statismien aste, eli valtion asema on vahva, ja heikko kansalaisyhteiskunta on sen tiukassa valvonnassa. Tällainen poliittinen rakenne ehkäisee yleisesti kaikenlaista kansalaistoimintaa (Fourcade-Gourinchas ja Schofer 2001, 811-812). Lisäksi valtio suhtautuu erityisen tiukasti poliittista valtaeliittiä kritisoi- van opposition järjestöihin ja hankaloittaa niiden toimintaa (Smith 2008, 21). Yksi syy 2000-luvun ääri-nationalistisen

nuorison radikalisoitumiseen saattaakin löytyä Vladimir Putinin presidenttikauden aikana tapahtuneesta poliittisten vapauksien rajoittamisesta.

4.2 Rasismin ja etnisten suhteiden nykypäivä

4.2.1 Venäjän väestö, vähemmistöt ja demografiset ongelmat

Vuonna 2007 Venäjän federaation väkiluku oli n. 142 miljoonaa. Viralliset ja kattavimmat tiedot väestön kansallisuuksista ja uskonnoista perustuvat edelleen vuonna 2002 suoritettuun väestönlaskentaan. Sen tulokset kertovat, että Venäjä on todella monikansallinen maa: valtion asukkaat on luokiteltu laskennassa annettujen vastausten perusteella 160:een eri kansallisuuteen. Venäläisiä on hieman alle 80 prosenttia väestöstä. Kuusi suurinta vähemmistökansallisuutta ylittää miljoonan hengen rajan. Suurin vähemmistö ovat turkinsukuista kieltä puhuvat ja enimmäkseen sunnilaista islamia tunnustavat Volgan tataarit (5 558 000). Toiseksi suurin kansallinen vähemmistö ovat ukrainalaiset (2 943 000), ja kolmanneksi suurin turkinsukuista kieltä puhuvat, sunnilaista islamia tunnustavat baskiirit (1 674 000). Neljänneksi suurin vähemmistö ovat turkinsukuiset tšuvassit (1 637 000), viidenneksi tshetsheenit (1 361 000) ja kuudenneksi armenialaiset (1 130 000). (Remy 2006, 170–175; Smith 2008, 2). Prosentuaalisesti ilmaistuna tataarien osuus koko väestöstä on n. 3,8 %, ukrainalaisten 2 %, baskiirien 1,2 % ja tšuvassien 1,1 %. (Vihavainen 2006a, 13.) Venäjän valtauskonto on ortodoksisuus: Venäjän ortodokseja on väestöstä noin 60 %. Merkittävimmän uskonnollisen vähemmistön muodostavat muslimit, joita on väestöstä 10–15 %. (Smith 2008, 2.)

Yksi Venäjän tämän hetken suurimmista ongelmista on väestön väheneminen. Kun venäläisiä oli vielä 1990-luvun alussa 149 miljoonaa, vuoden 2007 alussa heitä oli seitsemän miljoonaa vähemmän. Matalan syntyvyyden ja korkean kuolleisuuden yhdistelmä on johdannut rajuun väestön vähenemiseen noin 700 000 asukkaalla vuodessa. Aivan viimeaikoina kehityksen suunta on ollut hiukan positiivisempi, mutta väestön uskotaan vähenevän jatkossakin merkittävästi. Pessimistisimpien ennusteiden mukaan vuonna 2025 väkiluvun lasketaan olevan alle 130 miljoonaa ja vuonna 2050 mahdollisesti jo alle 100 miljoonaa. (Smith 2008, 24.) Väestön määrä ei kuitenkaan laske alueellisesti ja eri kansallisuusryhmien keskuudessa yhtä paljon. Ongelmana on nimenomaan etnisten venäläisten lukumää-

rän lasku. Tilanne on hyvin toisenlainen muslimienemmistöisillä alueilla, joilla väkiluku päinvastoin kasvaa. Venäjän islamin ja muslimiväestön asiantuntija Paul Goble on arvioinut, että jos väestökehitys jatkuu samankaltaisena, vuonna 2020 viidesosa Venäjän kansalaisista on muslimeja, ja noin kolmen vuosikymmenen kuluttua jo suurin osa Venäjän väestöstä saattaa olla muslimeja. (Smithin 2008, 51 mukaan.) Tällaiset arviot ovat aiheuttaneet venäläisissä pelkoja Venäjän islamilaistumisesta ja oman etnisyyden ja kulttuurin valta-aseman romahtamisesta.

On epätodennäköistä, että syntyvyys nousisi niin merkittävästi, että sillä voitaisiin ratkaista Venäjän demografinen kriisi. Maahanmuutto on sen sijaan keino, jolla väestömäärän laskua voisi kompensoida. Toivottuna maahanmuuttajaryhmänä pidetään ulkovenäläisiä, jotka jäivät Neuvostoliiton hajotessa Venäjän rajojen ulkopuolelle. (Smith 2008; 28, 30.) 1990-luvulla etnisten venäläisten maahanmuutto IVY-alueelta Venäjälle olikin merkittävää, ja WHO:n arvioiden mukaan noin 40 % väestön luonnollisesta supistumisesta korvautui tällä muuttoliikkeellä. Tällä hetkellä suurin osa ulkovenäläisestä diasporasta on joko muuttanut jo Venäjälle tai päättänyt jäädä entisille asuinsijoilleen. Viime vuosina ulkovenäläisten maahanmuutto onkin selvästi hidastunut, eikä se riitä korvaamaan väestön luonnollista vähenemistä. Köyhistä IVY-maista olisi edelleenkin runsaasti tulijoita Venäjälle, mutta he eivät ole etnisiä "kotiin palaavia" venäläisiä, vaan ei-venäläisiä vierastyöläisiä. Myös suhtautuminen heihin on erilaista: nykyisessä asenneilmastossa vierastyöläisten hyväksyminen Venäjän kansalaisiksi, tai edes virallisesti Venäjällä asuviksi henkilöiksi, on monille vaikeaa. (Solanko 2007, 15.) Ja vaikka DPNI ajaa maahanmuuttoa säätelevän lainsäädännön tiukentamista, Venäjän virallinen siirtolaisuuspolitiikka on jo nykyisellään varsin tiukkaa (Smith 2008, 30). Etenkin heikosti koulutettujen vierastyöntekijöiden määrää halutaan rajoittaa paikallisen väestön työpaikkojen turvaamiseksi (Saario 6.3.2007).

Samaan aikaan kun virallisten maahanmuuttajien määrää kontrolloidaan melko tiukasti, laittomasta maahanmuutosta on tullut ongelma. Maailmanpankin arvion mukaan Venäjällä asuu noin 3 - 3,5 miljoonaa laitonta maahanmuuttajaa (World Bank 2006, Solangon 2007, 15 mukaan). Eräät arviot tosin asettavat laittomien siirtolaisten määrän lähemmäksi kymmentä miljoonaa (emt.). Etenkin Keski-Aasiasta on tullut miljoonia työläisiä varsinkin rakennustöihin, ja toisena keskeisenä siirtolaisuuden lähteenä ovat Tadžikistanin ja Uzbekistanin kaltaiset, entisen Neuvostoliiton alueen huonosta taloudellisesta tilanteesta kärsivät maat (Pyykkö 2002; Kangaspuro 2007, 2). Valtaosa näistä ei-venäläisistä

siirtotyöläisistä työskentelee ilman työlupia, usein harmaan talouden piirissä, jolla on kytköksiä rikollisuuteen. Tämä on ollut omiaan herättämään venäläisissä negatiivisia mielialoja siirtotyöläisiä kohtaan. Venäjän viime vuosien talouskasvun ja oman työvoiman voimakkaan vähenemisen vuoksi laittomalle(kin) siirtotyövoimalle on kuitenkin ollut kiistatonta tarvetta (Kangaspuro 2007, 2).

4.2.2 Asenteet ja arkipäivän rasismi

Yhteiskunnassa vallitsevat yleiset mielipiteet ja asenteet ovat yhteydessä radikaalien äärioikeistoliikkeiden olemassaoloon ja niiden toimintamahdollisuuksiin. Venäläisten keskuudessa vallitsevia asenteita tarkastelemalla voi saada jonkinlaisen käsityksen siitä, millaisen alustan tai taustan ne luovat DPNI:n kaltaisten liikkeiden rasistiselle toiminnalle.

Venäläisessä yhteiskunnassa on havaittavissa tiettyjä, (neuvosto)menneisyydestä juontuvia asenteita ja uskomuksia, jotka selittävät, miksi vaikuttaa siltä, että Venäjällä ollaan usein haluttomia puuttumaan rasismiin. Venäjällä vallitsee edelleen melko sitkeä ja yleinen käsitys siitä, että neuvostotradition mukaisesti ”kaikki ovat yksimielisesti rasismia vastaan”. Koetaan, ettei aikoinaan fasisteja vastaan taistelleensa paljon kärsineen kansan keskuudessa voi ilmetä fasismia ja rasismia kaltaisia ilmiöitä. Tämä käsitys tuottaa ongelmia, koska se estää rasististen ilmiöiden asianmukaista tunnistamista ja käsittelyä. (Kangaspuro 2007, 2.) Niin poliittisten päätöksentekijöiden kuin ”tavallisen” kansan ajattelussa on nähtävissä edelleen jäänteitä toisestakin vanhasta neuvostonäkemyksestä. Sen mukaan etninen alkuperä ei ollut ihmisen yksityinen, vaan julkinen asia, ja käsitys etnisen alkuperän keskeisyydestä ihmisten luonteenpiirteiden ja käyttäytymisen määräävänä tekijänä oli yleisesti hyväksytty (Osipov 2007, 56). Etnisiä ryhmiä pidetään nykyisinkin kollektiivisina henkilöinä, joilla on tietyt, erilaiset oikeudet ja etuisuudet, mitä on alettu pitää objektiivisena ja legitiiminä. Tämän vuoksi Venäjän federaation olemassa olevat, syrjintää ehkäisevät ja poistavat oikeudelliset ja hallinnolliset mekanismit eivät myöskään toimi tehokkaasti. Kun yhteiskunnallisessa tietoisuudessa ei ole koettua tarvetta etsiä keinoja rasistisen syrjinnän poistamiseen, mekanismeja ei hyödynnetä riittävästi. (Osipov 2007, 62.)

Neuvostohistorian vuoksi myöskään sananvapauden rajoittamista ”poliittisen korrektiuden nimissä” ei pidetä myönteisenä tai tarpeellisenä asiana. Siksi eri kansojen tai kansallisuuk-

sien hyviä ja huonoja ominaisuuksia, älykkyyden eroja tai ”rotuominaisuuksia” voidaan käsitellä esimerkiksi lehdissä sellaisella vapaudella ja tavoilla, joka täyttää rasismien tunnusmerkit ja olisi tuskin mahdollista useimmissa länsimaissa. Ääritapauksissa nykyinen poliittista korrektiutta väheksyvä ”sananvapaus” onkin johtanut selkeästi fasistisen kirjoittelun sallimiseen. (Vihavainen 2006b, 320.)

Tällaisten yleisluontoisten asenneluonnehdintojen heikkous on kuitenkin se, että yhteiskunnassa voidaan sanoa olevan olemassa tiettyjä rasismia tukevia asenteita, mutta niiden levinneisyyttä ei voi tarkemmin arvioida. Paremman kuvan saamiseksi tarvitaan varsinaista tutkimustietoa venäläisten asenteista. Esittelenkin seuraavaksi kahden tunnetun venäläisen mielipidetutkimuslaitoksen, VTsIOM:in ja Levada-Tsentr:in toteuttamia tutkimuksia, joissa on selvitetty venäläisten suhtautumista maahanmuuttajiin ja kansallisiin vähemmistöihin. Niistä saatujen tulosten valossa yritän hahmottaa sitä, missä määrin venäläisten ja DPNI:n asenteet vähemmistökansallisuuksia ja maahanmuuttajia kohtaan ovat viime vuosina vastanneet toisiaan. Toisin sanoen, löytyykö DPNI:n ajatuksille ja tulkinnoille kaiskupohjaa ja liikkeelle potentiaalista kannatuspohjaa laajemmin venäläisten keskuudesta (ts. marginaalisen äärioikeiston ulkopuolelta)? (Kaikkien seuraavaksi esitettävien VTsIOM:in ja Levada-Tsentr:in mielipidetiedustelujen otoskoko on ollut 1600 henkilöä. Vastaajat ovat olleet täysi-ikäisiä Venäjän kansalaisia, ja tutkimuksesta riippuen 100–153:stä eri asuinpaikasta noin 39–46:lta Venäjän eri hallinnolliselta alueelta.)

VTsIOM (17.6.2008) kysyi vastaajiltaan vuosina 2006 ja 2008 ”Onko muista maista tulevalle suurella maahanmuuttajamäärällä mielestänne Venäjälle positiivinen vai negatiivinen vaikutus?” Molempina vuosina enemmistö, lähes 70 % vastaajista, oli sitä mieltä, että vaikutus on enimmäkseen negatiivinen (69 % vuonna 2006 ja 68 % vuonna 2008). Toisen, VTsIOM:in vuosina 2003 ja 2006 suorittaman mielipidekyselyn tulokset puolestaan viittaavat siihen, että merkittävä osa venäläisistä on kokenut tuolloin etnisten venäläisten oikeuksia loukattavan useammin, kuin muita kansallisuuksia edustavien Venäjän kansalaisten. Tätä mieltä oli 45 % vastaajista 2003 ja 41 % vastaajista 2006. Tulos on mielenkiintoinen, koska yhteiskuntatieteelliset tutkimukset kertovat yleensä nimenomaan Venäjän etnisiin vähemmistöihin kohdistuvasta syrjinnästä ja heidän oikeuksiensa loukkauksista. Kuitenkin myös etnisen enemmistön, venäläisten, keskuudessa on ilmeisesti ollut (ja on ehkä edelleen) suhteellisen laajalle levinnyt kokemus venäläisten etnisestä syrjinnästä suhteessa toisiin etnisyyksiin (tai kansallisuuksiin, kuten Venäjällä asia yleensä ilmais-

taan). Tällainen epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi tulemisen kokemus ruokkii mitä todennäköisimmin vähemmistökansallisuuksiin kohdistuvia negatiivisia asenteita. (VTsIOM 21.12.2006.)

Seuraava VTsIOMIN mielipidetiedusteluihin perustuva taulukko kertoo etnosentrisen kansallismielisyyden levinneisyydestä venäläisten keskuudessa:

Taulukko 1. Minkä alla esitetyistä, kansallisuuksien välisten suhteiden luonnetta Venäjällä koskevan väitteen kanssa olette eniten samaa mieltä? (VTsIOM 21.12.2006)

	2003	2004	2005	2006
Venäjän tulee olla venäläisten (russkij) valtio	17	11	16	15
Venäjä on monikansallinen valtio, mutta venäläisillä, jotka muodostavat enemmistön, täytyisi olla enemmän oikeuksia, sillä heillä on päävastuu koko maan tulevaisuudesta	31	34	27	36
Venäjä on yhteinen koti monille kansoille, jotka vaikuttavat toisiinsa. Kaikilla kansoilla tulee olla yhtäläiset oikeudet, eikä kellään saa olla mitään etuoikeuksia	49	49	53	44
Kieltäydyn vastaamasta	3	6	4	5

(luvut ilm. prosenttiosuuden vastaajista, vastausvaihtoehdot kirjoittajan suomennos venäjältä)

Tulokset osoittavat sen, että ko. aikavälillä ajatuksella Venäjästä monoetnisenä, eli yksin venäläiseen etnisyyteen perustuvana valtiona, on ollut jonkin verran kannatusta, vaikkakaan se ei ole ollut suurta. (Yleensä Venäjä käsitetään nimenomaan monietniseksi valtioksi.) Huomionarvoisinta on, että huomattava osuus vastanneista on ollut sitä mieltä, että venäläisillä tulisi olla enemmän oikeuksia kuin muilla valtion kansallisuuksilla. Tuloksen mielenkiintoisuus kasvaa, kun muistaa edellä ilmi tulleen, suuren vastaajaosuuden samalla ajanjaksolla ilmoittaman kokemuksen siitä, että venäläisten oikeuksia loukataan useammin kuin muiden kansallisuuksien. Jos suhteellisen suuri osa venäläisistä kokee heitä syrjittävän muita kansallisuuksia useammin ja ajattelee lisäksi, että heillä ei tulisi olla vain tasa-arvoista, vaan etuoikeutettu asema suhteessa muihin kansallisuuksiin, tämä voi syventää epäoikeudenmukaisuuden kokemusta.

Myös toinen suuri venäläinen mielipidetutkimuslaitos, Levada-Tsentr (18.11.2008), on selvittänyt samansuuntaisia asenteita kysymyksellä: ”Miten suhtaudutte ajatukseen ”Venäjä venäläisille?”” Sama kysely on tehty vuosina 1998–2008 kerran tai kahdesti vuodessa, joten tulokset mahdollistavat asenteissa aikavälillä tapahtuneiden muutosten tarkas-

telun. Tuloksia verratessa huomaa, että asenteissa on tapahtunut vuositasolla pientä vaihtelua, mutta kokonaistrendi on pysynyt koko tarkastelujakson vakaana. ”Venäjä venäläisille”-ajatusta voimakkaasti kannattavia on ollut koko tarkastelujakson aikana keskimäärin 15–16 %:n osuus vastaajista. Maltillisemmin myönteisesti asiaan suhtautuvia (”Se olisi hyvä toteuttaa, mutta järkevissä rajoissa”-vaihtoehdon valinneita), on ollut jatkuvasti paljon enemmän, heidän määränsä on vaihdellut 30–40 %:n välillä. Jos lasketaan yhteen kaikki ”Venäjä venäläisille” – ajatusta kannattaneet (voimakkaasti ja maltillisesti kannattaneet), voi sanoa, että heidän määränsä nousi vuosien 1998–2000 välillä hieman, ja sen jälkeen se on pysynyt vuoteen 2008 saakka melko tasaisena vaihdellen 50–58 prosenttiosuuden välillä, mikä on toki suuri osuus. (Kovin tarkkoja oletuksia ihmisten asenteista ei tämän perusteella kuitenkaan voi tehdä. Tähän vaikuttaa erityisesti toisen vastausvaihtoehdon epämääräisyys, ”järkevät rajat” kun voi ymmärtää hyvin eri tavoin.)

Kaikkia Venäjän vähemmistöetnisyyksiä tai maahanmuuttajia ei myöskään koeta yhtä vahvasti ”etnisiksi toisiksi”. On olemassa etninen hierarkia, jossa osa etnisyyksistä on helpommin hyväksyttävää kuin toiset. Keitä sitten ei useimmin hyväksytä, eli ketkä edustavat eniten etnistä toiseutta Venäjällä? VTsIOM:n (16.11.2004) kysely vuodelta 2004 on selvittänyt asiaa kysymällä ”Onko olemassa kansallisuutta tai kansaa, jonka edustajat herättävät teissä ärtymystä ja kaunaa?” 56 % vastaajista ilmoitti suhtautuvansa kaikkiin ihmisiin yhtäläisesti. Eniten ärtymystä herättivät tšetšeenit (13 % vastaajista) ja yleisesti kaukasialaiset (6 %), azerbaidzhanilaiset (5 %) ja sitten romanit (5 %). Vastaajat mainitsivat myös armenialaiset (4 %), georgialaiset (3 %), juutalaiset (3 %), kiinalaiset (2 %) ja tadzikit (1 %). Ensisijaiseksi syyksi kielteiselle suhtautumiselleen vastaajat mainitsivat kyseisen ryhmän haluttomuuden tai kyvyttömyyden noudattaa venäläisen kulttuurin käyttäytymistapoja ja normeja (15 %). Toiseksi eniten kielteistä asennetta perusteltiin terrorismin uhalla (11 %).

Tulokset vahvistavat yleistä käsitystä siitä, että erityisesti Kaukasuksen ja Keski-Aasian alueelta tuleviin etnisiin ryhmiin suhtaudutaan ennakkoluuloisesti (ks. Puuronen 2007, 9.) Tähän vaikuttanee se edellisessä luvussa mainitsemani seikka, että näiden ryhmien edustajia on tullut Venäjälle paljon, ja usein nimenomaan laittomina siirtotyöläisinä. Lisäksi 90-luvun sotaoperaatiot Tshetsheniassa ja presidentti Vladimir Putinin myöhemmin julistama terrorismin vastainen sota ovat johtaneet siihen, että yleisesti kaukasialais-syntyiset, mutta etenkin tšetšeenit, yhdistyvät venäläisten mielissä terrorismiin. Tämän

vuoksi Pyykön (2002, 96–97) mukaan näistä kahdesta ryhmästä, kaukasialaisista ja keskiaasialaisista, onkin tullut ”Venäjän sisäisiä toisia”.

Edellä esitettyjen tulosten pohjalta voineekin päätellä, että DPNI:n vaatimuksilla maahanmuuttolakien tiukentamisesta ja osin myös Venäjän sisäisten, etenkin Kaukasuksen suunnalta sisämaahan suuntautuvien muuttovirtojen vastaisuudella, on ollut kohtuullista kannatusta. Vaikka asenteet kertovat samansuuntaisista Venäjän etnisten suhteiden nykytilaa koskevista tulkinnoista, on kuitenkin tärkeää muistaa, etteivät kielteiset asenteet ja vaatimuksen ”Venäjä venäläisille” allekirjoittaminen tarkoita välttämättä suinkaan sitä, että henkilö olisi esimerkiksi valmis liittymään DPNI:hin tai muutoin osoittamaan liikkeelle julkisesti tukea. Tulokset kertovat kuitenkin sen, että DPNI:n agenda käsittelee asioita, jotka ovat merkityksellisiä myös monille muille venäläisille. Liikkeen ajattelulle on olemassa ainakin jonkinasteista suhteellisen laajaa vastakaikua, joka ylittää monin verroin liikkeen nykyisen piirin, olkoonkin, että tämä samanmielisyys voi olla paljon maltillisempaa ja tuki ns. hiljaista tukea.

Edellä käsittelemäni mielipidetutkimukset ovat pyrkineet kuvaamaan koko täysi-ikäisen väestön asenteita. Oletettavasti suurin osa DPNI:n todellisista ja potentiaalisista jäsenistä tai kannattajista on kuitenkin nuoria tai nuoria aikuisia. On todennäköistä, että liikkeen toiminta ja viesti vetoaa suhteellisesti eniten tähän ikäryhmään. Vesa Puuronen, Rustem Safim, Alexandr Salagajev, Tiina Sotkasiira ja Ilja Turijanski (2007, 3-4) ovat tutkineet ”Erilaisuus Venäjällä” -projektissa arkipäivän rasismien yleisyyttä ja sen muotoja nimenomaan nuorten keskuudessa. Arkipäivän rasismi tarkoittaa eri etnisiä ryhmiä edustavien ihmisten arkipäivän kanssakäymisessä esiintyviä loukkaavia, syrjiviä ja eristäviä tekoja ja käytäntöjä. Sen konkreettisia ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi loukkaaviksi koetut eleet, ilmeet, vitsit ja tavat, sekä vähemmistöön kuuluvien eristäminen tai syrjintä työpaikoilla, oppilaitoksissa tai erilaisissa palveluissa. (Puuronen ym. 2007, 4.) Tutkimusaineisto kerättiin vuosina 2004–2005 strukturoidulla kyselyllä ja teemahaastatteluin Karjalan ja Tatars-tanin tasavalloissa, sekä Pietarin ja Krasnojarskin kaupungeissa. Vastaajat olivat enimmäkseen 14–25 -vuotiaita koululaisia ja opiskelijoita ja edustivat eri etnisyyksiä (sekä venäläisiä että vähemmistöetnisyyksiä). Tutkimuksen tulokset osoittivat, että arkipäivän rasismien erilaiset muodot ovat varsin yleisiä nuorten venäjänmaalaisten keskuudessa ja että lähes kaikki vähemmistöihin kuuluvat nuoret kohtaavat niitä arjessaan. Esimerkiksi 42 %

vähemmistökansallisuuksien edustajista kertoi kokeneensa omia oikeuksiaan loukatun etnisen taustansa vuoksi (emt. 7).

Erilaisuus Venäjällä -projektissa selvitettiin myös arkipäivän rasismien alueellista vaihtelua ja havaittiin yhteys alueen väestön etnisen koostumuksen ja etnisten suhteiden yleisen tilan sekä arkipäivän rasismien esiintymisen välillä. Pietarissa, jossa venäläiset ovat selkeänä enemmistönä, huomattavasti suurempi osa vastaajista piti asuinpaikkansa etnisiä suhteita ristiriitaisina kuin Tatarstanissa, jossa venäläiset ovat vähemmistönä (Puuronen 2007, 8; Zujev 2007, 35-36). Venäläisvaltaisilta alueilta (Pietari ja Krasnojarsk) olevat vastaajat kertoivat myös havainneensa enemmän nationalistista propagandaa ja arkipäivän rasismien muotoja kuin vastaajat, jotka tulivat kulttuurisesti ja etnisesti heterogeenisemmilta alueilta (Karjala ja Tatarstan) (Puuronen ym. 2007, 8, 11.) VTsIOM:n mielipidetutkimusten mukaan asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat kaikissa ikäryhmissä keskimääräistä negatiivisempia juuri Venäjän suurimmissa venäläisvaltaisissa kaupungeissa, Moskovassa ja Pietarissa, jotka ovat myös DPNI:n kaltaisten liikkeiden pääasiallisia toiminta-alueita (ks. esim. VTsIOM 17.6.2008).

4.2.3 Rasistinen rikollisuus

Venäjän rasismitilanteen tehnyt hälyttäväksi nimenomaan viime vuosien rasististen murhien ja pahoinpitelyjen määrän voimakas kasvu, eivät niinkään äärioikeistoliikkeiden jäsenmäärät, jotka ovat pysyneet koko väestöön suhteutettuina pieninä (Kangaspuro 2007, 1). Seuraavasta taulukosta näkyvät rasistisen väkivaltarikollisuuden uhrien kokonaismäärät vuosilta 2004–2008. Tilasto perustuu viranomaistietoihin, mutta SOVA:n (14.03.2008) mukaan todellisia uhreja on tilastoitua huomattavasti enemmän.

Taulukko 2. Tilastoidut rasistisen ja äärioikeistolaisen* väkivaltarikollisuuden uhrin Venäjällä 2004–2008 (SOVA 14.3.2008; SOVA 29.12.2008; Kozhevnikova 15.4.2009)

vuosi	kuollut	pahoinpidelty	yhteensä
2004	50	218	268
2005	47	418	465
2006	62	503	565
2007	86	599	685
2008	97	434	531

Taulukosta näkee, että rasistinen väkivaltarikollisuus on kasvanut jatkuvasti vuosien 2004–2007 välisenä aikana. Erityisen paljon rikollisuus kasvoi vuonna 2005 (jopa 73,5 %) verrattuna edelliseen vuoteen, mutta silti kasvua tapahtui edelleen 2006 ja 2007 kumpanakin vuonna hieman yli 20 %. Sen sijaan 2008 rasististen hyökkäysten määrä näyttää laskeneen jonkin verran.

Rasistinen väkivaltarikollisuus on myös alueellisesti keskittynyttä. Suuri osa siitä tapahtuu Moskovassa ja Pietarissa. Esimerkiksi vuonna 2007 Moskovassa kirjattiin rasististen hyökkäysten kuolonuhreja 43 ja pahoinpideltyjä 214, Pietarissa vastaavat luvut olivat 10 ja 111. Siten vuoden rasistisista rikoksista n. 37 % tapahtui Moskovassa. Edellisessä luvussa kokoamieni tutkimustulosten pohjalta totesin, että Moskovassa ja Pietarissa asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat keskimääräistä negatiivisempia ja siellä esiintyy keskimääräistä enemmän arkipäivän rasismia. Äärioikeistolaisia ideologioita levittäviä rasistisia liikkeitä toimii myös erityisen aktiivisesti kummassakin kaupungissa, mikä on tekijä, joka on ilmeisesti positiivisessa riippuvuussuhteessa rasismien erilaisten ilmenemismuotojen (arkipäivän rasismi, väkivalta) kanssa. (Puuronen ym. 2007, 8.) Siten ei ole yllättävää, myös että iso osa rasistisesta väkivaltarikollisuudesta tapahtuu kyseissä kaupungeissa. Tapauksia raportoitiin kuitenkin myös 39 muulta Venäjän alueelta. Muista kaupungeista mm. Jekaterinburg, Voronezh ja Nizhnyi Novgorod ovat rasistisen rikollisuuden keskuksia. (SOVA 14.3.2008.)

Rikostilastot viittaavat myös siihen, että tiettyjä etnisyyksiä kohtaan koetut kielteiset asenteet heijastuvat suunnilleen samassa suhteessa heihin kohdistuvina väkivallantekoina. Tilastojen mukaan keskiaasialaiset ja kaukasialaiset, joihin suhtaudutaan kielteisimmin, joutuvat etnisistä ryhmistä suhteellisesti eniten rasististen henkirikosten uhreiksi. Muutoin väkivaltarikoksia kohdistuu melko tasaisesti Lähi-idästä, Afrikasta ja Aasian Tyynenmeren alueelta oleviin henkilöihin, ja yleisesti tummaihoisiin, ei-slaavilaisennäköisiin henkilöihin. Hieman yllättäen SOVA:n tilastojen mukaan suurin ryhmä, joka viime vuosina on joutunut rasististen tai äärioikeistolaisten* väkivaltarikosten kohteeksi, ovat kuitenkin toisten nuorten alakulttuurien edustajat ja vasemmistonuoret. (SOVA 14.3.2008) (* Tämän vuoksi tilaston nimi onkin ”rasististen ja äärioikeistolaisten väkivaltarikosten uhrin”. Tilasto ei sisällä vain toisiin etnisyyksiin kohdistuneita, vaan myös omaa etnisyyttä edustaneisiin, mutta ideologisesti uhkaksi tai vastapuoleksi koettuihin henkilöihin, kuten rasis-

minvastaisiin vasemmistonuoriin tai hip-hop-alakulttuurin edustajiin, kohdistuneita rikoksia, joiden taustalla on havaittu rassistiseen äärioikeistoideologiaan liittyvä motiivi.)

4.2.4 Institutionaalinen rasismi

Venäläinen passijärjestelmä tukee osaltaan etnisyyteen perustuvaa syrjintää. Jokaisen kansalaisen tulee hankkia niin sanottu sisäinen passi ja rekisteröityä asuin- tai oleskelupaikkakunnalla. Venäjän kansalainen, joka ei ole rekisteröitynyt tilapäisellä asuinpaikkakunnallaan, voi joutua laittoman maahanmuuttajan asemaan, jolloin häneltä evätään suurin osa kansalaisoikeuksista. Tiukka poliisivalvonta tapahtuu usein varsin valikoivasti, yleensä etnisten tuntomerkkien pohjalta. Ne, joiden ulkoinen olemus, tavat, kieli ja uskonto eroavat slaavilaisperäisestä ja ortodoksisesta valtaväestöstä, joutuvat tiukimman valvonnan piiriin. Etenkin ulkoisesti selvimmin erottuvat kaukasialaiset, keskiaasialaiset ja romanit saattavat joutua todistamaan oleskelunsa laillisuuden miliiseille päivittäin, jopa useita kertoja päivässä. Ratsiat ja tarkastukset ovat nöyryyttäviä, ja leimaavia, ja saattavat olla myös väkivaltaisia. Ne synnyttävät myös ketjureaktion: ihmiset välttelevät niitä, jotka voivat joutua ratsioiden kohteeksi, heille ei haluta antaa asuntoa tai töitä, eikä heidän kanssaan haluta käydä kauppaa (Osipov 2007, 57-59.) Tämä voi puolestaan saada osan syrjityistä vähemmistöistä ja maahanmuuttajista etsimään toimeentuloa rikollisesta toiminnasta tai radikalisoitumaan protestiryhmiksi, mikä puolestaan lisää heihin kohdistuvia ennakkoluuloja ja pelkoja entisestään (Pain 2007, 98-99).

Usein myös aluehallinto ja tiedotusvälineet saattavat ruokkia tiedotus- ja uutisointitavoiltaan epäluuloja ja vihamielisyyttä ”muukalaisia” kohtaan. Venäjällä ilmestyy lukuisia julkaisuja, joissa yllytetään etniseen syrjintään ja väkivaltaan. Julkinen valta suhtautuu usein julkaisutoimintaan neutraalisti tai jopa sallivasti (Osipov 2007, 58-59). Aleksandr Osipovin (2007, 62) mukaan Venäjän valtion oikeudelliset ja hallinnolliset mekanismit ovat ainakin teoriassa riittävät rassistisen syrjinnän ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Halutessaan viranomaiset voivat käyttää raskaitakin työkaluja ääriliikkeitä vastaan, sillä erityinen ääriliikkeiden vastustamiseksi säädetty laki antaa heille laajat valtuudet (Kangaspuro 2007, 2). Ongelmana ei ole niinkään itse lainsäädännön tai hallinnollisten kieltojen heikkous vaan niiden soveltamisen heikkous. Syyttäjät ja tuomarit vähättelevät kuitenkin usein rassistista rikollisuutta luokitellen mainitun lakipykälän nojalla oikeuteen viedyt rikosjutut pelkäksi ”huliganismiksi”. (Shlapentokh 2007, 137; Pain 2007, 101).

Etnisen kiihotuksen vastaisesta työstä saatetaan keskustella ja seurauksena tiukentaa rikos-oikeudellista vastuuta ja säätää hallinnollisia kieltoja, mutta jos niitä ei sovelleta täysimääräisesti, niillä ei ole merkitystä (Osipov 2007, 62). Jotkin 2000-luvulla säädetyt uudet lait voi myös tulkita etnisen syrjinnän ilmentymiksi. Vuonna 2002 valtakunnanduuma hyväksyi uuden ulkomaalaislainsäädännön, joka asetti suuren osan entisiä neuvostokansalaisia kansalaisuudettoman lainsuojattoman asemaan, vaikka he olivat muuttaneet laillisesti Venäjälle ennen Neuvostoliiton hajoamista tai sen jälkeen (Osipov 2007, 58). Huhtikuussa 2007 astui voimaan DPNI:nkin lobbaama laki, joka kieltää ulkomaiden kansalaisten palkkaamisen torikauppaan sekä muutamille muille toimialoille (DPNI:n [www-sivut/7](http://www.sivut/7); Solanko 2007, 15).

Useissa venäläisten äärioikeistoliikkeiden toimintaa kuvaavissa artikkeleissa on arvioitu, että hallinnon edustajat niin valtiollisen eliitin tasolla kuin paikallistasollakin voisivat halutessaan puuttua äärioikeistoliikkeiden toimintaan paljon voimakkaammin kuin viime vuosina on puututtu (ks. esim. Pain 2007; Shlapentokh 2007, Yaffa 2006). Kremliä on myös arvosteltu ääri-liikkeiden ja muukalaisvihamielisyyden hyödyntämisestä sisä- ja ulkopoliitiikan välineenä, vaikka sekä Vladimir Putin että Dmitri Medvedev ovat julkisesti tuominneet viharikokset ja kansallisuusvihan lietsomisen (Shlapentokh 2007, 139). Itse asiassa on jopa esitetty väitteitä, joiden mukaan viime vuosina kasvanut muukalaisvihamielisyys ja rasistisuus olisivat ensisijaisesti yhteiskunnassa ylhäältä alaspäin suuntautuneen vaikutuksen tulosta. Poliittisella eliitillä, joka omistaa myös suurimman osan tärkeimmistä joukkotiedotusvälineistä, onkin paljon resursseja, joilla se voi vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen (emt. 137). On myös totta, että kolhitun kansallisen identiteetin yhtenäisyyttä on lujitettu viholliskuvien aktiivisella käytöllä konstruoidulla ksenofobialla (Pain 2007, 100). Kuten Denis Zujev (2007, 41) on todennut, nuorten negatiiviset asenteet etnisiä vähemmistöjä kohtaan voivat joissakin tapauksissa, kuten Ruotsissa, olla ilmaus nuorten epäluottamuksesta poliittista järjestelmää kohtaan, mutta Venäjällä ne voivat olla tuloksia toiminnasta, jolla hallitus pyrkii yhtenäistämään kansakunnan.

Rasististen ja kansallismielisten asenteiden ja poliittisen eliitin välisessä suhteessa on todennäköisesti kyse myös päinvastaisesta vaikutussuhteesta: koska kansallismielisillä ja muukalaisvihamielisillä asenteilla on ollut huomioon otettavaa kannatusta kansan keskuudessa, poliittinen eliitti ei ole halunnut tästäkään syystä toimia voimakkaasti näitä asenteita vastaan, vaan mieluummin hyödyntänyt niitä omiin tarkoituksiinsa, kuten yhtenäisyyden

luomiseen tai vaalikampanjoissaan oman kannatuspohjansa laajentamiseksi. (Yaffa 2006, 19.)

4.2.5 Venäjä verrattuna Länsi- ja Itä-Eurooppaan

Jotta rasismien esiintyvyyden ja äärioikeiston kannatuksen Venäjällä voisi ymmärtää oikeissa mittasuhteissa, tarvitaan vertailukohtia. Sen vuoksi olen etsinyt tietoja kyseisten ilmiöiden kehityksestä 1990- ja 2000-luvulla Länsi- ja Itä-Euroopassa ja yrittänyt verrata niitä Venäjällä tapahtuneeseen kehitykseen. Edellisissä luvuissa esittämäni tilastotiedot ja kuvailu voivat synnyttää lukijassa vaikutelman siitä, että Venäjän tilanne poikkeaisi erittäin paljon eurooppalaisesta. Luvut kertovat kiistatta siitä, että rasismi on Venäjällä laaja ja vakavasti otettava ongelma. Sen sijaan niiden tarkoituksena ei ole osoittaa, että rasismien kehitys tai levinneisyys olisi Venäjällä toisiin maihin verrattuna erikoisen poikkeuksellista. On mahdollista, että osa äärioikeiston noususta ja kansallismielisen rasismien oletetusta kasvusta voi selittyä vain Venäjälle tyypillisillä kulttuurisilla ja historiallisilla erityispiirteillä. Toisaalta on suhteellisen helppo nähdä ilmiöiden yhteydet ja yhteneväisyys itäisessä ja läntisessä Euroopassa vaikuttaneisiin ja vaikuttaviin kehitystrendeihin.

90-luvun alussa Neuvostoliitosta itsenäistyneissä Itä-Euroopan valtioissa siirtymäkauden vaikeudet synnyttivät samankaltaisia konservatiivisia vastareaktioita kuten Venäjälläkin. Uusien itsenäisten kansakuntien rakentamista leimasi vahva kansallismielisyys, jonka pohjalta nousivat äärioikeistolaiset puolueet ja liikkeet tarjoten poliittista vaihtoehtoa sekä kommunismille että läntisille ja mahdollisen EU-jäsenyyden motivoimille uudistuksille (Mudde 2005, 267-268.) Äärioikeiston nousu ei ollut kuitenkaan vain suuria muutoksia kokeneille entisille Neuvostotasavalloille ja Venäjälle tyypillinen ilmiö, vaan sama oli havaittavissa myös Länsi-Euroopassa. 90-luvun alussa Jean-Marie Le Penin johtama Kansallinen rintama Ranskassa, Republikaanipuolue Saksassa, Pohjoinen Liitto Italiassa ja muut ”uusioikeiston” edustajat Ruotsissa, Itävallassa ja Belgiassa kasvattivat suosiotaan perinteisten konservatiivi- ja keskustapuolueiden kustannuksella (Hockenos 1993, 6). Sittemmin useimpien äärioikeisto-organisaatioiden kannatus on laskenut tai vaihdellut paljon, mutta äärioikeistopuolueet ovat onnistuneet saavuttamaan merkittävää vaalikannatusta Länsi-Euroopassa 2000-luvullakin. Viimeisimpänä esimerkkinä tästä on ollut Itävallan vapauspuolueen FPÖ:n ja Itävallan tulevaisuuden liiton BZÖ:n vaalimenestys; puolueet keräsivät lähes kolmasosan Itävallan parlamenttivaalien äänistä vuonna 2008 (YLE

9.10.2008). Saksassa NDP:n edustajat ovat menestyneet osavaltiovaaleissa ja Italiassa maahanmuuttovastainen Pohjoinen Liitto parlamenttivaaleissa (Fekete 2008).

Rasististen äärioikeisto-organisaatioiden esiinmarssi Itä-Euroopassa ja Venäjällä on kuitenkin herättänyt lännessä enemmän huolta, koska idässä puolueet ovat olleet yleensä läntisiä ”vastineitaan” paljon radikaalimpia, ja koska Itä-Euroopan epävakaampaa poliittista tilannetta ja lyhyempää demokraattista historiaa on pidetty otollisempana äärioikeiston kannatuksen kasvulle (Mudde 2005; 269, 281). Vaikka itäeurooppalaisten äärioikeisto-organisaatioiden on ollut helpompi päästä mukaan valtavirtapolitiikkaan kuin länsieurooppalaisten, äärioikeistopuolueista ei ole kuitenkaan tullut pelätyn kaltaisia hallitsevia poliittisia voimia Itä-Euroopassa (emt. 269-270). Äärioikeisto onkin tällä hetkellä sekä Länsi-, että Itä-Euroopassa pääasiassa marginaalisessa poliittisessä asemassa. Silti Euroopassa on ollut kuitenkin havaittavissa yleinen äärioikeiston ”paluun” trendi, joskin yksittäisten maiden välillä on suuria eroja (emt, 281).

Venäläisten vähemmistö- ja ulkomaalaiskielteisten asenteiden oletetaan kasvaneen 1980- ja 90-luvun vaihteen ja 2000-luvun loppupuolen välisenä aikana. Luotettavaa tietoa siitä, kuinka paljon asenteet ovat todella muuttuneet negatiivisemmiksi, ja millaista muutoskehitys on ollut, ei juuri ole saatavilla (käytettävissä olevat hajanaiset tiedot olen esittänyt jo luvussa 4.2.2). Anastasia Gorodzeisky, Rebeca Raijman ja Moshe Semyonov (2006, 426) ovat selvittäneet Eurobarometri-kyselytutkimusten avulla ulkomaalaisiin kohdistuvissa asenteissa tapahtuneita muutoksia kahdessatoista Länsi-Euroopan valtiossa vuosien 1988–2000 välisenä aikana. Tulosten mukaan ulkomaalaisvastaiset asenteet kasvoivat merkittävästi kaikissa tutkimuskohteena olleissa maissa kyseisenä ajanjaksona. 90-luku oli siis todennäköisesti sekä Länsi-Euroopassa että Venäjällä ulkomaalaisvastaisten asenteiden kasvun aikaa.

Rasistisen rikollisuuden tiedetään ainakin kasvaneen Venäjällä rajusti 2000-luvulla (ks. 4.2.3). Human Rights First -järjestön raportin (2008) mukaan vuosien 2000 ja 2006 välisenä aikana rasististen rikosten määrässä oli havaittavissa nouseva trendi myös kahdeksassa Euroopan maassa, joissa on suhteellisen toimiva seurantajärjestelmä. Osassa Euroopan maista on siis tapahtunut samalla ajanjaksolla samansuuntaista kehitystä kuin Venäjällä, mutta muuten niiden ja Venäjän tilannetta on vaikea suhteuttaa toisiinsa. Vaikka rasistisesta rikollisuudesta suuri osa jää tilastoimatta edellä mainituissa Euroopan

maissakin, Venäjällä tilastoihin päätynee vielä pienempi osa rasisisesta rikollisuudesta ja varmimmin vain kaikkein raaimmat väkivaltarikokset. Vaikka vaillinaisten tietojen pohjalta ei voikaan tehdä varsinaista vertailua, vaikuttaa kuitenkin siltä, että Euroopassa ja Venäjällä on ollut 1990- ja 2000-luvuilla havaittavissa samanlaisia rasisisia ilmiöitä ja tendenssejä. Ne osoittavat ainakin sen, ettei ”muukalaisvihamielisten” rasisisten asenteiden ja tekojen kasvu tai äärioikeiston keräämä kannatus Venäjällä ole ollut suinkaan ainutlaatuinen ilmiö. Siihen, onko kehitys Venäjällä ollut esimerkiksi huomattavasti jyrkempää kuin Euroopassa, en sen sijaan pysty tietojeni pohjalta vastaamaan.

Thomas Parland on käsitellyt Venäjän oikeistoradikalismia nimenomaan globalisaation ja ”länsimaistumisen” sivutuotteena (emt. 2000, 116). Ennen 1990-lukua suurin osa venäläisistä oikeistonationalisteista oli niin sanottuja traditionalistisia konservatiiveja, jotka halusivat palauttaa Venäjälle monarkian ja ortodoksisen teokratian. Yhteiskunnallisten uudistusprosessien aikana yhä useampi nationalisteista totesi, ettei paluu menneeseen ollut enää realistinen vaihtoehto (Parland 2005, 42). Länsimaisten ideologisten vaikutteiden myötä syntyi ”moderni” venäläinen äärioikeistotraditio, jonka juuret ovat valtaosin länsieurooppalaisissa oikeistosuuntauksissa, kuten kansallissosialismissa ja fasismissa (Parland 2000, 118). Nykyinen venäläinen ja länsieurooppalainen äärioikeisto ovat ideologisesti hyvin lähellä toisiaan ja myös yhteydessä keskenään erilaisten verkostojen kautta.

Oikeistoradikalismi globalisaation sivutuotteena viittaa etenkin globaalin neoliberaalin talousjärjestyksen aiheuttamiin ilmiöihin, kuten yhteiskuntien sisäiseen ja väliseen taloudelliseen polarisaatioon, kasvaneeseen epävarmuuteen ja muuttovirtoihin. Äärioikeiston nousua Euroopassa on selitetty juuri näillä tekijöillä, jotka ovat vaikuttaneet viimeisten vajaan kahdenkymmenen vuoden ajan myös Venäjällä. (emt. 117; Parland 2005, 205.) Tätä kirjoittaessani loppuvuodesta 2008 alkaneen maailmanlaajuisen taloudellisen taantuman vaikutukset alkavat tuntua täydellä voimalla Euroopassa ja Venäjällä. Onko sillä merkittävää vaikutusta äärioikeiston suosioon Venäjällä tai muualla, jää nähtäväksi. Joka tapauksessa tämä mahdollisuus on huomioitu Venäjällä, ja presidentti Dmitri Medvedev ehti jo puhua alkuvuodesta 2009 ”kurinpalautuksesta” niille ääriorganisaatiolle, jotka yrittävät käyttää talouskriisiä hyväkseen aiheuttaakseen levottomuuksia (Helsingin Sanomat 25.2.2009).

4.3 DPNI ja poliittinen mahdollisuusrakenne

Sidney Tarrow'n (1998, 71) mukaan protestiliikkeiden synty ja kehitys riippuu enemmän kollektiivisen toiminnan mahdollisuuksista ja rajoitteista kuin ihmisten kokemien sosiaalisten tai taloudellisten epäkohtien vaikutuksista. Pelkkä tyytymättömyys yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ei riitä liikkeiden synnyn ja jatkuvuuden selittämiseen. Yhteiskunnalliset liikkeet ovat sidoksissa rakenteellisiin ja tilanteellisiin tekijöihin, joiden perustalta avautuu, laajentuu, kaventuu tai kokonaan sulkeutuu poliittis-taloudellisia ja kulttuurisia toimintatiloja, mikä ehdollistaa liikkeiden syntymistä, muotoutumista ja jatkuvuutta (Ilmonen 1998, 17). Tarrow'n käyttämä poliittisen mahdollisuusrakenteen käsite viittaa tiettyihin poliittisen ympäristön osatekijöihin, jotka vaikuttavat liikkeiden muotoutumiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen. Poliittinen mahdollisuusrakenne koostuu viidestä osatekijästä:

- 1) poliittisten osallistumismahdollisuuksien avautuminen tai paraneminen vs. heikkeneminen tai sulkeutuminen
- 2) poliittisen sitoutuneisuuden vakaus tai epävakaisuus
- 3) (erityisesti vaikutusvaltaisten) liittolaisten tai tukijoiden vs. vastustajien ja kilpailijoiden saamisen todennäköisyys
- 4) eliitin sisäinen jakautuneisuus tai yhtenäisyys
- 5) valtiovallan toimintakykyisyys, kyky tai tahto tukahduttaa protestiliike

Nämä tekijät vaikuttavat ihmisten odotuksiin kollektiivisen toiminnan onnistumismahdollisuuksista ja siten heidän alttiuteensa muodostaa liikkeitä. (Tarrow 1998, 76-77.) Poliittisen mahdollisuusrakenteen suotuisuus vaihtelee ajasta ja paikasta riippuen. Lisäksi saman mahdollisuusrakenteen vaikutukset ovat yleensä erilaisia eri liikkeille, samanaikaisesti toisille edullisempia, toisille epäsuotuisampia. (Siisiäinen 1990, 89.) Poliittisen mahdollisuusrakenteen osatekijöissä on kyse nimenomaan liikkeen *ulkopuolisista* tekijöistä ja niiden hyödyntämisestä resursseina. Poliittisen ympäristön toiminnalle asettamat mahdollisuudet ja rajoitteet voivat muuttua nopeastikin, eikä suotuisakaan poliittinen mahdollisuusrakenne pysty pitkään kompensoimaan liikkeen *sisäisten* kulttuuristen, ideologisten tai organisatoristen resurssien heikkoutta. (Tarrow 1998, 77.) Seuraavaksi käsitelen erikseen jokaista edellä mainittua poliittisen mahdollisuusrakenteen osatekijää DPNI:n näkökulmasta.

4.3.1 Poliittiset osallistumismahdollisuudet

Vaikka DPNI ei ole puolue (ainakaan toistaiseksi), se on pyrkinyt saamaan vaaleissa edustajiaan paikallis- ja federaatiotason edustuksellisiin elimiin. Mahdollisuus asettua vaaleissa ehdolle on yksi mittari, jota käytetään arvioitaessa yksittäisten kansalaisten tai organisaatioiden osallistumismahdollisuuksia institutionaaliseen politiikkaan. DPNI:llä ei vaikuta olleen ongelmia ehdokkaiden asettamisessa, mutta heidän valituksi tulemisensa on jo vaikeammin saavutettava asia. Venäjän duuman vaalien vaalitapa ei ole suosiollinen pienpuolueille tai yksittäisille ehdokkaille, joilla ei ole takanaan suurpuolueiden tukea. Käytössä oleva suhteellinen vaalitapa suosii suuria puolueita, kuten Putinin ja Medvedevin tukipuoluetta Yhtenäistä Venäjää. Ennen vuoden 2007 vaaleja duumassa oli vielä puolueisiin kuulumattomia edustajia, jotka olivat voittaneet paikkansa yksittäismandaateilla. Marraskuun 2007 vaaleissa siirryttiin puoluelistojen käyttöön, ja tämä teki lopun suurpuolueisiin kuulumattomien yksittäisten vahvojen ehdokkaiden läpimenomahdollisuuksista. Lisäksi parlamenttivaalien äänikynnys on korkea: puolueen pitää saada vähintään 7 % äänistä saadakseen edustajiaan duumaan. (Ruutu 2008.) Viimeistään tämän uudistuksen vuoksi pienten äärioikeistoliikkeiden tai puolueiden on käytännöstä täysin mahdotonta saada edustajia duumaan, elleivät ne löydä yhteistyökumppania jostakin suhteellisen suuresta puolueesta ja saa omia jäseniään puolueen listoille. Tämä on ymmärretty myös DPNI:ssä, joka on etsinyt itselleen liittolaisia varsin laaja-alaisesti - jopa poliittisen kentän molemmilta laidoilta.

Keväällä 2007 DPNI ja joukko muita äärikansallismielisiä toimijoita perusti Suurvenäjän puolueen (Velikaja Rossija) tarkoituksenaan osallistua sen avulla duuman vaaleihin. Perustajien ydinjoukon muodosti DPNI yhdessä Venäläisten yhteisöjen kongressin (KRO-Kongress Russkih Obshin) sekä joidenkin entisten Rodina-puolueen jäsenten kanssa. Viranomaiset kieltäytyivät kuitenkin rekisteröimästä puoluetta. Perustelujen mukaan puolue oli väärentänyt jäsenyyksiä ja kopioinut puolueohjelmansa suoraan Oikeudenmukainen Venäjä -puolueelta, johon entinen Rodina-puolue oli yhdistynyt. (Chernega 7.5.2007; Kozhevnikova 14.3.2008.) Perustetun puolueen jääminen vaalien ulkopuolelle oli luonnollisesti takaisku, mutta oletettavasti joitakin DPNI:n jäseniä ja tukijoita asettui ehdolle muiden puolueiden listoilla. Oli syy sitten vaalilainsäädännön muutoksessa tai kannatuksen heikkoudessa, koko äärioikeiston vaalimenestys duuman vaaleissa 2007 jäi heikoksi: se ei ainoastaan epäonnistunut uusien edustajien läpisaamisessa, mutta menetti

myös suurimman osan vanhoista edustajistaan (Kozhevnikova 23.3.2008). Tarkempia DPNI:tä koskevia tietoja ei ole saatavissa, mutta oletettavasti sen jäsenten menestys vaaleissa oli yleisen trendin mukainen.

Muiden äärioikeistoliikkeiden tavoin DPNI on asettanut ehdokkaita myös paikallis- ja aluevaaleihin, joissa valvonta on federaatiotason vaaleja kevyempää. Vuoden 2008 paikallisvaaleissa DPNI jatkoi melko yllättäen vuoden 2006 yhteismarsseista alkanutta yhteistyötä Kommunistisen puolueen kanssa. Muukalaisvihamielisistä näkemyksistään ja DPNI-kytköksistään tunnetut ehdokkaat asettuivat ehdolle Kommunistisen puolueen listoilta useilla alueilla. (Kozhevnikova 23.3.2008.) Äärioikeistoliike ja kommunistisen puolue vaikuttavat aluksi varsin epäloogisilta yhteistyökumppaneilta, mutta Venäjän poliittista kenttää tunteville yhteistyö ei ollut loppujen lopuksi kovin suuri yllätys. Kansallismielisyys on ollut 2000-luvun Venäjällä yleinen yhdistävä tekijä niin oikeistolaisille kuin vasemmistolaisillekin puolueille tai liikkeille (Stranius 2007, 1). Ehdokkaiden asettaminen Kommunistisen puolueen riveissä ei osoittautunut kuitenkaan menestyksekkääksi (Kozhevnikova 18.8.2008). DPNI:n vaalimenestys on siis ollut tähän saakka kovin vaatimatonta.

Suurimmat poliittiset ”voittonsa” liike on saavuttanut konventionaalisen politiikan ulkopuolella. DPNI on onnistunut agendansa ajamisessa ja toimintatilansa laajentamisessa parhaiten silloin, kun julkisuus, etenkin itse tuotettu julkisuus, on toiminut politiikan ”paikkana”. Liike on provosoinut väkivaltaisia yhteenottoja, kehystänyt niitä etnisiksi konflikteiksi ja tiedottanut niistä paikallisille asukkaille ja median edustajille. Toiminnan koordinoinnissa ja tiedottamisessa tietokonevälitteinen viestintä on ollut keskeisessä roolissa. Se on ollut suhteellisen resurssiköyhälle liikkeelle halpa väline, jolla voi tavoittaa helposti suuriakin joukkoja. Itse tuottamiensa konfliktien ja tempausten avulla DPNI on ajoittain onnistunut saamaan sanomaansa läpi myös valtakunnallisten lehtien ja tv-kanavien massamediajulkisuuteen. (ks. Kozhevnikova 14.3.2008.) Näin liike on pystynyt hyödyntämään ja yhdistämään erilaisia julkisuustasoja oman toimintansa ja sanomansa tueksi.

DPNI on pystynyt järjestämään julkisia mielenilmauksia suhteellisen usein ilman, että niihin olisi puututtu. Näkyvyyden maksimoimiseksi liike on yleensä pyrkinyt järjestämään tapahtumia yhdessä liittolaistensa kanssa ja samanaikaisesti eri paikkakunnilla. Esimer-

kiksi tammikuussa 2007 liike järjesti kampanjan, johon kuului mielenosoituksia ainakin 16 eri kaupungissa. Usein ajankohdaksi on valittu jokin liikkeen aatteeseen sopiva kansallinen juhlapäivä, kuten kansallisen yhtenäisyyden päivä. Osanottajamäärät DPNI:n johtamissa marsseissa ja mielenosoituksissa ovat vaihdelleet paljon. Venäläisen marssin osanottajamäärät ovat olleet yleensä suurimpia, esimerkiksi Moskovassa 2007 se keräsi noin 2500–3000 henkeä, mutta monet muut samana vuonna Moskovassa järjestetyt kokoontumiset keräsi paikalle vain muutamia satoja henkilöitä. Viranomaiset ovat estäneet tai keskeyttäneet osan mielenosoituksista ja kokoontumisista, mutta toisaalta myös sallineet niitä ja jättäneet puuttumatta niiden aikana levitettyyn propagandaan, joka todennäköisesti täyttäisi etniseen vihaan yllyttämisen tunnusmerkit. (Kozhevnikova 14.3.2008; Kozhevnikova 18.8.2008.)

4.3.2 Poliittisen sitoutumisen vakaus

DPNI:n perustamisajankohtana vuonna 2002 venäläisten äärioikeistoliikkeiden kentällä tapahtui muutoksia, joilla on ollut todennäköisesti merkitystä DPNI:n synnyn ja jäsenistön muotoutumisen kannalta. Tuolloin äärioikeistoiologioiden kannattajissa oli oletettavasti tavallista enemmän niitä, jotka etsivät itselleen uutta liikettä. Tämä oli seurausta tiettyjen oikeisto-organisaatioiden hajoamisesta ja ideologisten suuntausten suosiossa tapahtuneista muutoksista. Äärinationalismin suosio oli laskenut tuolloin jonkin verran ja monet keskeiset äärioikeistoliikkeet olivat ajautuneet vaikeuksiin. Ne menettivät merkittävästi kannatustaan ja hajosivat tai tukahtuivat sisäisiin ristiriitoihinsa. Pamjatin ideologiassa keskeisen juutalaisvastaisuuden suosio oli laskussa, ja RNE:n (Russkoe Natsionalnoe Edinstvo) saksalaista kansallissosialismia muistuttavan ideologian kannatus jäi marginaaliseksi, jolloin liike alkoi jakautua useisiin pienryhmiin. Euraasia-liikkeen aatteet osoittautuivat puolestaan liian akateemisiksi, jotta ne olisivat pystyneet houkuttelemaan puoleensa riittävästi nuoria kannattajia. Sen sijaan DPNI:n ajamalle maahanmuuton ja osin myös maassamuuton vastaiselle ohjelmalle oli Venäjällä sosiaalinen ja poliittinen tilaus. (Stranius 2007; 13, 17-18.) Vetoamalla varsin voimakkaaseen yleiseen – ja siten myös sosiaalisesti hyväksytympään – maahanmuuttajien tai yleisemmin ”muukalaisten” vastaiseen mielialaan DPNI onnistui keräämään puolelleen enemmän kannatusta kuin useimmat muut oikeistoradikaalit liikkeet (Kozhevnikova 25.2.2006). Toimintamuotojensa laillisuutta korostavan liikkeen maahanmuuttoa ja kansallisen kulttuurin säilyttämistä käsittelevä puhe löysi helpommin kuulijoita ja kannattajia, kuin avoimesti laittomiin keinoihin turvautuvien, uus-

natsistisiksi tai fasistisiksi tunnustautuvien liikkeiden rotuoppirakennelmat. DPNI tarjosi siten ainakin pintapuolisesti maltillisemmän ja tietyllä tapaa sosiaalisesti hyväksyttävämman, mutta silti radikaalin äärioikeistolaisen vaihtoehdon.

Ei ole mitenkään yllättävää, että monet äärioikeistolaisiksi luokitellut liikkeet tai puolueet eivät halua määritellä itseään julkisesti äärioikeistoon kuuluviksi, vaan kutsuvat itseään mieluummin esimerkiksi nationalisteiksi. DPNI kuuluu myös näiden liikkeiden joukkoon. Sen teksteissä ”meihin”, eli DPNI:n jäseniin tai laajemmin myös sen liittolaisiin ja tukijoihin, viitataan usein määritelmällä ”nationalistit” tai ”patriootit”. Ehkä liikkeestä tulee näin helpommin lähestyttävä potentiaalisille kannattajille. On helpompi kokea ja varsinkin tunnustaa yhteenkuuluvuutta ja samanmielisyyttä liikkeen kanssa, joka määrittelee itsensä edellä mainituin termein, kuin kirjaimellisesti äärioikeistolaiseksi. Äärioikeistolaisuus yhdistyy ihmisten mielessä yleensä fasismiin tai kansallissosialismiin, mikä on liikkeille erityisen ongelmallista venäläisessä kontekstissa. Jos mobilisaatiopotentiaalia halutaan laajentaa Venäjällä, liikkeen ei ole edullista leimautua kyseisiin ideologioihin. Natsi-Saksaa vastaan käydystä Suuresta isänmaallisesta sodasta ja sen voitosta, eli ”fasistien kukistamisesta” hartaasti vaalitut muistot pitävät huolen siitä, ettei fasismin tai natsismin nimeen vannovalla liikkeellä ole mahdollisuutta hankkia Venäjällä kuin minimaalinen kannattajakunta.

Venäläisen äärioikeiston kenttä on pirstaleinen ja pieniä keskenään kilpailevia äärioikeistoliikkeitä on paljon. Liikkeiden aktiivisen toiminnan elinkaari vaikuttaa myös melko lyhyeltä. Jonkin aikaa laajennuttuaan ja toimittuaan liikkeet hajautuvat usein pienempiin keskenään erimielisiin alaryhmiin, joiden ympärille saattaa muodostua jälleen uusia liikkeitä. Vaikuttaa siltä, että äärioikeistoliikkeiden kenttää luonnehtii jatkuva muutos ja suhteellisen korkea liikkeisiin sitoutumisen epävakaisuus. DPNI hyötyi näistä tendensseistä kehityksensä alkuvaiheessa, jolloin se todennäköisesti keräsi jäsenistöönsä etenkin toisista liikkeistä eronneita äärioikeistolaisia. Noin kuusi vuotta myöhemmin, keväällä 2008, liike saavutti itse sen tyypillisen kehitysvaiheen, jossa sen sisälle muodostuneiden ryhmien väliset näkemuserot kasvoivat liian suuriksi, ja kaksi ryhmää irtautui liikkeestä erillisiksi kilpaileviksi liikkeiksi.

Entä miten DPNI:n käy tästä eteenpäin, kun se on julistuksensa mukaan päättänyt siirtyä ”radikaalista nationalismista” kohti maltillisempaa ”eurooppalaista nationalismia” ja

konventionaalista politiikkaa (SOVA 14.7.2008)? DPNI on jo menettänyt radikaaleimpia ja epävirallista organisaatiomuotoa kannattaneita jäseniään tämän seurauksena. Suunnanmuutoksen tarkoituksena on kuitenkin nimenomaan laajentaa kannattajakuntaa ja päästä pois poliittisesta marginaalista. Yksi äärioikeistoliikkeiden sisällä tehtävä valinta koskeekin sitä, halutaanko pysyä pienenä ja ideologisesti ”puhtaana” liikkeenä vai ollaanko valmiita tekemään myönnytyksiä suuremman kannattajakunnan tavoittelemisen vuoksi (ks. Catellani ym.2006, 222). DPNI:n suunnittelema maltillisempi ohjelma ja virallisempi organisaatio on suunnattu vetoamaan siihen suhteellisen suureen, asenteiltaan kansallismieliseen ja maahanmuuttokielteiseen väestönosaan, jolle liikkeen aiempi imago ja ohjelma saattoivat olla liian radikaaleja. Liike lähtee tavoittelemaan kasvua ideologisella ja organisatorisella muutoksella, mutta siihen sisältyy riskejä. Nyky-Venäjäällä monet puolueet hyödyntävät kansallismielisiä ja maahanmuuttokriittisiä asenteita kannatuksensa nostamiseksi. Jos DPNI konventionalisoituu ja maltillistuu ”liiaksi”, se menettää haastajan asemansa ja päätyy kilpailemaan kannatuksesta sitä resursseiltaan paljon vahvempien poliittisten toimijoiden kanssa. Liikkeen tulevaisuus riippuu paljolti siitä, onnistuuko se löytämään sellaisen paikan ääriradikaalien ja maltillisten kansallismielisten liikkeiden ja puolueiden välimaastossa, jossa se voisi menestyä.

4.3.3 Liittolaiset ja tukijat vs. vastustajat ja kilpailijat

Tutkimuksissa on havaittu positiivinen yhteys yhteiskunnallisen liikkeen menestymisen ja vaikutusvaltaisten liittolaisten omistamisen välillä (Gamson 1990, Jenkins ja Perrow 1977 Tarrow 1998, 79 mukaan). Haastajan asemassa olevien on helpompi ryhtyä riskialttiiseen kollektiiviseen toimintaan, kun heillä on liittolaisia, jotka voivat toimia asemansa ja resurssiansa vuoksi hyväksytyinä neuvottelijoina tai välittäjinä heidän puolestaan, tai tarjota suojaa valtion toimia vastaan. Institutionaalisessa politiikassa etenkin poliittiset puolueet tai heidän edustajansa ovat tärkeitä liittolaisia (emt. 79-80). Toisin kuin monien muiden venäläisten äärioikeistoliikkeiden, DPNI:n vahvuus ei ole ollut pelkästään pienessä aktivistijäsenten ydinryhmässä, vaan tukijoissa, joihin kuuluu myös poliitikkoja ja toimittajia. Tiedetään, että ainakin ennen vuoden 2007 duuman vaaleja DPNI:n jäsenistöön kuului useita kansanedustajia. Tällaiset jäsenet ovat olleet sille tärkeitä, koska kansanedustajastatuksensa myötä he ovat pystyneet tuomaan julki äärioikeistolaisia, rasistisia mielipiteitä ja järjestämään kansallismielisiä tapahtumia seuraamuksitta. (SOVA 22.5.2007.) Tosin vaaliuudistuksen ja äärioikeiston huonon vaalimenestyksen vuoksi ainakin osa heistä on toden-

näköisesti menettänyt parlamenttipaikkansa viime duuman vaaleissa. Poliitikkojen lisäksi kannattajakuntaan kuuluu myös toimittajia, mikä on helpottanut liikkeen viestin saamista julkisuuteen. SOVA:n arvion mukaan juuri näiden tukijoiden olemassaolo vaikutti ratkaisevasti siihen, että liikkeestä tuli yksi 2000-luvun alkupuoliskon johtavista äärioikeistoliikkeistä. (Kozhevnikova 25.2. 2006.)

DPNI on myös pyrkinyt liittoutumaan ja tekemään yhteistyötä muiden nationalististen toimijoiden kanssa. Tästä yhtenä esimerkkinä on jo edellä mainittu Suurvenäjän puolueen (Velikaja Rossija) perustaminen yhdessä Venäläisten yhteisöjen kongressin (KRO) ja entisten Rodina-puolueen edustajien kanssa. Liike on yleensä järjestänyt myös mielenosoituksia ja marsseja toisten äärioikeistoliikkeiden kanssa. DPNI:n kannattajat on usein nähty tällaisissa tilaisuuksissa mm. RONS- JA NDPR -liikkeiden, (Russkij obshenatsionalnij sojuz RONS ja Natsionalno-Derzhavnaja Partija Rossii, NDPR), Slaaviliiton (Slavyanskij Sojuz), ja Venäläisen järjestyksen (Russkij Porjadok) edustajien rinnalla. (SOVA 22.5.2007.) Kesällä 2008 ”Venäjän kansallisliike” (Russkoe natsionalnoe dvizhenie, RND) piti Moskovassa yhdentymiskonferenssin, jossa perustettiin uusi koalitio rekisteröimättömän Suurvenäjän puolueen, DPNI:n, ”Venäjän yhteiskunnallisen liikkeen” (Rossiiskoe obshchestvennoe dvizhenie ROD) ja Kansallisen venäläisen vapautusliikkeen (NAROD – Natsionalnoe russkoe ocvoboditelnoe dvizhenie) välille. Koalition tulevaisuus on kuitenkin toistaiseksi epäselvä. Kaikki vahvistetun yhteenliittymän jäsenet viimeksi mainittua lukuun ottamatta ovat toimineet tiiviisti yhdessä jo pitkään. Uusi liittolainen, NAROD, koostuu erittäin hajanaisesta ryhmästä, jonka näkemyksiä luonnehditaan demokraattisiksi ja vasemmistolaisiksi ja joka kuvailee itseään ”sivistyneiksi nationalisteiksi”. (Kozhevnikova 26.10.2008.) Kuinka yhteistyö uuden liittolaisen ja vanhojen yhteistyökumppaneiden välillä sujuu, jää nähtäväksi. Liittolaisuus todistaa kuitenkin jälleen siitä, ettei oikeisto-vasemmistojaottelu muodosta Venäjällä nationalististen toimijoiden välille yhteistyön estävää raja-aitaa, vaan tärkeintä on nimenomaan kansallismielisyys.

DPNI onkin pyrkinyt rakentamaan suhteita jopa Kommunistiseen puolueeseen ja osallistumaan puolueen tapaamisiin ja marsseille. Vielä vuonna 2005 he tulivat torjutuiksi, mutta jo seuraavana vuonna sekä oikeiston että vasemmiston kansallismieliset marssivat ajoittain yhdessä ja DPNI esiintyi kommunistien tilaisuuksissa heidän ”yhteistyökumppaninaan”. Nuorison vasemmistoryhmien protestointi lopetti avoimen yhteistyön väliaikaisesti, kunnes vuoden 2008 paikallisvaaleissa kommunistinen puolue otti hieman yllättäen vaalilistoilleen

DPNI:n ja muiden äärioikeistoliikkeiden edustajia. (SOVA 22.5.2007; Kozhevnikova 23.3.2008.) Lisäksi DPNI on pyrkinyt luomaan itselleen kansainvälisiä yhteistyöverkostoja. Pian sen jälkeen kun liike oli julistanut siirtyvänsä aatteellisesti kohti ”eurooppalaista nationalismia”, se ilmoitti sopineensa yhteistyöstä saksalaisen NDP-puolueen (Saksan kansallisdemokraattinen puolue) kanssa. Samalla DPNI ilmoitti aikovansa järjestää talven 2008–2009 aikana Moskovassa kansainvälisen nationalististen organisaatioiden konferenssin, jonne Alexandr Belov kertoi odottavansa osallistujia Isosta-Britanniasta, Ruotsista ja muista Euroopan valtioista. (SOVA 17.9.2008b.)

Yhteistyökumppaneiden ja tukijoiden lisäksi DPNI:llä on luonnollisesti myös vastustajia. Näkyvimpiin vastaorganisaatioihin kuuluvat venäläiset tai Venäjällä toimivat rasismien ja syrjinnän vastaiset ihmisoikeusjärjestöt, antifasistiset järjestöt ja jotkin vasemmistoliikkeet. Järjestöille tyypillisiä toimintatapoja ovat tietojen kerääminen ääriliikkeiden toiminnasta, väestön informoiminen ja valistaminen, sekä keskus- ja paikallisvallan elinten lobbaustyö. Osa liikkeistä järjestää myös ns. vastamielenosoituksia. Esimerkiksi 1.5.2008 Moskovassa järjestettiin DPNI:n johtama mielenilmaus, mutta antifasistiset liikkeet onnistuivat vähentämään toimillaan sen vaikuttavuutta. Näyttävillä graffiteillaan, iskulauseillaan ja julisteillaan antifasistit onnistuivat siirtämään suurimman osan median kiinnostuksesta itseensä ja omaan rasisminvastaiseen viestiinsä Tämä merkitsi DPNI:lle ja sen liittolaisille ainakin osittaista epäonnistumista, koska medianäkyvyyden saaminen on keskeinen äärioikeiston julkisten esiintymisten tavoite. (Kozhevnikova 18.8.2008.) Aleksandr Osipovin (2007, 65) mukaan Venäjän rasisminvastaisen liikkeen saavutukset ovat kuitenkin yleisesti ottaen olleet kovin rajalliset, jos niitä verrataan yhteiskunnallisen tilanteen asettamiin haasteisiin. Lisäksi etenkin länsimaisista lähteistä tukea saavilla ihmisoikeusjärjestöillä on ollut vaikeuksia toimia vapaasti, ja ne ovat joutuneet tiukan hallinnollisen ja taloudellisen valvonnan kohteiksi (emt. 29-30).

Toisetkin äärioikeistoliikkeet ovat muodostaneet liittoumia, jotka kamppailevat rajallisesta huomiosta, jäsenistä ja kannattajista DPNI:n ja sen liittolaisten kanssa. Vuoden 2007 Venäläisen marssin järjestelyt antavat hyvän esimerkin eri liittoutumien välisestä kilpailuasetelmasta. Tuolloin marssin valmistelua varjostivat lukuisat erimielisyydet, minkä seurauksena järjestäviä tahoja oli lopulta kaksi ja erillisiä marsseja samalle päivälle kolme. Väliaikainen ”rauha” saatiin kuitenkin solmittua DPNI:n johtaman päämarssin ajaksi, joka keräsi yhteen käytännössä kaikki aktiiviset äärioikeistoryhmät, yhteensä noin

2500-3000 henkeä. (Kozhevnikova 14.3.2008.) Suurvenäjän puolueen perustamistakin voi osittain pitää DPNI:n ja sen liittolaisten vastavetona kilpailevalle äärioikeistoliittomalle, joka perusti ensin Rus-nimisen puolueen (ja epäonnistui myös sen rekisteröinnissä) (Kozhevnikova 14.3.2008).

Lisäksi jotkin toisten äärioikeistoliikkeiden edustajat ovat hyökänneet Alexandr Belovia vastaan ja katkaisseet yhteistyön DPNI:n kanssa. Talven 2007–2008 aikana Belovia syytettiin mm. yhteistyöstä Kremlin mielipidevaikuttajien kanssa ja äärioikeistoa mustamaalaavien valheiden levittämisestä. NSO:n (Natsional-sotsialistitseskoe obshestvo:n eli Kansallis-sosialistinen yhteisön) johtaja Dmitri Rumjantsev kävi myös julkisesti Belovin kimppuun syyttäen häntä epärehellisyydestä raha-asioissa, jonka jälkeen NSO ja Format 18 eivät enää osallistuneet DPNI:n toimintaan ja järjestivät mieluummin itse erilliset julkiset kokoontumiset. (Kozhevnikova 14.3.2008.) Koska DPNI:n rooli Venäjän äärioikeistossa on ollut hyvin keskeinen, liikkeen vuonna 2008 tapahtunut jakautuminen heijastui paitsi sen omaan toimintaan, myös koko äärioikeistoliikkeen toimintaan, joka heikentyi kyseisen vuoden aikana. DPNI:n sisäiset riidat pakottivat liikkeen liittolaiset valitsemaan puolensa kolmen ryhmän kesken. (Kozhevnikova 15.4.2009.) DPNI:n sisäisissä hajoamisriidoissa Belovin vastustajat ovat vihjailleet niin hänen oletetusta juutalaisuudestaan kuin hänen petturuudestaan ja yhteistyöstään turvallisuuspalvelun kanssa (Kozhevnikova 18.8.2008). On kuitenkin hankala arvioida, millainen vaikutus näillä välikohtauksilla on ollut Belovin ja DPNI:n maineelle äärioikeiston keskuudessa tai sen ulkopuolella.

4.3.4 Poliittisen eliitin yhtenäisyys vs. jakautuneisuus

Tarrow'n (1998, 79) mukaan yhteiskunnallisten eliittien sisäiset ja väliset konfliktit kannustavat resurssiköyhiä ryhmiä ottamaan kollektiivisen toiminnan tuoman riskin. Kyseisissä tilanteissa jotkin vallasta syrjäytetyt eliitin edustajat saattavat siirtyä liikkeen puolelle ja tuoda mukanaan resursseja. Venäjän puoluejärjestelmä on ollut alati muutoksessa sen jälkeen, kun puolueiden perustaminen tuli mahdolliseksi Neuvostovallan päättyttyä. 90-luvun alussa perustettiin suuri määrä pieniä puolueita, joista osa on 1990- ja 2000-luvun kuluessa lopettanut toimintansa, hajonnut edelleen erillisiksi puolueiksi tai yhdistynyt keskenään. Puoluekentän epävakaus on luonut DPNI:n kaltaisille epäformaalimmillekin poliittisille toimijoille mahdollisuuksia toimintatilan laajentamiseen ja uusien liittolaisten hankkimiseen. Esimerkiksi Rodina-puolueen yhdistyttyä Oikeudenmukainen Venäjä –

puolueeseen osa Rodinan entisistä jäsenistä jättäytyi ulkopuolelle ja oli halukas perustamaan Suurvenäjän puolueen DPNI:n ja KRO:n kanssa. Näihin jäseniin kuului kansanedustajastatuksen omanneita henkilöitä, kuten Suurvenäjän puolueen puheenjohtajaksi valittu Dmitri Savelyev, joiden tuki ja osallistuminen on ollut DPNI:lle tärkeää. (Kozhevnikova 14.3.2008.)

Jos taas ajatellaan 2000-luvun Venäjän korkeinta poliittista eliittiä, Kremlä ja hallituspuolueita, eliitin sisäisillä ristiriidoilla on tuskin ollut DPNI:n kannalta suurta merkitystä. DPNI:n toimintaa on mahdollistanut enemmän poliittisen eliitin yhtenäinen, väestön kansallismielisyyttä hyödyntävä politiikka, sekä liikkeen olemassaolon ja toiminnan tietynasteinen sietäminen. Tätä käsittelen lisää seuraavassa luvussa.

4.3.5 Valtiovallan toimintakykyisyys ja repressiivisyys

Liikkeet, jotka vaativat perustavanlaatuisia muutoksia yhteiskuntajärjestykseen ja uhkaavat siten eliittejä, joutuvat maltillisempaa agenda ajavia liikkeitä todennäköisemmin valtiollisen repression kohteeksi (Gamson 1990, Tarrow 1998, 80 mukaan). Valtion viranomaisien toimet voivat lamaannuttaa kollektiivisen toiminnan nostamalla organisoitumisen ja mobilisoitumisen ”hintaa” (Tilly 1978, Tarrow 1998, 83 mukaan). Tällaisena ”hintana” voi toimia esimerkiksi jonkin liikkeen ja sen jäsenyyden laittomaksi määrittäminen tietyn rangaistuksen uhalla.

Useissa venäläisten äärioikeistoliikkeiden toimintaa kuvaavissa artikkeleissa on arvioitu, että viranomaiset niin keskushallinto- kuin paikallistasollakin voisivat halutessaan puuttua äärioikeistoliikkeiden toimintaan paljon voimakkaammin kuin siihen on viime vuosina puututtu (ks. Pain 2007; Shlapentokh 2007; Yaffa 2006). Kozhevnikovan mukaan äärioikeiston mielenosoituksissa tapahtuu monesti asioita, jotka antaisivat miliisille laillisen syyn puuttua tilanteeseen, mutta niin ei tehdä. Osallistujat tekevät natsitervehdyksiä, lietsovat avoimesti mellakointia ja käyttävät loukkaavaa rasistista kieltä (emt. 14.3.2008). Miliisit eivät esimerkiksi puuttuneet Moskovassa vuonna 2007 DPNI:n johtamien toukokuun ensimmäisen päivän marssin ja marraskuun Venäläisen marssin kulkuun jatkuvista rasistisista iskulauseista ja natsitervehdyksistä huolimatta (emt. 14.3.2008; Kozhevnikova ja Verkhovsky 17.7.2007). Samaan aikaan liberaalin poliittisen opposition vastaavat mielenosoitukset, kuten ”Toisenmielisten marssit”, kiellettiin tai tukahdutettiin voimalla.

Tämä ristiriitainen suhtautuminen eri oppositioiryhmiin on vahvistanut yleistä – tosin mahdollisesti väärää - käsitystä siitä, että äärioikeistoryhmät nauttivat korkean tason poliittista tukea. (Kozhevnikova 14.3.2008.)

Toisaalta viranomaisten tiedetään myös puuttuneen DPNI:n toimintaan. Esimerkiksi liikkeen vuonna 2006 lietsomista Kontupohjan mellakoista koitui sille negatiivisia seuraamuksia. Johtaja Aleksandr Belov pyrki hyödyntämään konfliktin levittämää vihamielistä mielialaa ja järjesti 2006 ja 2007 lisää avoimia provokaatioita. Tämä toiminta synnytti negatiivisen vastareaktion hallituksen taholta. SOVA:n arvion mukaan hallituksen huolenaiheena ei ollut välttämättä pelkkä DPNI:n laiton toiminta, vaan sen vaikutukset meneillään olleeseen vaalikampanjaan, jossa myös valtapuolue hyödynsi muukalaisvihamielisiä asenteita. DPNI joutuikin tiukemman valvonnan kohteeksi ja Kontupohjan tapahtumat toivat Beloville syytteen etniseen vihaan kiihottamisesta (SOVA 22.5.2007). Kozhevnikovan (18.8.2008) mukaan talven 2007-2008 aikana äärioikeiston julkinen toiminta väheni olettavasti sen vuoksi, että liikkeet pelkäsivät vastatoimia muukalaisvihamielisen parlamenttivaalikampanjansa vuoksi. Viranomaistoimien uhka näyttäisi siten aidosti toimivan ja saavan liikkeet hillitsemään toimiaan. Viranomaisilla on käytössään monia erilaisia keinoja, joilla se voi puuttua ääriliikkeiden toimintaan. Vuonna 2007 miliisi esti yhden DPNI:n suunnitteleman mielenosoituksen Stavropolissa pidättämällä 50 mielenosoittajaa ja liikkeen johtajan, sekä blokkamalla sen verkkosivut. Viimeksi mainittu toimenpide on hyvin tehokas, sillä liikkeen tiedotus on riippuvainen Internetistä ja sen omista verkkosivuista (Kangaspuro 2007, 2).

Vaikuttaisi siltä, että Venäjän viranomaiset ovat valmiita sallimaan ja sietämään DPNI:n ja muun äärioikeiston toimintaa jonkin verran. Kun toiminta ylittää tietyn rajan, kuten herättää väkivaltaista mellakointia tai uhkaa muulla tavoin vakavasti yleistä järjestystä, siihen puututaan. Viranomaisilla on myös käytössään riittävät keinot liikkeen aktiviteettien lamauttamiseksi tai estämiseksi. Viranomaistoiminta ei kuitenkaan nykytasollaan estä liikettä toimimasta ja saamasta viestiään esille – kunhan se pysyy tietyissä rajoissa. Kuten jo aiemmin mainitsin, viranomaisten suhtautuminen on herättänyt epäilyksiä siitä, että poliittinen eliitti tukisi liikkeen toimintaa. Epäilykset ovat perustuneet lähinnä siihen, että oikeiston ääriliikkeitä on pidetty valtaeliitin kannalta ”turvallisina vihollisina”; sopivan pieninä ja siten hallittavissa olevina toimijoina, joiden muodostamaa uhkaa voi tarpeen tullen käyttää poliittisena aseena. (Shlapentokh 2007, 137,139; Yaffa 2006, 19.) Alexandr

Belov on itse kehuskellut omaavansa läheisiä suhteita hallinnon virkamiehiin ja ilmaissut olevansa tietoinen siitä, että Kreml pelaa DPNI:n kaltaisten liikkeiden avulla poliittista peliä. Belov on muun muassa kuvaillut hallinnon ja liikkeen suhdetta vertaamalla sitä aviomiehen ja vaimon suhteeseen, jossa kumpikin osapuoli käyttää toistaan hyväksi. (Yaffa 2006, 19.) Kyse on kuitenkin vain väitteistä ja epäilyksistä, luotettavia ja todistettuja tietoja DPNI:n ja poliittisen eliitin välisen suhteen laadusta en ole löytänyt. Olivatpa viranomaistoiminnan taustalla vaikuttavat syyt mitkä tahansa, ilmeistä on kuitenkin se, että liikkeen toimintakykyisyys riippuu hyvin paljon siitä, kuinka tiukasti viranomaiset suhtautuvat siihen.

4.4 Kehystämisen ja median keskeisyys DPNI:n toiminnassa

Tyytymättömyyttä herättävien sosiaalisten ja taloudellisten olosuhteiden tarkastelu ei yksin riitä yhteiskunnallisten liikkeiden ja muiden protestoinnin muotojen selittämiseksi (Siisiäinen 1992, 61). Olosuhteet ja niiden aiheuttamat negatiiviset tunteet eivät itsessään saa liikkeitä syntymään, koska eri toimijat voivat tulkita saman asiantilan hyvin eri tavoin. Tulkinnat siitä, mistä negatiiviseksi koettu asiantila johtuu, kuka siitä on vastuussa, miten siihen tulisi puuttua ja mikä siinä ylipäänsä on ongelmallista, voivat vaihdella huomattavasti. Jotta liike voi muodostua, siihen osallistuvilla täytyy olla yhteinen tulkintakehys, joka määrittää ja merkityksellistää tietyn asiantilan tai elämänalueen tietyllä yhtenäisellä tavalla ja ohjaa siten tulkintakehyksen jakavan joukon toimintaa. Alun perin Erwin Goffmanilta (1974) lähtöisin oleva kehysten käsite merkitsee ”tulkintakehystä”, joka mahdollistaa sen, että yksilöt voivat havaita, tunnistaa ja määritellä ympäröivän maailman ilmiöitä. (Snow 1986, 464.) Kollektiiviset tulkintakehykset ovat siis yhteisesti jaettuja tulkintatapoja. Uuden tulkintakehyksen kautta jonkin asiantilan epäoikeudenmukaisuutta tai tuomittavuutta voidaan korostaa, tai ennen sallittu tai suvaittu asiantila voidaan uudelleenmääritellä sietämättömäksi ja korjausta vaativaksi. Kehystämisen avulla liike perustelee ja oikeuttaa olemassaolonsa ja toimintansa: liikkeen tarpeellisuutta puolustaa tärkeäksi määriteltä epäkohta, jonka korjaamisen puolesta se kamppailee. Samalla kehystämisen merkitsee myös jonkun tai jonkin leimaamista syylliseksi tai vastuulliseksi tästä epäkohdasta. (Ilmonen 1998, 18.) Tietty asiantila täytyy siis määritellä ja tunnistaa yhteneväällä tavalla yhteiskunnalliseksi epäkohdaksi, jotta liikkeen toiminta ylipäänsä on mahdollista. DPNI:n tulkintakehys konstruoi maahanmuuttajien ja tiettyä etnisyyttä edustavien valtion kansa-

laisten läsnäolon ja määrän kasvun yhteiskunnalliseksi ongelmaksi ja uhkaksi, jonka poistamiseksi liike toimii.

Kollektiivisessa tulkintakehyksessä ei ole kuitenkaan kyse vain pelkästä yhteisesti tunnistetusta epäkohdasta ja siihen liittyvästä yhteisestä intressistä tai päämäärästä. Yhteiskunnallisen liikkeen maailma on symbolinen merkitysjärjestelmä, joka rakentuu liikkeen jäsenten kollektiiviseksi identiteetiksi ja tulkintakehykseksi. Liikkeeseen identifioituminen on sitä helpompaa, mitä suurempi samankaltaisuus liikkeen edustamien kollektiivisten tulkintakehysten ja yksilöiden tulkintakehysten välillä on. Juuri tämä yhteisen kollektiivisen identiteetin rakentuminen selittää liikkeisiin mobilisoitumista. (Siisiäinen 1992, 65.) Liikkeisiin mobilisoitumisessa on siis pelkistetysti kyse siitä, merkityksellistävätkö ja tulkitsevatko liike ja sen potentiaaliset uudet jäsenet ympäristöään riittävän samankaltaisesti.

Koska kollektiiviset tulkintakehykset merkityksellistävät tapahtumat ja ilmiöt tietyllä tavalla, ne järjestävät ja ohjaavat toimintaa. Siten tulkintakehysten yhteensovittaminen on välttämätön edellytys liikkeisiin osallistumiselle (Snow 1986, 464). Mobilisaatio riippuu siitä, onnistutaanko kollektiivinen identiteetti kehystämään tavalla, joka johtaa toimintaan. Siihen tarvitaan kulttuurisesti resonantteja, toimintaan suuntautuvia symboleja (Tarrow 1998, 119, 2). Vedotakseen ihmisiin liikkeen täytyy muotoilla sanomansa niin, että se resonoi ympäröivän kulttuurin kanssa. Tulkintakehysten yhteensovittamisella tarkoitetaan prosessia, joka tekee yhteensopiviksi yksilön intressit, arvot ja uskomukset, sekä liikkeen toiminnan, päämäärät ja ideologian (emt, 66). Jotta tulkintakehysten yhteensovittaminen olisi mahdollista, liikkeen tulee pystyä luomaan laajempi merkityskehys, ja asemoimaan se omien arvojensa ja päämääriensä sekä kohderyhmänsä kulttuurin risteyskohtaan (Tarrow 1998, 110). Luvussa 4.2.2 tarkastelinkin jo venäläisen valtaväestön ja liikkeen tulkintojen vastaavuutta. Tässä luvussa keskityn sen sijaan liikkeen omiin toimiin kehystäjänä.

David A. Snow kollegoineen (1986) on kuvannut erilaisia tulkintakehysten yhteensovittamisen prosesseja, joiden avulla liikkeet muotoilevat viestejään suhteessa ympäröivään kulttuuriin. Ensinnäkin liike voi yhdistää kaksi tai useampia rakenteellisesti erillistä, mutta ideologisesti yhteensopivaa kehystä, jotka koskevat tiettyä asiantilaa tai ongelmaa. Toiseksi se voi vahvistaa ja kirkastaa tulkintakehystä esimerkiksi osoittamalla jonkin tietyn asiantilan yhteyden ja merkityksen kohderyhmän elämään. Edellinen voi tapahtua esimerkiksi korostamalla jotakin liikkeen agendaan kytkettyä ja kannattajille keskeistä arvoa.

Yhteensopivuutta voidaan myös tavoitella laajentamalla liikkeen alkuperäistä tulkintakehystä käsittämään sellaisiakin intressejä tai näkemyksiä, jotka ovat liikkeen päämäärien kannalta toissijaisia, mutta tärkeitä potentiaalisille kannattajille. (Snow ym. 1986, 467-475.)

DPNI:n yleisenä strategiana on ollut yhdistää ”muukalaisten” vastaiseen viestiinsä jokin sosiaalinen teema, kuten huumeiden vastustus. Huumeiden vastainen työ on sosiaalisesti laajalti hyväksyttyä ja arvostettuakin toimintaa, ja voi synnyttää myötämielisyyttä myös niiden keskuudessa, jotka suhtautuvat muuten epäröiden tai epäillen liikkeen etnosentrisen perusviestiin. Samalla DPNI voi levittää epäsuorasti muukalaisvastaista viestiään hyödyntämällä ja vahvistamalla stereotyyppioita tietyistä ei-venäläisistä etnisyyksistä huumeiden salakuljettajina ja kauppiaina. (SOVA 22.5.2007.) DPNI ei ole halunnut profiloitua vain muukalaisvastaisena liikkeenä, tai ylipäänsä vain tiettyjä asioita ja ryhmiä *vastustavana* liikkeenä. Se on halunnut korostaa sitä, minkä *puolesta* se toimii: venäläisten ihmisten, etenkin naisten ja lasten. Liikkeen verkkosivuillakin todetaan, ettei liike ole suinkaan vain kieltoihin tähtäävä ja asioita vastustava liike, vaan useiden asioiden puolesta toimiva liike (”Dvizhenie protiv” neredko stanovitsja ”dvizheniem za”) (DPNI:n [www-sivut/8](#).) Liike on myös osallistunut sellaisiin toimintamuotoihin, jotka vaikuttavat olevan sen varsinaisten päämäärien kannalta toissijaisia, mutta jotka herättävät suuressa yleisössä positiivisia tunteita. DPNI:n verkkosivuston mukaan liikkeen jäsenet ovat mm. lahjoittaneet rahaa ja tavaroita venäläisille lastenkodeille ja järjestäneet verenluovutustempauksia sairaiden lasten auttamiseksi (DPNI:n [www-sivut/9&10](#)). Lisäksi liike pyrkii levittämään verkkosivujensa kautta tietoa HIV:n tartuntatavoista ja abortin vastaista informaatiota (DPNI:n [www-sivut/11](#)). Vaikka tällä kaikella toiminnalla onkin yhteys DPNI:n tavoitteisiin siinä mielessä, että se palvelee venäläisväestön hyvinvointia ja pyrkii sen määrän jatkuvan laskun pysäyttämiseen, näiden kansallismielisten motiivien lisäksi liikkeessä lienee myös ymmärretty tällaisen toiminnan merkitys liikkeen julkisuuskuvan kannalta. Äärioikeistoliikkeen esiintyminen sosiaali- ja terveystieteiden toimintakentällä voi ”normalisoida” ääri liikettä ja luoda myönteistä suhtautumista niiden keskuudessa, joille liikkeen ideologia maahanmuuttovastaisuudessaan ei ole merkityksellinen.

DPNI:n edustajat ovat oppineet käyttämään kehystämistä tehokkaana vaikuttamisen välineenä. Samaan aikaan kun ihmisoikeusjärjestöt ovat raportoineet huolestuneina etnisiin vähemmistöihin kohdistuvasta väkivallasta Venäjällä, DPNI on pyrkinyt levittämään pain-

vastaista tulkintaa siitä, kumpi on aito ”kärshivä osapuoli”. Sen mukaan ongelmana ovat nimenomaan etnisten vähemmistöjen venäläisiin kohdistamat hyökkäykset. Liike onkin pyrkinyt kehystämään yksittäisiä väkivaltaisia yhteenottoja etnisten vähemmistöjen venäläisiin kohdistaman vihan osoituksiksi. Seuraavaksi esittelen kaksi tapausta, joissa liike hyödynsi kyseistä taktiikkaa. Ensimmäinen tapaus sattui kesäkuussa 2006 Salskin kaupungissa, jossa venäläisen ja dagestanilaisen miehen välinen riita johti aseelliseen välikohtaukseen, jonka seurauksena yksi henkilö kuoli ja useita loukkaantui. Jonkin ajan kuluttua DPNI sekaantui tapahtumiin saapumalla paikkakunnalle ja alkamalla kehystää tapahtunutta etniseksi konfliktiksi, vaikka siitä ei välttämättä ollut alun perin kysymys. (Miesten etnisyydellä ei välttämättä ollut mitään tekemistä riidan kanssa, kyse saattoi olla esimerkiksi miesten välisistä veloista.) Liike onnistuikin saamaan tulkintansa läpi paikkakunnalla, mutta tilanne kaupungissa onneksi rauhoittui, eikä konflikti saanut jatkoa. (SOVA, 22.5.2007.)

Toinen vastaavanlainen tapahtumaketju, johon DPNI osallistui, oli Karjalan Kontupohjassa elokuussa 2006 tapahtunut joukkotappelu, jonka suuri osa paikallisista asukkaista tulkitsi kaukasialaisten ja venäläisten asukkaiden väliseksi etniseksi konfliktiksi. Tappelua seurasivat mielenosoitukset sekä kaukasialaisiin asukkaisiin kohdistuneet vainot, joiden seurauksena lähes 200 kaukasialaistaustaista asukasta joutui pakenemaan Kontupohjasta. (Stranius 2007, 19.) Tässä yhteydessä DPNI osoitti tehokasta toimintavalmiutta: ryhmä sen jäseniä saapui nopeasti Moskovasta provosoimaan tilannetta, toimintaa koordinoitiin samanaikaisesti DPNI:n verkkosivujen kautta, verkossa julkaistiin ”tukikampanja” ja ”tukitoimia” lavastettiin muilla Venäjän alueilla. Liike saavuttikin strategiallaan haluamansa: se onnistui lietsomaan etnonationalistisia rasistisia asenteita venäläisväestön keskuudessa ja sai itselleen ja tavoitteilleen julkisuutta (SOVA 22.5.2007.)

Havaittuaan kyseisen kehystystaktiikan toimivaksi DPNI on pyrkinyt soveltamaan sitä aina sopivan tilaisuuden ilmettyä. Liike pyrkii hyödyntämään mitä tahansa konfliktia, johon liittyy kuolemantapaus tai vakavia vammoja, ja jonka osapuolet ovat venäläisiä ja ei-venäläisiä. Osapuolten yhteenotto kehystetään sitten nimenomaan etnisesti motivoituneeksi (vaikka kyse ei välttämättä ole siitä) ja syylliseksi osoitetaan ei-venäläistä etnisyyttä oleva osapuoli, jonka väitetään hyökänneen tarkoituksella venäläisiä vastaan. Liikkeen aktivistit matkustavat tätä varten paikkakunnalle, jakavat vähemmistöjen vastaisia materiaaleja ja järjestävät julkisia kokoontumisia, joissa propagandalla ruokitaan välikohtauksessa

kuolleiden tai loukkaantuneiden venäläisuhrien synnyttämää surua ja vihaa. Tarkoituksena on levittää liikkeen tuottamaa tulkintaa, joka synnyttäisi ja ylläpitäisi muukalaisvastaisia mielialoja ja johtaisi mahdollisimman näyttäviin vähemmistöjen vastaisiin mielenilmauksiin. DPNI:llä ei ole itsellään riittäviä resursseja massamielenilmausten ja mellakoiden organisoimiseen, joten sen täytyy käyttää hyväkseen spontaanisti syntyviä protestipurkauksia ja pyrkii sitten ohjailemaan propagandallaan niiden kehitystä. (Kozhevnikova 14.3.2008.)

Kollektiivisen tulkintakehyksen syntyminen tai muuntuminen on kuitenkin monimutkainen prosessi. Liikkeen lisäksi media, toiset liikkeet ja organisaatiot, sekä yksilötoimijat tulkitsevat, määrittelevät ja uudelleenmäärittelevät asiantiloja. Kun liike pyrkii tekemään omaa tulkintakehystään vallitsevaksi, se joutuu yleensä kilpailemaan toisten liikkeiden, median ja valtiollisten toimijoiden kanssa, joilla on käytettävänä huomattavasti suuremmat resurssit. Liike ei voi myöskään omaksua liiaksi jo olemassa olevia kulttuurisia symboleja, arvoja ja merkityksiä. Silloin se muuttuu osaksi vanhaa järjestystä ja vallitsevia tulkintoja ja on vaarassa menettää myös haastajan asemansa sekä aktiivisimmat ja ”militanteimmat” kannattajansa. (Tarrow 1998, 110.) Kehystäminen on tasapainoilua jo olemassa olevien ja uusien kulttuuristen merkitysten toimivan yhdistelmän löytämiseksi, eikä prosessin tulos ei ole välttämättä liikkeen alkuperäisen tavoitteen mukainen. Vaikka kehystämässä on paljolti kyse liikkeen sisäisistä resursseista, kuten kulttuuristen merkitysten tuntemuksesta ja taitavasta käytöstä, liikkeen toimintaympäristöllä on myös iso merkitys. Etenkin median toimintatavat vaikuttavat paljon siihen, kuinka kehystäminen onnistuu.

Medialla on tapana suosia näyttäviä ja dramaattisia tapahtumia ja luottaa enemmän viranomaislähteisiin. (Tarrow 1998, 116.) Median kiinnostuksen kohteista johtuen DPNI:n omaksuma, dramaattisia konflikteja hyödyntävä ja ruokkiva toimintamalli onkin tuonut liikkeelle ja sen poliittisille vaateille paljon julkisuutta. Lisäksi DPNI:n tulkintakehyksen leviämistä on edesauttanut viranomaisten toimintatapa. Venäjän viranomaisilla on tapana tiedottaa hitaasti ja niukasti konflikteista, joten tiedotusvälineillä ei ole usein tarjottavana ajankohtaista tietoa tapahtumista. Lisäksi monet keskeisimmistä joukkotiedotusvälineistä (erityisesti tv-kanavat) ovat valtiollisessa hallinnassa. Koska tietoa ei ole saatavilla viranomaisilta, huhut ja paniikki saavat herkästi sijaa, ja kansalaiset ja tiedotusvälineiden edustajat kääntyvät herkemmin liikkeiden puoleen saadakseen tietoa. DPNI onkin ryhtynyt

eräänlaiseksi tietotoimistoksi, joka tarjoaa usein ensimmäisenä ja ainoana lähteenä tietoja tapahtumista, voidaan näin rakentaa niistä haluamansa kaltaisen version. Se on saanut median edustajia julkaisemaan esimerkiksi keksittyihin ”tiedotteisiin” perustuvia valheellisia kuvauksia siitä, kuinka jonkin etnisen vähemmistön edustajat ovat hyökänneet venäläisten kimppuun. Vaihtoehtoisten tietolähteiden puute johtaa myös siihen, että kun tapahtumista lopulta julkaistaan puolueettomampia raportteja, DPNI:n kehystämä versio on jo saanut vallitsevan aseman ihmisten mielissä. Sen tarinat sekä vahvistavat yleisiä ksenofobisia asenteita, että esittävät DPNI:n ajan tasalla olevana ”yleisöpalvelijana” tai jopa ”sankarina”, joka suojelee venäläisiä hyökkäyksiltä ja tiedottaa heitä uhkaavista vaaroista. (Kozhevnikova 13.11.2007; Kozhevnikova 14.3.2008.)

4.5 Äärioikeistokonteksti - DPNI viiteryhmässään

Tämän luvun tarkoituksena on esitellä venäläisen äärioikeiston lähihistoriaa muutamien keskeisimpien liikkeiden kautta, sekä suhteuttaa DPNI näin hahmottuvaan venäläisen äärioikeiston kenttään. Sen jälkeen, kun äärioikeistoliikkeitä alkoi julkisesti esiintyä 1980-luvun lopulta lähtien, erilaisia keskenään kilpailevia pieniä liikkeitä on ollut Venäjällä paljon. Äärioikeiston kenttä on edelleenkin pirstaleinen ja muuttuu jatkuvasti, koska monien liikkeiden elinkaari on kovin lyhyt. Tästä johtuen kattava äärioikeistoliikkeiden esittely ei ole työn mittasuhteet huomioiden mahdollista. Toinen rajoite on lähteiden saatavuus. Koska 2000-luvun DPNI:n aikalaisliikkeistä ei ole juurikaan saatavilla lähdekirjallisuutta, tyydyn vertailemaan DPNI:tä lähinnä muutamaa sitä ajallisesti edeltäneeseen, arvioni mukaan keskeisimpään liikkeeseen. Painopiste on kahdessa aikansa ehkä merkittävimmässä äärioikeistoliikkeessä, 1980-luvun lopulla paljon huomiota saaneessa Pamjattissa, sekä 1990-luvun lopulla suurimmillaan olleessa Venäjän kansallinen yhtenäisyys -liikkeessä (RNE). Molemmat liikkeet edustavat niin sanottuja etnosentristejä. Parlandin (2000, 124) mukaan venäläisen nationalismin edustajat voidaan jakaa ideologioidensa perusteella etnosentristeihin ja suurvaltanationalisteihin. Vaikka venäläiseen äärioikeistoon kuuluu molempiin kategorioihin toimijoita, olen päättänyt keskittyä etnosentristisiin äärioikeistoliikkeisiin, koska ne tarjoavat paremman vertailukohdan DPNI:lle, jonka määritellen myös etnosentristiseksi. (Etnosentristien ja suurvaltanationalistien eroa olen käsitellyt jo luvussa 4.1.)

Nykyisten äärioikeistoliikkeiden jäsenmääristä ei ole luotettavia tietoja, ja niitä on erittäin vaikea arvioida. 1990-luvulla yksittäisten liikkeiden jäsenmääräarviot vaihtelivat yleensä muutamista sadoista muutamiin tuhansiin (Shenfield 2001, 221). Maltillisten arvioiden mukaan 1990-luvun lopun suurimpana kansallissosialistisena ja yleisesti suurimpana äärioikeistoliikkeenä pidetyn RNE:n jäsenmäärä oli enimmillään noin 20 000 (Umland 2006, Straniuksen 2007, 13 mukaan). RNE oli Venäjällä maantieteellisesti laajalle levinnyt organisaatio, mutta suurin osa liikkeistä on luonteeltaan paikallisia. Kolmisen vuotta sitten virallisten tilastojen mukaan Venäjällä toimi noin 150 rasistista ääriryhmää, joilla oli noin 5000 jäsentä, mutta kansalaisjärjestöjen arvioiden mukaan jäseniä oli noin 50 000 (Amnesty International 2006, 3). Toisen arvion mukaan pelkästään Venäjän skinheadliikkeeseen kuuluvien määrä olisi ollut vuonna 2007 noin 100 000 henkeä (Kangaspuro 2007, 1). Skinheadien oma toiminta ei ole yleensä kovin organisoitua, joten he muodostavat yhden potentiaalisen ryhmän, josta äärioikeisto-organisaatiot rekrytoivat jäseniään (Shenfield 2001, 261).

Nykyisen äärioikeiston eräänlainen alkukoti löytyy jo 1970-luvun lopulla perustetusta ja neuvostoaikana kielletystä Pamjat-liikkeestä. Alun perin ”Kansallis-patrioottinen rintama Pamjat” järjestäytyi 1978 historiallisten muistomerkkien vaalimisesta kiinnostuneiden kansallismielisten aloitteesta. (Stranius 2007, 2.) Liike tuli julkisuuteen perestroikan kauden alettua 1980-luvun puolivälissä, ja sai osakseen valtavasti sekä kotimaista että ulkomaista huomiota (Laqueur 1993, 204). Olihan Pamjat tuolloin ensimmäinen Kommunistisen puolueen ulkopuolinen poliittinen organisaatio, josta tuli pian myös ensimmäinen oikeistoradikaalien keskus (Parland 2005, 78). Pamjatin johtajaksi nousi 1985 entinen upseeri Dmitri Vasiljev (Stranius 2007, 2). 1980-luvulla liikkeestä tuli ääriuskonnollinen, kansalliskiihkoisen ja monarkistinen. Se vaati tsaarinvallan palauttamista ja julistautui vanhan Venäjän arkkitehtuurin suojelijaksi. Ortodoksisuuden, monarkismin ja nationalismin lisäksi liikettä leimasi vahva antisemitismi. Neuvostoliiton hajottua Pamjat julisti juutalaiset syyllisiksi kommunismin ajan kärsimyksiin. (Stranius 2007, 2.) Aikoinaan mustasotnialaisten esiin nostamasta Siionin viisaiden pöytäkirjasta ja siihen pohjautuvista juutalaisten salaliittoteorioista tuli keskeisimpiä lähteitä Pamjatin propagandalle (Laqueur 1993, 205). Ideologisesti Pamjat voidaan määritellä protofasistiseksi, traditionalistiseksi liikkeeksi (Parland 2005, 78).

1990-luvun alussa Pamjat-rintama nautti vielä kannatusta jopa nuoren intelligentsijan keskuudessa, mutta hajosi sittemmin sisäisiin ristiriitoihin ja menetti paikkansa johtavana venäläisenä oikeistonationalistisena liikkeenä (Stranius 2007, 2; Parland 2005, 78). Liike on edelleen olemassa, mutta se on menettänyt aktivistinsa lähes täysin 2000-luvulla (Stranius 2007, 2). Sen lisäksi, että liike oli 1980-luvun lopun ja vielä 1990-luvun alun merkittävin venäläinen äärioikeistoliike, Pamjat on ollut venäläisen äärioikeistokentän kannalta hyvin merkittävä muullakin tavalla. Se on ollut eräänlainen kasvualusta ja tienraivaaja myöhemmille ”moderneille” äärioikeistoliikkeille. Siinä missä Pamjat oli ”kukoistuskautenaan” traditionalistinen, paljon mustasotnialaisuutta muistuttava äärioikeistoliike, sen pohjalta syntyneet liikkeet ovat edustaneet ”modernia” ja maallistuneempaa äärioikeistolaisuutta (Parland 2005, 78). Näiden äärioikeistoliikkeiden ideologiset juuret ovat enimmäkseen länsieurooppalaisessa oikeistolaisuudessa. Vaikutteiden lähteinä ovat toimineet mm. Hitlerin kansallissosialismi, Mussolinin fasismi, Francon falangismi, sekä toisaalta uudemmat läntiset oikeistoliikkeet kuten ranskalainen La Nouvelle Droite (Parland 2000, 118). Ortodoksisen uskon ideologinen merkitys on myös vähentynyt, vaikka se on edelleen tärkeä osa näidenkin etnosentristien vaalimia aitovenäläisiä arvoja ja perinteitä. Harva liike on kuitenkaan hylännyt ortodoksisen uskon okkultismin tai jonkin pakanauskonnon vuoksi. (Parland 2005, 84, 159.) Eräs modernin äärioikeiston ominaispiirre on myös yhteistyön tekeminen lännen oikeistoliikkeiden kanssa (Parland 2005, 86).

1990-luvulla entiset Pamjatin jäsenet perustivat useita kansallissosialistisia ja fasistisia organisaatioita, kuten RNE:n (Russkoe natsionalnoe edinstvo/Venäjän kansallinen yhtenäisyys), RNS:n (Russkij natsionalnij sojuz/Venäjän kansallinen liitto) sekä NRPR:n (Natsionalno-respublikanskaja partija Rossii/ Venäjän kansallis-republikaaninen puolue) (Parland 2005, 78-79). Aleksandr Barkashov perusti RNE:n Pamjatista lähteneen ryhmän pohjalle vuonna 1990 (Stranius 2007, 13). Vuosikymmenen loppuun mennessä liikkeestä tuli Venäjän suurin kansallissosialistinen organisaatio, ja yleisesti yksi maan suurimmista ja parhaiten organisoiduista äärioikeisto-organisaatioista (Parland 2005, 78, 88). Sen Pamjatista eronneet jäsenet kaipasivat teoreettisten keskustelujen sijaan toimintaa (Parland 2005, 78). Liikkeestä tulikin hierarkkinen, puolisoitilaallinen organisaatio, jolla oli aseistautuneet ja koulutetut ”taistelujoukot”. Liikkeen ideologia ja symbolit oli lainattu enimmäkseen saksalaisesta kansallissosialismista, jonka myötä RNE-ideologiaan kuului antisemitismi ja slaavilaisen rodun puhtauden suojeleminen. (emt. 88.) Ortodoksisella uskolla ei ollut liikkeessä enää samanlaista keskeistä sijaa kuin Pamjatissa (emt. 160).

1990-luvun loppuun mennessä RNE:n verkosto-organisaatio kattoi suuren osan Venäjän alueista ja arviot jäsen- ja kannattajamääristä vaihtelivat 50 000 ja 200 000 välillä (Bellin 1995; Johansson 1997 Parlandin 2005, 88 mukaan). Myöhemmin on tosin esitetty, että jäseniä olisi ollut enimmillään vain 20 000 (Umland 2006, Straniuksen 2007 mukaan). Liike loi tiiviit yhteydet paikallisiin armeijan yksiköihin ja sen joukot avustivat poliisia järjestyksen ylläpitämisessä kaupunkialueilla. Tällaiset aktiviteetit saivatkin osan kansalaisista pitämään RNE:tä tavallisten kansalaisten suojelijoina rikollisuutta vastaan. Suurissa kaupungeissa myös liikemiehet maksoivat liikkeen ”taistelijoille” suojelusta mafiaa vastaan, ja näin liike sai suuren osan rahoituksestaan. RNE hyötyi paljon 90-luvun kaoottisesta tilanteesta, jolloin eri rikollisryhmien väliset julkiset yhteenotot olivat arkipäivää. Liikkeen johtaja Barkashov odottikin yhteiskunnallisen tilanteen kriisiytyvän entisestään, ja näki sen tilaisuutena kasvattaa liikkeen valtaa. (Parland 2005, 89.) Näin ei kuitenkaan onneksi käynyt, liikkeen suosio kääntyi laskuun, ja se hajosi useampiin alaryhmiin. Lopullinen hajoaminen tapahtui vuodenvaihteessa 2006-2007, eikä Barkashovin sen jälkeen perustama uusi liike ole juurikaan menestynyt. (Stranius 2007, 13-14.)

Samoin kuin Pamjatin ja muiden traditionalististen toimijoiden suosio hiipui 90-luvun alussa, 1990- ja 2000-luvun taitteessa kävi samoin monelle modernille äärioikeistoliikkeelle, kuten RNE:lle. Vuonna 1999 RNE:stä erosi Aleksandr Demushkinin johtama Slaaviliitto (Slavjanskij Sojuz/SS), josta on tuli uusi kansallissosialistinen toimija. Demushkin on vaatinut Venäjän perustuslakiin mainintaa siitä, että venäläiset olisivat Venäjän valtion muodostava kansakunta, ja että venäläisten kansalliset edut ja kansallinen valta on tunnustettava Venäjän alueella johtavaksi periaatteeksi. Samoin kuin RNE:ssä, Slaaviliitossa fyysisen voiman ja väkivallan kultti yhdistyvät liikkeen propagandassa hurmahankeisiin, kiihkonationalistisiin julistuksiin. (Stranius 2007, 14-15.) Avoimesti kansallissosialismia tunnustavat liikkeet ovat vedonneet osaan nuorisoa, mutta niiden suosio ei voi kuitenkaan olla kovin suurta ”Suuren Isänmaallisen sodan” läpikäyneessä maassa. Sen sijaan DPNI:n maahanmuuttovastaisessa propagandassa on ollut potentiaalia laajempiinkin ihmisjoukkoihin vetoamiseen.

Kun DPNI:tä vertaa sitä edeltäneisiin, keskeisiin venäläisiin äärioikeistoliikkeisiin, havaitsee paljon yhteneväisyyksiä toimintatavoissa, organisaatorakenteessa ja ideologiassa. Venäläiset äärioikeistoliikkeet ovat yleensä olleet hyvin riippuvaisia yhdestä voimakkaasta

johtajasta, johon liikkeet vahvasti henkilöityvät. (Piirre on tosin tyypillinen äärioikeistoliikkeille Venäjän ulkopuolellakin.) Liikkeiden yhtenäisyys on vahvasti riippuvainen niiden johtajien kyvyistä, etenkin kyvystä voittaa organisaation sisäiset valtakamppailut. Se, että äärioikeistoliikkeet ovat useimmiten muita poliittisia organisaatioita enemmän kiinnittyneempiä tiettyyn yhteen henkilöön, on niiden heikkous, ja tuomitsee valtaosan niistä hajoamaan, kuihtumaan ja epäonnistumaan tavoitteissaan. (Shenfield 2001, 253.) Tässä suhteessa DPNI ei ole poikkeus: sen menestys on riippunut ja riippuu paljon Aleksandr Belovin kyvyistä, karismasta ja taidosta pitää liike yhtenäisenä – missä hän on jo kerran epäonnistunutkin. Toiminnan ja strategian osalta voidaan erottaa ne liikkeet, joiden luonne on ensisijaisesti militaarinen (kuten RNE:n) ja liikkeet, joiden luonne on ensisijaisesti poliittinen (kuten NRPR:n). Ensiksi mainitut keskittyvät taistelujoukkojen perustamiseen ja fyysiseen harjoitteluun, viimeksi mainitut propagandan levittämiseen ja vaalikampanjointiin. (emt. 254.) DPNI on osallistunut molempiin toimintamuotoihin, mutta etenkin viimeaikoina liikkeen suunnitelmat osoittavat pyrkimyksestä siirtää toiminnan painopistettä yhä enemmän konventionaalisen politiikan piiriin.

Edeltäjäliikkeistä esimerkiksi Pamjat ja RNE hyötyivät todennäköisesti 1980-luvun lopun ja 1990-luvun yhteiskunnallisesta kriisistä ja saivat siitä johtuen kannatusta. RNE:n toiminta perustui nimenomaan odotuksille epävakauden lisääntymisestä, joka kasvattaisi liikkeen menestymismahdollisuuksia. Aleksandr Belovin johtaman DPNI:n jäsenet vaikuttaisivat sen sijaan uskovan yhteiskunnallisen vakautumisen ja demokratisoitumisen jatkumiseen. Belovin kesällä 2008 antaman lausunnon mukaan maan väistämättömän demokratisoitumiskehityksen vuoksi liikkeen tuleekin muuttua kohti konventionaalista poliittista toimijaa, jotta se voisi vastata kansallismielisen väestöosan tarpeisiin. (SOVA 14.7.2008.) Elina Ravanti (30.9.2008) on kirjoittanut äärioikeiston vaalimenestystä Itävallassa taustoittavassa artikkelissaan Länsi-Euroopan äärioikeiston ”porvarillistumisesta”. Hänen mukaansa tällainen trendi on nähtävissä esimerkiksi Ranskassa, Italiassa, Tanskassa ja Itävallassa. ”Porvarillistuminen” tarkoittaa sitä, että maiden äärioikeisto on edelleen avoimen ulkomaalaisvastaista, mutta on muuttanut toimintatapojaan ”salonkikelpoisemmiksi” luopumalla iskuryhmistä ja panostamalla konventionaaliseen puoluepolitiikkaan ja vaalikampanjointiin. Tähän trendiin viitanee myös DPNI:n johtajan lausunto liikkeen uudesta suunnasta kohti ”eurooppalaista nationalismia”. DPNI:n pyrkimys muodostaa tiivis yhteistyösuhde nimenomaan saksalaisen NDP-puolueen kanssa ei sovi kuitenkaan aivan loogisesti kuvioon: Ravantin mukaan nimenomaan Saksa on kulkenut kehityksessä

toiseen suuntaan kuin muu Länsi-Eurooppa. Sen äärioikeisto väkivaltaistuu, ja suurimmalla äärioikeistolaisella puolueella, juurikin NPD:llä, on tiiviit yhteydet uusnatsien toverikuntiin. (Ravanti 30.9.2008.) Mitä DPNI:n julistama ”eurooppalainen nationalismi” lopulta tuleekaan olemaan, on vielä epäselvää.

Stephen D. Shenfieldin mukaan yksi venäläisen äärioikeiston sisäisiä ideologisia eroja ilmentävä kysymys on, kuinka etniset ja suurvaltanationalistiset elementit painottuvat ja yhdistyvät liikkeiden ideologioissa. Toinen erotteleva kysymys on se, ketkä ovat liikkeen mielestä Venäjän ja venäläisten vaarallisimmat sisäiset ja ulkoiset viholliset. (emt. 254.) Esimerkiksi RNE ja RNS ovat hahmotelleet suuren Venäjä-keskeisen Euraasialaisen imperiumin perustamista, jossa kaikki poliittinen, kulttuurinen ja taloudellinen valta kuuluisi yksin muista etnisyyksistä erillään eläville venäläisille (emt. 255). Myös DPNI:n ideologiassa on suurvaltanationalistisia elementtejä, mutta etnonationalismi on huomattavasti korostuneempaa. Verrattuna aiempiin edellä käsiteltyihin etnosentristeihin, DPNI:n ideologiassa antisemitismillä ja länsivastaisuudella vaikuttaisi olevan paljon pienempi rooli. Ykkösvihollisiksi on nostettu maahan muuttavat tai jo maassa asuvat Venäjän rajojen ulkopuolelta tulleet, sekä tietyt ”kotoperäiset” vähemmistöetnisyydet, joiden maan sisällä tapahtuva muutto suuntautuu ”venäläisalueille”. Mutta keitä nämä viholliset tarkemmin ovat, ja millaista venäläistä identiteettiä niiden vastustus luo DPNI:n tapauksessa – sitä tarkastelen seuraavaksi työni loppuosassa.

5 DPNI:N VERKKOSIVUJEN TEKSTIT AINEISTONA

Olen kerännyt tekstiaineistoni DPNI:n venäjänkielisiltä Internet-sivuilta osoitteesta www.dpni.org. Sivusto on laaja, ja siten sen kokonaistekstimäärä on hyvin suuri. Pääsivulta pääsee kymmenille alasivutasoille, joilta puolestaan avautuu jälleen lukuisia, joiltakin kymmenittäin uusia alasivuja. Pääsivun keskeisin navigointipalkki johtaa liikkeestä kertoviin tieto-osioihin; ohjelmajulistuksiin, sekä rakenne-, yhteys- ja liittymistietoihin. Niiden lisäksi sivustolla on lukuisia eri tavoin nimettyjä osioita, kuten uutiset, kommentaarit, mielipide, ennusteet, analyysit, polemiikki, antropologia, yhteiskunta, blogit jne. Lisäksi sivustolla on varsin vilkas ja lukuisiin eri aiheosioihin jakautuva keskustelufoorumi. Keskusteluosion tilaston mukaan foorumilla oli 28.5.2009 11 948 viestiketjua ja 5689 rekisteröitynyttä käyttäjää, joista 543 oli merkitty aktiivikäyttäjiksi. Sivustolta löytyy myös muun muassa DPNI-tv -osio, jossa voi katsella videoklippejä esimerkiksi puheista ja mielenosoituksista, ja agitaatio-osio, josta löytyy liikkeen julisteita ja tarramalleja printtaamista ja levittämistä varten. Myös tällainen visuaalinen aineisto soveltuisi hyvin kansallisen identiteetin rakentamisen tutkimiseen, mutta omien resurssieni rajallisuuden huomioon ottaen olen rajannut ne analyysin ulkopuolelle ja keskittynyt vain tekstiaineistoon.

Aineistonkeruun aluksi kävin sivustoa järjestelmällisesti ja perusteellisesti läpi hyvän kokonaiskuvan saamiseksi, mutta kaikkeen sivujen sisältämään tekstimateriaaliin oli luonnollisesti mahdotonta tutustua syvällisesti. Kerätessäni aineistoa keskityinkin tiettyihin sivuston osiin, jotka vaikuttivat tutkimusongelmani kannalta kiinnostavimmilta, ja valikoin niiltä ensin alustavan, noin 85 tekstiä käsittäneen aineistokorpuksen. Seuraavassa vaiheessa luin nämä tekstit huolellisesti läpi ja valitsin niistä noin puolet lopulliseen analysoitavaan aineistoon. Valinnan pääkriteereinä käytin kahta seikkaa. Ensinnäkin, tekstin tuli luonnollisesti olla sellainen, että sen avulla voi vastata tutkimuskysymyksiin. Toiseksi pyrin siihen, että uusien aineistoon sisällytettävien tekstien tuli sisältää jotakin uutta tietoa suhteessa jo valittuihin. Toisin sanoen, noudatin aineiston rajaamisessa saturaation periaatetta: kun jäljelle jääneet aineistokorpuksen tekstit vaikuttivat enää vain toistavan jo valittujen tekstien sisältöä ja merkityksiä, lopetin tekstien lisäämisen aineistoon. Siten aineiston rajaaminen ja analyysi tapahtuivat osin vuorottelevana prosessina. Olen pyrkinyt pitäytymään jatkuvasti niin aineiston valintaa kuten analyysiä tehdessäni avoimena aineiston mahdolli-

selle moniäänisyydelle ja pitänyt rajaamisen kriteerinä nimenomaan uutta tietoa, oli se sitten yhdenmukaista tai ristiriidassa aiemman kanssa.

Analysoitavaan aineistoon kuuluu 41 venäjänkielistä tekstiä, jotka on julkaistu sivustolla vuosien 2006-2008 välisenä aikana tai alkuvuodesta 2009. Niistä osa on lyhyitä, noin kymmenen rivin mittaisia, osa taas usean A4-sivun pituisia tekstejä. Tekstiaineiston kokonaismäärä on noin viisikymmentä 1,5 rivivälillä kirjoitettua A4-sivua. Suurin osa teksteistä (yhteensä 27 kpl) on otettu sivuston ”kommentit”, ”mielipiteet” ja ”blogit” – osioista, sekä keskusteluforumilta, ja ne voi luokitella genreltään mielipideteksteiksi. Lisäksi olen valinnut mukaan muutamia tekstejä ”analyysit”, ”ennusteet”, ”polemiikki”, ”yhteiskunta”, ”uutiset” ja ”projektina terve kansakunta” nimisiltä osioilta. Näiden tekstien genrejä ovat haastattelu, uutisteksti ja uutistekstiin yhdistetty mielipidekirjoitus. Useimpien tekstien lähtökohtana on jokin uutinen tai omakohtainen kokemus, josta kirjoittaja esittää näkemyksiään.

Keskustelufoorumin tekstien kirjoittajat ovat liikkeen kannattajia tai jäseniä, jotka esiintyvät nimimerkeillään. Sivuston muiden osioiden (kommentit, mielipiteet, analyysit jne.) teksteihin on merkitty lähdetiedot, joiden tarkkuus tosin vaihtelee paljon. Osa teksteistä on liikkeen johdon, Alexandr Belovin tai Vladimir Basmanovin kirjoittamia, osa jäsenten, jotka esiintyvät koko nimellään tai joskus pelkällä etunimellä. Osa taas on merkitty lähdetietoihin DPNI:n tiedotuspalvelun (Informatsionnaja sluzhba DPNI) tuottamaksi. Aineistossa on myös muutama alun perin toisessa lähteessä julkaistu teksti (mielipide- tai blogikirjoitus, uutisteksti), joka on liikkeen näkemyksiä tukevana tai niihin sopivana liitetty sivustolle. Oleellista on se, että kaikki nämä tekstit ovat oletettavasti suhteellisen pienen, Aleksandr Belovin johtaman tiedotusyksikön valitsemia ja hyväksymiä. Tiedotuspalvelun sivustolle liittämät tekstit edustavat liikkeen johtoa ja aktiivisinta kärkeä, ja saattavat olla myös ideologisesti ja diskursiivisesti yhtenäisempiä, kun taas keskusteluosion viestit edustavat laajemmin liikkeen kannattajakuntaa ja voivat todennäköisemmin sisältää ristiriitaisia merkityksiä ja käsityksiä, joko suhteessa toisiinsa, tai tiedotuspalvelun suodattamaan ja osin toimittamaan sisältöön.

Koska sivuston kokonaistekstimäärä on valtava, ja suuri osa siitä sisältää ainakin jollakin tasolla tutkimusongelmani kannalta relevanttia sisältöä, nousee kysymys siitä, kuinka hyvin 41 tekstin aineisto voi edustaa koko sivuston tekstejä, ja sitä, kuinka ne rakentavat

kansallista identiteettiä. Aineistossani onkin kyse enemmän harkinnanvaraisesta ja esimerkinomaisesta näytteestä, kuin edustavasta otoksesta. On huomattava, että aineistoni on ensinnäkin rajallinen näyte koko verkkosivuston teksteistä ja toiseksi, koko verkkosivuston tekstien tuottamiseen, aineistosta puhumattakaan, on mitä todennäköisimmin osallistunut vain tietty osa DPNI:n (aktiivisimmista) jäsenistä tai kannattajista. Tämän johdosta voikin kysyä, keitä tekstit todella edustavat ja keiden identiteettikonstruktiosta voim saada niiden avulla tietoa. Kuten jo johdantoluvussa totesin, voim tutkia kansallista identiteettiä vain sellaisena, kuin se näissä 41 aineistotekstissä rakentuu. En voi tehdä analyysin pohjalta johtopäätöksiä jostakin kaikkien liikkeen piirissä toimivien keskimääräisestä kansallisesta identiteetistä. Oletan kuitenkin, että näillä teksteissä rakentuvilla kansallisen identiteetin konstruktiolla on merkitystä suuremmalle joukolle kuin vain tekstit tuottaneille yksilöille - että ne heijastavat liikkeessä laajemminkin vallitsevia käsityksiä venäläisyydestä ja kansakunnan rajoista. Ne eivät tee sitä täydellisesti, mutta tietyn varauksin oletan voivani hahmottaa niiden kautta joitakin liikkeelle tyypillisiä kansallisen identiteetin merkityksiä.

Aineiston hyvänä puolena pidän sitä, että se on niin sanottu ”luonnollinen aineisto”, eli sen syntymiseen ole tarvittu tutkijan osallisuutta. Analysoimani tekstit ovat syntyneet liikkeen jäsenten omasta aloitteesta ja heidän omiin tarpeisiinsa, eikä minun siten tarvitse huomioida tutkijan läsnäolon vaikutusta aineiston syntyyn. Koska tekstit sijaitsevat kaikille Internetin käyttäjille avoimella sivustolla, voim myös hyödyntää niitä aineistona sanomalehtikirjoitusten tapaan ilman, että minun tarvitsisi pyytää käytölle asianomaisten suostumusta.

Vaikka aineistotekstien voi kuvitella kuvaavan tuottajiensa näkemyksiä varsin ”rehellisesti”, etenkin DPNI:n informaatiopalvelun kautta kulkeneissa teksteissä voi olla silti jonkinasteista ”itsesensuuria”. Sivuston tekstien voidaan ajatella palvelevan useita erilaisia funktioita ja olevan suunnattu kahdelle eri yleisölle. Ne on osaltaan suunnattu jo olemassa oleville jäsenille ja kannattajille. Tällöin sivustoa käytetään tiedon ja mielipiteiden jakamiseen, ja ne palvelevat myös oman identiteettiyhteisön ja ”aatteen” vahvistamista. Toisaalta ne ovat myös yksi keino, jonka avulla liike voi viestiä aatettaan rajojensa ulkopuolelle, tuoda itseään tunnetuksi, pyrkiä suostuttelemaan ja vaikuttamaan. Sivustolla on merkitystä liikkeen ulkopuolelle suuntautuvan vaikuttamisen välineenä, sekä uusien jäsenten ja kannattajien hankkimiskanavana. 25.10.2007 haastatellun Aleksandr Belovin mukaan liik-

keen Internet-sivut ovat yksi tärkeimmistä tavoista, jolla ihmiset löytävät liikkeen ja ottavat sen edustajiin yhteyttä (DPNI:n www-sivut/5.)

Klandermansin ja Mayerin (2006, 4) mukaan äärioikeistoliikkeille on ominaista tietty kaksinainen puhetapa (double language). On lähes säännönmukaista, että suurelle yleisölle suunnattu puhe eroaa liikkeen sisäisestä. Julkinen puhe on usein ”suodatettua”, jotta se löytäisi paremmin yhteistä kosketuspintaa yleisten asenteiden kanssa, eikä johtaisi jatkuvaan ristiriitaan lainsäädännön ja sen valvojien kanssa. Tämä saattaa päteä ainakin osittain myös DPNI:n sivustolla julkaistuihin teksteihin. Eikä kyse ole pelkästään siitä, että sivusto olisi tehty kiinnostuneelle ulkopuoliselle helpommin lähestyttäväksi, vaan myös siitä, että Venäjän viranomaiset seuraavat tällaisia sivustoja ja voivat halutessaan sulkea ne. Jos sisällön todetaan täyttävän rikoksen tunnusmerkistön, esimerkiksi katsotaan syyllistyvän suoranaiseen viharikokseen yllyttämiseen tai kansanryhmää vastaan kiihottamiseen, sulkeminen on todennäköistä. Siten on oletettavaa, etteivät sivuston tekstien diskurssit ja merkitykset vastaa täysin niitä diskursseja ja merkityksiä, joita käytetään liikkeen jäsenten kesken poissa julkisuudesta. Eräänlainen itesesensuuri on siis mahdollista, ja siksi tekstejä analysoitaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota mahdollisiin piilotettuihin merkityksiin ja monimerkityksisyyteen, koska tekstit voivat olla pintapuolisen siloiteltuja ja monia asioita voidaan ilmaista enemmän implisiittisesti kuin eksplisiittisesti. Keskustelufoorumien tekstit saattavat olla tässä mielessä vähemmän ”suodatettuja” kuin tiedotuspalvelun tuottamat tai hyväksymät tekstit. Kaikkien tekstien analyysissä ja tulkinnassa on kuitenkin huomioitava niiden intentionaalisuus, se, että ne on rakennettu tietyllä tavalla tiettyä tarkoitusta varten.

6 ANALYYSI JA TULKINTA

DPNI:n verkkosivujen tekstien kansallismielisillä, muukalaisvastaisilla diskursseilla on selkeä kansallista identiteettiä rakentava funktio. Tämän työn tarkoituksena on selvittää, miten ja millaista kansakuntaa ja venäläistä kansallista identiteettiä nämä diskurssit rakentavat. Pyrin selvittämään asiaa lähestymällä aineistoa enimmäkseen eron diskursiivisen tuottamisen ja negaation näkökulmasta. Syynä tähän on se, että DPNI:n verkkosivujen teksteissä kuvataan ja määritellään merkittävästi enemmän toiseutta edustavia ei-venäläisiä, kuin eksplisiittisesti sitä, keitä ja millaisia ”me venäläiset olemme”. Representaatioihin etnisistä toisista sisältyy kuitenkin samalla implisiittinen, negaation kautta tuotettu representaatio venäläisyydestä. Siten tarkastelemalla, keitä etnisiksi toisiksi määritellyt ovat ja millaisia merkityksiä he saavat, syntyy kuva siitä, millaisia venäläiset eivät ole. Esittäessään tietyt henkilöt ja ryhmät negatiivisina toisina tekstien tuottajat tulevat samalla representoineeksi itsensä ”toisten” positiivisena vastakohtana.

Aineiston analyysin ja tulkinnan avulla pyrin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

Millainen on aineistoteksteissä rakentuva käsitys kansakunnasta ja sen jäsenyyskriteereistä?

Millaisia identiteettiä rakentavat representaatiot rakentavat venäläisille ja ”ei-venäläisille toisille”? Eli tarkemmin alakysymyksin ilmaistuna:

- **Keitä ovat tekstien ”ei-venäläiset toiset” ja millaisia merkityksiä heihin liitetään?** (Tässä yhteydessä on muistettava, että kaikki etniset vähemmistöt ja maahanmuuttajaryhmät eivät ole yhtä voimakkaasti ”toisia”.)
- **Mitä torjuttavia, uhkaaviksi koettuja elementtejä toiseuteen sisältyy, joiden ei katsota kuuluvan venäläisyyteen, tai joiden pelätään pilaavan oma venäläinen identiteetti yhteisö?**
- **Millaisia merkityksiä venäläisyys saa aineistoteksteissä a) suhteessa ”toisiin”/”toisten” vastakohtana b) muuten?**

Lähestymistapani aineistoon on siis diskurssianalyttinen. Diskurssianalyysi on Jokisen, Juhilan ja Suonion (2002, 19) mukaan ”kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä.” Diskurssianalyysin teoreettinen perusta on sosiaalisen konstruktionismin traditiossa, ja siihen kuuluu oletus kielen käytön sosiaalista

todellisuutta rakentavasta luonteesta. Muita sen yleisiä lähtökohtia ovat mm. oletukset merkitysten rakentumisesta käyttöyhteyksissään kontekstisidonnaisesti ja kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta. (Jokinen ym. 2002, 39, 56; 1993, 17–18.) Kielen käyttöä tarkastellaan diskurssianalyysissä nimenomaan tekemisenä, joka toteuttaa erilaisia, tarkoitettuja ja tarkoittamattomia funktioita (Jokinen ym. 1993, 41–42). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kenttä ei ole kuitenkaan yhtenäinen, vaan se piiriin kuuluu hyvin erilaisia tutkimuksellisia orientaatioita ja ratkaisuja. Jokinen, Juhila ja Suoninen ovat kartoittaneet erilaisia diskurssianalyysin sisäisiä metodisia painotuksia neljän ulottuvuusparin kautta. Niitä ovat 1) tilanteisuuden vs. kulttuurisen jatkumon painottaminen 2) merkitysten vs. merkitysten rakentamisen tapojen painottaminen 3) retorisen vs. responsiivisen analyysin painottaminen ja 4) kriittisen vs. analyttisen orientaation painottaminen. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa molemmat ulottuvuusparin ”puolet” ovat yleensä läsnä, mutta painopiste voi sijoittua niiden keskelle tai lähemmäs jompaakumpaa ulottuvuuden ääripäätä (emt. 2002, 55.)

Tilanteisuuden painottaminen analyysissä tarkoittaa merkitysten rakentumisen tarkastelua nimenomaan merkitysten välittömissä käyttöyhteyksissä paikallisissa prosesseissa, ”tässä ja nyt” tapahtuvana toimintana. Kulttuurisen jatkumon painottaminen merkitsee sitä, että analyysissä tarkastellaan merkityksellistämistä enemmän kunkin aikakauden diskursiiviseen ilmastoon ja laajempiin kulttuurisiin merkityksiin sidoksissa olevina. Tässä työssä painopiste on enemmän jälkimäisellä orientaatiolla, vaikka olenkin määritellyt identiteetin ja sen rakentumisen Hallin tilanteisuutta korostavaan määritelmään nojaten (joskin sitä lieventäen). Näen analysoitavien tekstien olevan sidoksissa venäläiseen yhteiskuntaan, ja sen materiaaliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen historiaan. Tilanteisuuden painottamiselle on olemassa myös käytännön rajoite: tekstien tuottamisen välittömistä tilanteista ei ole juuriakaan saatavilla tietoa. Korostan lisäksi, että edellä esittämäni tutkimuskohteen kontekstualisointiin tähdänneet osiot antavat analyysille vain kehyksen. Kontekstualisoinnin tarkoituksena ei ole missään tapauksessa sulkea etukäteen jotain analyysivaihtoehtoja pois, vaan analyysin tulee perustua aineistojen avoimeen lukemiseen (ks. Jokinen ym. 2002, 56, 61–62).

Toisen ulottuvuusparin suhteen keskityn selkeästi enemmän merkitysten kuin niiden tuottamisen tapojen analysointiin. Kiinnostukseni on ennen kaikkea sisällöissä: mitä ja millaisia merkityksiä – ja siten identiteettejä - DPNI:n jäsenet kirjoituksissaan tuottavat tietyille

ei-venäläisille etnisyyksille ja venäläisille. Tässä mielessä diskurssianalyysini poikkeaa kriittisen diskurssianalyysin piiriin kuuluvien tutkimusten valtavirrasta, jossa merkitysten tuottamisen kielellisiä keinoja analysoidaan useimmiten hyvinkin yksityiskohtaisesti lingvististen apuvälineiden avulla. Vaikka en olekaan ensisijaisesti kiinnostunut siitä miten, eli millaisia kielellisiä keinoja käyttäen he näitä merkityksiä tuottavat, olen pyrkinyt huomioidaan myös sen analyysissäni. Tämä kysymys on käytännössä aina jollakin tasolla läsnä diskurssianalyysissä jo senkin takia, että kielellisissä käytännöissä merkitykset ja niiden tuottamisen tavat ovat aina toisiinsa kietoutuneita (Jokinen ym. 2002, 66). Lisäksi olen määritellyt identiteetit kielenkäytöstä riippuvaisiksi, tilanteisiksi ja aina prosessissa oleviksi, joten siksikin on oleellista tarkastella, miten niitä kielellisesti rakennetaan. Retoriisuus – responsiivisuus ulottuvuusparin molemmat puolet kuvaavat, mitä merkitysten tuottamisen tapoja analysoidessa painotetaan. Olen kiinnittänyt analyysissäni enemmän huomiota aineiston retorisuuteen, eli siihen, kuinka tiettyjä merkityksiä ja sosiaalisen todellisuuden versioita intentionaalisesti ”ajetaan”. Retoriisuus ja responsiivisuus ovat kuitenkin molemmat aineistossa läsnä; toisaalta teksteissä on nähtävissä tuottajien pyrkimys vakuuttamiseen ja suostutteluun, toisaalta heidän tekstinsä ovat myös reaktioita toisiin teksteihin ja muihin ”puheenvuoroihin” (ks. emt. 77). Neljännen ulottuvuusparin osalta lähestymistapani liittyy enemmän kriittisen diskurssianalyysin perinteeseen, ja tätä olen jo perustellut luvun 3 yhteydessä (ks. s. 21).

Olen hyödyntänyt aineiston analysoinnissa seuraavia diskurssianalyttisiä välineitä, jotka olen lainannut Ruth Wodakin (2001) *A discourse-historical approach* -artikkelin tapausesimerkistä. Esimerkissä on valittu viisi diskursiivista strategiaa ja analysoitu niiden ja niihin liittyvien lingvististen keinojen käyttöä sisällöltään rasistisissa tai/ja nationalistisissa teksteissä. Koska esimerkin taustalla olevat tutkimuskysymykset ovat hyvin samankaltaiset kuin omani, päätin perustaa oman analyysini kolmen ensimmäisen diskursiivisen strategian käytön tarkastelulle. Käytännössä strategiat muuntuvat seuraavien konkreettisten kysymysten muotoon: (Kysymysten jäljessä on selitetty diskursiivinen strategia, jonka käyttöä kysymyksen avulla analysoidaan, sekä esimerkinomaisesti joitakin lingvistisiä välineitä, joita strategiassa tyypillisesti käytetään.)

- 1) **Kuinka teksteissä mainittuihin henkilöihin tai ryhmiin viitataan, millaisia nimityksiä heistä käytetään?** Analysoinnin kohteena on niin sanottu referentiaalinen/nimeävä strategia, jonka tavoitteena on sisä- ja ulkoryhmien (me/toiset) konst-

- 2) **Mitä piirteitä tai ominaisuuksia heihin liitetään?** Analysoidaan niin sanottua predikatiivista strategiaa, jossa käytetään stereotyyppisiä ja arvottavia attribuutteja
- 3) **Millä Millä argumenteilla tiettyjen henkilöiden tai ryhmien syrjintä tai poissulkeminen pyritään legitimoimaan? (Myös: Millä argumenteilla tiettyjen henkilöiden tai ryhmien negatiiviset tai positiiviset merkitykset pyritään legitimoimaan?)** Kysymyksen avulla tarkastellaan käytettyjä argumentaatiostrategioita. Tapausesimerkissä Wodak on analysoinut argumentaatiota topoin käsitteen kautta. (Wodak 2001, 72-74.)

Topoi on premissi, eräänlainen ehtolause tai ”johtopäätössääntö”, joka oikeuttaa etenemisen argumentista tai argumenteista tiettyyn johtopäätökseen. Esimerkkinä ”kulttuurisen uhkan topoi”, joka yhdistää maahanmuuttajien määrän kasvuun oletuksen siitä seuraavasta kansallisen kulttuurin taantumasta tai sen katoamisen uhasta, ja perustelee siten johtopäätöstä ”maahanmuuttajien määrää tulee rajoittaa”. Tapausesimerkissä Wodak on listannut 15 erilaista topoita, joita teksteissä voi esiintyä, kun niissä argumentoidaan sosiaalisen syrjinnän ja poissulkemisen puolesta tai sitä vastaan (emt.). Lista on hyödyllinen ja pidin sen mielessäni aineiston alustavan analysoinnin ja tulkinnan ajan. Aineistoni analyysi on kuitenkin osoittanut, että siinä etnisten toisten poissulkemista perustelevaa argumentaatiota hallitsee nimenomaan yksi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi hahmotettava perustelutyyppejä. Sitä, että etniset toiset tulee sulkea kansakunnan tai valtion ulkopuolelle, tai heiltä tulee estää pääsy tiettyyn asemaan tai heidän määräänsä tulee rajoittaa, perustellaan aineistossa erilaisilla uhkilla tai vaaroilla, joita etniset toiset aiheuttavat venäläisille. Olisi mahdollista mieltää kyseessä olevan yhden laajan topoityypin, jota Wodakin termein voisi kutsua ”vaaran tai uhkan topoiksi”, mutta päätin olla käyttämättä käsitettä analyysissäni. Topoin analysointi olisi ollut mielestäni järkevämpää tilanteessa, jossa niitä olisi ollut erotettavissa useita. Sen sijaan päätin tarkastella tarkemmin, mitä eri uhkan tyyppisiä teksteissä mainitaan ja kiinnittyvätkö tietyt uhkatyyppit erityisesti tiettyihin etnisyyksiin. Tulosten esittämisen pohjaksi valitsin Denis Zujevin tutkimuksessaan käyttämän yksinkertaisen luokittelun, jonka avulla hän on kartoittanut venäläisten haastateltavien perusteluja sille, miksi he eivät pidä tietyistä etnisistä ryhmistä. Luokittelussa on viisi kategoriaa: fyysinen, alueellinen tai

taloudellinen uhka, laittomuuden uhka ja symbolinen uhka (Zujev 2007, 39.). Käsitellen näitä kategorioita lisää analyysin yhteydessä.

Käytännössä aineiston analyysi on tapahtunut tekstien useiden huolellisten luentojen ja uudelleenlentojen kautta. Ensimmäisten luentojen tarkoituksena on ollut yleiskuvan saaminen aineistosta. Tässä vaiheessa minulle syntyi jo alustava, joskin vielä jäsentymätön käsitys niistä merkityksistä ja merkityksellistämisen tavoista, jotka liittyvät teksteissä venäläisiin ja ei-venäläisiin etnisyyksiin. Sen jälkeen luin tekstit systemaattisesti edellä esitettyjen analyysikysymysten läpi, merkiten ne tekstikohdat, jotka jollakin tavalla liittyvät tai ”vastaavat” kysymyksiin. Sitten purin ja kirjasin ylös näiden kohtien sisällön yksityiskohtaisesti eritellen ja tulkiten, erikseen jokaisen tekstin kohdalta. Muistiinpanojen ja tekstiin sijoittamieni ”koodien” avulla kokosin seuraavaksi yhteen eri teksteistä ne kohdat, joissa käsitellään samaa analyysin kohteena olevaa asiaa, esimerkiksi tiettyä etnistä ryhmää ja siihen liitettäviä ominaisuuksia, tai jossa käytetään samoja kielellisiä strategioita. Tutkimus- ja analyysikysymykseni määrittivät minulle eräänlaiset yläkategoriat, joiden alle sijoitin havaintoni. Vertaillen, ryhmitellen ja yhdistellen pyrin muodostamaan havainnoistani kokonaisuuksia näiden yläkategorioiden alaisuuteen ja löytämään kielenkäytön tavoista säännönmukaisuuksia. Tarkastelin sitä, miten samaa kohdetta tehdään eri tavoin ymmärrettäväksi, ja pyrin hahmottamaan tästä kielenkäytön vaihtelusta eroja, mahdollisia ristiriitoja ja yhtäläisyyksiä. Mietin myös käytettyjen esittämisen tapojen funktioita, eli sitä, mitä tietyillä esittämisen valinnoilla mahdollisesti pyritään saamaan tai saadaan aikaan.

Analyysin toteuttaminen on ollut osin deduktiivista ja osin induktiivista. Ymmärrykseni mukaan diskurssianalyysini toteuttamistapa poikkeaa jonkin verran diskurssianalyttisen tutkimuksen valtavirrasta, jossa aineistolähtöisyyttä ja induktiivista analyysiä painotetaan voimakkaammin kuin olen itse tehnyt. Diskurssianalyttisissä tutkimuksissa pyritään yleensä analysoimaan aineistoa hyvin induktiivisesti ilman ennako-oletuksia herättäviä etukäteiskategorioita. Tässä työssä aiempaan teoriaan ja tutkimukseen pohjaavat tutkimus- ja analyysikysymykset ovat määrittäneet osittain valmiit kategoriat deduktiiviselle analyysihavaintojen luokittelulle. Kategoriat ovat toki suunnanneet vahvasti huomiotani, mutta se ei tarkoita, etten olisi pyrkinyt lukemaan aineistoa mahdollisimman avoimesti ja nostamaan siitä esiin havaintoja myös aineistolähtöisesti – mutta toki vain tutkimuskysymysteni asettamissa rajoissa. Diskurssianalyttisessä lähestymistavassa ei myöskään suosita tulos-

ten esittämistä valmiiden, toisista tutkimuksista lainattujen jäsenysten kautta, kuten olen tehnyt esittäessäni ei-venäläisten etnisyyksien vastaista argumentaatiota Denis Zujevin tutkimuksessa lainattujen uhkan eri kategorioiden kautta. Olin tosin jo muodostanut oman, hyvin samankaltaisen luokittelun aineistolähtöisesti, kun löysin hänen tutkimuksensa. Päätin käyttää sen kategorioita havaintojeni raportoinnissa, koska kategoriat olivat ensinnäkin omiani selkeämmin jäsenetty ja nimetty. Niiden käyttö ei myöskään tehnyt ”väkivaltaa” analyysille jättäen pois oleellisia havaintoja. Lisäksi valmiin jäsentelyn käyttö liittää analyysini tulokset osaksi kulttuurista jatkumoa: se ilmentää sitä, millä tavoin liikkeen jäsenten argumentointi on samankaltaista ns. tavallisten venäläisten muissa yhteyksissä esittämien tiettyjen etnisyyksien vastaisten argumenttien kanssa (ks. luku x). Monet diskurssianalyttiset tutkimukset keskittyvät merkitysten rakentumiseen suhteessa kielen ”sisäisten” elementtien ja vuorovaikutustilanteiden muodostamaan mikrokontekstiin, kun taas itse olen keskittynyt analysoimaan merkitysten ja niiden tuottamista suhteessa yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen makrokontekstiin.

Olen kiinnittänyt myös jonkin verran huomiota joidenkin analysoitavien elementtien esiintymistiheyteen, lähinnä siihen, mitä attribuutteja mainittiin eri teksteissä eniten tiettyyn etniseen ryhmään liittyen. Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan ollut tehdä mitään kvantitatiivista sisällön erittelyä muistuttavaa analyysiä, eikä spesifien määrällisten vertailujen tekeminen olisi järkevääkään aineiston pienen koon vuoksi. Ajoittain käytännön analyysityö sivusi työtavoiltaan kuitenkin kvalitatiivista sisällönanalyysiä.

Havaintojeni tulkinnassa olen nojautunut aiempien lukujen muodostamaan teoreettiseen perustaan, sekä yleiseen tietämykseeni venäläisestä kulttuurista ja yhteiskunnasta. Lopuksi olen valinnut tekstikohdat, joiden koen parhaiten tukevan tulkintojani, liitettäväksi tekstinäytteinä seuraaville sivuille. Tulkintojeni tueksi esittämäni tekstinäytteet olen kääntänyt venäjältä suomeksi. Olen erottanut näytteet muusta tekstistä hakasulkeilla, jotka osoittavat samasta aineistotekstistä otetun lainauksen alun ja lopun. Hyvin pitkien ja tilaa vievien lainausten välttämiseksi olen jättänyt näytteistä välistä pois tekstiä ja pyrkinyt esittämään vain tulkinnan kannalta oleelliset kohdat. Tekstinäytteen keskellä olevat kolmoispisteet (... ..) merkitsevät, että välistä puuttuu tekstiä. Kunkin tekstinäytteen loppuun olen liittänyt tavallisten kaarisulkeiden sisään merkinnän, jonka avulla kyseisen tekstinäytteen löytää venäjäksi työn lopussa olevasta liitteestä. Näytteet on järjestetty liitteessä sen aineistotekstin mukaan, josta näyte on, ei esiintymisjärjestyksessä. Aineistotekstit on numeroitu ja

liitteessä näytteet on järjestetty otsikoiden alle, jotka ilmoittavat sen aineistotekstin numeron, josta kyseinen näyte on. Koska samasta aineistotekstistä voi olla useita näytteitä, näytteet on lisäksi aakkostettu. Esimerkiksi merkintä (Teksti nro 3, b) kertoo, että näyte löytyy liitteestä kolmannen pääotsikon ”Teksti nro 3” alta kohdasta b. Liitteessä on annettu myös lisätietoja kustakin aineistotekstistä, josta näytteet on otettu. Siinä kerrotaan tekstin julkaisupäivämäärä, kirjoittaja (jos tiedossa), ja www-osoite, josta koko teksti on löydettävissä venäjäksi.

Olen jakanut aineistotekstien analyysissä tekemäni havainnot ja niiden tulkinnat neljään alalukuun. Kussakin alaluvussa pyrin vastaamaan yhteen tutkimuskysymykseen. Alalukujen järjestys ja sisältö noudattelee tämän luvun alussa esittämieni tutkimuskysymysten järjestystä ja sisältöä. Ensimmäisessä luvussa tarkastelen kirjoittajien luomaa kansakuntakonstruktioita yleisellä tasolla: millainen käsitys heillä on kansakunnasta ja minkälaisia kriteerejä sen jäsenyydelle asetetaan? Toisessa luvussa nimeän ne spesifit etnisyydet tai kansallisuudet, jotka leimataan teksteissä torjuttaviksi etnisiksi toisiksi rajaten heidät kansakunnan ulkopuolelle tai vaatien heidän poistamistaan valtiosta. Samalla käsittelen myös joitakin yleisiä huomioita siitä, kuinka etnisiä toisia representoidaan. Kolmannessa luvussa analysoin teksteissä esitettäviä syitä tiettyjen etnisyyksien toiseudelle ja torjumiselle. Tarkastelen erilaisiin uhkakuviiin pohjautuvaa argumentointia Denis Zujevin esittämän luokittelun pohjalta. Kolmas luku jakautuu luokittelun viiden kategorian mukaisesti edelleen viiteen alalukuun. Viimeisessä, neljännessä luvussa käsittelen venäläisten representaatiota, eli venäläisiin suoraan tai negaation kautta liitettäviä merkityksiä.

6.1 Kansakuntakonstruktio ja sen jäsenyyskriteerit

Kansa (ven. *narod*) on DPNI:n teksteissä nationalisteille tyypilliseen tapaan paitsi eniten mainittu, myös ylin ja arvokkain ihmisyyhteisö. Teksteissä esiintyvä ”meidän kansamme” on ”*rususkij narod*”, eli venäläinen kansa, jolla viitataan nimenomaan etnisistä venäläisistä koostuvaan yhteisöön. Se on kirjoittajien kansallismielisen ajattelun perusyksikkö ja kansallinen identiteettiyyhteisö. Heille Venäjä on kansallisvaltio, jonka ydin on etnisten venäläisten yhteisö: ilman venäläistä kansaa ei ole Venäjän valtiotakaan. Koska teksteissä oletetaan venäläisten aseman heikentyneen suhteessa muihin valtion kansallisuuksiin, sen katsotaan samalla vaarantavan koko valtion olemassaolon.

Aineistoteksteissä ei kuitenkaan vaadita ”yksi kansa yksi valtio” -tyyppisen ajatuksen toteuttamista. Tulkitsemisen taustalla vaikuttaa enimmäkseen käsitys kansallisvaltiosta valtiona, jossa yksi kansallisuus on ylivoimaisesti hallitsevassa asemassa, mutta jossa ainakin tiettyjen toisten kansallisuuksien läsnäolo koetaan myös legitimiiksi. Siten teksteissä vaaditaan venäläisten ylivertaisen johtoaseman tunnustamista, säilyttämistä tai palauttamista Venäjän valtion alueella.

[Venäjä tarvitsee vahvan nationalistisen puolueen. Joka pystyy suojelemaan venäläisten (russkij) – valtion muodostavan kansakunnan – oikeuksia. Samalla sellainen puolue suojelee myös Venäjän yhtenäisyyttä.] (Teksti nro 3, a)

[Venäläisen kansan (russkij narod) pitää tehdä päätökset. Maan ei tule kuulua vieraille tai valtion varojen kavaltajille, vaan meidän kansallemme, joka muodostaa siinä enemmistön. Kaiken tulee tapahtua valtiossa kansan hyväksi, ei virkamiesten, puolueiden tai erilaisten klaanien. Valtion johdossa olevien virkamiesten on oltava erittäin uskollisia kansalleen, oltava valmiita tarpeen vaatiessa antamaan henkensä sen hyvinvoinnin ja tulevaisuuden puolesta. Ilman sitä ei ole pian meidän kansaamme eikä Isänmaatamme.] (Teksti nro 1, a)

Etnisille venäläisille katsotaan siis kuuluvan muihin valtion kansalaisiin ja väestöön nähden etuoikeutettu asema. On venäläisten, ei maan muiden kansallisuuksien tehtävä päättää maan suunnasta ja tulevaisuudesta. Tätä etuoikeutta perustellaan historialla ja perinteellä tuomalla esiin maan ja kansan erityinen historiallinen suhde, jonka myötä maa kuuluu juuri heille, on heidän isänmaansa, jota ilman heitä ei ole olemassakaan. Joissakin teksteissä venäläisiin viitataan myös ”syntyperäisenä väestönä” korostaen siten heidän erilaista statustaan maahanmuuttajiin tai muihin ”ei-syntyperäisinä” pidettyihin ryhmiin nähden . Lisäksi johtavaa asemaa oikeutetaan etnisten venäläisten enemmistöasemalla. Kaikissa asioissa käsitellessä aineiston teksteissä kielletäänkin johdonmukaisesti näkemys Venäjästä monikansallisena valtiona. Tällä halutaan korostaa venäläisten enemmistöasemaa ja vähätellä vähemmistökansallisuuksien osuutta.

[Venäjä on monokansallinen valtio, yli 80 % valtion väestöstä on venäläisiä. Tämä luku osoittaa selvästi, että vain tähtäneet tai provokaattorit voivat olla sitä mieltä, että Venäjä ei ole venäläinen (russkij) valtio.] (Teksti nro 1, b)

[Mutta eihän Venäjää voi kutsua – jos noudattaa YK:n normeja – ei lainkaan federaatioksi, vaan yhtenäiseksi, venäläisen kansan kansallisvaltioksi, jossa on myös kansallisia vähemmistöjä. Klassinen esimerkki federaatiosta, josta voi puhua monikansallisena valtiona, on Malesia. Siellä kaikki valta kuuluu malesialaisille, vaikka he ovat maassa vähemmistöinä.

Indonesia on myös esimerkki monikansallisesta valtiosta. Mutta Venäjä ei millään tavalla.] (Teksti nro 3, b)

[Monet maat, esimerkiksi, USA, Intia tai Iran ovat paljon heterogeenisempiä etniseltä koostumukseltaan, kuin Venäjä. Tästä huolimatta, yleisessä tietoisuudessa ne käsitetään ”yhdeksi kansakunnaksi”, mutta Venäjä – ”monikansallisena” maana! Toisin sanoen, slaavilainen väestö Venäjällä muodostaa melkein 90 % maan asukkaista! Millaisesta ”monikansallisuudesta” voidaan puhua? On vaikeaa löytää maailmasta maata, joka olisi niin homogeeninen etniseltä koostumukseltaan kuin Venäjä.] (Teksti 22, a)

Venäläisten määrällisen enemmistöaseman säilyttäminen onkin DPNI:lle tärkeä tehtävä. Niinpä liikkeen nimi on täysin harhaanjohtava, kuten tuolloin liikkeen ”koordinaattorina” esiintynyt Aleksandr Belov alla olevassa lainauksessa vahvistaa: liike vastustaa kaikkea maahanmuuttoa, niin laillista kuin laitontakin, jos se vaarantaa ”kantaväestön oikeudet”. Siten maahanmuuttajien tulo ja pelkkä läsnäolo voi riittää syyksi syrjintään, koska sen voi tulkita heikentävän venäläisten enemmistöasemaa.

[(Haastattelija:) - **Joskus muutamat DPNI:n kriitikot väittävät, että DPNI ei vastusta massoitaita laillista maahanmuuttoa. Onko niin?**

Koordinaattori: Se on valheellinen väite. Me vastustamme kategorisesti mitä tahansa joukkomittaista maahanmuuttoa Venäjälle, jos se heikentää maan kantaväestön oikeuksia.] (Teksti nro 1, c)

Vaikka Venäjän monikansallista luonnetta ei myönnetäkään, teksteissä tunnustetaan tiettyjen kansallisuuksien oikeus esimerkiksi Venäjän kansalaisuuteen, asumiseen ja elämiseen venäläisten rinnalla. Ja vaikka venäläisille on varattu muita korkeampi status valtion ”perustavana kansana”, muillakin kansallisuuksilla näyttäisi olevan paikkansa DPNI-läisten kansakuntarakennelmassa, joskaan ei täysin tasa-arvoiseen asemaan venäläisten kanssa. Siten kaikki vähemmistökansallisuudet tai maahanmuuttajat eivät ole negatiivisesti arvoitettavia ja poissuljettavia toisia.

Mikä sitten erottaa toisistaan hyväksytyt kansallisuudet ja toisiksi määritellyt kansallisuudet? Kriteereiksi aineistossa mainitaan usein **syntyperä**. Edellisessä lainauksessa käsitteellä ”kantaväestö” ei viitattu välttämättä yksinomaan venäläisiin. Aineistoteksteissä tietyistä muistakin kansallisuuksista käytetään venäläisten tavoin nimitystä ”*korennoi narod*” tai ”*korennoe nasilenie*”, jossa ”*korennoi*” merkitsee syntyperäistä, vakinaista tai kanta-etuliitettä. Ilmaisut voi siis kääntää esimerkiksi kantaväestöksi, syntyperäiseksi väestöksi tai syntyperäiseksi kansaksi. Se, ketkä ovat Venäjän syntyperäisiä kansoja ja ketkä eivät, on faktuaalisesti vaikeasti määriteltävä asia, enemmänkin kyse on kulttuuri-

sesta uskomuksesta. Venäjän ”syntyperäisinä” ja siten oikeutettuina kansoina mainitaan esimerkiksi seuraavassa tekstikatkelmassa karjalaiset, komit, udmurtit ja jakuutit. Venäläisillä ja muilla syntyperäisinä kansoina pidetyillä oletetaan olevan myös yhteinen intressi: etniset toiset uhkaavat kirjoitusten mukaan samalla tavalla molempien asemaa. Venäläisten ja muiden syntyperäisten kansojen nähdään olevan ”samalla puolella” ja samassa asemassa, jossa yhteistyö hyödyttää molempia osapuolia.

[Tarkoittaako tämä siis sitä, että me haluamme aiheuttaa jotakin paha muulle 20 %:lle valtiomme asukkaista? Emme todellakaan. Päinvastoin, on silminnähettävää, että venäläisen kansan ahdingon myötä katoaa suurin osa Venäjän muita syntyperäisiä kansoja, ja valtiomme alueella tulee asumaan täysin vieraita etnisyyksiä. Ei jää venäläisiä, ei ole karjalaisia, komeja, udmurtteja, ei jakuutteja. Maahanmuuttajat Udmurtissa tai Komissa teurastavat, ryöstävät ja pahoinpitelevät niin venäläisiä, komeja kuin udmurtteja. Siksi ongelmamme ovat yhteiset. Juuri sen vuoksi toisten syntyperäisten kansallisuuksien keskuudessa on ihmisiä, jotka ymmärtävät uhan, joka on noussut maamme ylle, ja liittyvät oikeistoliiikkeeseen. Monet heistä ansaitsevat vilpittömimmän kunnioituksen. Kun venäläisistä tulee maansa isäntiä, venäläiset tulevat elämään arvoisella tavalla - ja myös pienet Venäjän syntyperäiset kansat tulevat voimaan hyvin. Vain yhdessä ja yhteisvoimin/tuumin maamme syntyperäiset asukkaat voivat puolustaa oikeuksiaan ja saada virkamiehet ottamaan huomioon intressinsä.] (Teksti nro 1, d)

Syntyperään liittyen myös **ihonväri** mainitaan erottavana tekijänä. Venäjää pidetään seuraavissa katkelmissa ”historiallisesti valkoisena maana”, jonka hallinnan halutaan säilyvän ”valkoisilla lapsilla”. Ei-valkoisia ei sen sijaan haluta Venäjälle, tai ainakin heidän määräänsä halutaan rajoittaa.

[Haluamme, että se (Venäjä) pysyisi sellaisena, että valkoiset lapsemme olisivat oman maansa isäntiä] (Teksti nro 1, e)

[Riittämättömällä tavalla kontrolloidun maahanmuuton ongelma historiallisesti valkoisiin maihin (Venäjä, USA, Eurooppa)....] (Teksti nro 2, a)

Yhdestä tekstistä ilmenee myös uskomus venäläisten ja tiettyjen muiden Venäjän alueella elävien kansojen **yhteisestä historiallisesta kohtalosta**, joka sitoo ne tulevaisuudessakin väistämättä yhteen. Se muistuttaa yhtä Venäläinen kansallinen identiteetti –luvussa käsittelemääni, Vera Tolzin liittoidentiteetiksi nimeämää kansallista identiteettiä. Tämän kansallisen identiteetin taustalla on käsitys venäläisistä ”valittuna” kansana, jonka missiona on ollut luoda ympärilleen ainutlaatuinen eri kansallisuuksista koostuva imperiumi. Pitkään jatkuneen yhteiselon katsotaan muodostaneen yhteisen historian ja kulttuurin, ja yhteyden rikkoutumisella katsotaan olevan erittäin huonot seuraukset sekä venäläisille että muille

kansoille – se voisi jopa vaarantaa molempien olemassaolon, ja siksi niiden kuuluu ehdottomasti jatkaa yhdessä.

[...Tämä koskee myös venäläisen liikkeen yhdistymistä venäläisten liittolaiskansojen aktiivisen osan kanssa, joka on käsittämässä yhteisen historiallisen kohtalon väistämättömyyden/ välttämättömyyden venäläisten kanssa ja perustamassa veljeysuhteen venäläisten kanssa.] (Teksti nro 5, a)

Joissakin teksteissä omaa sisäryhmää puhutellaan myös ”slaaviveljiksi” allaolevan lainauksen tavoin. Siten kirjoittajan ”me” sisältää paitsi venäläiset, ts. isovenäläiset, myös todennäköisesti ainakin ukrainalaiset ja valkovenäläiset, jotka yhdessä muodostavat itäslaavien ryhmän. Teksti viittaakin **slaavilaisuuteen** perustuvaan kansalliseen identiteettiin. Itäslaavien yhteyden perustana on perinteisesti pidetty kansojen kielellistä ja kulttuurista yhtenäisyyttä, sekä oletettua yhteistä historiallista menneisyyttä ja alkuperää, jona yleensä pidetään keskiajan Kiovan Rus -nimistä valtiota.

[No mutta, slaaviveljet, emme kuitenkaan turhaan taistele päivä toisensa jälkeen venäläisen kansakunnan kunniaksi.] (Teksti nro 15, a)

Erilaista suhtautumista eri kansallisuuksiin perustellaan myös uskomuksella eri kansojen erilaisesta yhteensopivuudesta. Sen mukaan on olemassa ns. **komplementaarisia ja ei-komplementaarisia** kansoja. Yhteiselo komplementaaristen kansojen kanssa koetaan venäläisten kannalta hyödylliseksi ja (ainakin yleisesti ottaen) konfliktittomaksi. Kirjoittajien näkökulmasta tällaisia komplementaarisia kansoja ovat esimerkiksi edellä mainitut ”syntyperäiset kansat”. Sen sijaan ei-komplementaarisista kansoista ajatellaan olevan vahinkoa venäläisille ja heidän maalleen.

[Joukkomittainen ei-komplementaaristen kansojen edustajien maahanmuutto aiheuttaa ilmeistä vahinkoa maalle.] (Teksti nro 1, f)

Tietyissä mielessä ajatus komplementaarisuudesta perustuu havaittuihin tai oletettuihin yhteneviin intresseihin, mutta kyse ei vaikuta olevan yksin niistä. Intressit voivat muuttua, mutta komplementaarisuuden ja ei-komplementaarisuuden perusta ei vaikuta muutokselle alttiilta. Näin on, koska sen taustalla vaikuttaa oletus eri kansallisuuksien kansanluonteista, jotka oletetaan muuttumattomiksi tai lähes muuttumattomiksi ominaisuusjoukoiksi. Kun jokin kansa on ei-komplementaarinen, sen ”kansanluonne” (joka myös määrittää sen intressejä) on vastakkainen suhteessa venäläiseen ”kansanluonteeseen”. Kun jokin kansallisuus leimataan ei-komplementaariseksi, kyse on sille annetusta negatiivisesta olemuk-

sesta, stereotyyppisistä merkityksistä, jotka ovat sitkeitä. Käytännössä kysymys on siis kansallisista stereotyypeistä.

Seuraavassa tekstinäytteessä kuvataan, kuinka tietyt kansakunnasta poissuljettaviksi arvo-tettavat kansallisuudet tunnistetaan ikään kuin automaattisesti, itsestään selvästi. Heistä käytetään tekstissä termiä ”*ne-rus*” eli ei-rus. Rus-sanalla viitattaneen jo edellä mainittuun keskiaikaiseen Kiovan Rus -valtioon, jota pidetään eräänlaisena ensimmäisenä ”venäläi-senä” valtiona. Tämä implikoi jälleen toisten itäslaavien hyväksymistä omien joukkoon, onhan Rus-valtio perinteisesti nähty itäslaavien yhteyden alkukotina. Ei-rus on siis venä-läiseen valtioon kuulumaton, mahdollisesti myös historiallisista syistä erilliseksi määritelty ryhmä. Kirjoittajan mukaan näissä tietyissä ei-komplementaarisissa kansallisuuksissa on eräänlainen sisäsyntyinen viha venäläisiä kohtaan, halu vahingoittaa heitä. Koska kaikkia tällaisen kansallisuuden edustajia pidetään samanlaisina, ja heidän vihamielisyyttään muuttumattomana ”synnynäisenä” ominaisuutena (osana ”kansanluonnetta”), sekä heidän muutakin yhteensopimattomuuttaan venäläisten kanssa muuttumattomana tosiasiana, tästä seuraa, että ainoana keinona suhtautua näihin kansallisuuksiin on sulkea heidät ulkopuo-llelle ja kohdella heitä kuin vihollisia. Koska vastakkaisuus on esitetty luontaiseksi ja muuttumattomaksi, suhteiden muuttumiselle tulevaisuudessakaan ei anneta mahdollisuutta. Näin kansallisella stereotyyppistämällä rakennetaan ikuista vastakkainasettelua ja toiseutta kieltäen muutoksen mahdollisuus.

[Ajatelkaa myös, miksi suhtautuminen ei ole samanlaista kaikkiin ei-venäläisiin – onko kukaan kuullut, että venäläiset nationalistit olisivat asettuneet, sanokaamme, burjaatteja, tai esimerkiksi, udmurteja vastaan? Vastaavasti, kauna/vastenmielisyys tiettyjä kansal-lisuuksia kohtaan liittyy siihen, että venäläiset tunnistavat ne yksiselitteisesti ei-ruseiksi – ne ovat pysyviä/vakiintuneita ryhmiä, joiden maailmankuvaan kuuluu luontai-sesti/tunnusomaisesti tavoite vahingoittaa venäläisiä. Isänmaan valloitta-jiin/anastajiin kohdistuvan luonnollisen suhtautumisen lisäksi, vihaan ei-ruseja kohtaan vaikuttaa myös etninen ja psykologinen yhteensopimattomuus. Tämä ilmiö on molemmin-puolinen: toinen ryhmä ei arvosta toisen ryhmän arvoja (vaan usein halveksuvat); on ymmärrettävää, että yhteisymmärryksen saavuttaminen on käytännössä mahdotonta.] (Teksti nro 25, a)

Tekstin luomassa todellisuudessa on siis olemassa tiettyjä kansallisuuksia, tiettyjen kult-tuurien edustajia, joiden yhteiselo venäläisten kanssa, eli venäläiseen yhteiskuntaan integroituminen on mahdotonta. Sama ilmoitetaan vielä suuremmin toisen näytetekstin otsikossa:

[”Erikulttuuristen muualta tulleiden integroituminen – se on myytti, periaatteessa mahdotonta”] (Teksti 23)

Kun teksteissä puhutaan ”erikulttuurisista”, termi ei yleensä kuitenkaan viittaa kaikkiin erikulttuuriin: onhan esimerkiksi komien ja venäläisten välilläkin kulttuurisia eroja. Sillä viitataan ilmeisesti ”liian erikulttuurisina” pidettyihin kansallisiin. Schnirelmanin (2005, 14) mukaanhan ajatukseen kulttuurien välisestä yhteensopimattomuudesta ei automaattisesti sisälly taustaoletusta kansakuntien tai kansallisuuksien keskinäisestä paremmuudesta (tai sitä ei ainakaan julkituoda), mutta vakuuttuneisuus niin suurien yhteensovitamattomien kulttuurierojen olemassaolosta, joiden vuoksi tiettyjen etnisten ryhmien keskinäinen sekoittuminen olisi vahingollista.

Edellä käsiteltyjen, hyväksynnän ja toiseuden määrittävien kriteerien yhdistävänä tekijänä on se, ettei määrittelyn kohde voi juurikaan itse vaikuttaa siihen, kumpaan ryhmään hänet merkitään. Syntyminen tietyn etnisen ryhmän, tietyn kansallisuusryhmän joukkoon, ihonväri tai uskomus tiettyjen kansojen historiallisesta ennalta määrätystä yhteydestä tai yhteensopimattomuudesta leimaa henkilön välittömästi. Hyväksyntää ei voi saada hankkimalla itselleen jotakin taitoa tai tietämystä, kuten venäjän kielen taitoa tai venäläisen kulttuurin tuntemusta.

Kaikissa teksteissä suhtautuminen ei ole kuitenkaan aivan yhtä ehdotonta, ja se on osittain ristiriidassa edellisten esimerkkien kanssa. Samankin tekstin sisällä voidaan viitata useampiin ja osin ristiriitaisiin hyväksynnän ja poissulkemisen kriteereihin. Hyvänä esimerkkinä toimii teksti nro 1, liikkeen johtajan Aleksandr Belovin haastattelu, josta olen jo yllä esittänyt useita lainauksia. Seuraava tekstikatkelma on myös samasta haastattelutekstistä, ja siinä hieman yllättäen kielletäänkin täysin kansallisuuden ja syntyperän merkitys ja korostetaan yksin venäläisten johtoaseman tunnustamisen ja kunnioittamisen merkitystä.

[Tärkeää ei ole se, mikä on kansallisuutesi, vaan se, oletko samaa mieltä siitä, että venäläisten tulee olla oman maansa isäntiä, vai et? Toimitko kansamme intressien vastaisesti vai et? Jos olet samaa mieltä, jos et toimi sillä tavoin, et ole vihollinen. Tässä tapauksessa Ukrainan juutalaisorganisaatiot paljastivat asemansa ja suhtautumisensa. Heidän mielestään vain Israel voi olla kansallisvaltio, mutta muilta valtioilta se on kielletty. Sellainen suhtautuminen on selkeän vihamielistä ja tällaisiin henkilöihin täytyy suhtautua vastaavalla tavalla. Niihin tätä kansallisuutta oleviin henkilöihin, jotka eivät toimi venäläisten intressien vastaisesti, suhtautumisen pitää olla yhtä oikeudenmukaista kuin mihin tahansa toisten kansojen edustajiin, jotka suhtautuvat lojaalisti ja neutraalisti venäläisiin.] (Teksti nro 1, g)

Useammassa tekstissä myös kielletään suoraan kansakunnan määräytyvyys yhtenäisenä biologisena kategoriana. Niissä halutaan korostaa, ettei liikkeen toiminnassa ole kyse biologisen puhtauden vaalimisesta - ja siten kieltää, että liikkeen toiminnassa olisi kyse rasismista. Seuraavan tekstin kirjoittaja itse asiassa kääntää totutun asetelman päinvastaiseksi vihjaamalla, että heidän liberaaleiksi kutsumansa poliittiset vastustajansa ovat itse asiassa äärioikeistoa rasisempia, koska he puhuvat vähemmistöryhmien väestöosuuksista pyrkiessään osoittamaan niiden merkittävyyden.

[”Veren puhtaus” ei ole lainkaan kansakunnan tunnusmerkki, eikä ole koskaan ollutkaan sellainen. Teesi ”veren puhtaudesta” kuuluu rassistien ideologioiden arsenaaliin. Omituista, kuinka sitä eivät ”huomaa” liberaalit julkaisut laskeessaan erityisen tarkasti ”ei-venäläisen” veren prosenttiosuutta venäläisessä kansakunnassa. Mikään veren analyysin perusteella ei voi määritellä ihmisen kansallista alkuperää (erotuksena, sanokaamme, rodullisesta). ... Mikä siis on kansakunta – ”kuviteltu yhteisö”? Tietyissä määrin – kyllä, siinä määrin kuin tiedot, uskomukset, moraalinormit, kieli, kulttuuriset traditiot, historialliset muistot ja ihmisten psykologiset ominaisuudet ovat ”kuviteltuja”. ... Siksi on vaikea määritellä sitä, mikä on kansakunta, aivan kuin on vaikea määritellä henkisen ja kulttuurisen maailman ilmiöitä – tietoisuutta, ajattelua, moraalialia... ... Toisin sanoen, kansakunta on kulttuuris-historiallinen yhteisö, jossa olennaisimmassa roolissa eivät ole erot biologisessa vaan henkisessä järjestyksessä, kuten kielessä, historiallisessa muistissa, psykologisissa käyttäytymismalleissa, traditioissa (kirjallisissa, tieteellisissä, filosofisissa, uskonnollisissa).] (Teksti nro 22, b)

Seuraavakin näyte jatkaa samalla linjalla:

[”Veri ja maa” (blood and soil) -ajattelu on vanhentunut. Nykyisin kansallinen itsemäärittely noudattaa kaavaa ”kieli, kulttuuri, etiikka”. Jos joku puhuu ja ajattelee venäjäksi, arvostaa venäläistä historiaa ja kulttuuria (se ei tarkoita ”roskakirjallisuutta”!), jakaa venäläisen kansan etniset periaatteet, hän on venäläinen, vaikka olisi ”iäkäs nekeri”.] (Teksti nro 25, b)

Molemmissa edellisissä näytteissä korostetaan kulttuurin omaksumisen merkitystä. ”Verenperinnön” ja ihonvärin merkitys kansakuntajäsenyyttä määrittävinä tekijöinä kielletään, sen sijaan tärkeiksi mainitaan venäjän kielen hallitseminen, kulttuuristen tapojen ja arvostusten omaksuminen, historian tuntemus jne. Nämä asiat ovat omaksuttavia taitoja ja tietoja, asioita, jotka eivät ole henkilön oman vaikutusvallan ulottumattomissa. Siten näiden tekstien perusteella kansakuntajäsenyyttä vaikuttaisi olevan suuremman joukon saavutettavissa eikä kansakunta vaikuta yhtä jyrkän suljetulta kategorialta kuin aiemmin esittämieni lainausten perusteella. Seuraavassa lainauksessa kulttuurin ja kielen hallitsemista vaaditaan myös Venäjän kansalaisuuden myöntämisen pakollisiksi ehdoiksi:

[Esitetyt korjaukset lakiin ”Venäjän federaation kansalaisuudesta” on välttämättä torjuttava, ja sen sijaan tulee:

1. Vaikeuttaa Venäjän federaation kansalaisuuden saantia – säädettävä federaation kansalaisuuden hakijoille ehdoton venäjän kielen taito, sekä Venäjän sosiaalisen kulttuurin perusteiden, historian ja lainsäädännön perusteiden tuntemus.
2. Peruuttaa entisten Neuvostoliiton kansalaisten yksinkertaistettu kansalaisuuden saanti
3. Tunnustaa ”maanmiehiksi” henkilöt, jotka edustavat Venäjän federaation syntyperäisiä kansallisuuksia ja hallitsevat venäjän kielen, ja säätää heille yksinkertaistettu federaation kansalaisuuden saanti.] (Teksti nro 7, a)

Näyte osoittaa jälleen paitsi ”syntyperäisinä” pidettyjen kansallisuuksien preferoinnin, myös sen mielenkiintoisen seikan, ettei kirjoittaja pidä entisiä Neuvostoliiton kansalaisia yhtään sen oikeutetumpina Venäjän kansalaisuuteen kuin muualta tulevia maahanmuuttajia. Entiseen neuvostohistoriaan pohjaavalla liittoidentiteetillä ei yleisestikään vaikuta aineiston perusteella olevan sijaa DPNI-läisten kansallisen identiteetin muotoutumisessa. Kuten jo aiemmin esitin, tietyt, etenkin itäslaaveihin kuuluvat entisen neuvostoliiton kansallisuudet saattavat herättää kirjoittajissa yhteyden ja veljeyden kokemuksia, mutta toisaalta jotkin toiset entiseen Neuvostoliittoon kuuluneiden maiden kansallisuudet synnyttävät voimakastakin torjuntaa. Näitä kansallisuuksia käsittelem tarkemmin seuraavassa luvussa.

Vera Tolzin esittämässä luokittelussa mainittiin myös ortodoksinen usko yhtenä elementtinä, jolle venäläinen kansallinen identiteetti voi rakentua. Seuraava tekstinäyte kuitenkin kertoo siitä, ettei kansakunta vaikuta määrittävän DPNI:n piirissä spesifisti ortodoksisena yhteisönä, koska liikkeen jäseniksi hyväksytään muitakin kuin ortodokseja.

[-Kuten tunnettua, DPNI:hin kuuluu ihmisiä, joilla on erilaisia sosiaalis-poliittisia näkökantoja, erilaiset uskonnolliset vakaumukset. Organisaatiossa todellakin on niin ateisteja, ortodokseja, kuin uuspakanoitakin.] (Teksti nro 1, h)

Edellä esittämäni aineistonäytteet saattavat luoda mielikuvaa siitä, että liikkeen sisällä olisi kaksi toisistaan jyrkästi eroavaa näkemystä kansakuntajäsenyyden ehdoista, karkeasti ottaen ”kansakunta on suljettu syntyperän yhteisö” vs. ”kansakuntajäsenyys on tietysin ehdoin saavutettavissa”. Todellisuudessa kannat ovat todennäköisesti lähempänä toisiaan. Oletusta puolustaa ensinnäkin se seikka, että keskenään ristiriitaisiksi tulkittavia ”kriteerejä” voi löytää yhdestä tekstistä, jonka on tuottanut kokonaan sama kirjoittaja. Toiseksi olen havainnut tarkastellessani kaikkia aineiston tekstejä, että niissä nimeltä mainittavat kansallisuusryhmät, jotka halutaan sulkea kansakunnan ulkopuolelle, ovat toistuvasti

samoja - ovat mainitut hyväksynnän ja hyväksymättömyyden kriteerit sitten mitä tahansa. Näyttäytyipä kansakuntajäsenyys tekstistä riippuen suljetumpana tai avoimempana, tietyt kansallisuusryhmät edustavat aina johdonmukaisesti poissuljettavaa toiseutta.

6.2 Toisiksi leimatut kansallisuudet tai etnisyydet

Keitä sitten ovat nämä ”liian erikulttuuriset” tai ”ei-komplementaariset” kansat, jotka halutaan sulkea ulkopuolelle? Seuraavat kansallisuudet esitetään aineistoteksteissä toistuvasti negatiivisessa valossa leimaten heidät ei-toivotuiksi etnisiksi toisiksi:

armenialaiset
azerit
kazakit
kiinalaiset
kirgiisit
osseetit
romanit
tadzikit
tšetšeenit
uzbekit
turkmeenit

Tekstien kirjoittajat eivät ole kuitenkaan läheskään aina nimenneet spesifejä kansallisuuksia tai etnisyyksiä puhuessaan etnisistä toisista. Usein torjuttaviin kansallisuuksiin viitataan suurempina ryhminä ja jollakin seuraavasta kolmesta suuripiirteisemmästä maantieteeseen ja historiaan pohjautuvasta termistä: ”kaukaasit/kaukasialaiset”, ”keskiaasialaiset” tai ”entisten neuvostotasavaltojen asukkaat”. Nämä kolme nimitystä ovat hieman suurpiirteisiä ja se, mihin kaikkiin etnisyyksiin tai kansallisuuksiin kullakin termillä kulloinkin eksaktisti viitataan, voi vaihdella tekstin tuottajasta riippuen. Esimerkiksi Keski-Aasiasta on olemassa useita määritelmiä. Usein siihen liitetään osia Kiinasta sekä entiset neuvostotasavallat Azerbaidzhan, Armenia, Georgia (sisältää Etelä-Ossetian), Kazakstan, Kirgisia, Tadžikistan, Turkmenistan ja Uzbekistan. Kaukasian alueeseen voi katsoa puolestaan kuuluvan esimerkiksi Armenia, Azerbaidzhan, Georgia, sekä Venäjälle kuuluvia alueita kuten Tšetšenia. Vaikka termien merkitykset hiukan vaihtelisivatkin tekstistä toiseen, nämä kolme termiä menevät ainakin osin päällekkäin ja useimmissa tapauksissa niillä voinee olettaa viitattavan suureen osaan edellä yksitellen mainitusta kansallisuuksista.

Kun vertaa näitä kokoamani listan kansallisuuksia yleiseen käsitykseen ja aiempiin tutkimuksiin aiheesta, voi todeta, että nämä aineistossa ”etnisiksi toisiksi” esitetyt ryhmät ovat samoja, joiden on todettu herättävän yleisesti eniten negatiivisia tunteita ja ennakkoluuloja Venäjällä (ks. esim. Zujev 2007; Puuronen 2007). Samat ryhmät esiintyvät myös luvussa 3.x.x esittämäni VTsIOM:n (16.11.2004) mielipidekyselyn tuloksissa vuodelta 2004. (Eniten ärtymystä herättivät tšetšeenit (13 % vastaajista) ja yleisesti ryhmä ”kaukasialaiset” (6 %), azerbaidzhanilaiset (5 %) ja sitten romanit (5 %). Vastaajat mainitsivat myös armenialaiset (4 %), georgialaiset (3 %), juutalaiset (3 %), kiinalaiset (2 %) ja tadzikit (1 %).) Tekstiaineistossa erityisesti ”kaukasialaiset” ovat ryhmä, joka mainitaan useimmin, ja johon liitetään kaikkein negatiivisimpia määreitä ja raskaimpia syytöksiä. Kaukaasien saamia merkityksiä epäsuosituimpina etnisinä toisina ja tälle asemalle annettuja perusteluja käsittelen tarkemmin seuraavissa luvuissa.

Muita yleisiä nimityksiä, joita etnisistä toisista käytetään, ovat ”vierasmaalaiset”, ”vieras-syntyiset”, ”vierastyöläiset” ja ”laittomat maahanmuuttajat”, tai lyhennettynä pelkät ”laittomat”. Nämä nimitykset viittaavat siihen, että ei-toivotut etnisyydet tulisivat nimenomaan laittomasti Venäjän federaation rajojen ulkopuolelta. Aineiston lähempi tarkastelu osoittaa kuitenkin, että maassa oleskelun laillisuus tai laittomuus ei tosiasiassa määritä etnistä toiseutta. Toin jo esille sen seikan, että joissakin aineistonäytteissä suoraan myönnetään, ettei DPNI vain vastusta laitonta maahanmuuttoa, vaan kaikkea joukkomittaista maahanmuuttoa, joka on vastoin venäläisten oikeuksia (mitä näillä ”oikeuksilla” sitten kulloinkin tarkoitetaan). On totta, että edellä listattujen kansallisuuksien edustajista monet ovat Venäjällä vierastyöläisinä, ja osa heistä oleskelee maassa laittomasti. Toisaalta monella heistä voi olla työlupa tai jopa Venäjän kansalaisuus, mutta heidän ja laittomasti maahan tulleiden välillä ei tehdä DPNI:n diskursseissa mitään eroa. Tietty etnisyyss tekee automaattisesti jostakin henkilöstä ”laittoman”. Tavassa, jolla käsitettä ”laiton maahanmuuttaja” aineistossa käytetään, ei siten ole kyse lain, vaan liikkeen sisäisten, omien kulttuuristen merkitysten määrittämästä statuksesta. Venäjän federaation kansalaisuus ei vaikuta aineiston valossa konstruktiolta, joka olisi kirjoittajien mielissä kansakuntaa aidosti yhdistävä elementti. Tästä todistaa etenkin suhtautuminen tšetšeeneihin: he ovat kaikki Venäjän federaation kansalaisia, mutta suhtautuminen heihin on vähintään yhtä negatiivista, kuin muihin kaukasialaisiin, jotka tulevat eri valtioista.

Se, että monet ”etnisistä toisista” ovat entisistä neuvostotasavalloista, vahvistaa kuvaa siitä, ettei entisen Neuvostoliiton rajoja mukailevalla liittoidentiteetillä ole juuri liikkeessä kannatusta. Jos jonkinlaisia jäänteitä liittoidentiteetistä on teksteistä löydettävissä, ne liittyvät historiallisen yhteyden kokemukseen slaavien kesken, tai venäläisten ja suomalais-ugri-laisten kansojen kesken.

Etnisten toisten yleisessä representoinnissa herättää huomiota myös se seikka, että he ovat aina miehiä. Asia ei tule esille yhtä selkeästi suomennoksista, kuin alkuperäisteksteistä. Toisin kuin suomenkielisistä sanoista, venäjänkielisten kansallisuutta merkitsevien sanojen yksikkömuotojen päätteistä voi nähdä, kumpaa sukupuolta tarkoitetaan. Etniset toiset esitetään siis aineistossa yksinomaan miehinä, naisilla ei juuri ole sijaa etnisen toiseuden kuvastossa. Käsittääkseni enemmistö vierastyöläisistä onkin miehiä, mutta toisaalta kyse voi olla siitä, ettei ”vieraiksi” koettujen etnisyyksien naispuolisten edustajien koeta muodostavan samanlaista uhkaa venäläisille kuin miesten. Seuraavaksi analysoinkin sitä, millaisena uhkana ei-toivottujen etnisyyksien miehet esitetään.

6.3 Toiseuden perustelut ja merkitykset

Entä mitä asioita aineistossa mainitaan etnisen toiseuden ja poissulkemisen tavoittelun syinä? Denis Zujev on käyttänyt Krasnojarskin nuorten eri etnisyyksiä koskevia asenteita käsitelleessä tutkimuksessaan seuraavaa hyväksymättömyyden syyluokitusta:

- 1) fyysinen uhka (aggressiivisuus, terrorismi, sota, vaara)
- 2) alueellinen uhka (tulevat suurina joukkoina, liian monta Venäjällä, invaasio, miehitys)
- 3) laittomuuden uhka (rikolliset, huijaus, huumeiden myyminen, pahoinpitely, varastaminen)
- 4) symbolinen uhka (kulttuuristen koodien erot, erot arkielämän ja käyttäytymisen tasolla) (Zujev 2007, 39.).

Zujev on maininnut myös taloudellisen uhan kategorian, mutta ei ole käyttänyt sitä oman aineistonsa luokittelussa sen osoittauduttua tarpeettomaksi. Omaan aineistooni se sen sijaan sopii, joten kun lisään joukkoon vielä taloudellisen uhan kategorian, luokitus kattaa käytännössä kaikki omassa tekstiaineistossani mainitut perustelut. On myönnettävä, että

kategoriat ovat osin päällekkäisiä, ja helposti voi syntyä eriäviä mielipiteitä siitä, pitäisikö jokin esimerkki sijoittaa esimerkiksi fyysisen uhan vai laittomuuden uhan alle. Tästä huolimatta luokkien avulla voi paremmin hahmottaa etnisten toisten vastaisten perustelujen kokonaisuutta.

6.3.1 Fyysinen uhka

Fyysinen uhka liitetään aineistoteksteissä johdonmukaisesti ”kaukasialaisiin” ja heistä erityisesti tšetšeeneihin. Tšetšeenien representaatiota leimaa erityisen vahvasti yhdistäminen terrorismiin, mikä noudattelee myös yleistä, Venäjän joukkotiedostusvälineissä luotua kuvaa. Seuraavassa näytteessä viitataankin Tšetšenian sotaan ja tšetšeeniterroristien pommi-iskuihin, sekä verisiin panttivankidraamoihin Beslanissa ja moskovalaisessa Nord-Ost teatterissa.

[Muistamme Nord-Ost:in ja Beslanin. Muistamme kuinka meitä tapettiin Tšetšeniassa, kuinka meitä räjäytettiin maallamme...] (Teksti nro 4, a)

Kaukasialaisiin liitetään yleisesti väkivaltaisuus ja etenkin ns. irrationaalinen väkivalta, joka voi purkautua äkkiarvaamatta. Alla olevassa tekstinäytteessä esimerkkinä on ilmeisesti azeri, jonka väitetään ampuneen venäläismiehen vain sen takia, että tämä oli ojentanut azeria liikennesäntörikkomuksesta. Kaukasialaiset esitetäänkin yleensä arvaamattomiksi, kiihkeiksi (”palavasieluinen”), tai epätasapainoisiksi, ryhmäksi, jonka edustajat turvautuvat väkivaltaan usein ja perusteettomasti. Samassa näytteessä paitsi kritisoidaan venäläisten omaa passiivisuutta, annetaan myös ymmärtää, että inguusit ja tšetšeenit ovat syyllistyneet venäläisiin kohdistuneeseen kansanmurhaan. Kaukasialaisiin ja etenkin tšetšeenihin liitettävät mielikuvat ovat siten erittäin negatiivisia: ne liittyvät sotaan, terrorismiin, murhiin, ja yleisesti väkivaltaan.

[Vladivostokissa palavasieluinen maahanmuuttaja Bakusta (Azerbaidzhanin pääkaupunki, kirj. oma lisäys), hermostui ja ampui venäläisen, joka nuhteli häntä jyrkkäsanaisesti/ankarasti liikennesääntöjen rikkomisesta.Tšetšeniassa ja Ingushetiassa venäläinen yhteisö on tosiasiallisesti käytännöllisesti tuhottu. Ihanko ylin syyttäjä pani vireille (oikeus)jutun kansanmurhasta? ...Ei, miksei? Ehkäpä suuttunut yhteisö lähti kaduille vaatien syyllisiä vastuuseen venäläisen kansan kansanmurhasta Kaukasiassa? Ei,...] (Teksti nro 8, a)

6.3.2 Alueellinen uhka

Tällaisia skenaarioita aineistoteksteissä maalataan puolestaan alueelliseen uhkaan liittyen:

[Maamme joutuu vieraiden valloittajien maahanhyökkäyksen/tunkeutumisen kohteeksi/alaiseksi. Valloitus on hidasta, hiljaista, vähitellen tapahtuvaa, mikä on paljon avointa sotaakin kamalampaa. Nykyisin monille on jo ilmeistä, että me **menetämme maan, vierasmaalaisista tulee kaupunkiemme ja kyliemme isäntiä.]** (Teksti nro 6, a)

[Nykyisin uudet valloittajat Aasiasta kulkevat maallamme hiljaa, kulkevat KYMMENIN MILJOONIN, valloitus etenee ilman kylien polttamista, ilman taistelua ja tankkeja kaupunkien kaduilla, mutta valloitus on sitäkin kamalampi, koska kukaan ei vastusta, harvat ymmärtävät, mitä tapahtuu. Tapahtuu se, että me menetämme maamme. Annamme pois Isänmaamme ilman taistelua, ilman minkäänlaista vastarintaa tuomitsemme lapsemme ja lapsenlapsemme orjien asemaan valtiossa, jossa ei vain (valtio/poliittinen-)valta koostu vierasmaalaisista, vaan jossa enemmistö väestöstä tulee olemaan jo vierassyntyisiä ”uusia asuttajia”, ja venäläiset päätyvät Amerikan intiaanien asemaan.] (Teksti nro 7, b)

Aineistossa alueellisen uhan esitetään kohdistuvan Venäjään nimenomaan Aasiasta. Uhan muodostaa aasialaisten rauhanomainen, työperäinen maahanmuutto, eikä missään teksteissä ennakoitu esimerkiksi todellisen sodan vaaraa Venäjän ja Kiinan välillä. Asian dramatisoimiseksi tätä käynnissä olevaa ”hidasta ja hiljaista valloitusta” kylläkin verrataan hyvin usein sotaan. Uhkan korostamiseksi teksteissä käytetään tehokeinoina runsasta liioittelua (esimerkiksi ”valloittajien” määrä ”kymmenin miljoonin” ja venäläisten tulevan aseman vertaaminen Amerikan intiaanien nykyiseen asemaan Pohjois-Amerikassa), isoja kirjaimia ja tekstin lihavoitinta.

Alueellisella uhalla perustellaan etenkin kiinalaisten vastaisuutta:

[Venäjän Kaukoidän alueen rajua ”kiinalaistuminen” näyttäytyy Kremlille jo nyt pikaisia toimia vaativana ongelmana.] (Teksti nro 20, a)

[”Kiinalaiset vierastyöläiset kansoittavat Venäjän” (otsikko)] (Teksti nro 30, a)

Teksteissä puhutaan Venäjän itäosien ”kiinalaistumisesta” tai siitä, kuinka kiinalaiset ”kansoittavat Venäjän”. Näin niissä lietsotaan pelkoa kiinalaisten invaasiota kohtaan ja varoitetaan ”puna-keltaisesta vaarasta”. Kiinalaisten työperäinen maahanmuutto on synnyttänyt Venäjällä viime vuosina yleisempääkin yhteiskunnallista keskustelua kiinalaisten määrän kasvun aiheuttamasta uhasta valtion turvallisuudelle. Kyse ei siis ole vain äärioikeiston tai DPNI:n esille nostamasta aiheesta. Johtavat kiinalaisten maahanmuuton tutkijat ovat

todenneet, että julkisuudessa väitetään usein kiinalaisten määrän kasvaneen Kaukoidässä ja Siperiassa jo venäläisväestöä suuremmaksi (Gelbaras 2001, Zujevin 2007, 36 mukaan). Zujevin mukaan kiinalaisista onkin tullut uusi potentiaalinen ksenofobisen diskurssin kohde. Tavalla, jolla aineistotekstit tuottaneet DPNI:n jäsenet esittävät kiinalaiset, on siten vastineensa myös laajemmissa yhteiskunnallisissa diskursseissa, joskin argumentointi saattaa olla niissä hieman maltillisempaa.

Aineistossa kiinalaiset esitetään paitsi itsessään maa-alueen, venäläisille kuuluvan territorion anastajina, myös tämän maan ”antimien” anastajina, riistäjinä tai pilaajina. Seuraavat kaksi tekstinäytettä ilmentävät tätä. Ensimmäisessä tekstinäytteessä kuvataan, kuinka kiinalaiset salametsästävät venäläisten mailla ja ottavat venäläisille kuuluva luonnonriistan omaksi hyödykseen. Jälkimmäisessä halutaan kumota uskomus kiinalaisista hyvinä maataloustyöntekijöinä ja osoittaa, kuinka he toimillaan vaarantavat maaperän ja venäläisten terveyden. Tekstissä annetaan ymmärtää, ettei kiinalaisten väitetty ylivertaisuus sadontuotannossa olekaan kiinni heidän työntekonsa paremmasta laadusta, vaan syynä ovat vaaralliset ”myrkyt”, joita he käyttävät. Näytteen lopussa esitetyt kysymykset vihjaavatkin, ettei vaarana ole vain tiettyjen alueiden joutuminen kiinalaisten haltuun, vaan myös se, että ne voisivat tuhoutua peruuttamattomasti.

[Eikä tämä ole läheskään ensimmäinen salametsästystapaus Kiinasta tulevilta laittomilta maahanmuuttajilta Venäjän alueella. Niin, Kaukoidässä miliisit ja rajavartijat systemaattisesti pidättävät kiinalaisia laittomia maahanmuuttaja-salametsästäjiä, jotka säälimättömästi tappavat hirviä, peuroja, pyydystävät tonneittain kaloja ja tuhansittain sammakoita.] (Teksti nro 30, b)

[Monien Venäjän alueiden ja maatalousyritysten johtajat vakuuttavat meille, että kiinalaiset, jotka on kutsuttu työskentelemään maamme maataloudessa, työskentelevät merkittävästi paremmin kuin Venäjän syntyperäiset asukkaat, ja juuri siitä syystä sato, jonka kiinalaiset ovat kasvattaneet maallamme, on merkittävästi suurempi, kuin venäläisten maanviljelijöiden kasvattama. ... Se, että kiinalaiset eivät itse koskaan syö kasvattamiin tuotteita, on jo pitkään pantu seudulla merkille. ... Asiantuntijoiden mukaan kiinalaisten käyttämät rikkakasvihävitteet ja peittausaineet ovat erittäin haitallisia terveydelle, sen lisäksi kukaan Venäjällä ei osaa sanoa, missä määrin. Kotimaiselle agrokemialle nämä kemialliset aineet ovat täysin tuntemattomia. ... Tieto tästä paljastui jo kaksi vuotta sitten, mutta kiinalaiset jatkavat entiseen tapaan maallamme työskentelemistä ja maan ja meidän myrkyttämistämme. Millaiseksi venäläinen maa muuttuu joidenkin vuosien vierasmaalaisen riiston jälkeen? Vain kiinalaisten asuttamaksi alueeksi, vai elämiseen kelpaamattomaksi erämaaksi, jossa mikään ei kasva?] (Teksti nro 24, a)

Aineistossa kiinalaisiin liitetään siis merkityksiä, jotka liittyvät alueelliseen uhkaan ja resurssien riistoon. Kiinalaiset representoidaan ”valloittajina”/”maan anastajina” tai luon-

nonresurssien riistäjinä. Kiinalaisten lisäksi alueellista uhkaa liitetään myös jonkin verran Venäjän federaatioon kuuluvassa Pohjois-Kaukasiassa asuviin kaukasialaisiin. Asia ei ole kuitenkaan keskeisimpiä elementtejä heitä koskevissa representaatioissa, toisin kuin esimerkiksi edellä käsiteltyyn fyysiseen uhkaan liittyvät merkitykset. Sen lisäksi, ettei näitä etnisiä ryhmiä haluta ”perinteisesti etnisten venäläisten asuttamille seuduille” (käytännössä siis Pohjois-Kaukasian ulkopuolelle), niitä syytetään venäläisten ajamisesta pois Pohjois-Kaukasiasta. Käytännössä tässä yhteydessä viitataan etenkin tšetšeneihin ja Tšetšeniaan, jonka venäläisväestöstä tosiasiallisestikin merkittävä osa on paennut sotien myötä. Liikkeen jäsenille ajatus siitä, että jollakin Venäjän federaatioon kuuluvalla alueella ei asuisi etnisiä venäläisiä, tai että he eivät olisi vähemmistöasemastaan huolimatta hallitsevassa asemassa, on sietämätön. Heidän mielestään vain etnisten venäläisten läsnäolo liittyy alueen osaksi Venäjän federaatiota. Siten pohjoiskaukasialaisia syytetään paitsi venäläisten, eli ”isäntäkansan”, huonosta kohtelusta ja karkottamisesta pois kotiseuduiltaan, myös rauhan rikkomisesta ja samalla Venäjän valtion alueellisen yhtenäisyyden vaarantamisesta ja hajottamisesta.

[Puhutaan, että meillä on kansallisuuksien välinen rauha Pohjois-Kaukasiassa. Miksi sitten slaavilainen väestö muuttaa pois, kuten puhutaan Etelä-Venäjällä, ”Donin taa”? Jos kaikki on niin hyvin, missä on syy joukkomittaiseen asukkaiden poistumiseen? Kaikissa kaukasialaisissa kansallisissa tasavalloissa venäläisten määrä on vähentynyt rajusti. Eikä siksi, että he ovat kuolleet, vaan siksi, että muuttavat pois.

Jos valtiolla ei ole esittää mitään vastaukseksi, sitten se on ensimmäinen askel Venäjän Federaation hajoamiseen. Ainoana yhdistävänä tekijänä Venäjällä on valtion muodostava kansa, venäläiset. Missä heitä ei ole, siellä ei ole valtiotakaan.](Teksti nro 3, c)

6.3.3 Taloudellinen uhka

Tiettyjen etnisyyksien torjuntaa perustellaan aineistoteksteissä myös näiden ryhmien venäläisille aiheuttamalla **taloudellisella uhalla tai ahdingolla**:

[Työpaikat, liiketoiminta, valta ja jopa oikeusjärjestelmän elinten virat siirtyvät vähitellen vieraille.] (Teksti nro 6, b)

Kun tätä teemaa käsitellään teksteissä, niissä keskitytään huomiota herättävän paljon yhteen tiettyyn kaupankäynnin osa-alueeseen: ruokatavaroiden torikauppaan, ja tiettyjen

Kaukasuksen alueen etnisyyksien merkittävään asemaan siinä. Löyhällä ”kaukasialaiset” termillä vaikutetaan viittaavan tässä yhteydessä erityisesti tšetšeneihin ja azereihin.

[Ja kaukasialaisia...käytännössä halliten elintarvikkeiden kauppaa, on myöskin miljoonia.](Teksti nro 12, a)

Tekstinäytteissä liioitellaan jonkin verran kaukasialaisten markkinaosuutta elintarvikkeiden torikaupassa, mutta todellisuudessakin heidän asemansa on ollut siinä merkittävä ainakin aivan viime vuosiin asti, ja todennäköisesti on edelleenkin. Huhtikuussa 2007 Venäjällä tuli voimaan laki, joka kielsi torikaupan ulkomaalaisilta, ja jo sitä ennen ulkomaisten työntekijöiden osuus torikaupassa oli rajattu 40 %:iin (Saario 6.3.2007). Tulee kuitenkin huomata, että esimerkiksi tšetšeenit ovat Venäjän kansalaisia, ja muillakin torikaupassa toimivilla kaukasialaisilla voi olla Venäjän kansalaisuus, joten laki ei koske heidän toimintaansa. Muutenkin lain toimeenpanosta on todennäköisesti jouduttu tinkimään, koska venäläisiä työntekijöitä on ollut vaikea saada torikauppaan riittävästi. Alla olevista esimerkinäytteistä ensimmäisessä kirjoittaja ilmaiseekin tyytymättömyyttään asuinalueensa tilanteeseen, koska hänen mukaansa sen torikauppaa hallitsevat uudesta laista huolimatta edelleen ”väärät” kansallisuudet. Teksteissä korostetaan myös sitä, etteivät kaukaasit ole vain omineet itselleen torikaupan monopolia, vaan kohtelevat myös epäoikeudenmukaisesti – suorastaan riistävät ja hyväksikäyttävät - niin venäläisiä tuottajia, työntekijöitä kuin asiakkaitakin. Kaukasialaisia nimitetäänkin toisessa alla olevassa näytteessä loisiksi, jotka elävät venäläisten kustannuksella.

[Meidän torillamme kaupankäyntiä pitävät pääasiassa hallussaan azerbaidzhanilaiset ja tšetšenalaiset diasporat. ... Siksi venäläiselle palkatulle myyjälle, joka työskentelee sadalla tai kahdella päivässä, eivät asiat muutu paremmaksi, kun kaukaasit eivät maksa oikeudenmukaisesti tai sakottavat tekaistuista/kuvitteellisista rikkeistä. ... Millainen on ollut tulokkaiden ylivalta, sellaisena se on pysynyt, kuten tori on jaettu diasporien kesken kansallisuuden perusteella, niin jaetaan edelleen. Ja venäläisille mummoille annetaan paikka takapihoilta persiljan ja tillin alta - tässä, pitääkää hyvänänne!] (Teksti nro 17, a)

(Otsikolla ”Loiset Venäjän taloudessa”:) [...melkein kaikki ruokatavaratorit (Moskovassa 100% toreista!), joilla ennen kävivät kauppaa venäläiset maanviljelijät, ovat kaukasialaisten valtaamia/täyttämiä. Venäläisiltä pääsy toreille on nykyään kielletty. Kaukaasit ostavat vihannekset pilkkahintaan venäläisiltä talonpojilta (joiden on saatava tuotteet jonnekin myydyksi), jonka jälkeen myyvät ne moninkertaisella hinnankorotuksella (500% saakka!) toisille venäläisille myyntikojuissa. Ei ole liioittelua sanoa, että kaukasialaiset diasporat yksinkertaisesti loisivat syntyperäisen väestön kustannuksella,...](Teksti nro 18, a)

Torikauppa vaikuttaa eräänlaiselta kirjoittajien suosikkiesimerkiltä etnisten toisten tekemistä talouteen liittyvistä rikkomuksista. Tämä voi liittyä siihen, että monet torikauppiaista ovat huonossa maineessa olevia kaukasialaisia. Lisäksi Neuvostoliiton aikana ruokatavaroitten kauppiaisiin liitettiin paljon negatiivisia stereotyyppisiä mielikuvia, kuten ”ovela huijari”, ja ne saattavat osittain elää edelleen ihmisten mielissä (Zujev 2007, 40). Siten torikaupan harjoittajiin, varsinkin jos he edustavat kaukasialaista etnisyyttä, on ehkä edelleen keskimääräistä helpompi liittää negatiivisia merkityksiä, jotka voivat vedota myös liikkeen ulkopuoliseen, laajempaan yleisöön.

6.3.4 Laittomuuden uhka

Laittomuuden uhka liitetään aineistossa käytännössä kaikkiin siinä mainittuihin ”etnisiin toisiin”. Kirjoittajat pyrkivät teksteissään osoittamaan, että näiden ryhmien määrän kasvu Venäjällä johtaa myös automaattisesti ja samassa suhteessa venäläisiin kohdistuvien rikosten määrän kasvuun, ja että jo tällä hetkellä ”etnisten toisten” tekemien rikosten osuus on kestäättömän suuri.

[Tappoja, ryöstöjä, huumekauppaa, pahoinpitelyjä/väkivaltaa ja ihmisiimme kohdistuvaa rienausta tapahtuu lähes kaikissa maan kaupungeissa.] (Teksti nro 6, c)

Määrittelin aiemmin yhdeksi verkkosivuston tekstien funktioksi vakuuttamisen ja suostuttelun. Jo sitä tapaa, jolla useimmat sivuston tekstit on kategorisoitu eri tavoin nimettyjen tekstigenrejen, kuten ”analyysit”, tai ”ennusteet” alle, voi pitää yhtenä suostuttelun ja vakuuttamisen keinona. Näin luodaan kuvaa siitä, kuinka suurin osa sivuston teksteistä ei ole ”pelkkiä mielipiteitä” vaan mahdollisesti tutkimustiedon todistamaa tai korkeamman auktoriteetin kertomaa faktaa. Tällaisilla kategorioilla pyritään nostamaan tekstien totuusarvoa ja antamaan liikkeestä mahdollisimman asiantunteva kuva, esittämään se ajamiensa asioiden asiantuntijana. Sivustolle on myös liitetty paljon tekstejä, jotka eivät ole liikkeen omien jäsenten tuottamia, vaan ne on lainattu toisilta sivustoilta tai lehdistä, ja lähde on ilmaistu selkeästi. Tällä tavoin luodaan kuvaa siitä, ettei liike ole suinkaan yksin poliittisten vaateidensa kanssa. Etenkin silloin, kun tekstin alkuperäinen tuottaja on tunnetumpi, arvostetumpi, mahdollisesti suurempaa yleistä hyväksyntää tai luottamusta nauttiva taho (uutissivusto, kansallismielinen puolue, sanomalehti), se vahvistaa ja tukee samaa aihetta käsitteleviä liikkeen omia tekstejä ja niiden väitteitä, joiden yhteyteen se on liitetty.

Tällainen asiantuntijuuden tai auktoriteettien hyödyntäminen on hyvin yleinen omien argumenttien vahvistamiseksi käytetty retorinen keino (ks. Jokinen 2002, 138-139).

Etnisten toisten rikollisuuden suuruutta pyritään osoittamaan DPNI:n verkkosivuilla sinne kerätyllä valtaisalla määrällä erilaisista medialähteistä poimittuja rikosuutisia, joissa tekijä on edustanut tiettyä etnisyyttä ja uhri on ollut venäläinen. Sivusto on keskittynyt tiedottamaan nimenomaan vakavina pidetyistä, etenkin huume-, väkivalta- ja seksuaalirikoksista. Vaikuttaa siltä, että nämä uutiset ovat aitoja uutisia, joiden alkuperäislähde on mainittu, ja että ne on yleensä kopioitu lähteestä sellaisenaan, tekstiä muuttamatta. Ei-venäläiset etnisyydet tekevät toki Venäjällä rikoksia, mutta vyöryttämällä lukijan silmien eteen näitä uutisia pyritään luomaan valheellista kuvaa siitä, että näitä rikoksia tapahtuisi hallitsemattomasti joka hetki, kaikkialla Venäjällä, ja kuka tahansa venäläinen voisi joutua uhriksi koska tahansa. Näin lukija pyritään vakuuttamaan akuutista vaarasta, jonka liikkeen etniseksi toisiksi leimaamat etnisyydet aiheuttavat venäläisväestölle. Vaikka uutisiin suhtaudutaankin Venäjällä yleisesti skeptisesti, vaaran olemassaolosta on varmasti tehokkaampaa vakuuttaa uutisten avulla kuin pelkillä liikkeen itse tuottamilla mielipidekirjoituksilla. Auktoriteetilla vakuuttamisen lisäksi tässä on kyse myös määrän ja toiston voimalla vaikuttamisesta. Merkitykset rakentuvat paitsi yksittäisten tekstien sisällä myös tekstien välisissä suhteissa. Yksittäinen rikosuutinen ei todennäköisesti aikaansaa samaa merkitystä ja vaikutusta alkuperäisellä sivustolla kuin DPNI:n sivuilla, jossa sama uutinen on liitetty satojen muiden vastaavien rikosuutisten joukkoon ja tekijän etnisyys on nostettu keskeiseksi. Lisäksi rikosuutisten valikoimisen avulla etnisiin toisiin liitetyjä tiettyjä negatiivisia mielikuvia ja representaatioita pystytään kätevästi vahvistamaan, kuten esimerkiksi mielikuvaa tadhikeista ja azereista huumehuriireina. Seuraavassa muutamia esimerkkejä sivustolle kerätyistä uutisista:

[”Romanit tekivät ryöstöiskun vanhainkotiin”

”Romaninaiset ryöstivät eläkeläisiltä 115 tuhatta ruplaa postissa”

”Moskovan lähellä azerbaidzhanilaisesta bussista löydettiin 100 kilogrammaa hasista”

”Pietarissa Tadhikistanilaisilta huumehuriireilta takavarikoitiin kilogramma heroiniä”]
(Teksti nro 32, a uutisotsikoita)

[”Vierastyöläiset tekevät 70 % raiskauksista Moskovassa”] (Teksti nro 11, a otsikko)

Itse asiassa lukija pyritään vakuuttamaan siitä, että tietyt etnisyydet eivät teekään juuri muuta kuin rikoksia. Aineistotekstit rakentavat selkeästi stereotyyppistä kuvaa etnisistä toisista rikollisina. Yksittäisten rikollisten teoista tehdään teksteissä yleinen sääntö: kaikki

tämän ryhmän jäsenet ovat jollakin tavoin rikollisia, tai ainakin potentiaalisia rikollisia. Kaikki tietyn etnisyyden edustajat esitetään eräänlaisena massana, jossa ei ole yksilöitä, vaan kaikki ovat samanlaisia – tässä tapauksessa epäilyttäviä. Heidän toimiinsa oletetaan liittyvän yleisesti jotakin laitonta, väärää, harhaanjohtamiseen tai toisten kustannuksella hyötymiseen pyrkivää. Seuraava tekstinäyte kuvaa hyvin kirjoittajien logiikkaa: kun venäläinen tekee rikoksen, kyse on poikkeuksesta, anomaliasta, kun taas jos tiettyyn etnisyyteen kuuluva yksittäinen henkilö tekee rikoksen, kyse on säännönmukaisuudesta. Lisäksi siinä väitetään, että ”laittomiksi maahanmuuttajiksi” nimetyt etnisyydet tekevät myös julmempia ja järjettömämpiä rikoksia kuin venäläiset. Kirjoittaja on viitannut eräänlaisena esimerkkinä (ja mahdollisena vasta-argumenttina omalle argumentilleen) moskovalaiseen sarjamurhaajaan Andrei Pitshushkiniin, joka on etninen venäläinen. Kirjoittajan mukaan kyseinen henkilö on vain patologinen yksittäistapaus (venäläisten joukossa), eikä osoita, että sekä venäläiset että muut etnisyydet pystyvät yhtäläillä järjettömiin ja julmiin rikoksiin. Samalla hän itse asiassa rinnastaa etniset toiset tähän venäläiseen rikolliseen, synnyttäen implisiittisen oletuksen, että he tekevät yhtä kammottavia tekoja kuin kyseinen sarjamurhaaja.

[Ei vain kerran, kaksi tai kolme, venäläisten poliitikkojen ja lehtimiesten käsissä olevin luvuin ja faktoin on todistettu, että kontrolloimaton maahanmuutto saa aikaan rikollisuus-aallon.

Samalla juuri laittomat (maahanmuuttajat) tekevät paljon villimpiä/sivistymättömpiä, mielettömämpiä ja julmempia rikoksia. Tietysti meille pahantahtoiset ”humanistit” voivat väittää, että ”bitsevskiläinen” (moskovalainen puisto, kirj. huomio) maanikko oli venäläinen... Entä sitten? Pitshushkin on nimenomaan maanikko, tuntemattoman patologia-tieteen yksittäistapaus.] (Teksti nro 12, b)

DPNI:n verkkosivujen sisällöntuottajat luottavat selkeästi esimerkkien voimaan. Rikosuu-
tisten lisäksi sivuille on liitetty myös huolestuneiden kansalaisten lähettämiä kertomuksia tiettyjen etnisyyksien venäläisiin kohdistamasta rikollisuudesta ja tähän liittyviä avun-
pyyntöjä. Yksityiskohtaiset ja elävät ”tavallisten kansalaisten” esittämät kuvaukset josta-
kin asiantilasta tai tapahtumasta ovat myös yksi keino tuottaa autenttista, totuudenmukaista
vaikutelmaa tiettyjen etnisyyksien vastaisten argumenttien tueksi (ks. Jokinen 2002, 144).
Seuraava näyte on tekstistä, jossa on lainattu ”Irina S.”- nimimerkin kirjoittamaa kirjettä.
Näyte on edustaa kahdella tapaa hyvin koko aineistoa (ja todennäköisesti verkkosivustoa-
kin). Ensinnäkin, teksteissä käytetään runsaasti esimerkkejä etnisten toisten harjoittamasta
venäläisten sorrosta, joka kohdistuu etenkin naisiin, lapsiin, tai vanhuksiin, eli ryhmiin,
joita perinteisesti pidetään ”heikompina ja haavoittuvimpina”. Heihin kohdistuvia rikoksia

pidetään myös usein erittäin tuomittavina, ja ne herättävät paljon negatiivisia tunteita tekijää kohtaan. Samalla rikoksen tekijät (tai oletetut rikoksen tekijät, esimerkiksi ”Irina S”):n kirjeessä itse asiassa vain *oletetaan* ryöstösaaliin perusteella, että ryöstäjät olivat kaukaaseja), tai heidän koko etninen ryhmänsä esitetään tietyllä tapaa raukkamaisina, koska he käyvät heikompiensa kimppuun. Tämä on hyvin ilmeinen asetelma, varsinkin kun muistetaan, että etniset toiset ovat aineistossa johdonmukaisesti miehiä.

[DPNI:n yhteiskunnallisen kontrollin Moskovan osaston puoleen on kääntynyt nainen, joka kärsii kaukaasirikollisten hyökkäyksistä.(ote kirjeestä:) Sivustaseuraajan sanoin, joka päivä tällä paikalla tapahtuu 4-5 samanlaista rikosta – kaikki kaukaasien toimesta.Myös minut ryöstettiin, ja yritettiin toisen kerran, mutta eivät onnistuneet avaamaan lukkoa. Tekijöinä kaukaasit (varastettujen tavaroiden perusteella). En enää tiedä, mitä tehdä. Minulla on pieni lapsi, hän on mummon luona maalla, ja minä pelkään tuoda häntä tänne.](Teksti nro 33, a)

Vastaavaa heikko venäläisuhri vs. raukkamainen ”ei-venäläinen rikollinen” teemaa edustaa myös näyte, jossa kerrotaan, kuinka [”Yhdeksänvuotias venäläinen poika joutui orjaksi kazakki-lammaskasvattajille.”](Teksti nro 34, a otsikko) Siten tällaiset uutiset tai ”todistajanlausunnot” ovat omiaan vihan lietsomiseksi etnisiä toisia kohtaan.

Toinen koko aineistolle tyypillinen asia edellisissä näytteissä on se, että rikolliset ovat ”kaukasialaisia”. Vaikka muihinkin ryhmiin liitetään rikollisuuden uhkaa, tämän hieman epämääräisesti määritellyn ryhmän rikollisuutta käsitellään eniten, ja heihin liitetään myös johdonmukaisesti vakavimpina pidetyt rikokset, kuten henkirikokset ja raiskaukset. Vain kiinalaiset muodostivat aineistossa poikkeuksen: heihin ei juuri liitetä suoranaista rikollisuuden uhkaa. Ainoa kategoriaan sopiva esimerkki löytyy jo edellä esittämästäni kiinalaisten harjoittamaa salametsästystä koskevasta näytteestä.

Teksteissä väitetään myös, että etnisten toisten venäläisiin kohdistamat rikokset ovat luonteeltaan usein rasistisia. Kirjoittajat pyrkivät osoittamaan, että venäläiset ovat se ryhmä, (eivät niinkään etniset vähemmistöt), joka kohtaa jatkuvasti epäoikeudenmukaisuutta ja rasistisesti motivoitunutta rikollisuutta, joka kohdistuu heihin heidän etnisyytensä vuoksi. Tämä liittyy jo aiemmin käsittelemääni ajatukseen siitä, että tietyt kansallisuudet ovat ei-komplementaarisia ja haluavat luontaisesti vahingoittaa venäläisiä. Todistelemalla etnisten toisten rasistisuutta kirjoittajat oikeuttavat vaateensa heidän poissulkemisestaan. Ikään kuin he pyrkisivät sanomaan: ”*me* emme ole rasistisia, mutta *he* ovat”. He tahtovat meille venäläisille kollektiivisesti pahaa, ja koska näin on, heidän poissulkemisensa on vain

järkevää, ei rasismia.” Samalla huomiota vedetään pois etnisten toisten kohtaamasta rasismista, ja tehdään heistä syyllisiä.

Seuraavassa aineistonäytteessä kirjoittaja on tyytymätön siihen, ettei etnisten toisten tekemien rikosten rassistista aspektia tunnusteta, ja että yleensä vain venäläisten toisiin etnisyyksiin kohdistaneisiin rikoksiin liitetään rassistinen motiivi. Näytteessä viitataan Venäjän rikoslakiin - pykälä 282 koskee juuri rassistisia rikoksia – ja puretaan turhautumista siitä, ettei sitä ole sovellettu tšetšeenien tekemiin rikoksiin. Samoin viitataan Kontupohjan tapahtumiin ja viranomaisten haluttomuuteen kutsua niitä etniseksi konfliktiksi. DPNI:n tavoitteenahan on nostaa esille ja kehystää huomiota herättävät konfliktitilanteet etnisiksi konflikteiksi (vaikkei siitä olisikaan kyse), joihin nimenomaan etniset toiset esitetään syyllisinä. Näytteen toisessa kappaleessa kirjoittaja syyttää tšetšeeniä uskontokuntien välisen epäsovun lietsomisesta. Hänen mukaansa tšetšeenit huutavat venäläisten kimppuun käydessään ”Allah Akbar” eli ”Jumala on suuri”, mikä synnyttää mielikuvia eräänlaisesta uskonsodasta, jossa tšetšeenit, jotka usein ovat muslimeja, käyvät ortodoksivenäläisten kimppuun. Siten teksti positioi venäläiset tšetšeenien harjoittaman uskonnollisen vainon kohteeksi.

[Kyllä, tapoista, pahoinpitelyistä ja ilkeistä syytetyt tšetšeenit, luultavimmin, tullaan tuomitsemaan. Mutta se, mikä ei miellytä minua eikä kaikkia paikallisia asukkaita syytekirjelmässä, on, että siitä puuttuu tarkentava määre – pykälä 282. Vaikka olen sataprosenttisen varma, että jos olisi kyse venäläisten hyökkäyksestä tšetšeenien kimppuun, mitkä tahansa sellaiset mainitut halventavat sanat olisivat ”kiihotusta/lietsontaa”.

Jos on menossa tappelu, annatko itsenne puhua sellaisia asioita, kuten ”Herran Jeesuksen Kristuksen nimeen, anna kun leikkaan sinulle korvan”? Huuto ”Allah Akbar” tapon aikana, varsinkin ei-muslimin (tapon), merkitsee, että ihmiset tekevät rikoksen samalla lietsoen vähintään uskonnollista riitaa/epäsopua. Ja juuri sellaisia huutoja sallivat itse tšetšeenit. Kaikki on tallennettu todistajanlausuntoihin. Mutta tämä tilanne/seikka johtuu Kontupohjan tapahtumista, jottei konfliktin kansallisuuksien välistä luonnetta ei tunni(u)stettaisi.] (Teksti nro 3, d)

Aiemmin totesin, ettei kansakunta vaikuta määrittävän DPNI:n piirissä spesifisti ortodoksisena yhteisönä. Joissakin aineistoteksteissä kerrottiin suoraan, että liikkeen piirissä hyväksytään ortodoksisuuden lisäksi muitakin uskonnollisia tai ei-uskonnollisia maailmankuvia, kuten ateismiin tai pakanauskontoihin perustuvia. Islaminuskoinen erottuvat kuitenkin teksteissä ryhmänä, johon liikkeen suhde on hankalampi. Teksteissä ei kuitenkaan tullut ilmi suoranaista islamin vastaisuutta, vaan vastustus kohdistuu nimenomaan tiettyihin etnisyyksiin, jotka ovat islaminuskoinen. Esimerkiksi tšetšeeniä syytetään uskontoon pohjau-

tuvasta venäläisten vainoamisesta, kun taas esimerkiksi valtaosin islaminuskoisten tataarien vastaisuudesta ei löytynyt mitään viitteitä.

6.3.5 Symbolinen uhka

Symbolinen uhka on etnisen toiseuden perusteluihin kuuluva syyluokka, joka on aineistossa hyvin yleinen: se esiintyy valtaosassa tekstejä. Symbolisen uhkan kokemus vaikuttaa liittyvän käytännössä kaikkiin teksteissä mainittuihin etnisiin toisiin. Se perustuu eroihin kulttuurisissa koodeissa sekä arkielämän ja käyttäytymisen tasolla, jotka synnyttävät esimerkiksi väärinymmärryksiä, ahdistusta, epävarmuutta ja muita negatiivisia tunteita arkielämän tilanteissa (Zujev 2007, 39.)

[Arkielämän esimerkki: kun menen torille, voi kysymykseen hinnasta hyvin usein kuulla jotakin tyyliin: ”Maksaa sata, annamme yhdeksälläkymmenellä, ja henkilökohtaisesti sinulle, hyvä (ystävä) kahdeksälläkymmenellä!” Sillä myyjä, eteläisten kansojen edustajana, pitää kovin kauppaamisesta ja tinkimisestä; tinkimisen taito on siellä taidetta. Minulle taas, yksilönä, jolla on keisarikunnan mentaliteetti, tinkiminen on henkilökohtaista arvoani alentavaa.] (Teksti nro 25, c)

Edellisessä tekstinäytteessä kirjoittajaa häiritsee ”eteläisten kansojen” (jolla hän ilmeisesti viittaa juuri Kaukasuksen kansoihin, kuten tšetšeneihin tai azereihin) tapa käydä kauppaa, koska siihen kuuluu tinkiminen. Sinänsä kirjoittaja ei väitä, että toinen, eli venäläinen tapa olisi objektiivisesti tätä parempi. Tapa on kuitenkin kirjoittajasta venäläisestä näkökulmasta vieras ja vastenmielinen (henkilön arvoa alentava), eikä kuulu Venäjälle. Sama ajatuskulku ilmenee toistenkin kirjoittajien teksteissä: toisten kulttuurien torjuminen on heistä täysin oikeutettua, koska kuten jo luvussa 6.1 analysoin, heidän mielestään Venäjä on ja sen tulisi aina olla monokulttuurinen ”venäläinen valtio”, jossa noudatetaan venäläistä kulttuuria. He eivät halua sopeutua monikulttuuriseen ympäristöön. Kirjoittajien oletuksena on ”maassa maan tavalla, tai maasta pois”; Venäjällä asuvien ja oleskelevien toisten etnisyyksien tulisi noudattaa (ilmeisesti ainakin julkisesti ja venäläisten kanssa tekemisissä ollessaan) vain venäläistä kulttuuria, eikä omaansa.

Tiettyjen etnisyyksien torjuntaa perustellaan siis heidän kulttuuristen tapojensa aiheuttamalla epämukavuudella, ja sillä, että tavat eivät yksinkertaisesti kuulu Venäjälle. Tähän liittyen etnisiä toisia syytetään myös siitä, että he eivät halua sopeutua venäläiseen kulttuuriin, ja osoittavat käyttäytymisellään *tahallista* halveksuntaa venäläisiä ja heidän tapojaan ja perinteitään kohtaan:

[...kansallisuuksien välisen jännitteen kasvaessa, joka väistämättä seuraa maahanmuuttajien tekemien rikosten kasvusta ja yksinkertaisesti heidän törkeästä/moukkamaisesta suhtautumisestaan moskovalaisiin,...] (Teksti nro 13, a)

[Pääasiallinen vaikeus, joka liittyy kaukasialaisiin maahanmuuttajiin, ei myöskään ole siinä, että tulijat käyttäytyvät omassa joukossaan kuin siat ja avoimesti sylkevät venäläisväestön traditioiden ja intressien päälle.] (Teksti nro 18, b)

Lisäksi kirjoittajien mukaan kyse ei ole yksin siitä, että maahanmuuttajat eivät noudata venäläisen kulttuurin tapoja, vaan myös siitä, että he pyrkivät levittämään omia kulttuurisia tapojaan ja koodejaan venäläisten keskuuteen, uhaten näin venäläisen kulttuurin ”koskemattomuutta” ja valta-asemaa. Jotkin kirjoittajat kertovat havainneensa, että ”tulokkaat” ovat alkaneet käyttäytyä kuin ”isännät” (asema, joka on varattu vain venäläisille) ja määräävät venäläisten käyttäytymistä. Teksteistä tulee selkeästi ilmi, että kirjoittajien mielestä tietyt etnisyydet ovat aina ”tulokkaita” tai ”vieraita, ja heidän tulisi muistaa se: heillä ei koskaan tulisi olla mahdollisuutta samaan statukseen kuin venäläisillä. ”Vieras” on etnisistä toisista paljon käytetty metafora. Sanaa ei käytetä vain merkityksessä ”ei-tuttu”, ”erilainen”, ”eri-”, kuten esimerkiksi etuliitteenä sanoissa vierasmaalainen, vierassyntyinen, vaan myös merkityksessä ”käymään tai kylään tullut”. Ajatuksena on, että he tulevat Venäjälle vain käymään, tietyksi ajaksi, mutta eivät pysyvästi. Lisäksi kylään tullaan usein isäntäväen kutsusta, ja isännällä (eli tässä vertauksessa venäläisillä) on viimekädessä oikeus päättää, kuinka kauan vieras saa viipyä kylässä. Alla olevat näytteet ilmentävät näitä ajatuksia:

[Venäjällä torit ovat maahanmuuttajien valtaamia, jotka sanelevat meille, kuinka meidän pitää käyttäytyä.] (Teksti nro 17, b)

[Vieraan maan valtaaminen/anastus, jos ei sotatoimin, voi alkaa tämän maan asuttamisella ja halveksunnan osoittamisella sen syntyperäisiä asukkaita kohtaan. Sen jälkeen halveksunta muuttuu tulokkaiden omien käyttäytymissääntöjen tyrkyttämiseksi. Sitten, kun tulokkaat alkavat ajatella, että syntyperäinen väestö on mukautunut/alistunut heidän käyttäytymiseensä, he alkavat teoin osoittaa, että tässä on nyt isäntä.] (Teksti nro 28, a)

[Ainoa keino vähentää jännitystä on muistuttaa vieraille jatkuvasti, että hän on vieraana. Mutta siinä ongelma onkin, että vieras on jo kauan sitten kokonaan asettunut asumaan ja ei pidä itseään ollenkaan vieraana - vaan usein jopa isäntänä...] (Teksti nro 25, d)

Symbolisella tasolla etnisistä toisista käytetään myös negatiivisia ilmauksia, jotka asettavat heidät alempaan asemaan kuin venäläiset (sivistymätön, kehittymätön):

[Villin/sivistymättömän ja ei-komplementaarisen väestön riittämättömällä tavalla kontrolloidun maahanmuuton ongelma historiallisesti valkoisiin maihin (Venäjä, USA, Eurooppa) vähemmän kehittyneistä maista (Venäjän tapauksessa – entisen NL:n tasavalloista ja Kiinasta; Yhdysvalloissa – meksikolaisten; Euroopassa – neekerien, hindujen, arabien)...] (Teksti nro 2, a)

Aiempien uhkaluokkien analyysin jälkeen ei ole enää yllättävää todeta, että ”kaukasialaiset” ovat korostuneesti esillä myös symbolisen uhan kokemuksia kuvaavissa teksteissä. Jo aiemmin luvussa 6.1 toin esille käsitteen ”ei-rus”. Termin käyttöyhteyksiä analysoidessani olen huomannut, että sitä käytetään viittaamaan erityisesti ja lähes yksinomaan kaukasialaisiin. Kaukasialaisia pidetään aineistossa selkeästi ”ei-komplementaarisimpina” kansoina, - kansoina, joiden yhteiselo venäläisten kanssa on ollut alusta loppuun saakka tuomittu epäonnistumaan. ”Ei-rus” ja ”kaukasialainen” ovat usein käytännössä toistensa synonyymeja. Käytetäänpä teksteissä sitten kumpaa termiä tahansa, ryhmä, johon viitataan, esitetään mentaliteetiltaan ja eettisiltä arvoiltaan täysin vastakkaisina suhteessa venäläisiin:

[Imperiaalinen etiikka, kansallisuudesta riippumatta, ilmenee muodossa: ”Älä salli itsesi äläkä toisten tehdä sellaista, mitä pidät sopimattomana itsellesi”.tämä eroaa periaatteellisesti käsiteltyjen diasporien etiikasta: ”Käyttäydyn suhteessa toisiin tavalla, jolla he eivät käyttäydy suhteessa minuun (eivät voi tai halua). Teen toisille, mitä he eivät tee minulle (eivät voi tai halua).”] (Teksti nro 25, e)

Tässä imperiaalisen etiikan haltijoina pidetään venäläisiä ja ilmeisesti tiettyjä hyväksytyjä vähemmistökansallisuuksia, siitä johtuen ilmaus ”kansallisuudesta riippumatta”. ”Käsitelty diasporat” ovat puolestaan ”ei-ruseja”. Siinä missä kirjoittaja esittää venäläiset etiikaltaan hyvinä, samoja normeja tasa-arvoisesti kaikkiin soveltavina (mutta myös eräänlaisina normin asettajina sekä itselle että toisille), ei-rusit hän kuvaa juuri päinvastaisina. Kirjoittaja verrannee heidän väitettyä etiikkaansa ns. kultaiseen sääntöön, josta on olemassa lukuisia eri muunnelmia, mutta joka on tunnettu monissa eri uskonnoissa ja ajatussuunnissa. Raamatussa sääntö esiintyy Jeesuksen opetuksessa: ”Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille (Matt. 7:12). Kirjoittajan mukaan ei-rusit siis rikkovat tätä sääntöä, ja voivat käyttää hyväkseen sitä, että toisia sitovat eettiset periaatteet, jotka eivät salli samaa käytöstä (”eivät voi tai halua”). Kirjoittajan ajatuksena lienee osoittaa, että tällainen melko yleismaailmallisesti tunnettu eettinen periaate ei sido näitä ryhmiä, ja siten he voivat suorittaa hyvin julmia ja epäinhimillisiä tekoja. Hänen mukaansa esimerkiksi väkivaltaisuus on näille etnisyyksille positiivinen kulttuurinen arvo ja ylpeyden aihe, toisin kuin venäläisille.

[Etnisille ei-rus:eille väkivalta on jotain ihastelun arvoista, ylpeyden aihe, etninen arvo. Tällaisen suhtautumisen elämään jakavat näiden yhteisöjen joukossa kaikki,...] ... (Teksti nro 25, f)

Kulttuuriset erot voidaan kokea epämiellyttävinä ja häiritsevinä pelkästään niiden outouden takia. Sen sijaan tässä tapauksessa toiseen kulttuuriin liitettäviä (todellisia tai oletettuja) arvostuksia tai tapoja pidetään konkreettisesti vaarallisina. Aineistossa ”kaukasialaisten ei-rusien” kulttuureihin liitetään väkivaltaisuuden lisäksi ainakin seksuaalinen kieroutuneisuus, naisten alistaminen ja epäinhimillinen kohtelu sekä uskonnollinen fanatismi. Seuraavat kaksi esimerkinäytettä havainnollistavat tätä. Niistä ensimmäisessä kirjoittajan väittää kaukasialaisten olevan erityisen vaarallisia juuri venäläisnaisille, koska nämä kulttuurinsa ”kompleksoimat” miehet voivat tehdä Venäjälle ”vapauteen” päästyään venäläisnaisille ”mitä vain”. (Tässä kompleksisuus viitanee seksuaalisuuteen ja ”mitä vain” todennäköisimmin seksuaaliseen hyväksikäyttöön.)

[Ja valtaenemmistö näistä miljoonista ei suhtaudu naisiimme lainkaan kuin Mimino (neuvostoliittolaisen komedian hahmo, kirjoittajan lisäys), vaan täysin päinvastoin. ”Perinteisissä” yhteiskunnissa kasvatettuina nämä miljoonat nuoret kompleksiset miehet, jotka ovat lapsuudesta saakka tienneet, että nainen on melkein kuin tavara, jonka vaieten pitää mukisematta/vastaan sanomatta miellyttää miestä, avaavat itselleen Moskovassa ennenkuulumattoman vapauden. Käy ilmi, että venäläisten naisten kanssa voi tehdä mitä vain, eikä siitä seuraa mitään.] (Teksti nro 12, c)

[Jo P.B.Gannushkin kirjoitti: ”uskonto, julmuus ja hekumallisuus ovat läheisiä sukulaisia.Ajatelkaa, mihin saakka näiden tunteiden osoittaminen/ilmaiseminen voi kasvaa kultivoitaessa uskonnollista fanatismia, julmuuden kulttia ja kiellettyä luonnollinen, hyväksyttävä seksi?] (Teksti nro 25, g)

Lisäksi joistakin teksteistä ilmenee kirjoittajien vankka vakaumus siitä, että näiden ryhmien ominaispiirteenä on liittoutua toisia etnisyyksiä vastaan, ja että heidän ”strategisena tavoitteenaan” on tuhota nimenomaan venäläiset. Jo pelkkä oletus siitä, että ei-rusien kulttuuri perustuu vastakkaisille arvoille kuin venäläisten, ja että siihen kuuluu esimerkiksi väkivallan ihannoiti, voisi olla perusteena sille, että ei-rusit ovat vahingollisia venäläisille. Ilmaus ”strateginen tavoite” kuitenkin paljastaa, että kirjoittaja olettaa *ei-rusien haluavan tietoisesti ja tarkoituksellisesti paha nimenomaan venäläisille.*

[Sukujen väliset suhteet voivat olla erittäin aggressiiviset, mutta yhteisen päämäärän löytyessä syntyy helposti väliaikainen liitto tyyliin ”ketä vastaan ystävästymme”? Toisia heimoja (vastaan) toki, mutta erityisesti vieraiden etnosten edustajia ei käytännössä pidetä ihmisinä. Ei-rus:iien strategisena tavoitteena on tuhota venäläinen etnos.](Teksti nro 25, h)

Seuraava tekstinäyte kuvaa hyvin ei-komplementaarisuuden logiikkaa: ei-rusit tulee torjua, koska heidän kulttuurinsa on täysin vastakkainen, ja siinä kasvaneista tulee syntymästään lähtien automaattisesti Venäjän ja venäläisten vihollisia. Näin heidän toiseudestaan tehdään pysyvää: ei-rusien ominaisuudet eivät muutu, eikä suhde venäläisiin voi muuttua, koska ei-rusien ”venäläisvihamielinen” kulttuuri (tässä mentaliteetti) ei voi muuttua ”historiallisesti näköpiirissä olevina ajanjaksoina”. Samalla kirjoittaja irrottaa itsensä (ja venäläiset yleensä) vastuusta kansallisuuksien välisen suhteen toisena osapuolena: etnisiä toisia ei tarvitse yrittääkään ymmärtää, kaikki yritykset ymmärtää heitä ovat hyödyttömiä, koska he ovat epärationaalisia ja toimivat omien epärationaalisten uskomustensa mukaan. Tässä on kyse niin sanotusta vaihtoehdottomuuspuheesta tai -strategiasta: siinä esitetään, että asiat on mahdollista ja järkevää ratkaista vain yhdellä tavalla (ks. Jokinen ym. 1993, 163). Tässä tapauksessa ratkaisuksi esitetään ei-rusien sulkemista venäläisen yhteiskunnan ulkopuolelle.

[Meidän puoleltamme yritetään puhua järkeä vastustajalle, joka tekee selkeän epärationaalisia tekoja; vastapuoleltahan on meneillään pyhä sota... Siihen saakka, kun ei-rusien vastaavien ihmisyhteisöjen rakenne ei muutu – ja mentaliteetin rakennetta ei ole realistista muuttaa historiallisesti näköpiirissä olevina ajanjaksoina – suhde venäläisiin säilyy entisenlaisena. Niin kauan kuin on olemassa yhdistelmä ”kieli, kulttuuri, etiikka”, joka on vihamielinen venäläisille – siihen asti etnos tulee tuottamaan Venäjän vihollisia syntymästä saakka.] (Teksti 25, i)

6.4 Venäläisten representaatio

Entä millaiseksi muodostuu venäläisten representaatio suhteessa negatiivisesti arvottuviin etnisiin toisiin? Millaisena positiivisena vastakohtana venäläiset määrittyvät? Mitä muuta aineisto kertoo DPNI-läisten kansallisesta identiteetistä ja käsityksestä venäläisistä kansakuntana?

Käsitellessäni edellä etnisille toisille annettuja merkityksiä olen samalla tuonut esiin joitakin venäläistenkin saamia merkityksiä. Edellisten lukujen perusteella venäläiset ovat siis ”kansakunnan muodostava kansa”, ainoa federaatiota koossapitävä voima, ja heidän asemastaan valtiossa riippuu siten koko Venäjän valtion olemassaolo. Suhteessa ”sivistymättömiin ja kehittymättömistä maista tuleviin” etnisiin toisiin he ovat ”sivistyneitä ja kehittyneempiä”. Kun etnisten toisten metaforana käytetään teksteissä kylään tullutta vierasta, venäläiset esitetään puolestaan kodin isäntinä. He ovat **Venäjän isäntiä** ja isäntinä

heillä on oikeus päättää maan suunnasta ja siitä, keitä siellä saa asua ja mihin asemaan tulokkaat ovat oikeutettuja – kuten isäntä voi päättää kotiinsa tulevan vieraan suhteen.

[Me olemme isäntiä omassa kodissamme, ja isännällä on oikeus päättää itse, mihin huoneeseen vieraan asuttaa, miksi aikaa, ja päästääkö häntä sisään ylipäätään.] (Teksti nro 41, a)

Aineistossa viitataan usein myös Suureen isänmaalliseen sotaan, joka on Venäjällä käytetty nimitys Neuvostoliiton ja Saksan välisestä sodasta toisen maailmansodan aikana. Neuvostoliiton voitto sodassa on edelleen tärkeä kansallinen ylpeydenaihe ja yhdistävä tekijä Venäjällä, jota juhlietaan hartaasti sen jokaisena vuosipäivänä. Aineistoteksteissä nykyiset venäläiset esitetään sodassa taistelleen ”**sankarillisen kansakunnan perillisinä**”, joilla on edessään vastaava, nyt maahanmuuttajien ja muiden etnisten toisten asettama uhka. Kirjoittajien mukaan heidän tulisi nousta edeltäjiensä tasolle, ”sankarilliseksi kansakunnaksi”. Vain sillä tavoin he pystyisivät torjumaan uhan samoin kuin heidän isovanhempansa aikanaan tekivät. Suuri isänmaallinen sota on erittäin vahva, emootioita herättävä kansallinen symboli, jossa on mobilisoivaa potentiaalia, joten sen valitseminen vertauskuvaaksi ei ole yllättävää. Näin kirjoittajat pyrkivät korostamaan nykyisen uhan vakavuutta ja tarvetta vastarintaan ryhtymiseen. Teksteissä on selkeästi nähtävissä Stuart Hallin (2002, 50-51) esittämä logiikka: kunniakkaalla menneisyydellä pyritään mobilisoimaan venäläisiä omien rivien puhdistamiseksi etnisistä toisista, jotta entinen ”järjestys ja kunnia” voitaisiin palauttaa.

[Suuressa Isänmaallisessa sodassa me pystyimme pysäyttämään saksalaisten hyökkäyksen, vain olemalla sankarillinen kansakunta, vain mobilisoimalla kaikki voimat taisteluun vihollisen kanssa. Voittomme perusteella kaikki vieläkin arvioivat venäläisiä. Ja jos venäläiset poistuisivatkin historian näyttämöltä, Voiton sukupolvi tulee olemaan kunnias/maineikas kaikissa historiallisissa kronikoissa. Jos me pidämme itseämme venäläisen kunnian jatkajina, meidän pitää uudestaan tulla sankarilliseksi kansakunnaksi. Koska Isänmaa on vaarassa.] (Teksti nro 5, b)

Paitsi potentiaalisina sankareina, venäläiset esitetään teksteissä **uhreina ja suojelua tarvitsevana vaarantuneena kansakuntana**, jonka edustajia etniset toiset halveksivat, hyväksikäyttävät, surmaavat ja vievät heidän elintilaansa. Kirjoittajat kuvaavat, kuinka venäläiset ovat menettämässä hallinnan maassaan, ja kuinka heidän sääntöjensä ja normiensa noudattaminen on heikentynyt. Teksteissä myös korostetaan sitä, että usein kyse on rasismista: venäläiset joutuvat kaltoinkohdehahmoiksi nimenomaan etnisyytensä vuoksi. Teksteissä uhrit ovat erityisesti naisia, lapsia ja vanhuksia. Venäläisille miehille jää sanka-

rin rooli, jossa heidän tulisi nousta etnisiä toisia vastaan. Roolijako on looginen, kun muistaa, että valtaosa DPNI:n jäsenistöstä on miehiä, ja että myös kirjoitusten etniset toiset ovat aina miehiä.

Sen lisäksi, että aineistossa kuvataan millaisia venäläiset ovat, siinä puhutaan paljon myös siitä, millaisia heidän *tulisi* olla. Teksteissä tuodaan esimerkiksi ilmi ajatus siitä, että tilanteen muuttuessa venäläisten itsensäkin tulisi muuttua, jotta he pystyisivät säilyttämään entisen asemansa. Vieraanvaraisuutta on perinteisesti pidetty osana venäläistä kansanluonnetta (Piirainen 2000, 165). Seuraavassa tekstinäytteessä kirjoittaja ensinnäkin kyseenalaistaa historiallisten esimerkkien valossa sen, että vieraille olisi aina osoitettu vieraanvaraisuutta, ja toiseksi huomauttaa, että ennen asiat olivat venäläisten kannalta hyvin. Sen jälkeen hän väittää, ettei vieraanvaraisuuden osoittamiseen ole varsinkaan tällä hetkellä varaa, kun venäläisten tilanne on huonompi. Esimerkin avulla hän pyrkii osoittamaan, ettei vieraanvaraisuus toisia etnisyyksiä kohtaan kannata, koska se voi olla suorastaan vaarallista. Etnisiin toisiin ei kannata tuhlata vieraanvaraisuutta (tai suvaitsevaisuutta), koska heihin ei voi luottaa, he vastaavat hyvään pahalla, kirjoittaja väittää. Siksi venäläisten tulisikin tästä eteenpäin pidättäytyä osoittamasta vieraanvaraisuutta muukalaisille, luopua tavasta, jota on perinteisesti pidetty tärkeänä piirteenä venäläisyydessä.

[Internationalistit ovat sitä mieltä, että venäläisen ihmisen pitää olla vieraanvarainen kaikille tulijoille. Ymmärrän, että aikaisemmin venäläiset saattoivat sallia itselleen harvakseltaan vieraanvaraisuutta - kun venäläiset asuttivat Kaukasian ja Aasian (eikä päinvastoin), kun venäläisten prosenttiosuus maan koostumuksesta (vuoteen 1917 asti) kasvoi, venäläiset varmasti kokivat itsensä maan herroiksi/isänniksi, ja valtiovalta ei pitänyt tarpeellisena miellyttää kaikenmaailman ”diasporia”. Mutta ”perinteisen vieraanvaraisuuden” vaatiminen venäläisiltä nyt – Maailma muuttuu, tilanne maassakin muuttuu, ja venäläisten, säilyttääkseen itsensä, täytyy myös muuttua.Ja sillä välin tarkastelemme yhtä tapausta, kuinka venäläinen henkilö osoitti tavatonta vieraanvaraisuutta vieraille ja kirjaimellisesti antoi ”viimeisen paidan” – mitä tästä seurasi.Voronezin kaupungin asukkaasta Juri Tshugreevista, joka lahjoitti toisen kahdesta asunnostaan Anzorovien tšetšeeniperheelle. 3 vuotta sitten Anzorov-nuorempi, Ahmed, tappoi Tshugreevin äidin, poltti hänen talonsa, ensin vieden talosta kaiken arvokkaan.] (Teksti nro 9, a)

Aineistosta käy myös selkeästi ilmi, etteivät venäläiset muodosta sellaista kansakuntaa kuin sen kirjoittajien mielestä tulisi olla. Heistä kaikkien etnisten venäläisten tulisi yhtenä rintamana, yhtenäisenä ja yksimielisenä kansakuntana, keskinäistä lojaaliutta osoittaen, torjua etnisten toisten aiheuttama uhka. Kirjoittajien mukaan kansan keskuudessa on kuitenkin ”pettureita”, jotka toimivat etnisten toisten hyväksi. He väittävät, että Venäjän nykyinen hallinto ylimmältä, hallituksen tasolta, paikallistasolle saakka on pääosin käänty-

nyt kansaa vastaan ja toimii tavalla, joka on kansan etujen vastainen, edistäen etnisten toisten maahantuloa ja asemaa venäläisten kustannuksella. Syyksi tähän väitetään lähinnä sitä, että yhteistyö ”vieraiden” kanssa edistää näiden venäläisten omaa etua. Joissakin teksteissä esimerkiksi viitataan korruptioon ja väitetään, että ”kansalliset diasporat” eli etniset toiset ovat ostaneet viranomaisten myöntöväisyyden lahjonnalla. Tai kuten alla olevassa toisessa näytteessä oletetaan, että jatkuvasti kasvavan muslimiväestön äänet ovat niin tärkeitä valtapuolue Yhtenäiselle Venäjälle, että venäläisväestön kulttuuriset oikeudet (tässä esimerkissä ortodoksisen uskon opetus) saavat väistyä heidän miellyttämisensä tieltä.

[Ongelma on siinä, että kansalliset diasporat yhä useammin ”työskentelevät” tiiviissä yhteydessä virkamiesten ja järjestysvallan kanssa ”paikallistasolla”, hyödyntäen tässä ylimmän vallan tukea ja hyväksyntää.] (Teksti nro 18, c)

[Vaalien aattona valtiovalta lakkauttaa Ortodoksisen kulttuurin perusteet – oppitunnit. ”Mitä tehdä?” – huokaavat vallan vartijat, - ”Muslimien äänet ovat nyt niin tärkeitä ”Yhtenäisen Venäjän” voitolle” – ja emmeköhän me jotenkin kestä...”. Kärshivällisyys sikiää/poikii...Pian Moskovan keskelle pystytetään moskeija, jonka minareetti on korkeampi kuin Iivana Suuren kellotorni Kremlissä] (Teksti nro 8, b)

Koska valtiovalta pyritään osoittamaan kansan viholliseksi, kyse on myös samalla DPNI:n tarjoaman poliittisen vaihtoehdon markkinoinnista: ”toisin kuin valtaapitävät, me ymmärrämme mikä on kansan paras”. Esimerkiksi seuraavassa tekstinäytteessä kyseenalaistetaan moskovalaisten viranomaisten halu ja kyky suojella venäläisiä konflikteissa etnisten toisten kanssa, ja siten johdatellaan lukijaa olettamaan, että DPNI:n edustajat heidän sijassaan suojelisivat heidän etujaan paremmin.

[...jos seurataan moskovalaisten vallanpitäjien logiikkaa – heidän päätelmästään seuraa yksiselitteisesti, että moskovalaiset ovat syyllisiä kansallisuuksien välisiin konflikteihin:... .. kummalla puolella ovat moskovalaiset vallanpitäjät, ratkaistessaan kansallisuuksien välisiin konflikteihin liittyviä kysymyksiä Moskovassa ja voivatko moskovalaiset, itse asiassa, luottaa heidän suojeleunsa?] (Teksti nro 13, b)

Tekstinäytteet tuovat myös mieleen äärioikeiston keskuudessa suositut salaliittoteoriat. Niissä oletetaan, että viranomaiset ylätahoja myöten ovat liittoutuneet yhdessä etnisten toisten kanssa venäläistä kansaa vastaan ja estävät heitä näkemästä ”totuutta” eli etnisten toisten uhkaa. Niinpä viranomaisten lisäksi myös tavalliset kansalaiset ovat kirjoittajien mukaan joutuneet ”väärille teille”. Kirjoituksissaan DPNI-läiset purkavat turhautumistaan kansan tilaan kuvaten venäläisiä sellaisin adjektiivein tai substantiivein kuten atomisoitunut, saamaton, avuton, nukkuva, vihannes ja vieraantunut:

[jokaisessa maan kaupungissa, jokaisella alueella, jokaisessa kylässä, pitää massasta nukkuvia amorfisia ja atomisoituneita ihmisiä,tulla olkoonkin pieniä, mutta toimintakykyisiä kansallisen toiminnan osastoja/ryhmiä.] (Teksti nro 7, c)

[Me nautimme hankitun avuttomuuden joukkosyndrooman monivuotisen kultivoinnin hedelmiä. Ja jos ”meistä ei riipu mikään”, silloin ei yksinkertaisesti voi puhua minkäänlaisesta ”meistä” - yhteisö on hajonnut saamattomiksi atomeiksi.”Suvaitsevainen” yhteiskunta, eli yhteiskunta jolta on riistetty kyky puolustaa omia luovuttamattomia periaatteitaan, ei voi vaatia oman kulttuurinsa toteuttamista. Ehkäpä suuttunut yhteisö lähti kaduille vaatien syyllisiä vastuuseen venäläisen kansan kansanmurhasta Kaukasiassa? Ei, se ei ole meidän asiamme, meillä on IKEA, kahvilat, Antalia, joulualennusmyynnit, jotka vain kuvaavat meidän arvokkuutemme astetta – siispä hemmotelkaamme itseämme, rakkaat!] (Teksti nro 8, c)

[Kaikki ”venäläisen elämän” viat, jotka on lueteltu artikkelin ensimmäisessä osassa, voi luonnehtia ja koota yhdellä sanalla: VIERAANTUMINEN. Nykyiset venäläiset eivät ole vain vieraantuneet valtiovallasta, tai joukkotiedotusvälineiden omistuksesta tai niihin vaikuttamisesta – he ovat vieraantuneet toinen toisistaan ja jopa itse itsestään.] (Teksti nro 21, a)

[Jatko muuttui entistä huonommaksi. Tultiin kysymykseen ”mitä tehdä?”, mutta se päättyi kysymykseen ”kuka on syyllinen?”. Ja syyllisiksi osoittautuivat venäläiset. Ja joka sanassa kuului syyllisyyden tunto, alemmuuskompleksi näiden etelästä tulleiden työläisten edessä. No, tavallaan järkevä idea tehdä enemmän piirrettyjä saduistamme, tehdä lähetyksiä rikkaasta kulttuuristamme. Mutta toiset vihannekset vastasivat hänelle, että se tulee herättämään kansallista epäsovua! Eli meidän satumme voivat ärsyttää maamme vieraita, ja he tuntevat olonsa epämurkavaksi!] (Teksti nro 10, a)

Atomisoitumisella viitataan siihen, että oletettu, venäläisten aiemmin muodostama tiivis kansallinen yhteisö on hajonnut tai hajoamassa. Venäläiset eivät sitoudu entisellä tavalla työskentelemään kansakunnan yhteisen tulevaisuuden eteen, vaan mobilisoituvat kukin omien yksilöllisten tavoitteidensa mukaan. Edes äärioikeiston toistuvat varoitukset etnisten toisten synnyttämästä vaarasta ei ole saanut massoja mobilisoitumaan kirjoittajien toivomalla tavalla. He selittävät tätä oman missionsa tähänastista epäonnistumista sillä, että kansalaiset eivät vain ole ymmärtäneet vaaraa - vielä. Syinä vaaran tiedostamattomuuteen mainitaan mm. viranomaisten harjoittama monikulttuurisuuspropaganda sekä kansalaisten naiivius, avuttomuus ja saamattomuus. Tärkeimpänä korostetaan kuitenkin venäläisten vieraantumista omasta kansallisesta alkuperästään. Lukuisissa aineistoteksteissä puhutaan eräänlaisesta kansallisen tietoisuuden rappeutumisesta. Kirjoittajat kokevat, että venäläiset ovat tavallaan hukanneet kansallisen identiteettinsä, tai ainakin sen merkitys ihmisten toimintaa ohjaavana kollektiivisena identiteettinä on heikentynyt. Heidän näkökulmastaanhan venäläisyys on, ja sen tulisi olla kaikki venäläiset toisiinsa liittävä, ensisijainen identifioiva määre. Kansakunnan ja kansallisen identiteetin tulisi ylittää muita yhteisöjä ja

identiteettirooleja kohtaan koettu lojaalius, ja toiminnan tärkeimpänä kriteerinä tulisi olla kansakunnan etu.

Ilmaukset kuten hankittu avuttomuus, nukkuva ja saamaton, kuvaavat venäläisten passiivituneen, etenkin poliittisessa ja kulttuurisessa mielessä. Esimerkiksi seuraavassa näytteessä kirjoittaja kuvaa kansakunnastaan vieraantuneita venäläisiä ”hidasälyisiksi, märehtiviksi juhtavenäläisiksi”. Juhta-nimitys rinnastaa heidät ensinnäkin eläimeen, eli alempiarvoisiksi, mutta viitannee myös oman tahdon puutteeseen. Näytteen alussa olevalla he-pronominilla (”Heille ovat tarpeen...”) puolestaan viitattaneen nykyiseen Venäjän poliittiseen eliittiin, jossa Yhdistynyt Venäjä – puolueen edustajat ovat valtaenemmistönä. Kuten tässäkin tekstissä, kirjoittajat kuvaavat usein, kuinka passiiviset ”juhtavenäläiset” ovat poliittisen eliitin ohjailtavissa ja äänestävät sitä, koska heille riittävät yksinkertaiset materiaaliset ilot, jotka mahdollistuivat nykyisen poliittisen eliitin valtaan tulon jälkeen tapahtuneen talouskasvun johdosta. (On huomattava, että teksti on tuotettu talouskasvun aikaan, juuri ennen 2000-luvun lopun taantumaa.)

[Heille ovat tarpeen/hyödyllisiä hidasälyiset juhtavenäläiset, jotka iloiten ottavat autolainoja, juovat olutta, katsovat jalkapalloa ja Dom-2:ta (venäläinen versio Big Brother -ohjelmasta) ja äänestävät yhtenäistä venäjää. ... Ja kun Putin puhuu televisiossa ”Hyvät venäjänmaalaiset...”, hän nimenomaan puhuu tälle yleisölle: märehtivälle, isomahaiselle biomassalle oluineen – juhtavenäläisille.] (Teksti nro 39, a)

Kirjoittajat liittävät passivoitumiseen myös eräänlaisen laajemman kulttuurisen tai henkisen rappeutumisen. He kritisoivat ja pilkkaavat paitsi itse ”kansakunnasta vieraantuneita venäläisiä”, myös heidän elämäntapaansa. Heidän elämäntapaansa kuvataan laiskaksi ja pinnalliseksi, kuluttamiseen ja ruokanautintoihin perustuvaksi. Kirjoittajat piirtävät esiin kuvaa ”juhtavenäläisistä”, jotka mässäilevät, shoppailevat, lomailevat ja kuluttavat aikansa katsomalla pinnallista tv-viihdettä. Vaikuttaa siltä, että kirjoittajat mieltävät nämä asiat perinteiseen, ”hyvään venäläiseen elämäntapaan” kuulumattomiksi ilmiöiksi, jotka on omaksuttu nimenomaan Venäjän ulkopuolelta (kirjoittajat mainitsevat nimenomaan ulkomaisia brändejä tai ohjelmaformaatteja, kuten Ikean tai Big Brotherin). Taustalla lienee ajatus ”turmeltuneista”, mahdollisesti leimallisen länsimaisiksi tai euroamerikkalaisiksi mielletävistä asioista tai tavoista, jotka ovat syrjäyttämässä venäläisen kulttuurin mukaisen elämäntavan – mitä siihen heidän mielestään sitten sisältyykin. Heidän mielestään kansa tyytyy tavallaan ”leipään ja sirkushuveihin” ja on unohtanut olemassaolonsa syvemmän merkityksen – jonka tässä tapauksessa oletetaan löytyvän nationalistisesta ideologiasta.

Yleisesti kirjoittajien teksteistä kuvastuu kaipuu entiseen kollektiivisempaan elämäntyyliin, selkeään yhteiseen päämäärään, eräänlaisen ”kansallisen projektin” olemassaoloon. Vaikka asiaa ei ilmaista aivan suoraan, teksteistä kuultaa kaipuu ”vanhoihin hyviin aikoihin”, tai ”menneisyyden kunnian päiviin”, aikaan, jolloin (ainakin kirjoittajien oletuksen mukaan) kansa oli yhtenäinen, sankarillinen, ja venäläisten asema maansa ”isäntäkansana” oli kiistaton. Jotta entinen kunnia ja järjestys (ja samalla identiteetti) voitaisiin palauttaa, pelkkä omien rivien puhdistaminen ”toisista” ei heidän mukaansa riitä; myös suuren osan venäläisistä tulisi muuttua. Seuraava esimerkinäyte ilmentää, kuinka kirjoittajat ilmaisevat haluavansa kokea ylpeyttä venäläisyydestä, mutta kokevat ”väärin elävien, kansakunnasta vierautuneiden venäläisten” estävän tämän. Ikään kuin he pilaisivat kansakunnan tehden sen omalla käyttäytymisellään naurunalaiseksi muiden kansojen silmissä.

[Mobilisaatio laskee yksilöllisyyden arvoa. Siinä, minkä vuoksi kansakunnan voimat yhtyvät, yksilöllisyys menee taka-alalle ja etualalle tulee kansallinen tyyppi. ”Ne ovat venäläisiä”, tulee toisten kansojen sanoa, mutta ei halveksuen ja naurahtaen, vaan levottomina ja ihailien. ... Olla paras – ei tarkoita yksilöllisyyden/persoonan esille tuomista kansasta erotettuna. Se tarkoittaa kansakunnan korkeampaa ilmentymää!] (Teksti nro 5, c)

Individualismi vaikuttaa olevan kirjoittajien arvoasteikossa varsin alhaisella sijalla. Etenkin yksilöllisyys, joka ei tunnusta kansallisuutta (ja nimenomaan sen harjoittamisen *oikeaa* muotoa) tärkeänä ohjaavana periaatteena ja identiteetin perustana, on pahasta. Heillä on mielessään eräänlainen muotti, tai kuten tekstissä sanotaan - kansallinen tyyppi - johon kaikkien venäläisten tulisi sopia. DPNI:n sivustoa läpikäydessäni en kuitenkaan onnistunut kertaakaan löytämään minkäänlaista määritelmää tai pohdintaa ominaisuuksista, joita ”oikealla, perinteisellä venäläisellä” on tai tulisi olla. Tässäkin tapauksessa, kuten useimmiten, asiaa on käsitelty negaation kautta; mitä me emme ole, millaisia meidän ei tulisi olla tai millaisia ovat ei-toivotut ominaisuudet tai elämäntavat.

Entä mitä nämä kaikki edellä käsitellyt ”epävenäläiset” ominaisuudet sitten tarkoittavat dpni-läisten (tai laajemmin nationalistien, kuten kirjoittajat sisäryhmäänsä viittaavat) itselleen antamien merkitysten kannalta? Ne nostavat heidät ”kansakunnan hylänneitä” venäläisiä korkeampaan asemaan joukkona, joka on ”oikealla tiellä”, joka taistelee salaliitoista ja enemmistön apatiasta huolimatta kansakunnan säilymisen puolesta. Ne merkitsevät, että he ovat oikeassa, ja muut väärässä. He elävät oikealla tavalla, eivät ole pinnallisia, laiskoja ja henkisesti ja fyysisesti heikkoja ”mässäilijöitä”, vaan vahvoja, aktiivisia sank-

reita, jotka edustavat oikeaa elämäntapaa, oikeaa venäläistä kulttuuria. Tiivistetysti sanoen, näin he representoivat itsensä ”oikeina venäläisinä”.

Useissa aineistoteksteissä onkin käsitelty tähän liittyen termien venäläinen ja venäjänmaalainen käyttöä. Etenkin sivuston keskustelufoorumilta otetuissa teksteissä teema on näkyvästi esillä. Luvussa 3.4.1 esitin termien alan tutkijoiden piirissä laajalti hyväksytyyn, konventionaalisen merkityksen. Sen mukaan venäläinen viittaa etniseen venäläiseen, ja venäjänmaalainen kaikkiin Venäjän kansalaisiin etnisyydestä riippumatta. Merkillepantavaa on, etteivät monissa aineistoteksteissä esitetyt käsitykset termien merkityksistä noudata sitä. Joukkoon mahtui vain yksi kirjoittaja, joka oli samaa mieltä termien edellä esitetystä määritelmistä, sekä piti käsitettä venäjänmaalainen lataukseltaan neutraalina. Toiset kirjoittajat sen sijaan suhtautuivat erittäin negatiivisesti venäjänmaalainen-termiin.

[Miten vielä voisi selittää venäläisten ihmisten russofobiaa, olkoonkin, että he kutsuvat itseään venäjänmaalaisiksi. Mutta sitten minä ymmärsin. Kuinka en aiemmin huomannut?! **Venäjänmaalainen! He kieltäytyivät syntyperäisestä isovenäläisestä oman kansansa nimestä!**] (Teksti nro 10, b)

[Minusta kaikki on yksinkertaista: on venäläisiä, ukrainalaisia, burjaatteja, jakuutteja, juutalaisia ja on venäjänmaalaisia. Toisin sanoen on ihmisiä, jotka ymmärtävät oman kansallisen syntyperänsä ja ihmisiä, jotka ovat kadottaneet oman kansakuntansa – venäjänmaalaiset. Siksi minä puhun aina juhtavenäläisistä. Ihminen, joka kutsuu itseään venäjänmaalaiseksi, on juhdan kaltainen, koska sillä, kuten ei eläimelläkään, ole kansakuntaa.] (Teksti nro 39, b)

[- puhuvat venäjänmaalaisista Venäläisten sijaan – siitä yksinkertaisesta syystä – että heidän päätehtävänä on VENÄLÄISEN KANSAN TUHOAMINEN – ja Venäläisen maan maksimaalinen asuttaminen mustaperseillä – mistä kiistattomasti todistaa jo virallinen miehitystilasto.

Käyttäessään koko Kansasta sanaa ”venäjänmaalainen” valtionpäämies LOUKKAA KAIKKIA VENÄLÄISIÄ – joilta tämä fraasi riistää/kieltää oman maaperän, maan, kansakunnan, itse oikeuden olla sellainen (kansakunta) – ...] (Teksti nro 38, a)

Kuten edelliset tekstinäytteet osoittavat, kirjoittajat pitävät venäjänmaalainen -termin käyttöä etnisistä venäläisistä loukkaavana. Näin on ilmeisimmin juuri sen vuoksi, että se asettaa kaikki Venäjän federaation kansalaiset tasa-arvoiseen asemaan, eikä tunnusta venäläisten erityisasemaa. Kun etniset venäläiset käyttävät itse itsestään nimitystä venäjänmaalainen, kirjoittajat pitävät sitä merkinä kansakunnasta vieraantumisesta.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän tutkielman tarkoituksena on ollut kuvata ja analysoida DPNI:tä ja sen toimintaa useasta eri näkökulmasta asettamalla ajanjaksolla vuodesta 2005 kevääseen 2009 saakka. Käytännössä tämä on tarkoittanut liikkeen toimintahistorian selvittämistä pääasiassa SOVA-tutkimuslaitoksen raporttien avulla, liikkeen tarkastelua suhteessa sen yhteiskunnalliseen kontekstiin, sekä liikkeen sisäisten representaatioiden tutkimista vuosina 2006–2008 ja alkuvuodesta 2009 tuotettujen aineistotekstien pohjalta. Melko rajallisista lähteistä huolimatta olen mielestäni onnistunut kohtuullisen hyvin rakentamaan kuvaa tästä 2000-luvun puolivälin Venäjän keskeisimmästä äärioikeistoliikkeestä. Koska kyseessä on yksittäinen tapaustutkimus, tämän avulla ei luonnollisestikaan voi tehdä yleistyksiä aikakauden venäläisistä äärioikeistoliikkeistä. Jos löydöksiäni verrattaisiin vastaaviin selvityksiin muista aikalais- tai edeltäjäliikkeistä, työni voisi palvella osaltaan suuremman kokonaiskuvan hahmottamista ja mahdollisesti myös jonkinlaisten vertailujen ja yleistystenkin tekoa.

Tutkielman tekeminen on osoittanut minulle hyvin konkreettisesti sen, että Venäjän äärioikeistoliikkeiden kenttä on jatkuvassa muutoksen tilassa. Kun muotoilin tutkimuskysymyksiä ja aloitin taustatietojen keräämisen DPNI:stä, liike oli toiminnassaan hyvin aktiivinen ja kiistaton Venäläisen äärioikeiston keskus ja ”äänitorvi”. Liike ei ole syksyyn 2009 mennessä selkeästi menettänyt asemaansa, mutta se on kärsinyt useita takaiskuja, jotka ovat heikentäneet sen toimintakykyä. Tulevaisuus näyttää, jääkö vaihe väliaikaiseksi, vai enakoiko kahden pienryhmän irtautuminen liikkeen syvempää kriisiä ja toiminnan hiipumista. Pieniä kilpailevia liikkeitä on paljon, ja kannattajat saattavat siirtyä toisten, mahdollisesti radikaalimpien liikkeiden piiriin, etenkin jos Belovin visioima suunnanmuutos kohti ideologisesti maltillisempaa ja rakenteeltaan puolueista organisaatiota ei osoittaudu menestykselliseksi. Liike saattaa löytää itsensä tilanteesta, jossa se on liian maltillinen monille äärioikeistoaktivisteille, mutta liian radikaali varsinaisen äärioikeiston ulkopuolisille. Myös viranomaisten suhtautuminen liikkeeseen on ratkaiseva tekijä. Jos Venäjän viranomaiset koventavat suhtautumistaan DPNI:n kaltaisia liikkeitä kohtaan, niiden toimintaedellytykset laskevat merkittävästi.

DPNI:n verkkosivuilta kootun tekstiaineiston analyysi osoitti, että etnisten venäläisten muodostama yhteisö on kiistatta aineistotekstien kirjoittajille kansakunnan ja valtion perusta, sekä heidän kansallinen identiteetti yhteisönsä. Kirjoittajat eivät suostu tunnusta-

maan Venäjää monikansalliseksi valtioksi, vaan korostavat, että Venäjä on, ja sen tulisi jatkossakin olla ”monokansallinen” valtio. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki muut kansallisuudet tulisi poistaa federaatiosta. Myös tiettyjen muiden etnisyyksien tai kansallisuuksien läsnäolo koetaan legitimiiksi, kunhan venäläiset ovat muodostavat selkeän enemmistön ja ovat hallitsevassa asemassa muihin nähden.

Kirjoittajat esittävät teksteissä osittain ristiriitaisia määritelmiä siitä, mitkä ovat kansakuntajäsenyyden ehdot, ja millä perustein tietyt ei-venäläiset etnisyydet hyväksytään tai torjutaan heidän kansakuntakonstruktionsa ulkopuolelle. Osa mainituista kriteereistä on sellaisia, ettei määrittelyn kohde voi itse juurikaan vaikuttaa siihen, kumpaan ryhmään hänet merkitään. Tällaisia ehtoja ovat mm. syntyperä ja ihonväri, myyttinen uskomus tiettyjen kansojen yhteisestä historiallisesta kohtalosta tai uskomus keskenään komplementaarista ja ei-komplementaarista kansoista. Toisaalta samankin tekstin sisällä saatetaan toisessa kohtaa kieltää kansallisuuden ja syntyperän merkitys kansakuntajäsenyyden määräävinä kriteereinä ja korostaa kielen ja kulttuurin omaksumisen tärkeyttä. Omaksuttavina tietoina ja taitoina ne eivät ole henkilön oman vaikutusvallan ulottumattomissa, jolloin kansakuntajäsenyys vaikuttaisi olevan suuremman joukon saavutettavissa kuin ensin esitettyjen ehtojen tapauksessa.

Etenkin liikkeen johdossa olevan kirjoittajan esittämät ristiriitaiset määritelmät ja ehdot kansakuntajäsenyydelle saattavat olla tietoinen valinta. Välttämättä esittämästä mitään kovin yksiselitteisiä määritelmiä hän jättää tilaa monitulkintaisuudelle ja sille, että kukin voi tulkita hänen sanomisiaan samansuuntaisesti omien mielipiteidensä kanssa. Kyseessä voi olla sen varmistaminen, että mahdollisimman moni viestin vastaanottaja kokisi samanmielisyttä kirjoittajan kanssa. Epämääräisesti määriteltyä kansakuntakonstruktiota voi mukauttaa helpommin yleisön ja tilanteen vaatimusten mukaan. Niinpä määrittelyjen epä johdonmukaisuus ja ristiriitaisuus voi olla liikkeen kannalta vahvuus, kun se hakee itselleen lisää tukea ja kannattajia. Samalla kyse voi olla todellisten intentioiden piilottamisesta ja rasistin leiman välttämisestä. Kirjoittaja saattaa väittää, ettei etnisyydellä ole väliä, vaikka antaakin toisaalla viitteitä päinvastaisesta, koska yrittää todistella, ettei hänen ajattelussaan ole mitään rasistista. Toisistaan poikkeavia määritelmiä voi pitää myös merkinä siitä, että liikkeen sisälle mahtuu useita keskenään osin erilaisia käsityksiä kansakunnasta ja sen rajoista. Havaintojeni perusteella voin kuitenkin todeta, että kirjoittajien konstruoimat etniset toiset edustavat aineistotekstistä toiseen samoja etnisyyksiä. Riippumatta siitä,

näyttäytykö kansakuntajäsenyys teksteissä avoimempana tai suljetumpana, tietyt kansallisuusryhmät edustavat aina johdonmukaisesti poissuljettavaa toiseutta. Vaikka liikkeen piirissä saattaakin olla erilaisia käsityksiä tai muotoiluja kansakunnasta ja sen jäsenyysskriteereistä, ainakin aineiston tuottaneiden kesken vaikuttaa vallitsevan yksimielisyys siitä, keitä etniset toiset ovat.

Aineistotekstit positioivat etnisiksi toisiksi armenialaiset, azerit, kazakit, kiinalaiset, kirgisisit, osseetit, romanit, tadzikit, tšetseenit, uzbekit ja turkmeenit. Usein näihin torjuttaviin kansallisuuksiin viitataan suurempina ryhminä ja jollakin seuraavasta kolmesta nimityksestä: ”kaukaasit tai kaukasialaiset”, ”keskiaasialaiset” ja ”entisten neuvostotasavaltojen asukkaat”. Samojen etnisyyksien on todettu aiemmissakin tutkimuksissa herättävän yleisesti eniten negatiivisia tunteita ja ennakkoluuloja Venäjällä. Tšetseeneiden päättämisestä listalle voinee osittain päätellä, ettei Venäjän federaation kansalaisuus ole kirjoittajien mielissä kansakuntaa aidosti yhdistävä elementti. Tšetseenit ovat Venäjän kansalaisia, mutta suhtautuminen heihin on vähintään yhtä negatiivista, kuin muihin kaukasialaisiin, jotka tulevat eri valtioista. (Todennäköisesti Tšetšenian sotaoperaatiot vaikuttavat myös vahvasti merkityksenantoon.)

Etnisten toisten vastaisuutta perustellaan aineistossa heidän aiheuttamallaan fyysisellä, alueellisella tai taloudellisella uhalla, laittomuuden uhalla tai symbolisella uhalla. Osa näistä uhkan lajeista liittyy selkeästi tietyn etnisyyssryhmän representointiin.

- Fyysisellä uhalla perustellaan nimenomaan kaukasialaisten, ja heistä erityisesti tšetseenien, vastaisuutta. Tämän ryhmän edustajat esitetään teksteissä arvaamattomina ja väkivaltaisina. Heidän representaatioitaan leimaa yhdistäminen sotaan, terrorismiin ja ylipäänsä venäläisiin kohdistuviin veritekoihin.
- Alueellisena uhkana nähdään aasialaisten, erityisesti kiinalaisten, työperäinen maahanmuutto. Kirjoittajat pelkäävät, että kiinalaiset ”kansoittavat Venäjän”. Kiinalaiset representoidaan maa-alueen anastajina tai luonnonresurssien riistäjinä, jotka pilaavat elinympäristön sopimattomilla viljelytavoillaan. Myös pohjoiskaukasialaiset nähdään osittain alueellisena uhkana. Heitä syytetään venäläisten karkottamisesta pois Pohjois-Kaukasiasta.

- Taloudellisena uhkana kirjoittajat pitävät etenkin kaukasialaisten merkittävää asemaa ruoan torikaupassa. Teksteissä väitetään, että kaukaasit ovat omineet itselleen torikaupan monopolin ja hyväksikäyttävät sen turvin venäläisiä tuottajia, työntekijöitä ja asiakkaita. Heitä nimitetäänkin loisiksi, jotka elävät venäläisten kustannuksella.
- Kirjoittajat pyrkivät osoittamaan, että tiettyjen etnisten ryhmien määrän kasvu Venäjällä johtaa myös automaattisesti ja samassa suhteessa venäläisiin kohdistuvien rikosten määrän kasvuun. Ei-toivotut etnisyydet representoidaan rikollisina, tai ainakin potentiaalisina rikollisina. Vakavimpina pidetyt rikokset, kuten henkirikokset ja raiskaukset liitetään erityisesti kaukaaseihin. (Tämä onkin sinänsä loogista, koska heidät representoidaan erityisesti fyysisenä uhkana.)
- Etnisten toisten torjuntaa perustellaan myös heidän kulttuuristen tapojensa aiheuttamalla epämukavuudella, ja sillä, että heidän tapansa eivät yksinkertaisesti kuulu Venäjälle. Joissakin teksteissä etnisiä toisia syytetään myös siitä, että he osoittavat käyttäytymisellään tahallista halveksuntaa venäläistä kulttuuria kohtaan, ja pyrkivät määräämään venäläisten käyttäytymistä oman kulttuurinsa mukaiseksi. Näin heidän nähdään uhkaavan venäläisen kulttuurin ”koskemattomuudelle” ja valta-asemalle. Etenkin ”kaukasialaiseen kulttuuriin” liitettyjä (todellisia tai oletettuja) arvostuksia tai tapoja kirjoittajat pitävät vaarallisina.

Aineistossa esitetyt perustelut ja tiettyihin etnisyyksiin liitetyt merkitykset vastaavat käsitykseni mukaan hyvin paljon niitä perusteluja ja merkityksiä, joita näihin etnisyyksiin liitetään Venäjällä ksenofobiaa ilmentävissä mediadiskursseissa tai ”tavallisten” kansalaisten mielipiteissä. Kirjoittajien argumentaatio ja representaatiot todennäköisesti sekä heijastavat, että myötäilevät ja pyrkivät vahvistamaan näitä diskursseja. Kaukasialaiset ovat selkeästi aineiston negatiivisimmin representoitu etninen ryhmä. Kirjoittajat pitävät heitä mainitsemistaan ”etnisistä toisista” fyysisesti kaikkein vaarallisimpana ryhmänä, joka syyllistyy julmiin ja irrationaaliin väkivallantekoihin. Syyksi ryhmän vaarallisuuteen kirjoittajat mainitsevat kaukasialaisten kulttuurin, jonka he esittävät arvostuksiltaan ja normeiltaan täysin venäläisen kulttuurin vastakohtaksi. Kaukasialaisia pidetään aineistossa selkeästi ”ei-komplementaarimpina” kansoina, - kansoina, joiden yhteiselo venäläisten kanssa on ollut alusta loppuun saakka tuomittu epäonnistumaan. Taustaoletuksena on, että

heidän kulttuuriinsa kuuluu sisäänrakennettu venäläisvihamielisyys. Koska tämä kulttuurinen ominaisuus esitetään muuttumattomaksi osaksi kaukasialaisten kansanluonnetta, kaukasialaiset representoidaan ”ikuisiksi toisiksi”. Tämän nojalla kirjoittajat vakuuttavat, ettei heillä tai muilla venäläisillä ole muuta vaihtoehtoa, kuin sulkea kyseinen ryhmä ulkopuolelle. Tämän vaihtoehdottomuusstrategian avulla he pyrkivät osoittamaan, etteivät heidän vaatimuksensa ole suinkaan osoitus rasismista ja yrityksestä syrjiä, vaan että kyseessä olisi tosiasioihin perustuva välttämättömyys.

Siinä missä etnisten toisten yleisenä metaforana käytetään usein kylään tullutta vierasta, venäläiset puolestaan henkilöityvät kodin isäntinä. Tällä halutaan korostaa venäläisten johtoasemaa ja määräysvaltaa. Venäjän isäntinä heillä on oikeus päättää maan suunnasta ja siitä, keitä siellä saa asua ja mihin asemaan tulokkaat ovat oikeutettuja. Toisaalta venäläiset esitetään teksteissä myös uhreina ja suojelua tarvitsevana vaarantuneena kansakuntana, jonka edustajia etniset toiset riistävät. Useat kirjoittajat pyrkivät osoittamaan, että nimenomaan etniset toiset ovat rasisteja, jotka kohtelevat venäläisiä kaltoin heidän etnisyytensä vuoksi. Näin huomiota vedetään pois etnisten toisten kohtaamasta rasismista, ja tehdään heistä syyllisiä omaan syrjintäänsä.

Nykyiset venäläiset esitetään myös toisessa maailmansodassa taistelleen ”sankarillisen kansakunnan perillisinä”, joilla on nyt edessään yhtä vakava, etnisten toisten muodostama uhka. Kirjoittajat ovat kuitenkin sitä mieltä, etteivät nykyvenäläiset - nationalisteja lukuun ottamatta - ole yhtä kunniakas kansakunta kuin edeltäjänsä. Aineistoteksteissä puhutaankin paljon siitä, millaisia venäläisten *tulisi* olla. Monen tekstin pääajatus on, että venäläisten tulisi muuttua, jotta he pystyisivät säilyttämään tai palauttamaan entisen herruusasemansa (olettaen, että sitä on jo jonkin verran menetetty). Kirjoittajat väittävät, että suuri osa Venäjän nykyisen hallinnon edustajista ylimmältä tasolta paikallistasolle saakka on liittoutunut venäläistä kansaa vastaan. Omia etujaan ajaakseen viranomaiset edistävät etnisten toisten maahantuloa ja asemaa venäläisten kustannuksella, estäen samalla propagandallaan kansaa näkemästä ”totuutta” eli etnisten toisten uhkaa. Lisäksi valtaosa kansasta on passivoitunut. Heistä on tullut tahdottomia poliittisen eliitin ohjailtavissa olevia ”eläimiä”, joille riittävät eliitin heille takaamat yksinkertaiset materiaaliset ilot. Kirjoittajat kritisoivat tämän kansanosan kuluttamiseen ja nautintoihin perustuvaa elämäntapaa, joka ei ilmeisesti kuulu heidän mielestään perinteiseen, hyvään venäläiseen elämäntapaan. Pahinta tässä yksilökeskeisessä elämäntavassa on se, että nämä venäläiset

ovat vieraantuneet kansakunnasta, jonka tulisi olla heidän ensisijainen kollektiivinen yhteisönsä ja lojaaliutensa kohde. Kirjoittajat kokevat, että venäläiset ovat tavallaan hukanneet kansallisen identiteettinsä, ja siksi heitä on vaikea mobilisoida taisteluun kansakunnan puolesta etnisten toisten uhkaa vastaan.

Useat kirjoittajat suhtautuvat erittäin negatiivisesti venäjänmaalainen–termiin, koska sen käyttö ilmentää ja edistää heidän mielestään kansakunnasta vieraantumista. He pitävät termin käyttämistä etnisistä venäläisistä loukkaavana, koska se asettaa heidät ja muut Venäjän federaation kansalaiset tasa-arvoiseen asemaan, eikä tunnusta venäläisten erityis-asemaa. Kritisoimalla kansakunnasta vieraantuneita venäläisiä kirjoittajat samalla nostavat omaa arvoaan representoiden itsensä ”oikein elävinä kansakunnalle uskollisina venäläisinä”. Näiden liikkeen jäsenten positiivisen kollektiivisen identiteetin lähteenä ei olekaan vain eron tekeminen heidän ja heidän konstruoimiensa ”etnisten toisten” välille, vaan myös eron tekeminen ”samanmielisten” ja muiden venäläisten välille.

Aineiston lähteen ja pienen koon vuoksi ei ole mahdollista arvioida, kuinka hyvin siitä tekemäni havainnot voisivat kuvata koko liikkeen sisäistä diskursiivista todellisuutta. (Onhan aineisto vain pieni esimerkinomainen ja oman harkinnan mukainen näyte laajan sivuston teksteistä, eivätkä koko sivuston tekstikään edusta välttämättä luotettavasti liikkeen kannattajakuntaa ja jäsenistöä!) Kun jo näinkin pienestä aineistosta löytyi useita keskenään ristiriitaisiksi tulkittavia kansakuntamääritelmiä, uskallan kuitenkin olettaa, että niitä esiintyy liikkeen keskuudessa muutoinkin suhteellisen laajasti. Jatkossa olisi mielenkiintoista vertailla esimerkiksi liikkeen johtotasoa edustavien henkilöiden ja ”rivijäsenten” käsityksiä ja merkityksenantoa tutkimuskysymyksiini liittyen, ja selvittää, onko niissä eroa. Aineiston analysointi herätti myös ajatuksen ajallisen vertailun tekemisestä. DPNI:n verkkosivuston tai muun materiaalin pohjalta voisi tarkastella myös sitä, kuinka käsityksissä, määrittelyissä ja merkityksenannossa mahdollisesti tapahtuu muutoksia ajan kuluessa. Kyseistä tutkimustehtävää varten tarvittaisiin tosin jo huomattavasti nykyistä suurempi aineisto. Nythän aineistoni tekstit olivat usean vuoden ajalta, ja periaatteessa jotkin tekstien välillä havaitsemani ristiriitaisuudet kansakunnan jäsenyyskriteereissä voisivat johtua ajan myötä tapahtuneista muutoksista merkityksenannossa. On myös selvää, että venäläisen äärioikeiston, ja yleensä Venäjällä ilmenevän rasismien tutkimuksessa on monia muitakin kiinnostavia ja toistaiseksi koskemattomia tutkimusaiheita, joissa riittäisi tutkittavaa.

LÄHTEET

DPNI:n www-sivut:

- 1) O dvizhenii (Liikkeestä) [julkaistu 24.12.2006]. http://dpni.org/about/o_dvizheni/25/
- 2) Koordinati (Sijainti/yhteystiedot) [julkaistu 11.5.2007].
<http://dpni.org/articles/koordinati/1513/>
- 3) Fond otkritih pozhertvovaniij (Avointen lahjoitusten rahasto) [julkaistu 6.2.2008].
http://dpni.org/articles/fond_otkri/7475/
- 4) Prisoedinitsja k DPNI (DPNI:hin liittyminen) [julkaistu 28.12.2007].
<http://dpni.org/articles/prisoedini/102/>
- 5) Belov: ideologija bolshinstvo (Belov: enemmistön ideologia) [julkaistu 25.10.2007].
<http://dpni.org/articles/mnenie/5894/>
- 6) Sojuz sodeistvija DPNI (DPNI:n tukiliitto) [julkaistu 15.2.2008].
http://dpni.org/about/coyuz_sode/7564
- 7) Tseli i zadatchi (tavoitteet ja tehtävät) [julkaistu 25.12.2006].
http://dpni.org/about/cei_i_zad/37/
- 8) DPNI neredko stanovitsja ”dvizheniem za” (DPNI on usein ”liike puolesta”) [julkaistu 18.1.2007]. http://dpni.org/articles/russkij,_p/380/
- 9) DPNI pomogaet detjam (DPNI auttaa lapsia) [julkaistu 16.1.2007].
http://dpni.org/articles/russkij,_p/347/
- 10) Aktsija DPNI po sdatche krovi russkoi devotchke Ane Varzanosovoi (DPNI:n verenluovutustapahtuma venäläiselle tytölle Anja Varzanosovolle) [julkaistu 6.9.2007]
http://dpni.org/articles/russkij,_p/4691/
- 11) Proekt Zdorovaja Natsija (Terve kansakunta –projekti) [viitattu 7.2.2009].
http://dpni.org/articles/proekt_zdo

Kirjallisuus ja artikkelit:

Amnesty International (2006) Russian Federation: Violent racism out of control. [viitattu 25.7.2009].
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR46/022/2006/en/dom-EUR460222006en.pdf>
Billington, James H. (2004) Russia in search of itself. Washington, D.C : Woodrow Wilson Center.

Catellani, Patrizia, Crescentini, Alberto & Milesi, Patrizia (2006) One root, different branches: identity, injustice and schism. Teoksessa Klandermans, Bert & Mayer, Nonna

- (toim.) Extreme right activists in Europe: through the magnifying glass. London: Routledge, 204-223.
- Chernega, Jurii (7.5.2007) Tigri patriotov – v Moskve utchrezhdena ”Velikaja Rossija”. Kommersant online [viitattu 5.2.2008].
<http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=763788>
- De Cillia, Rudolf, Reisigl, Martin & Wodak, Ruth (1999) The Discursive construction of national identities. *Discourse & Society*, Apr 1999; vol. 10, 149 -173.
- Fekete, Liz (2008) Why we should fear Italy’s Northern League. IRR –The Institute of race relations. [viitattu 24.4.2009] <http://www.irr.org.uk/2008/april/ha000035.html>
- Fleetwood, Steve (2005) Ontology in organization and management studies: A critical realist perspective. *Organization*, Vol 12, No.2, 197-222.
- Fourcade-Gourinchas, Marion & Schofer, Evan (2001) The structural contexts of civic engagement: Voluntary association membership in comparative perspective. *American sociological review*, vol.66, No. 6, 806-828.
- Gamson, William A. (1991) Commitment and agency in social movements. *Sociological Forum* 6 (1), 27-50.
- Gorodzeisky, Anastasia, Rajiman, Rebeca & Semyonov, Moshe (2006) The Rise of anti-foreigner sentiment in European societies 1988-2000. *American Sociological Review*, vol. 71, no. 3, June 2006, 426-449.
- Hall, Stuart (toim. Koivisto, Juha ym.) (1992) Kulttuurin ja politiikan murroksia. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart (1997) Representation: Cultural Representation and Signifying Practices. London: Sage.
- Hall, Stuart (suom. ja toim. Lehtonen, Mikko ja Herkman, Juha) (2002) Identiteetti. Tampere: Vastapaino, 4p.
- Hellberg-Hirn, Elena (2006) Venäjän symbolit. Teoksessa Vihavainen, Timo (toim.) *Opas venäläisyteen*. Helsinki: Otava, 137-155.
- Helsingin Sanomat (4.11.2007) Venäläiset marssivat kansallisena juhlapäivänä. HS.fi - Helsingin Sanomien verkkosivut [viitattu 14.11.2007].
<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Ven%C3%A4l%C3%A4iset+marssivat+kansallisena+juhlap%C3%A4iv%C3%A4n%C3%A4/1135231542247>
- Helsingin Sanomat (25.2.2009) Medvedev määräsi kurinpalautuksen ääriryhmille. HS.fi - Helsingin Sanomien verkkosivut [viitattu 26.2.2009].
<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Medvedev+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4si+kurinpalautuksen+%C3%A4%C3%A4riryhmille/1135243835833>

Hockenos, Paul (1993) *Free to hate: the rise of the right in post-communist Eastern Europe*. New York, NY: Routledge.

Human Rights First (2008) *Hate crime survey: Racism and xenophobia. Violence based on racism and xenophobia. Executive summary 2008* [viitattu 20.1.2009].
<http://www.humanrightsfirst.org/discrimination/pages.aspx?id=86>

Ilmonen, Kaj (1998) *Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino.

Jasper, James M. & Polletta, Francesca (2001) *Collective identity and social movements*. *Annual Review of Sociology* 27, 283-305.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2002) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Kangaspuro, Markku (2007) *Viharikokset*. Pääkirjoitus. *Idäntutkimus* 4, 1-2.

Klandermans, Bert & Mayer, Nonna (toim.) (2006) *Extreme right activists in Europe: through the magnifying glass*. London: Routledge.

Klein, Ludger & Simon, Bernd (2006) *Identity in German right-wing extremism: levels, function and processes*. Teoksessa Klandermans, Bert & Mayer, Nonna (toim.) *Extreme right activists in Europe: through the magnifying glass*. London: Routledge, 224-247.

Kolesnichenko, Aleksandr (15.8.2005) *Eto yzhe ne shpana – Russkie natsionalisti pristupili k sozdaniju boevih otrjadov*. *Novye Izvestija* -lehden verkkosivut [viitattu 4.2.2008]. <http://www.newizv.ru/news/2005-08-15/29887/>

Kozhevnikova, Galina (Verkhovsky, Alexander toim.) (25.2.2006) *Radical nationalism and efforts to oppose it in Russia in 2005*. Annual Report. *Manifestations of radical nationalism: Key areas of activity of organized right-wing radical groups*. SOVA.
<http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/6E811ED>

Kozhevnikova, Galina & Verkhovsky, Alexander (17.7.2007) *The Sowing season in the field of Russian nationalism*. *Manifestations of radical nationalism: Activities of organized right-wing groups*. SOVA. [viitattu 3.11.2008] <http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/9845B8F>

Kozhevnikova, Galina (14.3.2008) *Radical nationalism and efforts to counteract it in 2007*. *Manifestations of radical nationalism: Activity of right-wing radical organizations*. SOVA [viitattu 15.11.2008].
http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/AC15D1E#r2_5

Kozhevnikova, Galina (toim. Verkhovsky, Alexander) (23.3.2008) *Winter 2007-2008: An epidemic of murders against the backdrop of elections*. *Manifestations of radical nationalism: Public activity of right-wing radical groups*. SOVA. [viitattu 3.11.2008]

http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/ACE26E6#r2_3

Kozhevnikova, Galina (toim. Alexander Verkhovsky) (18.8.2008) Spring-2008: Depression and Déjà Vu. Manifestations of radical nationalism: Ultra-right activities. SOVA. [viitattu 28.10.2008].

http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/B90F8C0#r2_3

Kozhevnikova, Galina (toim. Alexander Verkhovsky) (26.10.2008) Summer 2008: Anti-extremism, real and fake. Manifestations of radical nationalism: Public activity of right-wing radical groups. SOVA. [viitattu 28.10.2008].

http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/BEC52BD#r2_2

Kozhevnikova, Galina (toim. Verkhovsky, Alexander) (15.4.2009) Radical nationalism in Russia in 2008 and efforts to counteract it. The activity of right-wing radical organizations. SOVA. [viitattu 20.5.2009]

http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/CCD6D21#r2_3

Kozhevnikova, Galina (toim. Verkhovsky, Alexander) (30.4.2009) Winter 2008-2009: Although their last political party is closed, nationalists broaden their ranks. Activities of organized and legally operating groups. SOVA. [viitattu 20.5.2009]

http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/CE07874#r2_2

Kozhevnikova, Galina (toim. Verkhovsky, Alexander) (29.7.2009) The spring of 2009: from racist killings to political terror. The ultra-rights' political activities. SOVA. [viitattu 20.8.2009]

http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/D57F483#r2_2

Laqueur, Walter (1993) Black hundred: the rise of the extreme right in Russia. New York: HarperCollins.

Lehtonen, Mikko (1996) Merkitysten maailma: kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere : Vastapaino.

Levada-tsentr (18.11.2008) Mezhetnitcheskaja naprjazhennost. Lehdistötiedote. [viitattu 20.8.2008] <http://www.levada.ru/press/2008111801.html>

Mac an Ghail, Máirtín (1999). Contemporary racisms and ethnicities - social and cultural transformations. Buckingham: Open University Press.

Meyer, Michael (2001) Between theory, method, and politics: positioning of the approaches to CDA. Teoksessa Meyer Michael & Wodak, Ruth (toim.): Methods of critical discourse analysis. London: Sage, 14-31.

Miles, Robert (1994) Rasismi. Tampere: Vastapaino.

Mirovalev, Mansur (4.11.2007) Russian nationalists march in Moscow. Associated Press, AP Online. [viitattu 15.11. 2007]:

<http://ap.google.com/article/ALeqM5gWOiN2rjCIYv2yQ7SXPP2YhxLMSAD8SN4H1G1>

- Moscovici, Serge (1984) The phenomenon of social representations. Teoksessa Farr, Robert M. & Moscovici Serge (toim.) Social representations. European studies in social psychology. Cambridge University Press.
- Mudde, Cas (toim.) (2005) Racist extremism in Central and Eastern Europe. London: Routledge, 267-282.
- Osipov, Aleksandr (2007) Etninen syrjintä ja rotuviha Venäjällä. Teoksessa Dzibladze, Juri, Leppänen, Airi & Sevortjan, Anna (toim.) Venäjän ihmisoikeusliike. Helsinki: Palmenia 2007, 54- 65.
- Pain, Emil (2007) Ethnopolitical conditions of civil integration of Russian society. Social Sciences vol.38 issue 3, 93-108.
- Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (2005) Nationalismi teoreettisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.) Nationalismit. Helsinki: WSOY, 14-46.
- Parland, Thomas (2000) Russia in the 1990s: Manifestations of a conservative backlash philosophy. Teoksessa Chulos, Chris J. & Piirainen Timo (toim.) The Fall of an empire, the birth of a nation. National identities in Russia. Aldershot: Ashgate, 116-141.
- Parland, Thomas (2005) The extreme nationalist threat in Russia – the growing influence of western rightist ideas. New York: RoutledgeCurzon.
- Piirainen, Timo (2000) The fall of an empire, the birth of a nation: Perceptions of the new Russian national identity. Teoksessa Chulos, Chris J. ja Piirainen Timo (toim.) The Fall of an empire, the birth of a nation. National identities in Russia. Aldershot: Ashgate, 161-197.
- Puuronen, Vesa, Safim, Rustem, Salagajev, Aleksandr, Sotkasiira, Tiina & Turijanski, Ilja (2007) Venäläisten nuorten rasismi. Idäntutkimus 4, 3-13.
- Pyykkö, Riitta (2002) Maa jossa kaikki on mahdollista: kirjoituksia Venäjästä. Turku: Kirja-Aurora.
- Quist-Adade, Charles (2005) From paternalism to ethnocentrism: Images of Africa in Gorbachev's Russia. Race and Class, vol. 46, no 4, 79-89.
- Ravanti, Elina (30.9.2008) Näkökulma: Äärioikeisto nostaa päätään Itävallassa. YLE:n verkkouutiset. [viitattu 22.2.2009]
http://yle.fi/uutiset/ulkomaat/2008/09/aarioikeisto_nostaa_paataan_itavallassa_360202.html
- Remy, Johannes (2005) Onko modernisaatio vai etnisyyden kansakuntien perusta? Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.) Nationalismit. Helsinki: WSOY, 48-69.
- Remy, Johannes (2006) Venäjän vähemmistökansallisuudet ja alueet. Teoksessa Vihavainen, Timo (toim.) Opas venäläisyyteen. Helsinki: Otava, 156-178.

- Riordan, Jim (1992) *Soviet Youth*. Teoksessa Lane, David (toim.): *Russia in flux*. Aldershot: Edward Elgar, s. 149-165.
- Ruutu, Katja (2008) Luento V: Vuoden 1993 perustuslaista Putinin sentralisaatioon. Aleksanteri Instituutti 18.1.2008.
http://209.85.129.132/search?q=cache:ajCPkqEoDeEJ:www.helsinki.fi/vie-maisterikoulu/ajankohtaista/kurssimateriaalit/paikallinen_paradoksi08/luennot_kruutu180108.ppt+Katja+Ruutu+Luento+18.1.2008&cd=1&hl=fi&ct=clnk&gl=fi
- Räsänen, Rauni, Jokikokko, Katri, Järvelä, Maria-Liisa & Lamminmäki-Kärkkäinen, Tanja (2002) *Interkulttuurinen opettajankoulutus: Utopiasta todellisuudeksi toimintatutkimuksen avulla*. Kasvatustieteiden tiedekunta, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö, Oulun yliopisto: Oulu. [Viitattu 19.7.2009]
<http://herkules.oulu.fi/isbn9514268075/isbn9514268075.pdf>
- Saario, Heidi (6.3.2007) Poimintoja Venäjän talousuutisista 1.3.2007. Suomen Pankki. [viitattu 24.9.2009]
<http://intratad.turku.fi/INTRATAD/BIZKON/BULLETIN.NSF/Headlines/C3B81B5934BB565AC2257296005EE24A>
- Saukkonen, Pasi (2005) *Kansallinen identiteetti*. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen Pasi (toim.) *Nationalismit*. Helsinki: WSOY, 90-105.
- Schnirelman, V.A. (2005) *Ksenofobija, novyj rasizm i puti ih preodolenija. Gumanitarnaja mysl Juga Rossii*. no 1. 6-19.
<http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2006/03/26/0000273776/01Shnirelman.PDF>
- Shenfield, Stephen D (2001) *Russian fascism: traditions, tendencies, movements*. Armonk (N.Y.): Sharpe.
- Shlapentokh, Vladimir (2007) *The hatred of others: the Kremlin's powerful but risky weapon*. *World Affairs*, vol.169, issue 3, 134-142.
- Siisiäinen, Martti (1990) *Suomalainen protesti ja yhdistykset. Tutkimuksia yhdistyslaitoksen kehityksen ja protestijaksojen suhteesta suurlakosta 1990-luvulle*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Siisiäinen, Martti & Blom, Raimo (1992) *Politiikan sosiologia*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Smith, Anthony D. (1991) *National identity*. London: Penguin Books.
- Smith, Hanna (toim.): *Haasteiden Venäjä*. Puolustusministeriö 2008. [viitattu 1.2.2009]
http://www.defmin.fi/files/1232/Haasteiden_Venaja.pdf
- Snow, David A., Burke Rochford, Jr, E., Worden, Steven K. & Benford, Robert D. (1986) *Frame alignment processes, micromobilization, and movement participation*. *American Sociological Review*, Vol. 51, No. 4, 464-481.

Solanko, Laura (2007) Vaurastuva ja ikääntyvä jättiläinen – katsaus Venäjän julkiseen sektoriin. Suomen Pankki, Siirtymätalouksien tutkimuskeskus. BOFIT Online 2007, No.4 [viitattu 4.2.2009].

<http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/CCC79922-1BFD-4DD7-9D13-43107FA0B733/0/bon0407.pdf>

SOVA (22.5.2007) Radical nationalism in Russia and efforts to counteract it in 2006. Annual Report. Manifestations of radical nationalism: Right-wing radical organizations. [viitattu 3.2.2008]. <http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/93A572E>

SOVA (14.3.2008) Appendix 2. Crime and punishment statistics (word-asiakirja) [viitattu 26.8.2008]. http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB4208/AC15D1E#r5_2

SOVA (14.7.2008) The DPNI strives for legality. News releases [viitattu 28.10.2008]. <http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB41EE/B63142E>

SOVA (17.9.2008a) Kiss and make up at a new DPNI congress. News Releases. [viitattu 29.10.2008] <http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB41EE/BB8DE8F>

SOVA (17.9.2008b) Nationalists to organize international conference in Moscow. News releases. [viitattu 3.11.2008] <http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB41EE/BB8DFF4>

SOVA (29.12.2008) December 2008. Preliminary annual result. News releases [viitattu 5.1.2009] <http://xeno.sova-center.ru/6BA2468/6BB41EE/C4055C6>

SOVA (2009) Information about SOVA. [viitattu 1.12.2009] <http://sova-center.ru/194F418/>

Stranius, Pentti (2007) Nationalismin varjo Venäjän nuorisoliikkeen yllä. Julkaisematon artikkeliversio joulukuulta 2007.

Tarrow, Sidney (1998) Power in movement. Social movements and contentious politics. Cambridge University Press: Cambridge, 2p.

Tolz, Vera (1998) Forging the nation: National identity and nation building in post-communist Russia. Europe-Asia Studies, Vol. 50, No.6, 993-1022.

Vihavainen, Timo (2006a) Venäjän maa. Teoksessa Vihavainen, Timo (toim.) Opas venäläisyyteen. Helsinki: Otava, 9-21.

Vihavainen, Timo (2006b) Me ja he. Omakuva ja naapurikuva. Teoksessa Vihavainen, Timo (toim.) Opas venäläisyyteen. Helsinki: Otava, 308-324.

VTsIOM (16.11. 2004) Press vypusk no 132. Rossijane i inorodtsi: tolerantnost ili ksenofobija? Lehdistöiedote [viitattu 21.8.2008]. http://wciom.ru/arkhiv/tematicheskii-arkhiv/item/single/983.html?no_cache=1&cHash=3a2704ce34

VTsIOM (21.12.2006) Press vypusk no: 603. Rossiya dlja russkih ili dlja vseh? Lehdistöiedote [viitattu 20.8.2008].

http://wciom.ru/arkhiv/tematicheskii-arkhiv/item/single/3772.html?no_cache=1&cHash=d130cdae66

VTsIOM (17.6.2008) Press vypusk no 978. Lehdistötiedote [viitattu 22.8.2008].

http://wciom.ru/arkhiv/tematicheskii-arkhiv/item/single/10274.html?no_cache=1&cHash=cc908bf94a

VTsIOM (23.6.2008) Press vypusk no 984. Inostrannie migranti v Rossii: kak snizit mezhnatsionalnuju naprjazhennost? Lehdistötiedote [viitattu 21.8. 2008].

http://wciom.ru/arkhiv/tematicheskii-arkhiv/item/single/10303.html?no_cache=1&cHash=60ac7edfef

Wodak, Ruth (2001) The discourse-historical approach. Teoksessa Meyer, Michael & Wodak, Ruth (toim.) Methods of critical discourse analysis. London : Sage, 63-95.

YLE Uutiset (9.10.2008) : TAUSTA: Itävallan äärioikeisto sai ison siivun valtaa. Ylen verkkouutiset. [viitattu 5.2.2009]

http://yle.fi/uutiset/ulkomaat/2008/10/itavallan_aarioikeisto_sai_ison_siivun_valtaa_354514.html

Yaffa, Joshua (2006) Sparring partners. Bulletin of the atomic scientists. July/August vol. 62, no. 4, 18-19.

Zujev, Denis (2007) Nuorten “toista” koskevat asenteet Krasnojarskissa. Idäntutkimus 4, 27-43.

LIITE 1

Teksti nro 1

(Vladimir Basmanovin haastattelu (henkilön asemaksi ilmoitettu tuolloin ”DPNI:n keskuskomitean koordinaattori”), julkaistu sivustolla 28.12.2006, <http://dpni.org/articles/mnenie/105/>)

a) [Решать должен русский народ. ... Страна должна принадлежать не чужеродцам, или казнокрадам, а нашему народу, который составляет большинство в ней. Все в стране должно делаться в интересах народа, а не чиновников, партий или различных кланов. При этом чиновники, управляющие государством, должны быть крайне преданы своему народу, должны быть готовы, если нужно, отдать свои жизни за его благополучие и его будущее. Без этого не будет скоро ни нашего народа, ни нашей Родины.]

b) [Россия – мононациональное государство, более 80 % населения страны – русские. Из этой цифры ясно, что только придурки или провокаторы могут считать, что Россия – не русская страна.]

c) [**-Иногда некоторые критики ДПНИ утверждает, что ДПНИ не против массовой легальной иммиграции в страну. Так ли это?**

Координатор: Это лживое утверждение. Мы категорически против какой-либо массовой иммиграции в Россию, если это ущемляет права коренного населения страны.]

d) [Значит ли это, что мы хотим что-то нехорошее сотворить с другими 20% жителей нашей страны? Совсем нет. Наоборот, очевидно, что с гибелью русского народа, исчезнет большинство других коренных народов России, и на территории нашей страны будут жить совсем иные этносы. Не станет русских, не будет ни карелов, ни коми, ни удмуртов, ни якут.

... Иммигранты в Удмуртии или Коми – режут, грабят и насилуют и русских, и коми, и удмуртов. Поэтому проблемы у нас общие. Именно поэтому среди других коренных народов находятся люди, осознающие угрозу, которая нависла над нашей страной, и приходят в правое движение. Многие из них достойны самого искреннего уважения. ... Будут русские хозяевами в своей стране, будут русские жить достойно – благополучие будет и у малых коренных народов России. ... Только вместе и сообща коренные жители нашей страны могут отстаивать свои права, и заставлять чиновников считаться с их интересами.]

e) [Мы хотим, чтобы она осталось таковой, чтобы наши белые дети были хозяевами своей страны.]

f) [Массовое переселение представителей некомплементарных народов наносит явный ущерб стране.]

g) [Не важно кто ты по национальности, важно – согласен ли ты с тем, что русские должны быть хозяевами в своей стране или нет? Ведешь деятельность против интересов нашего народа или нет? Если согласен, если такой деятельности не ведешь – ты не враг. В данном случае, еврейские организации Украины проявили

свою позицию и свое отношение. По их мнению, Израиль может быть национальным государством, а другим государствам это запрещено. Такое отношение – явно враждебное, и относиться к этим лицам нужно соответственно. К людям этой национальности, кто не выступает против прав коренных народов, кто не действует против русских интересов – отношение должно быть такое же справедливое, как и к любым представителям других народов, которые ведут себя лояльно или нейтрально к русским.]

h) [-Как известно в ДПНИ состоят люди разных социально-политических воззрений, религиозных убеждений. ... Действительно, в организации есть и атеисты, и православные, и родноверы.]

Teksti nro 2

(Tekstin tuottaja DPNI:n tiedotuspalvelu, julkaistu 6.11.2007, <http://dpni.org/articles/mnenie/6195/>)

a) [Проблема неконтролируемой должным образом иммиграции в исторически белые страны (Россия, США, Европа) дикого и некомплементарного населения из менее обеспеченных стран (в случае с Россией - это республики бывшего СССР и Китай; в США - мексиканцы; в Европе - негры, индусы, арабы)]

Teksti nro 3

(DPNI:n johtaja Aleksandr Belovin Nashe Vremja-lehdelle antama haastattelu, julkaistu 25.10.2007, <http://dpni.org/articles/mnenie/5894/>)

a) [России нужна сильная националистическая партия. Которая будет способна защищать интересы русских – государствообразующей нации. И тем самым такая партия будет защищать целостность России.]

b) [Но ведь и Россию можно назвать – если руководствоваться нормами ООН – вовсе не федерацией, а унитарным, национальным государством русского народа с наличием национальных меньшинств. Классический пример федерации, где можно говорить о многонациональном государстве, – это Малайзия. Да и то там вся власть принадлежит малайцам, хотя их в стране меньшинство. Индонезия – тоже пример многонационального государства. Но уж никак не Россия.]

c) [Говорят, что у нас межнациональный мир на Северном Кавказе. Но почему тогда славянское население уезжает, как говорят на Юге России, «за Дон»? Если всё так хорошо, в чём причина массового оттока жителей? Во всех кавказских национальных республиках резко сократилась численность русских. И не потому, что они вымерли, а потому, что они уезжают. Если ничего государство в ответ не предложит, то вот он, первый шаг к развалу Российской Федерации. Единственным объединяющим фактором в России является государствообразующий народ, русский. Там, где его нет, там не действует государство.]

d) [Да, обвиняемые в убийствах, избиениях и хулиганстве чеченцы, скорее всего, будут осуждены. Но что мне и всем местным жителям не нравится в обвинительном заключении, так это то, что там отсутствует квалифицирующий признак – 282 статья. Хотя я на сто процентов уверен, что если бы дело велось по нападению

русских на чеченцев, то любые так называемые унижительные слова шли бы как «разжигание».

....

Вот если идёт драка, вы позволяете себе говорить такие вещи, как «Во имя Господа Иисуса Христа, давай я отрежу тебе ухо»? Выкрик «Аллах Акбар» во время убийства, тем более не мусульманина, означает, что люди совершают преступление, сопровождающееся разжиганием, по крайней мере, религиозной розни. И именно такие «выкрики» позволяли себе чеченцы. Всё зафиксировано в показаниях. Но это обстоятельство из кондопожского дела уводится, чтобы за конфликтом не признали характер межнационального.]

Teksti nro 4

(Vladimir Basmanovin haastattelu (henkilön asemaksi ilmoitettu tuolloin ”DPNI:n keskuskomitean koordinaattori”), julkaistu 12.7.2007, <http://dpni.org/articles/mnenie/3262/>)

a) [Мы помним Норд-Ост и Беслан. Мы помним как нас убивали в Чечне, как нас взрывали на нашей земле...]

Teksti nro 5

(Andrei Saveljev, entinen Rodina-puolueen kansanedustaja, sittemmin Suur-Venäjän puolueen puheenjohtaja, julkaistu 9.6.2007, <http://dpni.org/articles/mnenie/2288/>)

a) [Это касается также и соединения русского движения с активной частью союзных русским народам, которая в состоянии осознать неизбежность общей исторической судьбы с русскими и установить с русскими отношения братства.]

b) [В Великой Отечественной войне мы смогли остановить германскую агрессию, только став героической нацией, только мобилизовав все силы для борьбы с врагом. По нашей Победе все еще судят о русских. И даже если русские сойдут с исторической сцены, поколение Победы будет славно во всех исторических хрониках. Если мы числим себя продолжателями русской славы, мы должны вновь стать героической нацией. Потому что Отечество в опасности.]

c) [Мобилизация снижает ценность индивидуальности. В том, ради чего собираются силы нации, личность отходит на задний план, а на передний выходит национальный тип. «Это русские», - должны говорить иные народы, но не с презрением и усмешкой, а с тревогой и уважением.]... [Быть лучшим – не значит проявить личность, отстраненную от народа. Это значит высшее проявление нации!] (Teksti 5)

Teksti nro 6

(Vladimir Basmanov, julkaistu 24.1.2007, <http://dpni.org/articles/mnenie/501/>)

a) [**Наша страна подвергается нашествию иностранных оккупантов.** Оккупация ползучая, тихая постепенная, что намного страшнее открытой войны. Сегодня уже многим очевидно – мы **теряем страну, чужеземцы становятся хозяевами наших городов и сел.**]

b) [Рабочие места, бизнес, власть, и уже должности в органах правопорядка постепенно переходят к чужим.]

с) [Убийства, грабежа, наркоторговля, насилие и глумление над нашими людьми идут почти по всем городам страны.]

Тексти nro 7

(Vladimir Basmanov, julkaistu 9.5.2008, <http://dpni.org/articles/mnenie/8511/>)

а) [Данные поправки едорасов в закон «О гражданстве РФ» необходимо отклонить, а вместо этого:

1. Усложнить получение гражданства РФ – установить обязательное знание русского языка претендентами на гражданство РФ, а также знание основ российской социальной культуры, истории, основ российского законодательства.
2. Отменить упрощённый порядок получения гражданства для бывших граждан СССР.
3. Признать «соотечественниками» лиц коренных для РФ национальностей, владеющих русским языком и установить для них упрощённый порядок получения гражданства РФ.]

б) [Сегодня новые завоеватели из Азии идут на нашу землю тихо, идут **ДЕСЯТКАМИ МИЛЛИОНОВ**, наступает оккупация без сжигания деревень, без боев на улицах городов и горящих танков, но оккупация еще более страшная, потому что некому дать отпор, мало кто понимает, что происходит. А происходит то, что мы теряем свою страну. Мы отдаем свою Родину без боя, без всякого сопротивления обрекаем своих детей и внуков на положение рабов в государстве, где не только власть будет состоять из чужеземцев, но где большинство населения будет уже чужеродными "новыми поселенцами", а русские окажутся на положении индейцев в Америке.]

с) [в каждом городе страны, в каждом районе, в каждом дворе должны из массы спящих аморфных и атомизированных людей, ...должны появиться пусть небольшие, но дееспособные ячейки национального действия.]

Тексти nro 8

(Nimimerkki Vladimir Tor, julkaistu 18.12.2007 APN:n sivustolla (Agenstvo Polititseskikh Novostei), julkaistu sivustolla 19.12.2007, <http://dpni.org/articles/mnenie/7065/>)

а) [Вот во Владивостоке пылкий мигрант из Баку, разнервничавшись, застрелил русского, сделавшего ему резкий выговор за нарушение правил дорожного движения.

В Чечне и Ингушетии русская община практически уничтожена как факт. Неужели Генеральный прокурор возбудил дело о геноциде? ... Нет, зачем?

Быть может, общество в негодовании вышло на улицы, требуя призвать к ответу виновных в геноциде русского народа на Кавказе? Нет,...]

б) [Накануне выборов власть отменяет уроки Основ православной культуры. «Что делать?» — вздыхают охранители режима, — «Голоса мусульман сейчас так важны для победы «Единой России» — а уж мы как-нибудь потерпим...». Терпение ягнят... Скоро посреди Москвы будет воздвигнута мечеть с минаретом выше колокольни Ивана Великого в Кремле]

с) [Мы вкушаем плоды многолетнего культивирования массового синдрома приобретенной беспомощности. И если «от нас ничего не зависит», то ни о каких-либо «мы» говорить просто не приходится — социум распылен на инертные атомы.]... [Общество «толерантное», т.е. лишенное способности жестко отстаивать свои априори не сдаваемые принципы, не может настаивать и на своей собственной культуре.] ... [Быть может, общество в негодовании вышло на улицы, требуя призвать к ответу виновных в геноциде русского народа на Кавказе? Нет, это не наше дело, у нас есть ИКЕА, кофейни, Анталия, рождественские скидки, которые лишь отражают степень нашего достоинства — так побалуем себя, любимых!]

Teksti nro 9

(Jurij Zaleskij, julkaistu 23.3.2008, <http://dpni.org/articles/mnenie/8038/>)

а) [Интернационалисты считают, что должен русский человек быть ко всем пришельцам гостеприимным.]... [Понимаю, что раньше русские могли себе изредка позволить гостеприимство – когда русские заселяли Кавказ и Азию (а не наоборот), когда % русских в составе страны (до 1917 года) рос, русские уверенно чувствовали себя хозяевами страны, а власть не считала нужным ублажать всевозможные «диаспоры». Но требовать от русских «традиционного гостеприимства» сейчас –]... [Мир меняется, меняется и ситуация в стране - и русским, чтобы сохранить себя, тоже надо меняться.]... [А пока рассмотрим один случай, как русский человек проявил неслыханное гостеприимство к чужакам и буквально отдал «последнюю рубашку» - и что из этого вышло.]... [Про жителя города Воронежа Юрия Чугреева, который одну из двух своих квартир подарил чеченской семье Анзоровых.]... [**3 года назад Анзоров-Младший, Ахмед, убил мать Чугреева, спалил её дом, предварительно забрав из дома все ценное.**]

Teksti nro 10

(Nimimerkki ”Vladimir”, julkaistu 21.4.2008, <http://dpni.org/articles/mnenie/8326/>)

а) [Дальше пошло еще хуже. Подошли к вопросу «что делать?», но он уперся в вопрос «кто виноват?». А виноваты, оказывается русские. ... И в каждом слове сквозило чувство вины, комплекс неполноценности перед этими работягами с юга... .. Ну, вроде здравая идея, снимать побольше мультиков по нашим сказкам, делать передачи о нашей богатой культуре. Но ей ответили другие овощи, что это будет возбуждать национальную рознь! То есть наши сказки могут раздражать гостей нашей страны, и они будут себя чувствовать неуютно!]

б) [Как еще можно было объяснить русофобию русских людей, пусть и называющих себя россиянами. А потом я понял. Как же я раньше не замечал!? **Россияне! Они отказались от родного великоросского имени своего народа.**]

Teksti nro 11

(Alkuperäinen uutislähde Forum.msk.ru (Otkrytaja elektronная gazeta) 18.11.2008, julkaistu sivustolla 25.11.2008, <http://dpni.org/articles/mnenie/10606/>)

а) [70% изнасилований в Москве совершают гастарбайтеры]

Teksti nro 12

(Sergei Zagatin, julkaistu lehdessä Zavtra, numero 42 (778) 15.10.2008, sivustolla 16.10.2008, <http://dpni.org/articles/mnenie/10284/>)

a) [А кавказских... практически контролируя торговлю продуктами питания, также — миллионы.]

b) [Не раз, не два и не три, с цифрами и фактами в руках русские политики и публицисты доказывали, что бесконтрольная иммиграция порождает вал преступности.]

При этом именно нелегалами совершаются наиболее дикие, бессмысленные и жестокие преступления. Конечно, наши "общечеловеческие" недоброжелатели могут возразить, что "битцевский" маньяк был русским... И что? Пичушкин — именно маньяк, одиночка с непознанной наукой патологией.]

c) [И подавляющее большинство из этих миллионов относится к нашим женщинам совсем не как Мимино, а вовсе наоборот. Воспитанные в "традиционных" обществах, эти миллионы молодых закомплексованных мужчин, с детства знающих, что женщина — почти вещь, которая по умолчанию должна беспрекословно угождать мужчине, открывают для себя в Москве неслыханную свободу. Оказывается, с русскими женщинами можно всё — и ничего за это не будет.]

Teksti nro 13

(Elena Denezhkina, DPNI.org, julkaistu 11.3.2009, <http://dpni.org/articles/mnenie/11668/>)

a) [... при росте межнациональной напряженности, неизбежно сопровождающей рост преступлений, совершаемых мигрантами и просто их хамское отношение к москвичам,..]

b) [...если проследить логику московских властей - из их умозаключений однозначно следует, что в межнациональных конфликтах виноваты москвичи: на чьей стороне будут московские власти, решая вопросы межнациональных конфликтов Москве и могут ли москвичи, на самом деле, рассчитывать на их защиту?]

Teksti nro 15

(Nimimerkki "Raivostunut televisionkatselija Mih. Sedovatij", julkaistu 6.3.2009, <http://dpni.org/articles/kommentari/11646/>)

a) [Ну что, братья славяне, все-таки не даром мы день за днем бьемся во славу русской нации.]

Teksti nro 17

(Evgenija Rusanova, alkuperäislähde www.patriot-pomor.ru/, julkaistu sivustolla 28.5.2008, <http://dpni.org/articles/kommentari/8764/>)

a) [На нашем рынке в основном торговлю держат азербайджанская и чеченская диаспоры. Поэтому русскому наемному продавцу, работающему за сотню-две в день, лучше не возникать, когда кавказец не заплатит по справедливости или

оштрафует за мнимое нарушение. ... Как было засилье приезжих, так и осталось, как делился рынок между диаспорами по нацпризнаку, так и делится. А русским бабушкам дают место на самых задворках под петрушку и укроп - нате, подавитесь!]

b) [Рынки в России захвачены мигрантами, которые диктуют нам, как мы должны себя вести.]

Teksti nro 18

(Alkuperäislähdettä ei saatavilla, 15.3.2008, <http://dpni.org/articles/kommentari/7966/>)

a) [”Паразиты на экономике России”: ... почти все продуктовые рынки (в Москве – 100% рынков!), на которых ранее торговали русские фермеры, заняты кавказцами. Русским на рынок вход нынче заказан. Кавказцы за бесценок скупают овощи у русских крестьян (которым куда-то нужно сбыть продукцию), после чего с многократной наценкой (до 500%!) продают другим русским в палатках. Не будет преувеличением сказать, что кавказские диаспоры просто паразитируют на коренном населении,...]

b) [Основная сложность, связанная с кавказской миграцией, состоит даже не в том, что приезжие в массе своей ведут себя как свиньи и откровенно плюют на традиции и интересы русского населения.]

c) [Проблема состоит в том, что национальные диаспоры всё чаще "работают" в тесной связке с чиновниками и правоохранительными органами “на местах”, пользуясь при этом поддержкой и одобрением верховной власти.]

Teksti nro 20

(Alkuperäislähde Novyi Region 2 - Rossiiskoe informatsionnoe agenstvo, julkaistu sivustolla 21.7.2008, <http://dpni.org/articles/prognoz/9365/>)

a) [«Бурная «китаизация» российского дальневосточного региона уже сейчас представляется безотлагательной проблемой для Кремля.]

Teksti nro 21

(Alkuperäislähde Viktor Nikitin, APN Agenstvo politicheskikh novostei, julkaistu sivustolla 19.10.2007, <http://dpni.org/articles/polemika/5721/>)

a) [Все дефекты «русской жизни», перечисленные в первой части статьи, можно охарактеризовать и подытожить одним словом: ОТЧУЖДЕНИЕ. ... Современные русские люди отчуждены не только от власти, собственности или влияния на СМИ — они отчуждены друг от друга и даже от самих себя.]

Teksti nro 22

(Polina Fedotova, DPNI, julkaistu 19.1.2009, <http://dpni.org/articles/polemika/11137/>)

а) [Многие страны, например, США, Индия или Иран являются намного более разнородными по своему этническому составу, нежели Россия. Несмотря на это, в массовом сознании они воспринимаются как «одна нация», а Россия – как «многонациональная» страна!Иначе говоря, славянское население в России составляет почти 90 % жителей страны! О какой «многонациональности» может идти речь? Трудно найти в мире страну, которая была бы столь однородной в этническом плане, как Россия.]

б) [«Чистота крови» – вообще не признак нации и никогда таковым не была. Тезис о «чистоте крови» – из арсенала расистских идеологов. Странно, как этого не «замечают» либеральные издания, скрупулезно подсчитывающие проценты «нерусской» крови в русской нации. Никакой анализ крови не позволяет определить национальную принадлежность человека (в отличие, скажем, от расовой). Так что же нация – «воображаемая общность»? В какой-то степени – да, насколько являются «воображаемыми» знания, верования, нормы морали, язык, культурные традиции, историческая память, психологические свойства людей. Потому и трудно дать определение того, что такое нация, как вообще трудно дать определение феноменам духовного и культурного мира – сознанию, мышлению, морали... .. Иначе говоря, нация – это культурно-историческая общность, где наиболее существенную роль играют отличия не биологического, а духовного порядка, такие как язык, историческая память, психологические стереотипы поведения, традиции (литературные, научные, философские, религиозные).]

Teksti nro 23

(Alkuperäislähde Moskovskii Komsomoletsin verkkosivut, blogikirjoitus, julkaistu sivustolla 1.9.2008, <http://dpni.org/articles/analitika/9876/>)

а) [”Интеграция инокультурных приезжих — это миф, она в принципе невозможна”]

Teksti nro 24

(Tuottajaksi merkitty DPNI.org, julkaistu 15.4.2008, <http://dpni.org/articles/analitika/8256/>)

а) [Руководители многих регионов России и сельскохозяйственных предприятий заверяют нас, что китайцы, приглашаемые для работы в сельском хозяйстве нашей страны, работают значительно лучше коренных жителей России, и именно поэтому урожаи, выращенные китайцами на нашей земле, значительно больше, чем выращенные русскими крестьянами. **То, что сами китайцы никогда не едят выращенное ими, в крае подметили уже давно.**]... [По мнению специалистов, **применяемые китайцами гербициды и протравители крайне вредны для здоровья, причем никто в России не сможет сказать, насколько. Отечественной агрохимии эти химические вещества совершенно не известны.** Но информация об этом появилась еще два года назад, а китайцы по-прежнему продолжают работать на нашей земле и отравлять землю и нас. Во что превратится русская земля после нескольких лет чужеземной эксплуатации? Просто в территорию, заселенную китайцами, или в непригодную для проживания пустыню, в которой уже ничего не будет расти?]

Teksti nro 25

(Andrei Bortsov, julkaistu sivustolla 15.3.2008, <http://dpni.org/articles/analitika/7968/>)

a) [Также подумайте, почему нет одинакового отношения ко всем не-русским - кто-либо слышал о том, чтобы русские националисты выступали против, скажем, тех же бурят или, например, удмуртов? Соответственно, неприязнь к определенным национальностям связана с тем, что они русскими однозначно идентифицируются как нерусь - т.е. устойчивые группы, имманентно имеющие в своем мировоззрении цель вредить русским.]

Помимо естественного отношения к захватчикам Родины, на ненависть к неруси влияет также этическая и психологическая несовместимость. Этот феномен двусторонний: ценности одной группы не уважаются (а часто - презираются) другой группой; понятно, что достигнуть взаимопонимания практически невозможно.]

b) [Понятие 'кровь и почва' - устарело. Сейчас национальное самоопределение определяется формулой 'язык, культура, этика'. Если некто говорит и думает на русском языке, уважает русскую историю и культуру (это не обозначает 'лубочности!'), разделяет этические принципы русского народа, - то он русский, даже если он 'негр преклонных годов'.]

c) [Бытовой пример: когда я захожу на рынок, очень часто можно на вопрос о цене услышать что-то вроде: 'Стоит - 100, отдам за 90, а лично тебе, дарагой, за 80!'. При этом продавцу, как представителю южных народов, нравится торговать и торговаться; умение торговаться там - это искусство. Для меня же, как индивида с имперским менталитетом, торговаться - ниже личного достоинства.]

d) [Единственный способ снизить напряжение - это гостю постоянно помнить, что он в гостях. Но в том-то и проблема, что гость давно уже поселился насовсем и считает себя отнюдь не гостем, а часто - даже и хозяином...]

e) Имперская этика, независимо от национальности, выражается формулой: 'Не позволяй ни себе, ни другим делать то, что считаешь неприемлемым для себя'. это принципиально отличается от этики обсуждаемых диаспор: 'Я буду вести себя по отношению к другим так, как они не ведут себя по отношению ко мне (не могут или не хотят). Я буду делать с другими то, чего они со мной не делают (не могут или не хотят).']

f) [Для этнической неруси насилие - это нечто достойное восхищения, предмет гордости, этическая ценность. Такое отношение к жизни в среде этих сообществ разделяют все,...]

g) [Еще П.Б.Ганнушкин писал: 'религия, жестокость и сладострастие - ближайшие родственники.].... [Подумайте - до какой степени могут развиваться проявления этих чувств при культивировании религиозного фанатизма, культа жестокости и запрете на естественный добрачный секс?]

h) [Отношения между родами могут быть весьма агрессивными, но при нахождении общей цели легко появляется временный союз по типу 'против кого дружим?' Иноплеменники же, а особенно представители чуждых этносов, практически не

считаются за людей.Стратегической целью неруси является уничтожение русского этноса.]

i) [С нашей стороны идут попытки попытаться образумить противника, совершающего явно нерациональные действия; с противоположной же стороны идет священная война...

До тех пор, пока структура соответствующих социумов неруси неизменна - а структуру менталитета изменить нереально в исторически обозримые сроки - отношение к русским останется прежним. Пока существует комплекс 'язык, культура, этика', который враждебен русским - до тех пор этнос будет производить врагов России по рождению.]

Teksti nro 28

(Nimimerkki ”Coloniser”, julkaistu 27.5.2008, http://dpni.org/articles/pul_s_blog/8732/)

a) [Захват чужой земли, если нет военных действий, может начаться с заселения этой земли и выражения презрения к ее коренным обитателям.

Затем презрение переходит в навязывание пришельцами своих правил поведения.

Затем, когда пришельцы начинают думать, что коренное население смирилось с их поведением, они начинают делом доказывать, кто здесь теперь хозяин.]

Teksti nro 30

(Alkuperäislähde Svobodnaja pressa 13.3.2009, julkaistu sivustolla 16.3.2009, <http://dpni.org/articles/obshhestvo/11701/>)

a)[**Китайские гастарбайтеры заселяют Россию**]

b) [И это далеко не первый случай браконьерства нелегальных мигрантов из Китая на территории России. Так, на Дальнем Востоке милиционеры и пограничники систематически задерживают нелегалов-браконьеров из Китая, которые безжалостно убивают лосей, оленей, вылавливают тонны рыбы и тысячи древесных лягушек.]

Teksti nro 32

(http://dpni.org/articles/hronika_na/, jatkuvasti päivittyvä uutissivu, viitattu 23.9.2008)

a) [”Цыгане совершили разбойное нападение на дом пенсионеров”

”На почте цыганки украли у пенсионерки 115 тысяч рублей”

”В Подмосковье в автобусе из Азербайджана нашли 100 килограммов гашиша”

”В Санкт-Петербурге у наркокурьеров из Таджикистана изъяты килограмм героина”]

Teksti nro 33

(DPNI:n yhteiskunnallisen kontrollin osasto/nimimerkki ”Irina S.”, julkaistu 27.2.2009, <http://dpni.org/articles/obshhestvo/11570/>)

a) [В Службу общественного контроля ДПНИ в Москве обратилась женщина, пострадавшая от нападения преступников-кавказцев.*По словам следователя, ежедневно на этом месте 4-5 аналогичных преступлений, все – кавказцами.*]....

[*Меня тоже ограбили, и пытались во второй раз, но не все успели открыть замки. Совершено кавказцами (по характеру украденного). Я уже не знаю, что делать. У меня маленький ребенок, он у бабушки в деревни, я боюсь его сюда привозить.*]

Teksti nro 34

(Alkuperäislähde Natalja Polat, <http://community.livejournal.com/>, julkaistu sivustolla 5.1.2009, <http://dpni.org/articles/obshhestvo/11023/>)

a) [”9-ти летний русский мальчик стал рабом казахских овцеводов”] (Otsikko)

Teksti nro 38

(Nimimerkki ”Gavrila”, julkaistu 3.4.2009, <http://forum.dpni.org/forum/showthread.php?t=16809&page=2>)

a) [- говорят россияне вместо Русские - по той простой причине - потому что их главная задача УНИЧТОЖЕНИЕ РУССКОГО НАРОДА - и максимальное заселение Русской земли - черножопыми - о чем неопровержимо свидетельствует даже официальная окупационная статистика.

Глава государства обращаясь ко всему Народу - словом "россияне" ОСКРАБЛЯЕТ ВСЕХ РУССКИХ - которых этой фразой лишают собственной земли, страны , нации , самого права на существование как такового- ...]

Teksti nro 39

(Nimimerkki ”змь”, julkaistu 3.4.2009, <http://forum.dpni.org/forum/showthread.php?t=16809&page=2>)

a) [Им нужны тупорылые быдлороссияне, которые радостно берут автокредиты, пьют пиво, смотрят футбол и дом-2 и голосуют за единую россию.]... [И когда Путин с телевизора говорит "Дорогие россияне..." он обращается именно к этой публике: жующей, пузатой биомассе с пивом - быдлороссиянам.]

b) [По мойму все просто: есть русские, хохлы, буряты, якуты, жыды и есть россияне. Иными словами есть люди понимающие свое национальное родовое происхождение и люди, которые утратили свою нацию - россияне. Поэтому я всегда говорю быдлороссияне. Человек, который сам себя называет россияном - , подобен быдлу, ибо, как и животное, не имеет нации.]

Teksti nro 41

(DPNI:n tiedotuspalvelu, viitattu 25. 9.2008, http://www.dpni.rg/about/ceIi_i_zad)

a) [Мы - хозяева в собственном доме, а хозяин вправе сам решать, в какой комнате поселить гостя, на какое время, и пускать ли его вообще.]